

WYDAWNICTWO STOWARZYSZENIA PRZEDSTAWICIELI HANDLOWYCH
W WARSZAWIE

DR. OSWALD BUBER

POLSKIE PRAWO UPADŁOŚCIOWE

WARSZAWA — 1936

NAKLADEM KSIĘGARNI F. HOESICKA

POLSKIE PRAWO UPADŁOŚCIOWE

2/n IV. 16
F. H.

6-

35/29

1

Dubler do 41299

J.2
27 VI 85

WYDAWNICTWO STOWARZYSZENIA PRZEDSTAWICIELI HANDLOWYCH
W WARSZAWIE

DR. OSWALD BUBER

POLSKIE PRAWO UPADŁOŚCIOWE

106 351

WARSZAWA — 1936

NAKŁADEM KSIĘGARNI F. HOESICKA

244405

BIBLIOTEKA UNIwersYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0164074

Wydano
z dubletów
B. U. W.

OD WYDAWCY.

Zmarły przedwcześnie autor niniejszego dzieła, Dr. Oswald Buber, sędzia handlowy i członek Zarządu Głównego Stowarzyszenia Przedstawicieli Handlowych w Warszawie, stykając się na terenie sądu i praktycznego życia gospodarczego z różnymi zagadnieniami, wynikającymi z naszego ustawodawstwa gospodarczego, specjalnie interesował się problematami, dotyczącymi postępowania upadłościowego i układowego.

Po ogłoszeniu nowego polskiego prawa upadłościowego dr. Oswald Buber powziął myśl systematycznego przedstawienia całokształtu przepisów nowego prawa w zestawieniu ich z analogicznym ustawodawstwem w innych państwach, przyczem miał na względzie taką formę wykładu, która byłaby dostępna nie tylko dla zawodowych prawników, ale również i dla szerszego ogółu gospodarczego.

Inicjatywa ta spotkała się z pełnym uznaniem Zarządu Stowarzyszenia Przedstawicieli Handlowych oraz sędziów handlowych przy Sądzie Okręgowym w Warszawie, co zachęciło dr. Bubera do wcielenia swego zamiaru w czyn.

Niestety, śmierć przedwczesna nie pozwoliła doczekać się dr. Buberowi ukazania się jego dzieła. Znajdowało się ono jednak już na kosztach drukarskich w chwili śmierci autora, tak że uskutecznienie niezbędnych czynności korektorskich nie przedstawiało żadnych trudności. Spełniając obowiązek wdzięczności wobec swego Kolegi z Zarządu i pragnąc uprzystępnąć ogółowi owoc jego gruntownych studjów i badań, Stowarzyszenie Przedstawicieli Handlowych podjęło się prac końcowych, które umożliwiły ukazanie się niniejszej książki.

Oddając ją do użytku publicznego, jesteśmy przeświadczeni, iż tą drogą godnie zostanie uczczona pamięć dr. Oswalda Bubera, który łączył w sobie zalety człowieka głębokiej wiedzy i praktycznego działacza gospodarczego i że praca jego przyczyni się pożytecznie do przysporzenia naszej literaturze prawniczej dzieła, które będzie mogło służyć jako przewodnik w polskim prawie upadłościowym.

ZARZĄD GŁÓWNY STOWARZYSZENIA
PRZEDSTAWICIELI HANDLOWYCH.

b-231/04p

CZĘŚĆ OGÓLNA

I. Istota, historia i źródła prawa upadłościowego.

1. Jak długo dłużnik spełnia należycie swoje zobowiązania niema potrzeby i podstawy prawnej ograniczenia wierzycieli w swobodzie dochodzenia ich pretensyj, a dłużnika w swobodzie rozrządzania swoim majątkiem i zaspakajania wierzycieli w sposób i w kolejności, jakie uważa za wskazane.

Nawet w razie zwłoki dłużnika prawo użycza wierzycielowi jedynie, ustalonej w przepisach prawnych, pomocy, potrzebnej dla zaspokojenia jego pretensji, nie bacząc na innych wierzycieli, którzy z tej pomocy nie korzystają lub jej nie potrzebują i nie nakłada na dłużnika żadnych ograniczeń, ze względu na inne jego jeszcze niespełnione zobowiązania.

Stan tego indywidualnego stosunku dłużnika do wierzyciela zmienia się dopiero wówczas, gdy zachodzą objawy, że dłużnik nie jest w stanie podołać swoim zobowiązaniom i gdy zachodzi niebezpieczeństwo, że zaspokojenie jednego wierzyciela połączone będzie lub możliwe będzie, tylko ze szkodą drugiego i że jedni wierzyciele skorzystają z możliwości zajęcia łatwo dostępnych, i łatwo spieniężyć się dających, przedmiotów majątkowych dłużnika, pozostawiając drugim mniej wartościowe lub trudniejsze do realizacji części majątku.

Wówczas w miejsce powyższych indywidualistycznych przesłanek wstępują przesłanki społeczne, uwzględniające zarówno interes ogółu wierzycieli, jak i interes ułatwienia dłużnikowi równomiernego zaspokojenia wszystkich wierzycieli. Tym to właśnie przesłankom zawdzięcza swe powstanie prawo, oparte na zasadzie kolektywności wszystkich, a nie prewencji poszczególnych wierzycieli, mające za zadanie regulowanie stosunków prywatno - prawnych wierzycieli z dłużnikiem, gdy ten ostatni znajdzie się w powyższym stanie, zwanym w poszczególnych krajach upadłością (faillissement, fallimento od łacińskiego fallere — chybić), konkursem (od concursus creditorum — zbieg wierzycieli), krydą (od gridare, crier — wołać, zwołać), lub bankructwem (od banca rotta — zdruzgotanie lady).

2. W miarę rozwoju prawa prywatnego, już od najdawniejszych czasów, — obok lub w miejsce prawa pisanego lub zwyczajowego, wydającego niewypłacalnego dłużnika na łaskę i niełaskę łaknących zemsty wierzycieli, — wytwarzają się normy prawne, mające na celu ochronę i zaspokojenie głównie materialnych interesów, wchodzących w grę, tworząc przez to podstawę specjalnego postępowania, a zatem podstawę prawa upadłościowego, którego początku dopatrzyć się można w rzymskiej instytucji „cessio bonorum”.

Właściwą jednak podwalinę dzisiejszych ustawodawstw upadłościowych tworzą rozliczne systemy praw miejskich, powstałe między 13 i 17 wiekiem w poszczególnych krajach, które później przybrały formy ustaw krajowych, a po skonsolidowaniu się państw, formy praw ogólnopolskich.

W systemach tych uwydatniają się dwa zasadnicze kierunki: Pierwszy, — skodyfikowany w słynnym dziele hiszpana Salgado de Samoz, „*Labirynthus creditorum concurrentium*”, przyjęty przeważnie w miastach niemieckich — pozostawiał inicjatywę i kierownictwo całego postępowania władzy sądowej, której poddawać się musieli, bez wszelkiego czynnego współudziału, wierzyciele. System ten cechowała ponadto zasada obowiązku dochodzenia każdej poszczególnej wierzytelności w drodze procesu przed sądem upadłościowym, co stwarzało właśnie ów labirynt wzajemnie zwalczających się pretensyj i tą rozwlekłość i rozpiętość postępowania, w których gubił się i unicestwiał zarówno interes wierzycieli jak i dłużnika.

Drugi system, rozwijający się zwłaszcza w miastach włoskich i francuskich pozostawiał daleko idącą swobodę działania wierzycielom, zastrzegając dla sądu tylko funkcje nadzorcze i starał się usuwać z postępowania konkursowego cały balast procesów dłużnika z wierzycielami i wierzycieli między sobą. Procesy te przekazywane były sądom właściwym, podczas gdy w ramach postępowania upadłościowego odbywało się jedynie ustalanie wierzytelności dla celów proceduralno-upadłościowych.

Ostateczną kodyfikację tego drugiego systemu stanowi ustawodawstwo francuskie, a mianowicie: Ordonnance de commerce z roku 1673, — który poprzedził Code de Commerce z roku 1807, wprowadzony następnie także w byłym Królestwie Polskim. Art. 437 do 614 tego kodeksu handlowego francuskiego, dotyczące upadłości, obowiązywały do 1 stycznia 1935 r. na obszarze byłego Królestwa Polskiego w brzmieniu pierwotnym. We Francji dotyczące przepisy upadłościowe kodeksu z roku 1807 uległy w międzyczasie dwukrotnej nowelizacji i zmianom przez ustawy z 28 maja 1838 i 17 lipca 1856 r.

Podczas gdy miejskie prawa niemieckie przestrzegały ściśle zasad kierownictwa sądowego z wykluczeniem auto-

nomji wierzycieli, prawa krajowe niemieckie, — powstałe w ich miejsce w 19 wieku, jako prawo pruskie, bawarskie i austriackie, — przejęte są całkowicie duchem autonomii francuskiej i dopiero ustawodawstwa państwowe, a mianowicie ordynacja konkursowa niemiecka z 10 lutego 1877 r., która obowiązywała aż do 1 stycznia 1933 roku na obszarze ziem zachodnich i w górnośląskiej części województwa śląskiego, oraz ordynacja konkursowa austriacka z dnia 25 grudnia 1868 roku, która w znówelizowanym brzmieniu z 10 grudnia 1914 roku obowiązywała w Polsce do tego samego czasu na obszarze byłego zaboru austriackiego i w cieszyńskiej części województwa śląskiego, stanowią kompromis obu systemów. Utrzymują one z jednej strony silną władzę nadzorczą kierującą sądu, a z drugiej strony przyznają wierzycielom dość duży wpływ na tok postępowania, za pośrednictwem, wyłonionych z ogółu wierzycieli, rad.

W źródłach dawnego prawa polskiego nie znajdujemy ściślejszych danych co do materialnych i proceduralnych zasad w sprawach upadłościowych.

Według historyków dawnego prawa polskiego, inne było w razie lepszości (zbiegu) wierzycieli, postępowanie w sprawach ziemskich, inne w sprawach miejskich, nie handlowych, inne wreszcie w sprawach handlowych.

W sprawach ziemskich po okresie egzekucji osobistej i samowolnej, właściciel ziemski, nie mogący spełnić swych zobowiązań, musiał oddawać swą ziemię największemu wierzycielowi, który jako possesor traditorius, dzierżył ją, aż do zaspokojenia swej pretensji i pretensji innych wierzycieli. Nie było tutaj równości wierzycieli, lecz uszeregowanie pretensji według ich tytułu. Na pierwszym miejscu zaspakajane były pretensje gruntowe, zużyte do reparacji dóbr, a podnoszące ich wartość, później zasługi ludzi dworskich, dalej zapisy grodowe, obligi, wyderkafy, pia legata, długi wekslowe i t. d. Dopiero pod koniec 18 wieku, także i w dziedzinie ziemskiej dochodziło, w zawiłych sprawach ziemskich, do przetargów, przygotowywanych i dokonywanych przez komisarzy, w postępowaniu, dzielącym się na pięć etapów: komportacja dokumentów (zgłoszenie wierzytelności), likwidacja, t. j. badanie roszczeń, taksacja dóbr, kolokacja, t. j. umieszczanie długów na dobrach i przetarg.

W sprawach miejskich niehandlowych, jeżeli np. właściciel jakiejś kamienicy, dworu lub placu miejskiego, był tak zadłużony, że nie mógł długów tych spłacić, miasto obowiązało było grunty te sprzedać publicznym przetargiem, a z sumy w ten sposób uzyskanej zaspokoić wierzycieli przy stosunkowym zmniejszeniu ich roszczeń. W sprawie tej zatem nie było ani stopniowania, ani kwalifikacji między wierzycielami, owszem każdy z nich otrzymywał swoją należność, jednak-

ze przy stosunkowym zmniejszeniu. Postępowanie to nazywali polscy prawnicy „*potioritas iure falcidia*”.

W sprawach handlowych między kupcami obowiązywało przypuszczalnie prawo zwyczajowe niemieckie.

W ten sposób w dawnej Polsce nie wytworzyły się żadne ustalone przepisy jednolitego postępowania w sprawach upadłościowych. Brak uregulowanego stanu prawnego w tej dziedzinie wypełniły dopiero, wprowadzone przez państwa zaborcze, przepisy prawne, odmienne dla każdego zaboru. Oprócz wspomnianych wyżej ustaw, obowiązujących w Królestwie Polskiem i w byłej dzielnicy pruskiej, względnie austriackiej, na obszarze tak zwanych województw wschodnich obowiązywały, odnośnie upadłości, przepisy rosyjskiej ustawy o postępowaniu handlowym z roku 1832, — ostatnio w brzmieniu z roku 1893, — oparte na zasadzie jaknajdalej idącej autonomii wierzycieli, działających przez wybrany przez siebie zarząd konkursowy.

Wszystkie te obce ustawy wyeliminowało ostatecznie jednolite Prawo Upadłościowe, a mianowicie Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 834), które weszło w życie dnia 1 stycznia 1935 roku na całym obszarze Rzeczypospolitej.

3. Odtąd źródłem prawa upadłościowego w Rzeczypospolitej Polskiej jest wyłącznie Prawo Upadłościowe z dnia 24 października 1934 roku (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 834) oraz zawarte, w myśl art. II przepisów wprowadzających prawo upadłościowe, w innych ustawach przepisy w zakresie upadłości i jej skutków i wpływu na stosunki prawne. Przepisy takie, o ile chodzi o ustawodawstwo ujednolicone dla całego obszaru Rzeczypospolitej, znajdujemy w szczególności: w Kodeksie Zobowiązań (art. 279, 280, 570), w Kodeksie Handlowym (art. 64, 85, 112, 119, 140, 144, 262, 278, 298, 444, 461, 483, 519, 582, 688, 693, 694, 695), w Ustawie z dnia 29 października 1920 roku o Spółdzielniach (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 55, poz. 495, art. 85 — 106) i w Prawie Bankowym (z dnia 17 marca 1928 roku Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 321, art. 3 i 103), w Rozp. Prez. Rzeczypospolitej z dnia 26 stycznia 1928 roku o kontroli ubezpieczeń (Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 64, art. 58 i 76).

II. Zasady Prawa Upadłościowego.

1. Każde prawo upadłościowe zawiera przepisy materialne, normujące zmiany stosunków prawnych upadłego i wierzycieli z powodu ogłoszenia upadłości lub ze względu na toczące się postępowanie upadłościowe oraz przepisy formalne, normujące sam tok i tryb postępowania upadłościowego.

Badając zasady na jakich się opiera system prawa upadłościowego, rozpatrujemy je, o ile chodzi o przepisy materialne, w pierwszym rzędzie pod kątem widzenia rozciągłości podmiotowej i przedmiotowej tych przepisów, to znaczy kto może być podmiotem postępowania upadłościowego i jakie przedmioty postępowanie to obejmuje, oraz jaki jest wzajemny stosunek praw wierzycieli, uczestniczących w postępowaniu. Pod względem zaś proceduralnym, miarodajna jest dla systemu upadłościowego, jak to wynika już z rozwoju historycznego tej instytucji w poszczególnych krajach, większa lub mniejsza swoboda pozostawiona wierzycielom, względnie bardziej lub mniej ograniczona ingerencja sądu i innych organów urzędowych, na tok postępowania.

Prawo upadłościowe polskie przestrzega pod względem podmiotowym systemu t. zw. upadłości kupieckiej, ogranicza bowiem postępowanie upadłościowe wyłącznie do kupców. Jest to system, przyjęty w prawie francuskim i prawie we wszystkich ustawodawstwach, które, tak jak polskie, w postępowaniu egzekucyjnym, pozaupadłościowym, nie pozwalają na ubieganie jednych wierzycieli przez drugich, przez szybsze uchwycenie przedmiotów, nadających się do egzekucji, a zatem nie uznają maksymy „*prior tempore potior iure*”.

Skoro bowiem wierzycielom w każdym razie dana jest możliwość przystąpienia do egzekucji, wszczętej przez jednego z nich i uczestniczenia w podziale sumy wyegzekwowanej, mniejsza jest potrzeba stosowania przepisów specjalnego postępowania upadłościowego także i do wypadków niewypłacalności osób, niebędących kupcami, wobec ich mniej rozciągniętych i mniej skomplikowanych stosunków kredytowych. Na tej zasadzie ograniczają upadłość do kupców ustawy upadłościowe Belgii, Włoch, Bułgarii, Rumunii, Grecji, Egiptu i większości republik południowo-amerykańskich.

Tam natomiast, gdzie prawodawstwo egzekucyjne, jak np. w Niemczech, uznaje zasadę prewencyjności, gdzie zatem opieszale lub opóźniony wierzyciel może być całkowicie pozbawiony zaspokojenia, wskutek przeprowadzenia egzekucji wyłącznie na korzyść wierzyciela, który ją rozpoczął, prawo upadłościowe rozciąga swe przepisy na wszystkich dłużników, niezależnie od tego czy są kupcami, czy też nie.

Dla krajów, przestrzegających zasady uniwersalności podmiotowej upadłości, należą prócz Niemiec: Anglia, Austria, Holandia, Szwecja, Szwajcaria, Japonia, Turcja, Stany Północnej Ameryki, Jugosławia i Czechosłowacja.

Do trzeciej grupy zaliczyć można kraje, mające odmienne przepisy dla upadłości kupieckich, a odmienne dla rolniczych, jak: Norwegia, Dania, Węgry i Hiszpania.

2. Pod względem przedmiotowości, jedne ustawodawstwa przestrzegają zasady uniwersalności, poddają zatem

postępowaniu upadłościowemu cały majątek upadłego, bez względu na to, czy znajduje się w kraju, czy zagranicą, jak np. prawo niemieckie, inne, jak Austria uznają uniwersalność częściową, t. j. obejmują postępowaniem upadłościowem poza majątkiem krajowym, jedynie ruchomy majątek, znajdujący się poza granicami kraju.

Prawo upadłościowe polskie nie ustala w tej dziedzinie wyrażonej normy. W braku jednak odmiennych przepisów, należy przyjąć, że kieruje się zasadą pełnej uniwersalności, uważając w zasadzie jako podlegający postępowaniu upadłościowemu także ruchomy oraz nieruchomy majątek, położony zagranicą, niezależnie od tego, czy w praktyce, a zwłaszcza wobec braku wszelkich w tej dziedzinie umów międzynarodowych, majątek zagraniczny będzie mógł być trybem postępowania rzeczywiście objęty.

3. Pod względem przedmiotowości czasowej, odmiennie od prawa niemieckiego, a zgodnie z prawem austriackim oraz prawie wszelkimi ustawodawstwami nowoczesnymi, polskie prawo obejmuje postępowaniem upadłościowem zarówno majątek upadłego, należący do niego w chwili ogłoszenia upadłości, jakoteż i całe mienie, jakie mu przypada w czasie trwania postępowania upadłościowego.

4. Stosunek wierzycieli między sobą unormowany jest w prawie polskim na zasadzie powszechności i równości t. zn., że wszyscy wierzyciele upadłego, o ile tego chcą, mogą brać udział w postępowaniu upadłościowem i że wszyscy, z wyjątkiem wierzycieli, których należności, ze względu na interes publiczny lub społeczny, zasługują na wyróżnienie, biorą udział w postępowaniu na równych prawach. Od tej zasady równości wierzycieli odstępuje prawo polskie jedynie przy układzie, zawartym w postępowaniu upadłościowem, pozwalając na udzielenie drobnym wierzycielom szczególnych korzyści.

5. Z pośród dwóch systemów: autonomji wierzycieli i postępowania z urzędu, prawo polskie przechyliło się raczej do tego drugiego. Na wyznaczenie przez sąd syndyka, któremu powierzony jest zarząd masy, wierzyciele nie mają żadnego wpływu, a tylko przyznany im jest w wąskim zakresie współudział w zarządzie, przez aprobatę niektórych zarządzeń syndyka przez radę, wyłonioną z grona wierzycieli. Zarówno ustanowienie tej rady, jakoteż, pod pewnym względem, zakres jej uprawnień zależny jest od decyzji sądu. Ta, dominująca w postępowaniu władza sądowa, rozłożona jest na sąd i sędziego - komisarza, jako kierującego upadłością, z dużą przewagą zakresu działania tego ostatniego.

6. Z innych zasad prawa upadłościowego, wymienić należy, przejawiającą się, w całym szeregu przepisów, dążność do jak-największego ułatwienia i udogodnienia upadłemu zawarciu układu z wierzycielami oraz przywrócenie

mu całkowitych praw, bez jakiegokolwiek postępowania rehabilitacyjnego, po zakończeniu postępowania upadłościowego, czy to wskutek zawarcia układu lub podziału masy, czy też wskutek umorzenia postępowania z innych przyczyn.

III. Podział prawa upadłościowego.

1. Prawo upadłościowe, pod względem swej istoty prawnej i treści, dzieli się na trzy dziedziny, a mianowicie:

prawo prywatne (materiałne) upadłościowe, obejmujące przepisy, dotyczące wpływu wydarzeń upadłościowych, w szczególności ogłoszenia upadłości, zgłoszenia wierzytelności, zawarcia układu przez dłużnika, umorzenia i zakończenia postępowania, na prawa prywatne osób uczestniczących w tem postępowaniu. Przepisy te znajdują uzupełnienie w niektórych postanowieniach poszczególnych ustaw z zakresu prawa prywatnego (p. str. 4);

prawo procesowe (formalne) upadłościowe, obejmujące przepisy, normujące tryb postępowania upadłościowego oraz kompetencje organów, współdziałających w tem postępowaniu i

prawo karne upadłościowe, obejmujące przepisy, normujące karygodność niektórych czynów, stojących w związku z upadłością np. postanowienia karne, dotyczące bankructwa prostego (lekkomyślnego), podstępnego (oszukańczego) i t. p.

2. Prawo upadłościowe polskie nie jest podzielone na części, odpowiadające powyższemu podziałowi.

Nie zawiera ono, jak ord. niemiecka i austriacka, osobnego działu, obejmującego przepisy prawa materiałnego (Konkursrecht) i osobnego działu proceduralnego (Konkursverfahren), lecz łączy przepisy jednego i drugiego działu w trzech tytułach: o ogłoszeniu upadłości, o skutkach ogłoszenia upadłości i o postępowaniu upadłościowem.

W ten sposób większość przepisów prawa materiałnego, upadłościowego zebrana jest wprawdzie w tytule II-gim, lecz tylko o ile chodzi o przepisy, normujące skutki prywatno-prawne ogłoszenia upadłości. Inne przepisy prawa materiałnego, t. j. dotyczące skutków prywatno-prawnych zgłoszenia wierzycieli, zawarcia układu, umorzenia postępowania upadłościowego, zawarte są łącznie z przepisami proceduralnymi w tytule III.

Prawo proceduralne upadłościowe, — o ile chodzi o właściwość sądu, ogłaszającego postępowanie i przepisy, normujące tok postępowania, aż do ogłoszenia upadłości, — zawarte jest w tytule I-szym; o ile zaś chodzi o dalszy tok postępowania — w tytule III-cim, którego poszczególne rozdziały normują kompetencje organów sądowych i organów wierzycieli, biorących

udział w postępowaniu oraz zawierają przepisy prawne, dotyczące poszczególnych działań i czynności w toku postępowania.

Przepisów prawa upadłościowego karnego, prawo upadłościowe polskie wogóle nie zawiera. Przepisy te objęte są Kodeksem Karnym, a mianowicie art. 273 o niewypłacalności lub upadłości, spowodowanej lekomyślnością, lub rozrzutnością (bankructwo proste, lekkomyślne) i art. 274 o niewypłacalności lub upadłości, mającej na celu pokrzywdzenie wierzycieli (bankructwo podstępne, oszukańcze). Powyższe art. K. k. nie są jednak przepisami prawa karnego upadłościowego w ścisłym tego słowa znaczeniu, bo dotyczą zarówno osób, podlegających postępowaniu upadłościowemu (kupców) jak i osób temu postępowaniu nie podlegających (niekupców).

Przepisami prawa karnego upadłościowego są również art. art. 301 i 483 Kodeksu Handlowego, normującego karygodność niezgłoszenia upadłości przez członków zarządu lub likwidatorów spółek z ogr. odp. i spółek akcyjnych, mimo powstania warunków, uzasadniających upadłość spółki.

W zarysie niniejszym utrzymany jest podział, przyjęty przez prawo upadłościowe z nieznacznymi tylko odchyleniami.

IV. Ogólny tok postępowania.

1. Ogłoszenia upadłości może żądać dłużnik, jak również każdy z jego wierzycieli (4), składając wniosek w sądzie okręgowym, w którego okręgu znajduje się główny zakład przedsiębiorstwa dłużnika (8). W wniosku o ogłoszenie upadłości orzeka sąd okręgowy w wydziale handlowym, a o ile wydział taki nie jest utworzony—w wydziale cywilnym w składzie trzech sędziów, na posiedzeniu niejawnym (8). Uwzględniając wniosek o ogłoszenie upadłości, a temsamem wydając postanowienie o ogłoszeniu upadłości, sąd w temsamem postanowieniu, wezwie wierzycieli do zgłoszenia wierzytelności w oznaczonym terminie, oraz wyznaczy sędziego - komisarza i syndyka upadłości (14). Postanowienie o ogłoszeniu upadłości będzie podane do publicznej wiadomości przez obwieszczenie (16). Data postanowienia sądu jest datą ogłoszenia upadłości (15). Naskutek ogłoszenia upadłości, upadły traci zarząd, możliwość korzystania i rozporządzania majątkiem, należącym do niego w dniu ogłoszenia upadłości, jakoteż nabytym w toku postępowania. Majątek ten stanowi masę upadłości (20). Zarząd tej masy obejmuje z samego prawa syndyk (90). Wykonuje on zarząd pod nadzorem i kierownictwem sędziego - komisarza oraz przy pomocy i kontroli rady wierzycieli, wyłonionej w składzie trzech lub pięciu członków z grona wierzycieli, o ile sędzia-komisarz uzna za potrzebne wyznaczenie tej rady (126). Odtąd postępowanie idzie w dwóch kierunkach:

2. Pierwszy polega na ustaleniu stanu czynnego masy przez opieczetowanie i inwentaryzację majątku dłużnika oraz tegoż oszacowanie (103, 105). Czynności te wykonuje syndyk, któremu upadły, pod rygorem ewentualnego przymusu osobistego, obowiązany jest udzielić wszelkiej pomocy (18, 19). Spis inwentarza oraz sporządzony na tegoż podstawie bilans syndyk przedstawia sędziemu-komisarzowi w ciągu miesiąca od ogłoszenia upadłości, lub gdyby tego w tym terminie uczynić nie mógł, składa tymczasem sędziemu-komisarzowi ogólne sprawozdanie o stanie masy i możliwości zaspokojenia wierzycieli (109). O ile sędzia-komisarz nie wstrzyma likwidacji, syndyk bezpośrednio po złożeniu bilansu, względnie powyższego sprawozdania, rozpocznie likwidację masy, to jest jej spieniężenie (110), o ile możliwości przez sprzedaż przedsiębiorstwa jako całości (113), a gdyby to nie było możliwe, przez sprzedaż ruchomości oraz nieruchomości i praw upadłego w drodze licytacji publicznej (115, 118), lub też za zezwoleniem sędziego-komisarza względnie rady wierzycieli z wolnej ręki. Za zezwoleniem sędziego - komisarza syndyk może też prowadzić nadal przedsiębiorstwo upadłego, jednak nie dłużej niż przez trzy miesiące; na dłuższe prowadzenie przedsiębiorstwa oraz wydzierżawienie potrzebne jest zezwolenie sądu (114).

3. Równocześnie i równolegle dokonywane są czynności, zmierzające do ustalenia stanu biernego masy, przez ustalenie listy wierzytelności przez sędziego - komisarza w następującym toku i porządku: w terminie wyznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, każdy wierzyciel osobisty upadłego winien jest zgłosić sędziemu-komisarzowi na piśmie swoją wierzytelność, chociażby była zabezpieczona hipotecznie, zastawem, albo też nadawała się do potrącenia (150). Po upływie terminu zgłoszenia, syndyk niezwłocznie sporządzi, w formie przez ustawę przepisanej, projekt listy wierzytelności, który złoży sędziemu-komisarzowi (153—161). Sędzia-komisarz, po odbyciu posiedzenia z syndykiem i upadłym, wydaje postanowienie co do odmowy lub uznania w całości lub części, zgłoszonych wierzytelności i ogłasza przez obwieszczenie, że ustaloną w ten sposób listę wierzytelności można przeglądać w sekretarjacie sądu w ciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia. Każdy wierzyciel, a pod pewnymi warunkami także syndyk lub upadły mogą zgłosić do sądu sprzeciw (162). Sprzeciw rozstrzyga sąd po przeprowadzeniu rozprawy (165). Sędzia-komisarz prostuje listę wierzytelności stosownie do prawomocnych rozstrzygnięć sądu (168). Wierzytelności upadłościowe, zależnie od swego tytułu, podzielone są na 8 kategorii, które w razie podziału masy zaspakajane są w następującej po sobie kolejności, a z których cztery pierwsze, a mianowicie: należności podatkowe, społeczno - ubezpieczeniowe, należności pracowników i należności powstałe wskutek choroby lub po-

grzebu upadłego nazywają się wierzytelnościami uprzywilejowanymi, albowiem nie podlegają ewentualnemu układowi, zawartemu w toku postępowania przez upadłego z wierzycielami i w razie zakończenia postępowania przez układ muszą być poprzednio całkowicie zaspokojone. Pierwszeństwo przed temi uprzywilejowanymi wierzytelnościami mają koszty masy i długi masy, to jest należności, wynikające z czynności zarządkowych, lub też jakichkolwiek czynności prawnych syndyka w czasie postępowania upadłościowego (203—204).

4. Niezależnie od powyższych czynności, to jest likwidacji i ustalenia listy wierzytelności, — lecz nie bez wpływu na stan masy, a temsamem na wynik likwidacji i ostateczny stan długów i wierzytelności upadłego — syndyk porządkuje jego stosunki prawno-materiałne, wyłączając z masy rzeczy, nie należące do upadłego (28), wykonując, lub rozwiązując zawarte przez niego umowy wzajemne, w szczególności umowy kupna-sprzedaży, agencyjne, komisowe, najmu i dzierżawy oraz umowy o pracę (38—52), podejmując spory, wytoczone przez upadłego (59—60) oraz zaskarżając czynności upadłego, zdziałane przed ogłoszeniem upadłego na szkodę wierzycieli (53—57).

5. Po ustaleniu listy wierzytelności, upadły może być przez sędziego-komisarza, o ile nie zachodzą przeszkody ustawowe, dopuszczony do układu i może zawrzeć układ z wierzycielami (171 i następne). Układ dochodzi do skutku przez głosowanie na zwołanem w tym celu zgromadzeniu wierzycieli, jeżeli za nim wypowie się większość głosujących wierzycieli, mających łącznie nie mniej niż $\frac{2}{3}$ ogólnej sumy, według ustalonej przez sędziego-komisarza, listy wierzytelności (185). Układ wymaga zatwierdzenia sądu (189). Po uprawomocnieniu się postanowienia, zatwierdzającego układ, oraz zaspokojeniu, lub zabezpieczeniu zobowiązań masy upadłości i wierzytelności uprzywilejowanych, sąd wyda postanowienie o ukończeniu postępowania upadłościowego (195). Układ w ten sposób zawarty obowiązuje wszystkich wierzycieli upadłościowych, nieuprzywilejowanych, bez względu nato, czy zgłosili swe wierzytelności do masy upadłości (193).

6. O ile upadły nie został dopuszczony do układu, albo też o ile układ nie dochodzi do skutku, względnie, o ile sędzia-komisarz nie wstrzymał likwidacji, nawet zanim jeszcze układ dochodzi do skutku, — w każdym jednak razie nie wcześniej jak po ustaleniu listy wierzytelności, — odbywa się podział funduszu masy jednorazowo lub kilkakrotnie, w miarę spieniężenia majątku masy, w kolejności przepisanej przez prawo, według powyższego podziału wierzytelności (202). Syndyk sporządzi w tym celu i złoży sędziemu - komisarzowi plan podziału, do którego sędzia-komisarz, w razie potrzeby, wprowadza zmiany i uzupełnienia (206). Sprostowany w ten sposób plan podziału sędzia-komisarz składa w sekretarjacie

sądu, o czym zawiadamia przez obwieszczenie (208). W ciągu dwóch tygodni interesowani mogą wnieść zarzuty przeciwko planowi podziału (208). Jeżeli zarzutów nie wniesiono, sędzia-komisarz, plan podziału zatwierdzi (209). Jeżeli wniesiono zarzuty, sędzia-komisarz, po odbyciu posiedzenia z syndykiem, upadłym i wierzycielami, którzy wnieśli zarzuty, wyda postanowienie, które może być zaskarżone do sądu (210). Po uprawomocnieniu się postanowienia, sędziego-komisarza, względnie sądu lub po zatwierdzeniu przez sędziego - komisarza planu podziału, przeciwko któremu zarzutów nie wniesiono, plan będzie wykonany (210). Wykonanie planu podziału nie może nastąpić przed uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

Gdy majątek masy został w całości zlikwidowany, dokonany będzie ostatni podział (214).

7. Po wykonaniu planu ostatniego podziału, sąd stwierdzi postanowieniem ukończenie postępowania upadłościowego o czym ogłosi przez obwieszczenie (216). Przed ukończeniem postępowania może ono być postanowieniem sądu umorzona, gdy się okaże, że majątek masy nie wystarcza nawet na zaspokojenie kosztów postępowania; gdy wierzyciel, który wniósł o ogłoszenie upadłości, na żądanie sędziego-komisarza nie złoży w wyznaczonym terminie zaliczki na koszty postępowania, a brak płynnych funduszy na te koszty; lub gdy wszyscy wierzyciele, którzy zgłosili swe wierzytelności, zażądają umorzenia postępowania (217).

Ustawa przewiduje nadto możliwość uchylecia prawomocnie zawartego układu i wznowienie postępowania upadłościowego na wniosek wierzycieli, w razie niewykonywania przez upadłego, wynikających z układu zobowiązań, lub w razie prawomocnego skazania upadłego, po zawarciu układu za przestępstwa na szkodę wierzycieli z art. 276, 279, 281, K. k. (197).

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

TYTUŁ I. OGŁOSZENIE UPADŁOŚCI

I. Podstawy i warunki ogłoszenia upadłości.

Ogłoszenie upadłości następuje przez sąd. Ażeby mogło nastąpić ogłoszenie upadłości muszą zachodzić trzy przesłanki, a mianowicie: podmiotowa, polegająca na zdolności upadłościowej osoby, której ma być ogłoszona upadłość, t. j. na jej zdolności być podmiotem postępowania upadłościowego, przedmiotowa, t. j. taki stan majątkowy dłużnika, który uzasadnia ogłoszenie upadłości i w końcu formalna, t. j. złożenie wniosku o upadłości, w sądzie właściwym przez osobę do tego uprawnioną.

1. Pod względem podmiotowym prawo upadłościowe polskie ogranicza postępowanie upadłościowe, odmiennie od ordynacji austriackiej i niemieckiej, a zgodnie z prawem francuskim, tylko do kupców, gdyż tylko kupiec może być uznany za upadłego (1).

2. Kupiec jest pojęciem prawa handlowego. Według kodeksu handlowego kupcem jest każdy kto we własnym imieniu prowadzi przedsiębiorstwo zarobkowe, z wyjątkiem prowadzących gospodarstwo rolne (ogrodowe, hodowlane, rybne, łowieckie lub pszczelnicze) i z wyjątkiem osób, wykonujących wolny zawód (2, 3, Kh).

Może być zatem kupcem osoba fizyczna, a zatem kupiec jednoosobowy, mężczyzna lub kobieta, spółka jawna i komandytowa, lub też osoba prawna prawa prywatnego lub handlowego, jak spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, spółdzielnia, stowarzyszenie zarejestrowane, byleby tylko we własnym imieniu prowadziły przedsiębiorstwo zarobkowe, przy czym przedmiotem przedsiębiorstwa, prowadzonego we własnym imieniu może być także: odpłatne wykonanie czynności w cudzym imieniu (agentura, komis).

Jedynie tylko fundacje i osoby prawne prawa publicznego (instytucje zarobkowe — samorządowe, państwowe, chociażby budżetowo wyodrębnione), na podstawie wyraźnego przepisu prawa, nie mogą być podmiotem postępowania (3).

Wymienione osoby są kupcami w rozumieniu prawa handlowego, a temsamem prawa upadłościowego, niezależnie od tego, czy podlegają w myśl przepisów prawa handlowego obowiązkowi rejestracji i czy ten obowiązek wypełniły oraz czy uczyniły zadość obowiązkowi, nałożonemu na przedsiębiorstwa handlowe przez prawo przemysłowe (np. koncesja) lub przez ustawy podatkowe (np. wykupienie świadectwa przemysłowego).

Natomiast przez sam fakt wpisu do rejestru handlowego przedsiębiorstwo, wpisane do rejestru, nabiera charakteru kupca i może być podmiotem postępowania upadłościowego, — chociażby pozatem nie posiadało znamion przedsiębiorstwa handlowego, — jak długo nie nastąpiło wykreślenie z rejestru. Dotyczy to w szczególności przedsiębiorstw, — mających za przedmiot gospodarstwo rolne w większym rozmiarze, — które mogą się stać przedsiębiorstwami handlowymi orzez wpis do rejestru (7 i 9, Kh).

Według Kodeksu Handlowego także i przedsiębiorstwa rolne, chociażby mniejszego rozmiaru, mają nie tylko prawo, ale i obowiązek wpisania się do rejestru, jeżeli związane jest z niemi przedsiębiorstwo uboczne o charakterze handlowym, prowadzone w większym rozmiarze (8 Kh). Prawo handlowe pozostawia otwartą kwestję, czy główne gospodarstwo rolne uważać należy za kupca, chociażby nierejestrowanego, jeżeli uboczne przedsiębiorstwo zarobkowe prowadzone jest w mniejszym zakresie. Ze względu na wyjątkowość przepisu przyjąć raczej należy w dziedzinie prawa upadłościowego, że przedsiębiorstwo rolne z ubocznym, lecz związanym z niem przedsiębiorstwem, tylko wtedy może być podmiotem postępowania upadłościowego, jeżeli to przedsiębiorstwo uboczne prowadzone jest w większym rozmiarze (t. zn. zostało zaliczone w myśl ustawy z 15 lipca 1934 roku o państwowym podatku przemysłowym — Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 716) do przedsiębiorstw przemysłowych kategorii I—V i przerabia ponad 50% produktów nie pochodzących z gospodarstw rolnych, należących do właściciela przedsiębiorstwa).

Na podstawie wyraźnego przepisu kodeksu handlowego (75 Kh) spółka jest tylko wtedy spółką jawną, a więc handlową, jeżeli prowadzi przedsiębiorstwo w większym rozmiarze, określonym w rozporządzeniu Ministra Handlu z dn. 2 lipca 1934 roku. W zastosowaniu tego przepisu do prawa upadłościowego spółka prowadząca przedsiębiorstwo handlowe w mniejszym rozmiarze nie może być podmiotem postępowania upadłościowego i nie spółce tej, lecz tylko jej poszczególnym spółnikom może być ogłoszona upadłość, chyba, że spółka ta wpisana jest do rejestru handlowego i wpis nie został wykreślony, Mimo, że odpadły warunki wpisu.

Natomiast sam udział w spółce jawnej lub w spółce komandytowej nie może być uważany za prowadzenie przedsiębiorstwa zarobkowego we własnym imieniu i nie nadaje spółnikowi charakteru kupca. Przez sam udział w spółkach powyższych, spółnik nie nabiera jeszcze zdolności upadłościowej, chyba, że prowadzi ponadto osobne przedsiębiorstwo zarobkowe we własnym imieniu.

Prawo upadłościowe stanowi nadto wyraźnie, że ogłoszenie upadłości spółki jawnej, lub komandytowej, nie pociąga za sobą samo przez się ogłoszenia upadłości spółników (6).

Poza powyższym wyjątkowym przepisem, dotyczącym spółki jawnej, rozmiar przedsiębiorstwa jest objętym dla jego charakteru kupieckiego. Najmniejsze nawet przedsiębiorstwo zarobkowe, prowadzone we własnym imieniu, jest kupcem w rozumieniu prawa handlowego, a temsamem, w rozumieniu prawa upadłościowego, posiada zdolność upadłościową i może być podmiotem postępowania upadłościowego.

Można zatem z pojęcia kupca wykluczyć nie tylko wszelkie osoby zarobkujące, których sposób zarabkowania zbliżony jest raczej do wynagrodzenia za pracę przez nich uskutecznią, aniżeli do ciągnięcia zysku z hadlu (jak drobni rzemieślnicy), lecz także, uprawiających handel na małą skalę, handlarzy, których zarabkowaniu brak jest znamion przedsiębiorstwa, jako cechy, znamionującej kupca zarówno w ujęciu kodeksu handlowego, jak i prawa upadłościowego.

Chociaż pojęcie przedsiębiorstwa nie jest ustawowo określone, niewątpliwymi wskaźnikami jego istnienia będą — oprócz wewnętrznych znamion jak zarabkowanie, skierowane na osiągnięcie zysku z czynności handlowych, a nie dochodu z pracy, uwzględnienia ryzyka kupieckiego i t. p., — także i pewne cechy zewnętrzne, jak istnienie jakiegoś, chociażby w mieszkaniu prywatnym danej osoby, znajdującego się, zakładu. Ten ostatni szczegół nabiera tem większego znaczenia, że prawo upadłościowe przy określaniu właściwości sądu mówi wyraźnie o zakładzie przedsiębiorstwa dłużnika, a tylko dla dłużników, nie mających w Polsce przedsiębiorstwa, określa właściwość sądu nie według zakładu, lecz według miejsca zamieszkania dłużnika. Prawo wychodzi zatem z założenia, że dłużnik, mieszkający w Polsce, aby być podmiotem postępowania upadłościowego, musi mieć nie tylko przedsiębiorstwo zarobkowe, ale również jakiegokolwiek zakład (8).

Zdolność upadłościową mają zarówno obywatele polscy, względnie przedsiębiorstwa, mające główną siedzibę w Polsce, jak i cudzoziemcy, niezależnie od tego, czy mają w Polsce przedsiębiorstwo, czy tylko miejsce zamieszkania, czy chociażby tylko majątek oraz przedsiębiorstwa zagraniczne, mające w Polsce przedsiębiorstwo lub majątek.

4. Może być także ogłoszona upadłość osobie nieżyjącej, a mianowicie, zmarłemu dłużnikowi, który posiadał zdolność upadłościową, to znaczy był kupcem, jeżeli dotyczący wniosek złożono w sądzie w ciągu roku od daty śmierci (7).

Może dalej być ogłoszona upadłość, na podstawie szczególnego przepisu, na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego, masie spadkowej kupca (P. wpz. XVI), a na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego niemieckiego wszelkiej masie spadkowej (XVIII). W obu wypadkach wtedy, gdy masa spadkowa nie wystarcza na zaspokojenie długów.

5. Teoria i poszczególne ustawodawstwa rozróżniają trzy przesłanki przedmiotowe ogłoszenia upadłości: nadmierne zadłużenie, niewypłacalność i zaprzestanie wypłat. Nadmierne zadłużenie jest to taki stan majątkowy, przy którym majątek czynny nie wystarcza na zaspokojenie długów, niezależnie od tego, czy dłużnik dzięki np. korzystaniu z dalszych kredytów, albo przez likwidację poszczególnych obiektów majątkowych wypełnia swoje zobowiązania pieniężne. Można zatem być wypłacalnym mimo nadmiernego zadłużenia. Niewypłacalność jest to taki stan majątkowy, przy którym dłużnik nie jest w stanie trwale wypełniać swoich zobowiązań pieniężnych, niezależnie od tego czy to spowodowane jest nadmiernym zadłużeniem, czy też innymi przyczynami, np. zamrożeniem własnymi należnościami, moratorium rolniczym, trudnościami rozporządzenia własnymi należnościami zagranicznymi wskutek zakazów dewizowych i t. p. Zaprzestanie zaś wypłat nie jest istotą pewnego stanu majątkowego, lecz tylko jego objawem, a mianowicie: przeważnie objawem niewypłacalności. Może być ono jednak także wyrazem niechęci dłużnika do wykonania swych zobowiązań, względnie woli ich niewykonania, pomimo, że nie znajduje się w stanie niewypłacalności.

Naogół ustawodawstwa, ograniczające postępowanie upadłościowe do kupców np. prawo francuskie, uważają za główną przyczynę upadłości zaprzestanie wypłat. Ustawodawstwa zaś, oparte na zasadzie uniwersalności upadłości, np. ord. austriacka i niemiecka, za jej główną przyczynę uznają, o ile chodzi o osoby fizyczne, niewypłacalność dłużnika, bez względu na to, czy objawia się ona w zaprzestaniu wypłat, czy też w inny sposób, natomiast nadmierne zadłużenie, o ile chodzi o osoby prawne.

Prawo polskie łączy niejako obie te doktryny, przyjmując za podstawę upadłości kupca jednoosobowego, spółki jawnej i spółki komandytowej, niebędących w stanie likwidacji, zaprzestanie wypłat; dla innych zaś dłużników także nadmierne zadłużenie. Rozróżnienie to wychodzi ze słusznego założenia, że tam, gdzie motorem przedsiębiorstwa

jest własny interes właściciela, zopobiegliwość ludzka zwalczyć jeszcze może, drogą kredytu lub innych zabiegów handlowych, stan nadmiernego zadłużenia i zapobiec niewypłacalności, podczas gdy, w braku czynnika osobistego interesu, przy nadmiernym zadłużeniu przedsiębiorstw spodziewać się można raczej pogorszenia niż poprawy tego stanu.

Zaprzestanie płacenia długów jest terminem, przyjętym tylko w świecie kupieckim. Oznacza ono trwale niepłacenie płatnych długów pieniężnych. Nie jest zatem zaprzestaniem płacenia, chociażby trwale niewykonywanie zobowiązań niepieniężnych, np. obowiązku dostawy towarów. Nie jest też zaprzestaniem płacenia, a temsamem podstawą ogłoszenia upadłości, niepłacenie poszczególnych obowiązków pieniężnych, które może być spowodowane szczególnymi, niezależnymi od stanu majątkowego dłużnika, przyczynami, ani też krótkotrwale wstrzymanie płacenia długów wskutek przejściowych trudności (2), np. wskutek strejku urzędników, wskutek tak zwanych wyjątkowych świąt bankowych, wskutek opóźnienia oczekiwanego wpływu gotówki i t. p.. Zaprzestanie płacenia długów musi być wyrazem, bądźto trwałej niemożności sprostania swym zobowiązaniom pieniężnym, t. j. niewypłacalności, bądź też niezależnie od stanu niewypłacalności wyrazem woli niepłacenia długów i może się uzewnętrznić w wyraźnych objawach nieprzemijającego niewykonywania tytułów płatniczych, jak np. w wyraźnym oświadczeniu wobec wierzycieli, że długi nie będą płacone, w zamknięciu kas, złożeniu przez dłużnika wniosku o ogłoszenie upadłości i t. p., bądź też w domniemanych czynnościach, jak ucieczka, ukrywanie się, powtarzające się widocznie nieuzasadnione zarzuty przeciwko żądaniom zapłaty i t. p.

Sporną jest kwestja, czy tylko zaprzestanie płacenia długów handlowych, czy też i stałe niepłacenie długów niehandlowych np. za mieszkanie, za ubranie, może być podstawą ogłoszenia upadłości.

Niektóre ustawodawstwa, uznające tylko upadłość kupiecką, jak np. włoskie, rumuńskie, portugalskie, dają na to pytanie wyraźną negatywną odpowiedź. Inne, jak francuskie, a także prawo upadłościowe polskie, pozostawiają tę kwestję otwartą.

Wobec tego, że przy upadłościach chodzi o specjalną ochronę obrotu kredytowego handlowego, przyjąć należy, że upadłość nie może być ogłoszona kupcowi, chociażby zaprzestał płacenia długów niehandlowych, jeśli tylko wypełnia należycie swoje zobowiązania handlowe. Zważywszy jednak, że ściśle rozróżnienie długów niehandlowych i handlowych niezawsze jest możliwe (np. używanie pieniężnych pożyczek, zaciągniętych prywatnie dla celów przedsiębiorstwa, pokrywanie zobowiązań prywatnych weksłami i t. p.) i że domniemywa się, że każda czynność prawna kupca, jest czynnością handlową, a zatem

i każdy dług długiem handlowym (498 Kh) nie jest wykluczone ogłoszenie upadłości kupcowi także nasutek rzeczywistego zaprzestania płaenia przez niego długów niehandlowych, o ile nie udowodni, że to zaprzestanie płaenia nie rozciąga się na dług handlowe.

Podstawą ogłoszenia upadłości spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej i innej osoby prawnej, będącej kupcem, jakoteż spółki jawnej lub komandytowej, znajdującej się w stanie likwidacji, jest albo zaprzestanie płaenia długów, albo też nadmierne zadłużenie, t. j. taki stan, przy którym majątek nie wystarcza na zaspokojenie długów (1).

Prawo nie zawiera żadnych norm, określających pojęcie nadmiernego zadłużenia i sposób stwierdzenia tego stanu, w szczególności, czy miarodajne są tutaj wartości bilansowe, czy też stan rzeczywisty. Należy przyjąć, że względu na istotę i cel postępowania upadłościowego, że, o ile nie zachodzi zaprzestanie wypłat, a jedynie bilansowe, nadmierne zadłużenie, mogące być usunięte przez przeszacowanie obiektów stanu czynnego do ich rzeczywistej wartości, to nie będzie ono stanowiło podstawy do ogłoszenia upadłości, jeżeli takie przeszacowanie, w formie prawem przepisanej i za zgodą komisji rewizyjnej i władzy nadzorczej, o ile taka istnieje, rzeczywiście nastąpiło.

Jedynie tylko co do spółdzielni, ustawa o spółdzielniach zawiera szczegółowe przepisy, określające kiedy i pod jakimi warunkami należy przyjąć stan niewypłacalności (t. zw. niewypłacalność kwalifikowana). Ust. o spółdz. (art. 86). Ustawa ta dozwala też doszacowania majątku nieruchomego (lecz tylko nieruchomego) do rzeczywistej wartości i sporządzenia nowego bilansu, jeżeli majątek spółdzielni przedstawia wyższą wartość niż przyjęta w bilansie, a ta niższa wartość bilansowa jest znamiem niewypłacalności.

Odnosnie do zmarłego dłużnika, podstawą ogłoszenia upadłości będzie zaprzestanie wypłat, długów zmarłego, przez spadkobierców, tam zaś, gdzie dopuszczalna jest upadłość masy spadkowej, może ona być ogłoszona i wtedy, gdy masa nie wystarcza na zaspokojenie długów.

Warunkiem formalnym ogłoszenia upadłości jest złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości przez osobę do tego uprawnioną w sądzie właściwym. Prawo upadłościowe polskie, wzorem innych nowoczesnych ustaw upadłościowych, nie zna ogłoszenia upadłości z wieści publicznej, ani też z urzędu. Upadłość może być ogłoszona jedynie na wniosek. Prawo upadłościowe, odmiennie od ordynacji austriackiej i niemieckiej, nie zna też wniosku domniemanego, bo nie zawiera przepisów, upoważniających lub obowiązujących sąd do ogłoszenia upadłości, w przypadku odrzucenia przez sąd wniosku o otwarcie postępowania układowego i w tych licznych przypadkach, w któ-

rych umorzenie lub zastanowienie toczącego się już postępowania układowego następuje z innych przyczyn, aniżeli wskutek zawarcia przez dłużnika układu z wierzycielami.

7. Wniosek o ogłoszenie upadłości kupcowi jednoosobowemu (a zatem także spółnikowi spółki, prowadzonej w mniejszym rozmiarze, nie zarejestrowanej) mogą złożyć w sądzie: dłużnik jak również każdy poszczególny z jego wierzycieli (4).

Uprawniony do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości jest temsamem każdy wierzyciel, który w razie ogłoszenia upadłości będzie mógł uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, a zatem każdy wierzyciel, mający do dłużnika, co do którego żąda ogłoszenia upadłości, osobiste i uzasadnione już w czasie złożenia wniosku roszczenie majątkowe, chociażby jeszcze niepłatne lub zależne od warunku.

W wypadkach, gdy nie chodzi o ogłoszenie upadłości kupcowi jednoosobowemu, oprócz każdego poszczególnego wierzyciela, mogą złożyć w sądzie wniosek o ogłoszenie upadłości:

- a) w stosunku do spółki jawnej, każdy ze spółników, nawet jeżeli w myśl umowy niema prawa lub obowiązku prowadzenia interesów spółki, w stosunku zaś do spółki komandytowej, każdy ze spółników, odpowiadających bez ograniczenia za zobowiązania spółki;
- b) w stosunku do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjnej i osoby prawnej, każdy kto ma prawo reprezentować spółkę lub osobę prawną, niezależnie od tego, czy prawo to przysługuje mu samemu, czy też łącznie z innymi osobami;
- c) w stosunku do każdej spółki i osoby prawnej, będących w likwidacji, oprócz osób wymienionych pod a) i b), także każdy z likwidatorów spółki;
- d) w stosunku do dłużnika zmarłego, każdy wierzyciel zmarłego i każdy z jego spadkobierców, chociaż nie jest kupcem;
- e) w stosunku do masy spadkowej ponadto: 1) na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego, kurator spadku lub kurator spadkobiercy, nieznanego z miejsca pobytu (P. wpz. XVI, 3, 2), na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego niemieckiego, wykonawca testamentu, któremu służy zarząd spadku oraz zarządca spadku (P. wpr. XVIII, 3).

8. Niektóre z powyżej wymienionych osób nietylko mają prawo, lecz także obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości i to w ciągu pewnego, w prawie oznaczonego czasu, chyba, że wniosli podanie o otwarcie postępowania układowego, a mianowicie:

Kupiec rejestrowy, obowiązany jest zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości w ciągu dwóch tygodni od dnia zaprzestania płaenia długów (5), t. zn. w braku innych, wyżej wymie-

nionych objawów, od dnia, — nieuzasadnionego innemi przyczynami, jak stałem zaprzestaniem płacenia, — niepłacenia pierwszego długu.

W myśl art. 5 Kh każda spółka handlowa jest kupcem rejestrowym.

Obowiązek zatem powyższy spoczywa nie tylko na kupcu jednoosobowym, prowadzącym przedsiębiorstwo handlowe w większym rozmiarze, lecz także na każdym spółniku spółki jawnej lub komandytowej, mającym prawo reprezentowania spółki, niezależnie od tego, czy to prawo służy mu samemu, czy też łącznie z innymi osobami, oraz na każdym reprezentancie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej lub osoby będącej kupcem rejestrowym.

Reprezentant spółki akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i osoby prawnej oraz likwidator spółki jawnej lub komandytowej, bez względu na to, czy reprezentują spółkę lub osobę prawną, pojedynczo, czy łącznie z innymi osobami, obowiązany jest zgłosić nadto wniosek ogłoszenia upadłości w ciągu dwóch tygodni od dnia ujawnienia, że majątek spółki nie wystarcza na zaspokojenie długów (5).

Prawo nie określa na czym polegać ma ujawnienie nadmiernego zadłużenia, pozostawiając to stwierdzeniu w każdym poszczególnym przypadku. Będzie zatem ujawnieniem nadmiernego zadłużenia, jeżeli stanie się ono przedmiotem obrad zebrania zarządu, rady nadzorczej, lub zgromadzenia spółników (253, Kh, 430 Kh), jeżeli zostanie stwierdzone, jak to zresztą wyraźnie przewiduje prawo bankowe w art. 103, przez komisję rewizyjną i t. p.

W razie zaniedbania powyższego obowiązku, osoby, obowiązane do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, odpowiadają za szkodę, wyrządzoną przez to wierzycielowi, przyczem kilka osób odpowiada solidarnie (5). Nie chodzi tu zatem o ogólną szkodę, wyrządzoną ogółowi wierzycieli, lecz o szkodę, spowodowaną poszczególnym wierzycielom tem niezgłoszeniem na czas wniosku o ogłoszenie upadłości.

W stosunku do kupca jednoosobowego, spółnika spółki jawnej lub osobiście odpowiedzialnego spółnika spółki komandytowej, którzy w każdym razie odpowiadają osobiście za swe zobowiązania, powyższa odpowiedzialność za szkodę wskutek niezgłoszenia upadłości będzie miała tylko bardzo ograniczone znaczenie, np. w wypadku, gdy ktoś wykaże, że narażony został na szkodę przez zawarcie umowy z trzecią osobą, której nie byłby zawarł, gdyby kupiec rejestrowy we właściwym terminie był zgłosił wniosek o ogłoszenie upadłości.

Dalej idącą odpowiedzialność przewiduje art. 298 kod. handl. tylko dla członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, którzy odpowiadają nie tylko za szkodę, lecz bezpośrednio, osobiście i solidarnie

za zobowiązania spółki w razie bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce, jeżeli nie wykażą, że zgłoszono na czas wniosek o ogłoszenie upadłości lub o wszczęcie postępowania układowego, albo, że niezgłoszenie nie nastąpiło z ich winy, albo wreszcie, że pomimo niezgłoszenia wierzyciele nie ponieśli szkody.

Poza tą odpowiedzialnością cywilną kodeks handlowy, przewiduje jeszcze w art. 301 i 463 odpowiedzialność karłą członków zarządu i likwidatorów spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych, którzy podlegają karze aresztu do 6 miesięcy lub grzywny, albo obu tym karom razem, o ile nie zgłoszą upadłości spółki, pomimo powstania warunków, uzasadniających upadłość spółki, według przepisów prawa upadłościowego.

9. Szczególny warunek wymagany jest dla zakładów ubezpieczeń. Ogłoszenie upadłości zakładowi ubezpieczeń może nastąpić tylko za uprzedniem wyrażeniem zgody przez władzę nadzorczą, to jest przez Państwowy Prząd Kontroli Ubezpieczeń, który sam również może zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości zakładowi ubezpieczeń (art. 58 Rozporządzenia o kontroli ubezpieczeń z 26. I. 1928).

10. Prawo upadłościowe nie wymaga jako warunku ogłoszenia upadłości mnogości wierzycieli. Temsamem upadłość może być ogłoszona, chociażby wierzyciel, który złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, sam jeden brał udział w postępowaniu upadłościowym i był jedynym wierzycielem upadłego. Wybór postępowania upadłościowego, zamiast drogi egzekucji, daje mu tę korzyść, że może uchwycić jednorazowo cały majątek dłużnika, usuwając go od zarządu, oraz, że może w szerszej mierze, aniżeli to jest możliwe w postępowaniu pozaupadłościowym, zaskarżyć i ubezskutecznić czynności dłużnika, działywane na jego szkodę.

Ustawa o spółdzielniach wyraźnie stanowi, że ogłoszenie upadłości spółdzielni z odpowiedzialnością dodatkową może nastąpić nawet mimo istnienia jednego tylko wierzycia osobistego (90 Ust. o spółdz.).

II. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości.

Jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości zostanie złożony w sądzie, sąd zbada przede wszystkim, czy jest właściwym dla rozpatrzenia wniosku, czy wnioskodawca jest uprawniony i dostatecznie wylegitymowany do złożenia wniosku i czy wniosek pod względem formy i treści odpowiada wymaganiom ustawy.

1. Właściwym do wszczęcia postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości jest sąd okręgowy, w którego okręgu znajduje się zakład główny przedsiębiorstwa dłużnika, a gdy dłużnik ma kilka przedsiębiorstw w okręgach różnych sądów — jeden z tych sądów; jeżeli dłużnik nie-

ma w Polsce przedsiębiorstwa, właściwy jest sąd, w którego okręgu dłużnik ma zamieszkanie lub siedzibę, a gdy dłużnik nie ma w Polsce zamieszkania lub siedziby, właściwy jest sąd, w którego okręgu znajduje się majątek dłużnika. O ogłoszeniu upadłości orzeka sąd okręgowy w wydziale handlowym, a jeżeli wydział handlowy nie jest utworzony — w wydziale cywilnym w składzie trzech sędziów. (8).

2. Wniosek o ogłoszenie upadłości powinien być złożony na piśmie i powinien zawierać (9):

- a) imię i nazwisko dłużnika, jego firmę, miejsce zamieszkania lub siedzibę; gdy dłużnikiem jest spółka lub osoba prawna — imiona i nazwiska oraz miejsce zamieszkania spółników, odpowiadających za zobowiązania spółki bez ograniczenia, reprezentantów spółki lub osoby prawnej i likwidatorów, jeżeli są ustanowieni;
- b) miejsce, w którym znajduje się przedsiębiorstwo lub inny majątek dłużnika;
- c) okoliczności, które uzasadniają wniosek i ich uprawdopodobnienie.

Jeżeli ogłoszenia upadłości żąda wierzyciel, winien nadto uprawdopodobnić swoją wierzytelność, jeżeli zaś dłużnik — winien złożyć bilans swego majątku oraz spis wierzycieli albo wskazać przyczyny, dla których uczynić tego nie może. Jeżeli dłużnikiem jest kupiec rejestrowy, do wniosku należy dołączyć wyciąg z rejestru handlowego.

Jako okoliczności, uzasadniające wniosek, należy wskazać, że dłużnik, którego wniosek dotyczy, posiada zdolność upadłościową t. zn., że jest kupcem. Jeżeli wniosek pochodzi od wierzyciela będzie on musiał nadto wskazać i uprawdopodobnić okoliczności, z których wynika, że zachodzą podstawy ogłoszenia upadłości, t. zn. zależnie od postanowienia prawa, zaprzestanie wypłat, albo nadmierne zadłużenie. Wniosek zaś, pochodzący od dłużnika jest sam przez się dostatecznym uprawdopodobnieniem zaprzestania wypłat.

3. Sąd rozpatrzy, czy zachodzi materialna podstawa ogłoszenia upadłości, t. j. zawieszenie wypłat, względnie niewypłacalność dłużnika.

Podczas gdy prawo o postępowaniu układowem upoważnia sąd do zarządzenia dochodzeń i przeprowadzenia dowodów (9 Ppu), (ordynacja konkursowa austriacka i niemiecka nakazują nawet sądowi, o ile wniosek pochodzi od wierzyciela, przesłuchanie dłużnika i przeprowadzenia dochodzeń), prawo upadłościowe o takich dochodzeniach i przeprowadzeniu dowodów nie wspomina.

Upoważnia ono jedynie sąd, — o ile to będzie możliwe, i o ile to uzna za potrzebne, do przesłuchania dłużnika i wierzycieli, niezależnie od tego, czy wniosek złożony został przez samego dłużnika, czy też przez wierzyciela.

Prawo upadłościowe upoważnia też sąd do przesłuchania, z temi samemi zastrzeżeniami, pozostałych spółników, reprezentantów, lub likwidatorów spółek, względnie pozostałych spadkobierców, w razie zgłoszenia wniosku przez niektórych tylko spółników spółki jawnej lub komandytowej, albo przez niektórych tylko reprezentantów innej spółki lub osoby prawnej, albo przez niektórych tylko likwidatorów albo spadkobierców (10).

Uprawnienie do przeprowadzenia dowodów i zarządzenia dochodzeń, nie wpływa też z przepisów kodeksu postępowania cywilnego, które mają zresztą zastosowanie także w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości (67). Uprawnienia przewodniczącego (223 K. p. c.) dotyczą tylko przygotowania rozprawy, a postanowienie w przedmiocie ogłoszenia upadłości zapada bez rozprawy na posiedzeniu niejawnem (68).

Jedynie tylko co do spółdzielni stanowi ustawa o spółdzielniach, że wniosek o ogłoszenie upadłości ma prawo zgłosić każdy członek zarządu, względnie każdy likwidator. W tym przypadku jednak sąd przesłucha — a zatem obowiązany jest przesłuchać — pozostałych członków zarządu, względnie likwidatorów i w razie niezgodności zdań, przychyli się do wniosku jedynie wówczas, gdy go dostatecznie uzasadniono. (89 Ust. o spółdz.).

W innych wypadkach sąd pozbawiony jest podstawy prawnej do przeprowadzenia dowodów dla oceny zasadności żądania ogłoszenia upadłości i zdany jest tylko na uprawdopodobnienie, zawarte w samym wniosku oraz na wyjaśnienia dłużnika względnie wierzycieli, o ile uzna za potrzebne ich wysłuchać.

Wynika z tego dalej, choć prawo upadłościowe wyraźnie tego nie postanawia, że wbrew postanowieniu art. 351 K. p. c., postanowienie sądu co do ogłoszenia upadłości nie musi być oparte na faktach i dowodach, lecz jedynie na okolicznościach, które wydają się sądowi prawdopodobne.

To uproszczenie postępowania spowodowane zostało intencją przyspieszenia decyzji sądu, celem odebrania dłużnikowi możliwości dokonania czynności, mogących pokrzyżować, lub utrudnić uchwycenie i zabezpieczenie jego majątku dla celów postępowania upadłościowego. Zachodzi jednak obawa, że to pozbawienie sądu możności przeprowadzenia dochodzeń i dowodów utrudni sądowi nieraz zbadanie i ustalenie zasadności wniosku i spodziewać się należy, że sądy w jaknaj-szerszej mierze korzystać będą z prawa wysłuchania dłużnika i wierzycieli, zwłaszcza przy wnioskach, pochodzących od tych ostatnich.

Przed rozstrzygnięciem wniosku, sąd może zażądać od wierzyciela, który wniosek zgłosił, złożenia w terminie, który sąd wyznaczy, zaliczki na koszty postępowania (11).

Może też sąd, lecz tylko na żądanie wierzyciela, wydać z a r z ą d z e n i a t y m c z a s o w e, jakie uzna za stosowne, celem zabezpieczenia majątku dłużnika (12). Zarządzenia te mogą polegać na zajęciu ruchomości, ostrzeżeniach hipotecznych, zakazach zbywania lub obciążania nieruchomości zahipotekowanych, zajęciu wierzytelności i praw, zarządzie przymusowym i t. p. (851, 859 K. p. c.), w żadnym zaś razie nie mogą ograniczać wolności dłużnika, a w szczególności nie mogą polegać na przymusie osobistym lub grzywnach (861 K. p. c.).

W przypadkach niecierpiących zwłoki, zarządzenia takie może wydać p r z e w o d n i c z ą c y s ą d u, winien je wszakże przedstawić do rozpoznania sądowi na najbliższym posiedzeniu. Wykonanie zarządzenia tymczasowego sąd może uzależnić od złożenia przez wierzyciela kaucji, dla zabezpieczenia roszczeń dłużnika o odszkodowanie z powodu wykonania zarządzenia. Na kaucji tej będzie służyło dłużnikowi pierwszeństwo zaspokojenia (12).

Wniosek o ogłoszenie upadłości może być aż do rozstrzygnięcia cofnięty. Celem zapobieżenia nadużywania wniosków o ogłoszenie upadłości, jako presji przeciwko opieszałemu dłużnikowi, ordynacja austriacka postanawia, że wniosek oparty o tę samą wierzytelność nie może, w razie cofnięcia, być ponownie wniesiony przez tego samego wierzyciela, przez sześć miesięcy.

4. Sąd orzeka o wniosku, na posiedzeniu niejawnem, w formie postanowienia.

Sąd odrzuci wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli pod względem formalnym nie odpowiada wymaganiom ustawy, albo jeżeli wierzyciel, w terminie przez sąd wyznaczonym, nie złoży zaliczki na koszty postępowania (11).

Sąd oddali wniosek: jeżeli uważa, że nie jest właściwym dla wydania postanowienia, jeżeli wniosek dotyczy dłużnika, któremu upadłość nie może być ogłoszona, jeżeli wnioskodawca nie jest uprawniony do złożenia wniosku, w szczególności, jeżeli nie uprawdopodobnił, że jest wierzycielem upadłego, lub nie wylegitymował się należycie ze swego uprawnienia do złożenia wniosku albo jeżeli sąd nie nabrał przekonania, że zachodzą podstawy ogłoszenia upadłości, to znaczy, zależnie od osoby dłużnika, — fakt zawieszenia wypłat, albo nadmierne zadłużenie. Mimo to, że nie zachodzą powyższe bezwzględne przyczyny odrzucenia lub oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, sąd może oddalić wniosek, jeżeli majątek dłużnika oczywiście nie wystarcza nawet na zaspokojenie kosztów postępowania (13). Sąd może zatem oddalić wniosek, jeżeli ta niewystarczalność majątku na koszty postępowania jest o c z y w i s t a, a zatem nie podlegająca wątpliwości bez przeprowadzania dochodzeń lub dowodów, lecz nie musi tego uczynić. Ustawa o s p ó ł d z i e l n i a c h stanowi

nawet wyraźnie, że ogłoszenie upadłości spółdzielni może nastąpić mimo braku środków na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego (90 ust. o spółdz.).

Postanowienia, oddalającego wniosek o ogłoszenie upadłości, nie obwieszcza się; będzie ono doręczone dłużnikowi i wierzycielowi, który zgłosił wniosek (16).

Według ordynacji austriackiej postanowienie, oddalające wniosek zostaje obwieszczone jeżeli oddalenie nastąpiło wskutek braku dostatecznego majątku, a w myśl ordynacji niemieckiej, sądy prowadzą specjalny rejestr nazwisk, względnie firm dłużników, którym nie ogłoszono z tego powodu upadłości.

5. Jeżeli nie zachodzą powody oddalenia, sąd u w z g l ę d n i wniosek o ogłoszenie upadłości. W postanowieniu sąd 1) wymieni imię, nazwisko, firmę i miejsce zamieszkania lub siedzibę upadłego, 2) wezwie wierzycieli upadłego, aby zgłosili swe wierzytelności w oznaczonym terminie i 3) wyznaczy sądziego-komisarza oraz syndyka upadłości (14).

Data t. j. dzień postanowienia sądu jest d a t ą u p a d ł o s c i (15). Według ordynacji niemieckiej sąd nie tylko oznacza dzień, lecz także godzinę postanowienia, celem późniejszego, łatwiejszego stwierdzenia, czy jakaś czynność była dokonana przed lub po ogłoszeniu upadłości. Ordynacja austriacka zna tylko dzień ogłoszenia upadłości, lecz czynności upadłego, zdziałane w dniu ogłoszenia upadłości uważa za zdziałane przed ogłoszeniem upadłości. Podobne domniemanie, pomimo braku wyraźnego postanowienia, należy także przyjąć w postępowaniu według prawa polskiego.

Postanowienie o ogłoszeniu upadłości jest natychmiast wykonalne i będzie niezwłocznie podane do publicznej wiadomości przez obwieszczenie w Monitorze Polskim i conajmniej jeszcze w jednym poczytnym dzienniku. Ponadto będzie wywieszone w budynku sądowym i doręczone upadłemu, spadkobiercy upadłego, syndykowi i wierzycielowi, który żądał ogłoszenia upadłości. (16).

6. Na postanowienie sądu o ogłoszeniu upadłości służy z a ż a l e n i e tylko dłużnikowi, na postanowienie zaś oddalające wniosek — tylko temu kto zgłosił wniosek, w terminie dwutygodniowym od ogłoszenia lub doręczenia postanowienia sądu (17, 79). Na tych samych zasadach służy tym samym osobom skarga kasacyjna w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia postanowienia sądu apelacyjnego (17).

Pomimo, że prawo nie stanowi, iż zażalenia od postanowienia sądu, ogłaszającego upadłość, odnoszą się tylko do całości, a nie do poszczególnych części postanowienia, należy uważać zażalenie częściowe za wykluczone. Prawo upadłościowe bowiem zna jedynie prawomocne uchylenie postanowienia o ogłoszeniu upadłości, powodujące ukończenie postępowania (222), a nie zawiera żadnych postanowień przewidujących

cych zmianę tego postanowienia. Zresztą zażalenie, dotyczące tylko części postanowienia o wyznaczeniu sędziego-komisarza z istoty rzeczy, a zażalenie dotyczące syndyka w analogji do art 101, uważać należy za niedopuszczalne. Skoro mianowicie niema zażalenia od postanowienia sądu, wyznaczającego innego syndyka na miejsce wyznaczonego w pierwotnem postanowieniu, to także i pierwotne wyznaczenie nie może podlegać zażaleniu.

O ileby zaś upadły lub wierzyciel uważał, że zachodzą przyczyny wyłączenia wyznaczonego sędziego-komisarza, może złożyć w sądzie wniosek o wyłączenie, w myśl postanowienia art. 56 K. p. c

TYTUŁ II. SKUTKI OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI PRAWO MATERJALNE UPADŁOŚCIOWE.

Ogłoszenie upadłości wywołuje szereg skutków w dziedzinie prawa materialnego, polegających na tem, że wynikające z prawa lub z umów, stosunki prawne, uprawnienia, lub zobowiązania osób, uczestniczących w postępowaniu upadłościowem w charakterze upadłego, jego wierzyciela lub dłużnika, albo też osób związanych z temi osobami stosunkami prawnymi, ulegają wskutek ogłoszenia upadłości z samego prawa, lub też mogą z woli tych osób, lub z woli syndyka ulec zmianie.

Dotyczące przepisy, które nazywamy prawem upadłościowem materialnem, zawarte są, jak już wspomniano, bądź to w samem prawie upadłościowem, bądź też w innych ustawach, jak na przykład w kodeksie zobowiązań, kodeksie handlowym i t. d.

Skutki te powstają przez samo ogłoszenie upadłości, to jest przez postanowienie sądu o ogłoszeniu upadłości, niezależnie od tegoż uprawnomocnienia i niezależnie od tego, czy wniesiono zażalenie, czy też nie.

Najdalej idące skutki prawne dotyczą osoby upadłego i jego stosunku do majątku, będącego przedmiotem postępowania upadłościowego, czyli tak zwanej masy.

I. Skutki dotyczące osoby upadłego.

1. Upadły, wskutek ogłoszenia upadłości, doznaje ograniczenia nawet pod względem wolności osobistej. Nie wolno mu się wydalać z miejsca zamieszkania bez zezwolenia sędziego-komisarza (18). Ponadto może być do niego zastosowany przymus osobisty, a mianowicie: bądźto jako środek prewencyjny, zarządzony przez sąd równocześnie z wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości (lecz nie w samem postanowieniu, a temsamem bez obwieszczenia), jeżeli zachodzi podejrzenie, że upadły ukrywa się, albo ukrywa swój majątek (19), bądź też jako środek karny, za-

stosowany przez sąd, na przedstawienie sędziego-komisarza w toku postępowania, jeżeli upadły uchybia swoim obowiązkom, lub jeżeli po ogłoszeniu upadłości dopuszcza się czynów, mających na celu ukrycie majątku, jeżeli obciąża go pozornymi zobowiązaniami, i wogóle utrudnia ustalenie majątku (19). Uchylenie przymusu osobistego następuje przez sąd, jeżeli ustanie potrzeba jego stosowania (19). Prawo upadłościowe nie zawiera bliższych szczegółów co do sposobu stosowania przymusu osobistego. Będą tu zatem stosowane dotyczące przepisu Kpc., a w szczególności art. 625, wedle którego przymus osobisty, o ile poprzednio nie ustała potrzeba jego stosowania, na podstawie każdego poszczególnego postanowienia, nie może trwać dłużej niż dwa tygodnie, a łączny czas trwania przymusu osobistego nie może przewyższyć sześciu miesięcy. Na postanowienie sądu służy zażalenie.

Upadły obowiązany jest, pod rygorem powyższej kary, udzielić sędziemu-komisarzowi i syndykowi wszelkich potrzebnych wyjaśnień (18). Niema on jednak obowiązku współdziałania w zarządzie masy i spełniania bezpłatnie jakichkolwiek czynności, chyba, że syndyk za zezwoleniem sędziego-komisarza przyjmie go do pracy, za wynagrodzeniem. Niema upadły obowiązku wyjawiania technicznych sposobów produkcji, o ile one stanowią jego tajemnicę (18), a zatem o ile nie zostały opatentowane, albowiem patenty, przyznane upadłemu, na podstawie jego wynalazków, albo chociażby tylko zgłoszone przez niego, niemniej też jak i licencje upadłego na patenty obce, są majątkiem prawnie należącym do masy.

Przepisy, zabraniające upadłemu wydalenie się z miejsca zamieszkania oraz przepisy o przymusie osobistym, stosuje się także do spółników, odpowiadających za zobowiązania spółki bez ograniczenia, do reprezentantów osoby prawnej i do likwidatorów spółki lub osoby prawnej. Przymus może być stosowany do wszystkich lub do niektórych tylko osób (85).

2. Poza tym upadły ulega niektórym ograniczeniom prawnopublicznym:

Upadły pozbawiony zostaje czynnego i biernego prawa wyborczego do Sejmu (art. 3 i 5 Ord. Wyb. do Sejmu z 28.VII.1922), czynnego i biernego prawa wyborczego do Senatu (art. 1 i 2 Ord. Wyb. do Senatu z 28.VII.1922). Upadły nie może wybierać ani być wybranym do organów ustrojowych związków samorządowych (art. 3 i 4 Ust. o częśc. zmianie ustroju samorządu teryt. z dnia 23.III.1933). Upadłemu nie przysługuje czynne i bierne prawo wyborcze do Izb przemysłowo-handlowych (art. 12 Rozp. Prezyd. Rzposp. o Izbach Przemysłowo-Handlowych z dnia 15.VII.1927). Upadły nie może być Sędzią Handlowym, bo Prawo o ustroju Sądów powsz. z dnia 6.II.1928 wymaga wedł. art. 209 do piastowania tego urzędu „pełni praw

cywilnych i obywatelskich”, której upadły nie posiada. Z tego samego powodu upadły nie może być członkiem ani zastępcą członka podatkowej komisji odwoławczej (art. 26 Ustawy z dnia 15.III.1933 o Ordynacji Podatkowej). Upadły nie może sprawować opieki nad małoletnimi a to na obszarze mocy obowiązującej Kodeksu cywilnego niemieckiego na podstawie wyraźnego zakazu kodeksu (§ 1781) na obszarze mocy obowiązującej Kodeksu cywilnego austr. ponieważ nie można spodziewać się po nim korzystnego zarządu majątkiem (§ 191) i z tego samego powodu na obszarze mocy obowiązującej Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego w myśl art. 416 tegoż kodeksu.

3. Najistotniejszym skutkiem ogłoszenia upadłości jest zmiana stosunku prawnego upadłego do jego majątku.

Upadły z samego prawa, wskutek ogłoszenia upadłości, traci prawo zarządu oraz możliwość korzystania i rozrządzania majątkiem, należącym do niego w dniu ogłoszenia upadłości, jakoteż nabytym w toku postępowania. Obowiązany jest wskazać i wydać syndykowi cały ten majątek wraz z księgami handlowymi, korespondencją i innymi dokumentami (20, 18).

Majątek ten przechodzi zatem odtąd pod zarząd syndyka i stanowi tak zwaną masę upadłości, do której nie wchodzi jedynie mienie, zwolnione przez prawo od egzekucji oraz to co upadły w czasie trwania upadłości nabędzie osobistym zarobkiem, jednak tylko w granicach niezbędnych potrzeb upadłego i osób będących na jego utrzymaniu (20).

Upadły nie traci zatem zdolności prawnej. Może on nadal nabywać prawa i obowiązki, nie traci też, ani swego stanu prywatno-prawnego (pozostaje nadal kupcem), ani stanowiska rodzinnego, względnie swoich praw ojcowskich i t. p., nie traci też swojego majątku, który pozostaje nadal jego własnością.

Natomiast upadły traci zarówno prawo rozrządzania majątkiem, należącym do masy, to znaczy dokonywania jakichkolwiek czynności, któreby sprowadzały za sobą zmianę stanu posiadania lub zmianę prawa, należącego do masy (jak np. zbycie, obciążenie lub zrzeczenie się), prawo korzystania z majątku na swoje własne cele (jak zużywanie przedmiotów, należących do masy, podnoszenie pieniędzy i t. p.), a w końcu także prawo wykonywania jakichkolwiek czynności czysto zarządowych w najogólniejszym tego słowa znaczeniu, chociażby one nawet nie pociągały za sobą żadnych zmian stanu posiadania lub praw masy, jak np. czynności administracyjne, propagandowe, akwizycyjne, konwersyjne i t. p.

4. Z tych ograniczeń wynika bezskuteczność wszelkich czynności prawnych, dokonanych

przez upadłego po ogłoszeniu upadłości w stosunku do masy (24). Ponieważ upadły nie traci zdolności prawnej, dokonane przez niego czynności nie są same przez się nieważne. Upadły może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania swobodnie i z pełnymi skutkami prawnymi, odnośnie części majątku, nie wchodzącego w skład masy. Może on też zobowiązywać się ważnie i skutecznie do osobistych niemajątkowych czynności i zaniechań. Także zaciągnięte przez niego w toku postępowania zobowiązania, dotyczące majątku, stanowiącego masę (np. sprzedaże przez niego dokonane, zobowiązania wekslowe, czekowe, rozporządzenia na wypadek śmierci i inne nie są same przez się nieważne i wiążą upadłego, lecz mogą być dochodzone od niego dopiero po zakończeniu postępowania upadłościowego a także stają się wiążące dla masy w razie ich potwierdzenia przez syndyka.

Natomiast wszystkie czynności prawne działane przez upadłego są bezskuteczne wobec masy. Nie wymagają zatem skargi o unieważnienie, lecz z samego prawa nie mają skutków wobec masy, a to, o ile chodzi o umowy, niezależnie od tego, czy osoba, trzecia działała w dobrej, czy w złej wierze.

Jeżeli zatem np. przedmiot, należący do masy został zbyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, syndyk może pomimo to swobodnie rozporządzać tym przedmiotem, o ile znajduje się jeszcze w masie, albo też o ile został odebrany przez nabywcę — może wnieść pozew o wydanie rzeczy, a nabywca niezależnie od tego, czy wiedział, czy nie wiedział o bezskuteczności czynności, nie może żądać od masy odszkodowania, a jedynie spełnienia wzajemnego zobowiązania przez upadłego, po zakończeniu postępowania upadłościowego.

O ile natomiast skutek umowy, zawartej przez upadłego, masa się wzbogaciła, ten kto zawarł z upadłym umowę może żądać zwrotu tego czem masa się wzbogaciła w naturze lub równowartości, przyczem należność ta jako t. zw. wierzytelność u masy ma pierwszeństwo przed należnościami wierzycieli upadłościowych (24, 203).

Szczególne ograniczenie upadłego wprowadza prawo upadłościowe odnośnie do przypadającego mu spadku. Spadek taki, — wobec tego, że postępowaniu upadłościowemu podpada nie tylko majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości, lecz także nabyty przez niego w toku postępowania, — w zasadzie należy do masy. Upadły niema jednak prawa oświadczenia się co do spadku, niezależnie od tego, czy przypadł mu podczas trwania postępowania upadłościowego, czy też jeszcze przed ogłoszeniem upadłości, o ile, w tym ostatnim przypadku upadły już poprzednio spadku nie przyjął, lub się go nie zrzekł. Przyjęcie nastąpić może tylko przez syndyka i tylko w sposób ograniczający odpowiedzialność masy upadłości wobec wierzycieli (z dobrodziejstwem inwentarza), przyczem

sędzia-komisarz, na wniosek osób interesowanych, wyznaczy syndykowi termin do złożenia oświadczenia. Jeżeli syndyk spadku nie przyjmie, nie wchodzi on w skład masy i upadły może sam spadek przyjąć lub się go zrzec (23).

5. Z utraty prawa zarządu majątkiem, należącym do masy, wynikają też ograniczenia proceduralne upadłego w postępowaniu dotyczącym tego majątku, gdyż czynności proceduralne należą do czynności zarządowych. Tak jak upadły nie traci zdolności do działań prawnych, tak też nie traci ogólnej zdolności być stroną w postępowaniu, względnie, o ile chodzi o postępowanie sporne - cywilne, nie traci zdolności procesowej, gdyż zdolność tę ma każdy stosownie do posiadanej przez siebie zdolności zobowiązywania się przez umowę (63 Kpc), a upadły zdolność tę posiada.

Upadły może korzystać bez ograniczeń z prawa, wynikającego z jego zdolności procesowej, o ile chodzi o sprawy niemajątkowe (np. spory natury rodzinnej i t. p.), lub sprawy majątkowe, dotyczące mienia, nie wchodzącego w skład masy, np. spadku nie przyjętego przez syndyka.

Natomiast pomimo ogólnej zdolności procesowej, wszelkie postępowanie (administracyjne, niesporne, sporne, zabezpieczające, egzekucyjne, polubowne), dotyczące mienia, wchodzącego w skład masy, może być, — o ile wogóle według przepisów prawa upadłościowego jest dopuszczalne, — wszczęte lub dalej prowadzone tylko przez syndyka lub przeciwko syndykowi, do którego należy, z samego prawa, zarząd majątkiem, a nie przez upadłego lub przeciwko upadłemu, który prawo zarządu utracił (59).

II. Skutki dotyczące majątku upadłego.

Masa upadłości.

1. Jak wspomniano poprzednio, cały majątek upadłego, należący do niego w dniu ogłoszenia upadłości i nabyty przez niego w toku postępowania, objęty zostaje przez syndyka i stanowi masę upadłości.

Majątek jest pojęciem ekonomicznym i prawo upadłościowe, ani też inne ustawy, nie określają co wchodzi w skład majątku.

Ze względu na to, że postępowanie upadłościowe ogranicza się tylko do kupców, w większości wypadków, a zwłaszcza, gdy chodzi o upadłość osób prawnych, majątek pokrywa się z pojęciem przedsiębiorstwa, którego bliższe określenie znajdujemy w kodeksie handlowym. Według prawa handlowego, w skład przedsiębiorstwa, jako zorganizowanej całości, wchodzi w szczególności: 1) firma, znaki towarowe i in-

ne oznaczenia indywidualizujące przedsiębiorstw, 2) księgi handlowe, 3) nieruchomości i ruchomości, należące do przedsiębiorstwa, nie wyłączając towarów, 4) patenty, wzory użytkowe i zdobnicze, 5) wierzytelności, 6) prawa, wynikające z najmu i dzierżawy lokali, zajmowanych przez przedsiębiorstwa (40 Kh) oraz wszelkie inne prawa majątkowe, ze zmianami i ograniczeniami, jakie — zwłaszcza co do praw, wynikających z umów, — wywołuje ogłoszenie upadłości.

O ile zaś upadły jest osobą fizyczną, w skład masy upadłości wchodzi prócz przedsiębiorstwa jego majątek prywatny, a zatem także wszelkie jego nieruchomości, ruchomości, wierzytelności oraz prawa, mające jakąkolwiek wartość majątkową, a nie wchodzące w skład jego przedsiębiorstwa.

Tęsamem nie wchodzi w skład masy prawa upadłego, nie mające wartości majątkowej, a zatem jego prawa rodzinne, rodzinne, jego siła robocza, jego prawo do imienia, które u kupca jest zarazem często firmą jego przedsiębiorstwa. Toteż prawo upadłościowe stanowi, że jeżeli w firmie mieści się nazwisko upadłego, nawet przy zbyciu przedsiębiorstwa jako całości (gdyż bez przedsiębiorstwa firma w ogóle nie może być pozbytą), nabywca tylko za zgodą upadłego będzie mógł jej używać (113).

Uważając firmę za prawo osobiste upadłego, ordynacja austriacka i niemiecka idą jeszcze dalej i nie pozwalają nabywcy przedsiębiorstwa na jej używanie bez zgody upadłego, nawet, gdy nie zawiera jego nazwiska.

Wszystkie powyższe przedmioty, mające wartość majątkową, wchodzi jednak tylko o tyle do masy, o ile należą do upadłego.

Prawo rozszerza i zacieśnia w kilku kierunkach te granice przynależności majątku upadłego do masy.

2. Z rzeczy nie należących do upadłego wchodzi bowiem do masy, w razie ogłoszenia upadłości jednemu z małżonków, na podstawie wyraźnego przepisu prawa: rzeczy ruchome, znajdujące się we wspólnym ich władaniu. Jeżeli zaś wspólność domowa małżonków została przerwana w ostatnim roku przed ogłoszeniem upadłości, w skład masy wchodzi również rzeczy ruchome, będące we władaniu małżonka, z wyjątkiem rzeczy, służących do jego osobistego użytku, jak ubranie lub t. p.

Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywilnego niemieckiego, jeżeli małżonkowie żyją w ogólnej wspólności majątkowej, wspólności dorobku, lub wspólności mienia ruchomego, mienie łączne należy do masy upadłości, w razie upadłości męża, nie wchodzi natomiast do masy w razie upadłości żony (P. wpr. XVII).

Natomiast na obszarze mocy, obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego i kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego z roku 1825, wspólność majątkowa, istniejąca między małżonkami, w razie ogłoszenia upadłości, któremukolwiek z małżonków, zostaje zlikwidowana i majątek się dzieli (P. wpr. XIII).

3. Z mienia, które stanowiło część składową upadłego nie wchodzi natomiast do masy upadłości mienie, przeznaczone na pomoc dla pracowników upadłego i ich rodzin, jak fundusze kas zapomogowych, kas na wypadek śmierci, emerytalne i t. d., jeżeli jest gospodarczo i rachunkowo wyodrębnione (22), t. zn. o ile dotyczące fundusze są przedmiotem księgowania w osobnych księgach lub chociażby na osobnych kontach i o ile osobne przedmioty majątkowe służą na pokrycie sald aktywnych tych funduszy.

Oznaczenie tego mienia należy do kompetencji sędziego-komisarza.

Pomimo jednak, że mienie to nie wchodzi do masy upadłości, nie pozostaje ono do rozporządzalności upadłego. Sposób zarządu i likwidacji tego mienia określony ma być Rozporządzeniem Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości (P. wpr. V).

4. Nie wchodzi dalej w skład masy upadłości mienie upadłego, zwolnione przez prawo od egzekucji, a zatem rzeczy i prawa, które w myśl kodeksu postępowania cywilnego (570—578 K. p. c.) lub też według szczególnych przepisów zawartych w licznych innych rozporządzeniach i ustawach nie podlegają egzekucji.

Ze względu na ograniczenie postępowania upadłościowego do kupców zakres przedmiotów, wyjętych z pod egzekucji, będzie z natury rzeczy stosunkowo niewielki.

Z ważniejszych wyłączeń mogących mieć w praktyce zastosowanie wymienić można jako niepodlegające egzekucji na podstawie przepisów K. p. c.: niezbędne dla dłużnika lub członków jego rodziny sprzęty domowe, pościel, bielizna, ubranie; przedmioty codziennego użytku, które mogą być sprzedane tylko za bezcen, a dla dłużnika mają znaczną wartość, oraz uposażenie służbowe w granicach przewidzianych przez prawo (575 K. p. c.). Następnie na podstawie szczególnych przepisów: sumy lokowane na książeczki oszczędności w P. K. O., w Banku Gosp. Kraj. i w Państw. Banku Rolnym, przedmioty Monopolu Tytoniowego, świadczenia należne ubezpieczonemu od Ubezpieczalni Społecznych; w końcu na podstawie przepisu Kodeksu handlowego: towary złożone w domach skladowych, na które wydano dowód skladowy (661 Kh). Przedmiotem egzekucji może być wówczas tylko dowód skladowy lub jego część.

Ord. konk. austriacka zalicza wyraźnie do masy upadłości także wkłady w P. K. O., które po za upadłością nie podlegają

egzekucji. Prawo upadłościowe polskie nie robi ani co do powyższych wkładów, ani co do innych przedmiotów wyłączonych różnicy między egzekucją a postępowaniem upadłościowym. Mimo to jednak niektóre wyłączenia z pod egzekucji jako przeciwne istocie upadłości nie będą mogły być stosowane w postępowaniu upadłościowym.

Nie będą miały np. zastosowania przepisy K. p. c. wyłączające z pod egzekucji, oznaczone przez władzę wojewódzką, części majątku zakładów, uznanych przez tą władzę za posiadające charakter użyteczności publicznej. (578 K. p. c.).

Przepis projektu, przewidujący na przeciąg lat pięciu od wejścia w życie prawa upadłościowego, szczególne normy, utrudniające ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwom, uznanym przez Radę Ministrów za mające szczególne znaczenie gospodarcze lub państwowe, nie znalazł też miejsca w ostatecznym brzmieniu prawa.

Nie będą dalej miały, ze względu na likwidacyjny charakter spieniężania masy upadłości, zastosowania przepisy (571 K. p. c.) według których nie podlegają egzekucji przedmioty, stanowiące przynależność nieruchomości, lub rzeczy głównej, oddzielnie od nieruchomości lub rzeczy głównej, a przedmioty niezbędne do utrzymania ruchu kopalni, kolei, komunikacji morskiej, śródlądowej, powietrznej, pocztowej, telegraficznej lub telefonicznej, oddzielnie od całości, bo przy zastosowaniu tych przepisów likwidacja masy byłaby często utrudniona, albo całkowicie uniemożliwiona.

Majątek zwolniony od egzekucji, jako nie należący do masy, pozostaje do swobodnej rozporządzalności upadłego.

5. Prawo upadłościowe polskie nie normuje zupełnie kwestji, czy majątek upadłego, znajdujący się za granicami Rzeczypospolitej, należy do masy, względnie jak dalece postępowanie upadłościowe rozciąga się także na ten majątek.

W innych ustawodawstwach istnieją pod tym względem rozmaite zasady: w szczególności bądźto zasada uniwersalności, mocą której cały majątek zagraniczny wciągnięty zostaje w ramy postępowania upadłościowego (którą stosuje np. ordynacja niemiecka wobec upadłych, mających sąd powszechny w Niemczech), bądź też zasada terytorjalności, ograniczająca postępowanie upadłościowe tylko do majątku, położonego w kraju (którą stosuje np. ordynacja niemiecka wobec upadłych, mających w Niemczech jedynie siedzibę przemysłową), albo w końcu zasada mieszaną, zastosowaną w ordynacji konkursowej austriackiej, według której upadłość obejmuje jedynie majątek nieruchomy, położony w kraju, natomiast majątek ruchomy, położony zarówno w kraju jak i za granicą.

W braku odmiennych przepisów, należy przyjąć, że według prawa upadłościowego polskiego upadłość obejmuje także nieruchomy i ruchomy majątek zagraniczny upadłego.

Zasada ta ma jednak narazie czysto teoretyczne znaczenie, gdyż zrealizowanie jej zależałoby od dopuszczenia kroków egzekucyjnych na obszarze zagranicznym.

Odnosnie majątku nieruchomego nie istnieje dotąd żaden traktat między jakimkolwiek państwami, któryby przewidywał jakiekolwiek bądź czynności sądowe jednego państwa na nieruchomościach, położonych w innym państwie.

Zresztą prawo upadłościowe polskie liczy się z bezskutecznością tego rodzaju poczyniń, bo odmiennie od wierzytelności, zabezpieczonych na obiektach, położonych w kraju, wyklucza wierzytelności, zabezpieczone hipotecznie lub w rejestrze na majątku upadłego, położonym zagranicą od wszelkiego uczestniczenia w postępowaniu upadłościowym, o ile nie będzie złożony dowód wykreślenia wpisu o zabezpieczeniu (159).

Odnosnie do ruchomości, możność włączenia ich do postępowania upadłościowego będzie zależną od umów między państwami, dotyczących specjalnie wykonania postanowienia o ogłoszeniu upadłości w obcym państwie. Narazie Polska nie zawarła takiej umowy z żadnym państwem. Ewentualne umowy, dotyczące mocy egzekucyjnej orzeczeń sądowych zagranicznych w Polsce i polskich zagranicą, nie będą miały same przez się znaczenia dla postępowania upadłościowego, albowiem Kodeks postępowania cywilnego (528 K. p. c.) przewiduje, z zastrzeżeniem wzajemności, jedynie moc egzekucyjną orzeczeń zagranicznych, mających znaczenie wyroków i zapadłe w postępowaniu cywilnym spornem, a więc i vice versa mogłyby mieć zagranicą moc egzekucyjną tylko w spornem postępowaniu zapadłe wyroki.

Umowa między Rzeczpospolitą polską a Republiką Austriacką w przedmiocie wzajemnego obrotu prawnego, podpisana w Wiedniu, dnia 19 marca 1924 (Dz. U. R. P. Nr. 84 poz. 467 z 1926 r.) przewiduje w art. 45 możność otworzenia konkursu przez władze miejscowe każdego państwa do majątku spadkowego, na żądanie spadkobierców lub wierzycieli, a to stosownie do ustawodawstwa danego państwa, zaznacza jednak wyraźnie, że konkursem objęta będzie tylko część spadku, znajdująca się na obszarze państwa, którego władze otworzyły konkurs.

Tak więc, mimo zasady uniwersalności, majątek upadłego, położony zagranicą, jest wyłączony z masy i z postępowania upadłościowego i choć nie prawnie, to faktycznie, pozostawiony rozporządzalności upadłego.

6. Pod względem rozciągłości czasowej, prawo polskie, podobnie jak prawie wszystkie inne ustawodawstwa, z wyjątkiem prawa niemieckiego, poddaje postępowaniu upa-

dłościowemu i włącza do masy, nietylko majątek, należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości, lecz także cały majątek, nabyty w toku postępowania upadłościowego, a zatem wszystkie przedmioty i prawa, które upadły w toku postępowania nabędzie przez darowiznę, zapis, z jakiegokolwiek bądź innego tytułu, lub też własną pracą.

Wyłącza jedynie prawo, wzorem ordynacji austriackiej, z tego nabytego w toku postępowania, majątku, to co upadły nabędzie własnym zarobkiem (a więc nie to co mu przypadnie drogą darowizny, zapisu i t. p.) i to tylko w granicach niezbędnych potrzeb upadłego i osób, będących na jego utrzymaniu (20).

Zarobek upadłego zatem tylko w tych ciasnych granicach nie wejdzie do masy i pozostanie do rozporządzenia upadłego. O ile więc upadły pobierać będzie w czasie trwania postępowania upadłościowego wynagrodzenie za pracę, z poborów jego pozostawione mu będzie tyle, ile wymagają niezbędne potrzeby własne i osób, pozostających na jego utrzymaniu, niezależnie od tego, czy wyniesie to mniej, czy więcej niż część zwolniona od egzekucji (575 K. p. c.).

7. Powyższe zasady prawne określają granice masy. Masa, odpowiadająca całkowicie tym prawnie ustalonym granicom, jest raczej teoretycznym pojęciem, aniżeli pojęciem, odpowiadającym rzeczywistości. Toteż teoria rozróżnia „masę rzeczywistą” (Istmasse), t. j. masę, którą się rzeczywiście zarządza, spienięża i rozdziela między wierzycieli, od masy, która powinna odpowiadać całemu majątkowi, podpadającemu upadłości (Sollmasse). Powinno być dążeniem syndyka, aby „masa rzeczywista” o ile możliwości, pokrywała się z granicami „masy idealnej”, a to z jednej strony przez zapobieżenie jakimkolwiek zatajeniom, lub ukryciom ze strony upadłego, przez wciągnięcie do masy, — ewentualnie drogą sporów, przejętych lub prowadzonych dalej w miejsce upadłego, — wszystkich przedmiotów, do których upadły ma prawo, a z drugiej strony przez wyłączenie wszystkich przedmiotów, nie należących do upadłego, a na których trzecim osobom słuszne przysługują prawa.

Masa i w toku postępowania upadłościowego ulega zmianom, już to wskutek przybytku majątku upadłego w toku postępowania; wskutek wyniku procesów prowadzonych przez syndyka, lub przeciwko niemu, w szczególności wskutek zaskarżenia skuteczności, lub ze samego prawa wynikającej bezskuteczności czynności dłużnika, dokonanych przed ogłoszeniem upadłości, już też wskutek wzajemnych potrąceń oraz wskutek kosztów, jakie powoduje postępowanie upadłościowe wraz z zarządem majątku, czyli wskutek tak zwanych kosztów masy.

Pozostały majątek masy służy na zaspokojenie wierzycieli i stanowi masę podziałową.

8. Istota prawna masy upadłości nie jest teoretycznie ustalona. Przeważa pogląd, że masa jest wprawdzie oddzielnym od reszty majątku upadłego, majątkiem „celowym” (Zweckvermögen) jak np. fundacja, lecz mimo to nie jest osobą prawną, bo każdy majątek tylko wtedy nabiera osobowości prawnej, jeżeli mu ją ustawa lub prawo zwyczajowe nadaje, co w odniesieniu do upadłości, miejsca niema.

Masa upadłości nie jest więc podmiotem, lecz przedmiotem prawa. Właścicielem tego majątku, chociaż bez prawa rozrządzania, pozostaje także w toku postępowania upadłościowego, wyłącznie upadły, jak to zresztą wyraża kilkakrotnie prawo, stanowiąc m. in., że z dniem prawomocnego umorzenia, lub ukończenia postępowania, upadły odzyskuje swobodne rozrządzenie „swym” majątkiem i że syndyk wyda mu bezwzględnie „jego” majątek (220).

Upadły nie przestaje być także podmiotem innych praw, które do niego należały w dniu ogłoszenia upadłości.

Co więcej, masa upadłości, jako taka, nie jest też, w braku osobowości prawnej, podmiotem praw, nabytych podczas postępowania upadłościowego. Prawa te nie należą też ani do syndyka, ani do wierzycieli, lecz wyłącznie tylko do upadłego. Toteż nieruchomości, o ileby je nabył syndyk, np. celem zapobieżenia spadnięcia z hipoteki, musiałyby być wciągnięte do hipoteki na imię upadłego, naturalnie z adnotacją toczącego się postępowania upadłościowego i przeszłyby po ukończeniu, lub umorzeniu postępowania w wolne rozporządzenie byłego upadłego, jak cała jego reszta majątku, pozostała jeszcze w masie.

III. Wyłączenia z masy upadłości.

1. Przeznaczeniem masy upadłości jest spieniężenie jej celem rozdziału pomiędzy wierzycieli. W masie jednak znaleźć się mogą przedmioty majątkowe, których użycie na rzecz wierzycieli, może naruszyć prawa osób trzecich. Jeżeli zatem w postępowaniu egzekucyjnym, osobom trzecim, — których prawa mogłyby być przez egzekucję jakiegoś przedmiotu naruszone, — przysługuje prawo żądania zwolnienia tego przedmiotu od egzekucji (567 K. p. c.) to prawa te muszą być chronione także, gdy chodzi o użycie takich przedmiotów na rzecz wierzycieli w toku postępowania upadłościowego. Słusznej tej zasady czyni zadość prawo upadłościowe, stanowiąc, że rzeczy, nie należące do upadłego, będą wyłączone z masy upadłości i wydane osobie, mającej do niej prawo (28).

Przesłanka zatem tego wyłączenia z masy, względnie niewcielenia rzeczy do masy, jest w stosunku do upadłego względnie do masy — negatywną, w stosunku zaś do osoby trzeciej, której rzecz ma być wydana — pozytywną. Negatywna jest przesłanka w stosunku do masy, bo warunkiem wyłączenia jest okoliczność, że rzecz nie należy do upadłego; w stosunku do osoby żądającej jej wydania pozytywną, bo warunkiem wydania tej rzeczy, nie należącej do masy, jest prawo tej osoby do rzeczy.

Prawo nie określa ani rodzaju rzeczy, ani też na czym polega nienależenie tejże do majątku, ani też jakie prawo uzasadnia żądanie wyłączenia, pozostawiając to temsamem ogólnym przepisom prawa materialnego prywatnego.

Nie ulega jednak wątpliwości, choć prawo mówi tylko o rzeczach, a nie o przedmiotach jak K. p. c., że przez rzeczy rozumieć należy nie tylko rzeczy zmysłowe, w ścisłym tego słowa znaczeniu, a więc nie tylko rzeczy ruchome i nieruchome, lecz wszelkie prawa rzeczowe i rzeczowym podobne jak np. prawa patentowe oraz wierzytelności, byleby tylko ten przedmiot był indywidualnie oznaczony i nadawał się do wydzielenia z masy.

Także i nienależenie do majątku upadłego nie jest w prawie określone, podobnie jak nie jest określone co należy do majątku upadłego, względnie do masy. O przynależności do majątku będą więc rozstrzygały przepisy prawa materialnego. Wreszcie zależy od tych przepisów, jakie prawa dają podstawę do żądania wyłączenia rzeczy.

W pierwszym rzędzie będą wyłączone z masy, na żądanie osoby trzeciej, rzeczy, stanowiące jej własność, np. rzeczy, oddane upadłemu w zastaw, do przejęcia, naprawy, przechowania, sprzedaży komisowej i t. d.

Niemniej jednak wyłączenia tych rzeczy może także żądać osoba trzecia, na podstawie swego prawa obligacyjnego, a nie tylko rzeczowego, np. jeżeli rzeczy te stanowią własność nie żądającego, lecz innej osoby, a były przez osobę żądającą wyłączenia oddane upadłemu.

We wszystkich tych wypadkach żądania wyłączenia, oparte na roszczeniu obligacyjnym, a nie na prawie rzeczowym, treść roszczenia musi dotyczyć oddania rzeczy (Herausgabe), nienależącej do upadłego, względnie do masy (massenfremder Gegenstand) a nie wydania lub dostarczenia (Verschaffung) rzeczy, należącej jeszcze do masy. I tak np. przedmiotem wyłączenia nie może być rzecz, sprzedana, lecz jeszcze nie wydana kupującemu, chociażby ten uiszczył całkowitą cenę kupna, bo dotyczące roszczenie jest tylko zwykłą wierzytelnością upadłościową. Będzie natomiast przedmiotem roszczenia wyłączenia ta sama rzecz, sprzedana przez

upadłego, jeżeli została już odebrana przez kupującego i została w składzie upadłego sprzedawcy.

Umiejętne zastosowanie tych ogólnych podstaw i zasad wyłączenia do poszczególnych przypadków i roszczeń jest rzeczą syndyka i sędziego-komisarza, którzy uwzględnią wszystkie okoliczności danej sprawy.

2. Prawo rozszerza w kilku przypadkach powyższe zasady wyłączenia. Tak np. na podstawie postanowienia prawa handlowego, komisant powinien wydać komitentowi wszystko, co przy wykonaniu zlecenia dla niego uzyskał, w szczególności powinien przelać na niego wierzytelności, jakie nabył w imieniu własnym, na jego rachunek. Uprawnienie to służy komitentowi także w stosunku do masy upadłości komisarza (582 Kh). Na podstawie tego przepisu, w razie upadłości komisarza, komitent może żądać wyłączenia z masy upadłości wierzytelności, nabytej przez komisarza we własnym imieniu, a zatem należącej do masy.

Dalszym rozszerzeniem prawa wyłączenia jest prawo sprzedawcy lub komisarza-kupna żądania zwrotu rzeczy ruchomej, lub papierów wartościowych, wysłanych upadłemu bez otrzymania ceny i jeszcze przez niego nie objętych, o czym później przy wpływie upadłości na umowy wzajemne (41).

3. W końcu rozszerzeniem prawa wyłączenia jest roszczenie zastępcze, polegające na prawie żądania wydania z masy świadczenia wzajemnego, otrzymanego przez upadłego lub masę wzamian za rzecz, nie należącą do masy w razie jej zbycia przez upadłego, lub syndyka.

Zachodzą tu następujące możliwości:

a) Upadły lub syndyk zbył rzecz, nie należącą do masy, lecz świadczenia wzajemnego jeszcze nie otrzymał (np. towar komisowy według powyższego, szczegółowego przepisu kodeksu handlowego). Wówczas osoba trzecia, mająca prawo do rzeczy, może żądać przelania na nią prawa do tego wzajemnego świadczenia.

b) Upadły zbył rzecz, która do niego nie należała i otrzymał zato świadczenie wzajemne, które znajduje się w masie oddzielnie od innego majątku, to znaczy w takim stanie, że daje się wydzielić od innego majątku (np. zmienił przedmiot, do którego osoba trzecia miała prawo, na inny przedmiot). Wówczas osoba trzecia mająca prawo do rzeczy, może żądać wyłączenia z masy i wydania tego wzajemnego świadczenia (28). Jest to roszczenie o wydanie oznaczonego przedmiotu, które musi być zaspokojone przed wszelkimi innymi należnościami, nawet przed wierzytelnościami u masy. To samo prawo przysługuje osobie trzeciej, o ile syndyk zbył rzecz i otrzymał zań świadczenie wzajemne, dające się wyłączyć.

c) Upadły zbył rzecz przed ogłoszeniem upadłości i otrzymał za nią świadczenie wzajemne (np. wynagrodzenie pieniężne), nie dające się już wyłączyć z majątku. Wówczas osoba trzecia ma jedynie zwyczajną upadłościową wierzytelność, którą może zgłosić do masy na równi z innymi wierzycielami.

d) Syndyk zbył rzecz po ogłoszeniu upadłości i otrzymał za nią świadczenie wzajemne, nie dające się wyłączyć z masy. Wówczas osoba, mająca prawo do zbytej rzeczy staje się wierzycielem masy i ma prawo żądać przed wierzycielami uprzywilejowanymi zwrot swej należności, powstałej wskutek czynności syndyka, względnie z tytułu niesłusznego wzbogacenia się masy (203, p. 2).

Jeżeli syndyk zbył rzecz, chociaż wiedział, że nie należy do masy, poszkodowany może nadto żądać, również jako wierzyciel masy, odszkodowania (28).

Otrzymujący rzecz lub świadczenie wzajemne na podstawie roszczenia o wyłączenie, winien jest równocześnie zwrócić wydatki, poniesione przez upadłego, lub przez masę upadłości na utrzymanie rzeczy lub uzyskanie świadczenia wzajemnego (29), np. przy wspomnianej zamianie przedmiotu na inny przedmiot, zwrócić dopłatę, uskutecznioną przez upadłego lub syndyka, zwrócić koszty naprawy, oddanej do reperacji i t. p.

4. Ograniczone jest natomiast prawo wyłączenia w stosunku do żony upadłego, a to o tyle, że o ile żąda wyłączenia rzeczy nabytych przez nią w czasie trwania małżeństwa, a zatem nie wniesionych przy zawarciu małżeństwa, będzie musiała nie tylko uzasadnić, że chodzi o rzeczy przez nią nabyte, a zatem o rzeczy, do których ma prawo, lecz nadto udowodnić, że nie były nabyte z funduszy męża (30).

O ile zatem za sumę, darowaną jej przez męża nabyła jakąś rzecz, nie będzie mogła żądać jej wyłączenia. Dotyczy to jednak rzeczy, nie będących we wspólnym władaniu, bo rzeczy ruchome znajdujące się we wspólnym władaniu, wchodzi zawsze w skład masy, jeżeli jednemu z małżonków ogłoszono upadłość (21).

5. Co do postępowania, dotyczącego wyłączenia rzeczy w ramach postępowania upadłościowego, prawo nie zawiera szczegółowych przepisów.

Zgodnie z brzmieniem postanowienia zasadniczego o wyłączeniu (28), syndyk, nawet nie wyczekując żądania osoby trzeciej, będzie mógł wyłączyć i wydać rzecz, osobie, mającej do niej prawo, po uzyskaniu zezwolenia sędziego-komisarza, do którego kompetencji należy rozpoznawanie spraw o wyłączenie.

Mienie, o które toczy się sprawa, będzie poczytane za wyłączone z masy upadłości, jeżeli syndyk oświadczy, iż nie weźmie udziału w sprawie zamiast upadłego (60).

Pozatem wszelkie żądania o wyłączenie lub zwrot świadczenia wzajemnego rozpoznaje sędzia-komisarz. Według przepisu prawa musi przesłuchać poprzednio syndyka (31), natomiast przesłuchanie upadłego lub osoby, żądającej wyłączenia, jakoteż przeprowadzenie jakichkolwiek dowodów, pozostawione jest jego uznaniu.

Na postanowienie sędziego-komisarza, uwzględniające żądanie, służy zażalenie tylko syndykowi (31), a zatem, ani upadłemu, ani wierzycielom; na postanowienie zaś, oddalające żądanie, niema wogóle zażalenia, co jednak nie stoi na przeszkodzie dochodzenia roszczenia w drodze powództwa przeciwko masie upadłości (31).

IV. Skutki, dotyczące stosunku upadłego do jego dłużników.

1. Ogłoszenie upadłości nie pozostaje bez wpływu na stosunek upadłego do jego dłużników; w pierwszym rzędzie, ponieważ prawo i obowiązek świadczenia długu do rąk upadłego, będącego normalnym sposobem wykonania zobowiązania, doznaje pewnej modyfikacji. Uiszczenia bowiem, dokonane do rąk upadłego po obwieszczeniu w Monitorze Polskim o ogłoszeniu upadłości, nie są dla masy obowiązujące, chyba że równowartość została przekazana do masy, lub uiszczający w czasie uiszczenia nie mógł wiedzieć o ogłoszeniu upadłości (25). Pomimo, że prawo upadłościowe mówi tylko o „uiszczeniach”, a zatem w myśl nomenklatury kodeksu zobowiązań, tylko o świadczeniach długów pieniężnych, należy przyjąć, że przepis ten odnosi się do wszystkich świadczeń z zobowiązań.

Podczas, gdy we wszystkich innych przypadkach już samo postanowienie sądu o ogłoszeniu upadłości wywołuje skutki prawne, to odnośnie do świadczeń dłużnika do rąk upadłego, skutki te, a mianowicie bezskuteczność wobec masy, rozpoczynają się dopiero po obwieszczeniu w Monitorze Polskim. Przepisem tym prawo chce chronić przed szkodą dłużników, którzy w dobrej wierze spełniają swe zobowiązania w czasie między ogłoszeniem upadłości, a obwieszczeniem w Monitorze Polskim. Zważywszy jednak, że między postanowieniem a obwieszczeniem upływa w zwykłym toku rzeczy kilka dni, możliwość skutecznego świadczenia w tym czasie do rąk upadłego kryje w sobie dość duże niebezpieczeństwo.

Z drugiej strony prawo nie chroni dostatecznie dłużników, którzy w dobrej wierze wykonują swe świadczenia do rąk upadłego już po obwieszczeniu o upadłości, wymagając od nich dowodu, że „nie mogli wiedzieć” (a nie „niewiedzieli”) o ogłoszeniu upadłości. Ponieważ obwieszczenie ma właśnie na celu

danie zainteresowanym możliwości dowiedzenia się o ogłoszeniu upadłości, można wprawdzie po takim obwieszczeniu dowieść, że się o fakcie, stanowiącym przedmiot obwieszczenia nie wiedziało, lecz prawie niemożliwym jest dowód, jak tego wymaga prawo, że się o tym fakcie wiedzieć „nie mogło”. Realniejsze jest postanowienie ordynacji niemieckiej i austriackiej, wprowadzające zasadę bezskuteczności wobec masy świadczenia, dokonanego po dacie ogłoszenia upadłości, o ile nie wpłynęło do masy; przyczem według ordynacji niemieckiej, świadczenie, — dokonane w czasie między ogłoszeniem, a obwieszczeniem upadłości, — zwalnia dłużnika, chyba, że zostanie udowodnione, że mu w chwili świadczenia było wiadome otwarcie upadłości, natomiast świadczenie, dokonane po obwieszczeniu zwalnia dłużnika tylko wtedy o ile on udowodni, że „nie mógł” wiedzieć. Zaznaczyć jeszcze należy, że świadczenia do rąk upadłego nie są nieważne, lecz jedynie bezskuteczne wobec masy; nabierają zatem pełnego skutku prawnego w stosunku do masy, gdy upadły wyda przedmiot świadczenia masie i mają w stosunku do upadłego (np. po zakończeniu postępowania), pełną moc prawną.

Dalszym skutkiem ogłoszenia upadłości w stosunku do dłużnika są, odmienne, od unormowanych kodeksem zobowiązań, zasady potrącenia długu, o ile dłużnik jest zarazem wierzycielem upadłego, o czym będzie mowa przy wpływie ogłoszenia upadłości na stosunek między upadłym, a wierzycielami.

V. Skutki dotyczące czynności hipotecznych.

1. Postanowienia o bezskuteczności, wobec masy, czynności prawnych upadłego, dokonanych po ogłoszeniu upadłości oraz uiszczeń do jego rąk, uskutecznionych po obwieszczeniu w Monitorze Polskim postanowienia o ogłoszeniu upadłości odnoszą się także do czynności hipotecznych, o ile przepisy hipoteczne inaczej nie stanowią (26).

Ponieważ ubezskuteczenie czynności, zdziałanych przez osobę trzecią, w dobrej wierze, na podstawie wpisu hipotecznego, sprzeciwiałoby się zasadzie jawności hipotecznej, należy w myśl powyższego przepisu tylko wtedy uważać czynności upadłego, względnie uiszczenia do jego rąk, za bezskuteczne, o ile nastąpiły po ujawnieniu przez syndyka w księgach hipotecznych, postanowienia o ogłoszeniu upadłości; podczas gdy czynności i uiszczenia, zdziałane w dobrej wierze, przed tem ujawnieniem, chociażby po ogłoszeniu upadłości, względnie po obwieszczeniu w Monitorze Polskim, są skuteczne wobec masy.

Natomiast niezależnie od tego ujawnienia, żaden wierzyciel po ogłoszeniu upadłości nie może uzyskać wpisu hipotecznego dla zabezpieczenia swojej wierzytelności, chociażby ona powstała przed ogłoszeniem upadłości, podobnie jak nie może uzyskać dla niej prawa zastawu, lub wpisu do rejestru (27).

2. Co się zaś tyczy czynności hipotecznych i wpisów, uzyskanych przed ogłoszeniem upadłości, to podlegają one, o ile zachodzą ku temu podstawy, zaskarżeniu tak samo jak inne czynności prawne upadłego na, wyłuszczonych później, ogólnych zasadach prawa prywatnego, względnie na szczególnych zasadach prawa upadłościowego.

VI. Skutki dotyczące stosunku wierzycieli do upadłego.

W stosunku do wierzycieli ogłoszenie upadłości wywołuje skutki prawne w dwóch kierunkach. Przedewszystkiem przez ogłoszenie upadłości przedmiot wierzytelności może ulec zmianie, po drugie zaś należności upadłego pod względem możliwości i sposobu dochodzenia, wskutek ogłoszenia upadłości, ulegają podziałowi na rozmaite kategorie.

A. Zmiana przedmiotu wierzytelności.

1. Co do przedmiotu wierzytelności prawo upadłościowe postanawia, że zobowiązania majątkowe, niepieniężne, przypadające od upadłego, zmieniają się z dniem ogłoszenia wierzytelności na pieniężne (32).

Przepis ten jest wynikiem zasady równości wierzycieli, która może być urzeczywistniona tylko przy ujednolajnieniu wszystkich wierzytelności, t. j. przy przemianie ich na sumę pieniężną, jako miernika wszelkich wartości. Wszelkie zatem wierzytelności, mające za przedmiot świadczenie dłużnika, innego rodzaju aniżeli pieniądze, a zatem świadczenie jakiegokolwiek rzeczy, papierów wartościowych lub prawa, czyli t. zw. świadczenia w naturze, przemieniają się na wierzytelność, mającą za przedmiot sumę pieniężną.

Postanowienie to dotyczy jednak tylko wierzytelności, mających za przedmiot świadczenie rzeczy, należące do upadłego. O ile bowiem chodzi o oddanie rzeczy, nie należące do upadłego, wierzyciel dochodzić może swego prawa, przez żądanie wyłączenia przedmiotu z masy upadłości, a zatem, przez żądanie oddania mu rzeczy w naturze lub odstąpienia prawa (np. odstąpienie poprzednio wierzytelności do osoby trzeciej) w myśl przepisów o wyłączeniu.

Zmiana wierzytelności niepieniężnych na pieniężne jest ostateczna tak, że i po ukończeniu lub umorzeniu postępowania, przedmiotem zobowiązania upadłego zostaje świadczenie pieniężne.

Przemieniona na roszczenie pieniężne wierzytelność staje się płatna w dniu ogłoszenia upadłości, chociażby termin jej wykonania jeszcze nie nastąpił (32), a suma pieniężna zostaje określona według wartości przedmiotu świadczenia w dniu ogłoszenia upadłości (155).

Oznaczenie tej wartości przemiennej jest rzeczą syndyka, który, przy wciągnięciu wierzytelności do projektu listy wierzytelności, oznaczy jej wartość, podlegającą, jak wogóle projekt listy wierzytelności, zatwierdzeniu, lub zmianie przez sędziego - komisarza. W dalszym ciągu może ona być przedmiotem sprzeciwu, postanowienia sądu i zażalenia.

2. Wierzytelności pieniężne nie zmieniają przedmiotu roszczenia, stają się jednak również płatne z dniem ogłoszenia upadłości, chociaż termin płatności ich jeszcze nie nastąpił (32) i niezależnie od tego, czy termin ten ustalony jest co do daty, czy też płatność nastąpić miała po wypowiedzeniu.

3. Jeżeli wierzytelność, płatna lub niepłatna, była oprocentowana, odsetki przestają biec w stosunku do masy (33). Biegą one dalej w stosunku do upadłego i mogą być od niego dochodzone w razie umorzenia postępowania upadłościowego. Tak samo nie biegą dalej w stosunku do masy odsetki ustawowe. Natomiast biegą dalej w stosunku do masy odsetki od wierzytelności, zabezpieczonych hipotecznie, w rejestrze, zastawem, lub prawem zatrzymania, jednak odsetki te mogą być zaspokojone tylko z przedmiotu zabezpieczenia (33).

Jeżeli zaś wierzytelność jeszcze niepłatna w dniu ogłoszenia upadłości nie była oprocentowana, wierzytelność ta, w stosunku do masy, zmniejsza się o odsetki ustawowe, nie wyższe jednak jak sześć od sta, za czas od dnia ogłoszenia upadłości do dnia płatności i nie więcej niż niż za dwa lata (156).

Ten sposób obliczenia odsetek nie jest wprawdzie rachunkowo zupełnie prawidłowy — gdyż np. suma 1000, płatna dopiero 1 grudnia, nie przedstawia w dniu 1 czerwca sumę 1000, zmniejszoną o odsetki, lecz taką sumę, która powiększona o odsetki od 1 czerwca do dnia 1 grudnia da sumę 1000, — lecz jest znacznie prostszy od ściśle matematycznego sposobu liczenia, przyjętego przez Ordynację austriacką i niemiecką, który jest zresztą przedmiotem sporów co do mającego się zastosować, przy obliczeniu tych odsetek, systemu liczenia.

4. Wierzytelność w pieniądzach zagranicznych przemienia się w stosunku do masy na wierzytelność w pieniądzach krajowych, bez względu na termin płatności, według kursu giełdy warszawskiej w dniu ogłoszenia upadłości, a gdy takiego kursu nie było, według ceny targowej tej daty (160).

5. Wierzytelność, będąca prawem do powtarzających się świadczeń, oznaczonych co do czasu trwania, zostaje skapitalizowana, jednak znowu nie według zasad arytmetyki politycznej, lecz w uproszczony sposób, przez odliczenie od każdej przyszłej raty odsetek ustawowych, nie wyższych jak sześć od sta, za czas od dnia ogłoszenia upadłości aż do dnia płatności tej raty i dodanie wszystkich, w ten sposób zmniejszonych, rat (158). Jeżeli zaś prawo, do tych powtarzających się świadczeń, nie jest co do czasu trwania oznaczone, albo służy na czas życia upadłego lub innej osoby, wierzytelność zostaje skapitalizowana według wartości prawa w dniu ogłoszenia upadłości (158). Wartość tę oznaczy syndyk, tak samo jak wartość przemianą wierzytelności niepieniężnych.

Jeżeli natomiast w umowie o prawo do powtarzających się świadczeń, ustalona jest suma wykupu, suma ta staje się sumą wierzytelności w stosunku do masy (158).

Podczas gdy przemiana wierzytelności niepieniężnych na pieniężne i niepłatnych na płatne i ustanie biegu odsetek następuje przez samo ogłoszenie upadłości, a zatem niezależnie od woli wierzyciela, to przemiana wierzytelności w walucie zagranicznej na wierzytelność w walucie krajowej i przeliczenie prawa do powtarzających się świadczeń następuje dopiero wskutek zgłoszenia wierzytelności przez wierzyciela. Ponieważ jednak bez takiego zgłoszenia, wierzytelności wogóle nie mogą być zaspokojone w postępowaniu upadłościowym, można i te dwie przemiany uważać za bezpośredni skutek ogłoszenia upadłości, zwłaszcza, że także w razie zawarcia układu przez upadłego, niezgłoszone przez wierzycieli wierzytelności w walucie zagranicznej i wierzytelności polegające na prawie do powtarzających się świadczeń podlegają takim samym przemianom jak gdyby były zgłoszone.

Natomiast w razie umorzenia lub ukończenia postępowania upadłościowego z innych przyczyn aniżeli wskutek zawarcia układu, wierzytelności ulegające zmianie przez samo ogłoszenie upadłości, oraz zgłoszone wierzytelności przemieniające się wskutek zgłoszenia, pozostają w mocy w zmienionej formie, podczas gdy wierzytelności przemieniające się dopiero wskutek zgłoszenia, o ile nie zostały zgłoszone pozostają w mocy w swej pierwotnej formie.

B. Podział i klasyfikacja wierzytelności.

1. Prawo upadłościowe, — wśród postanowień o skutkach prawnych ogłoszenia upadłości, a zatem w części, dotyczącej prawa upadłościowego - materialnego — odmiennie od ordyna-

cji austriackiej i niemieckiej, nie mówi wcale o tych skutkach ogłoszenia upadłości, które powodują pewien podział i klasyfikację należności wierzycieli upadłego, ze względu na odmienne postępowanie przy ich dochodzeniu i rozmaitą kolejność ich zaspokojenia.

Wspomniane ordynacje wyraźnie rozdzielają, także co do nazwy, wszelkie wierzytelności na: wierzytelności u masy (Masseforderung) i, rozszeregowane na cztery klasy kolejności, wierzytelności u upadłego, czyli upadłościowe lub konkursowe (Konkursforderungen), dalej na, nienależące do żadnej z tych grup, wierzytelności, mające za przedmiot roszczenie o wydzielenie pewnego przedmiotu z masy (Aussonderungsforderungen, Aussonderungsgläubiger), lub też roszczenie o zaspokojenie z pewnego przedmiotu (Absonderungsforderungen, Absonderungsgläubiger).

Prawo polskie, ani takiego podziału, ani też odrębnej nomenklatury poszczególnych rodzajów wierzytelności, nie przeprowadza. Dzieli ono jedynie wierzytelności, stosownie do przysługującej im kolejności zaspokojenia, na 10 kategorii, z których pierwsze sześć nazywa wierzytelnościami uprzywilejowanymi, a tylko ubocznie (w art. 174 i 195) mówi o wierzytelnościach masy, względnie zobowiązaniach masy upadłości, nie wskazując wyraźnie, że pierwsze dwie kategorie ma na myśli.

Pomimo jednak, że podział taki nie jest w prawie wyraźnie przeprowadzony, poszczególne rodzaje wierzytelności w toku postępowania upadłościowego, są odrębnie i rozmaicie traktowane, zależnie od czasu powstania, tytułu, przedmiotu roszczenia oraz od tego, czy są one i jak są zabezpieczone.

Można więc, jako skutek ogłoszenia upadłości przeprowadzić następujący podział wierzytelności:

2. Przedewszystkiem, dla rozróżnienia wierzytelności, miarodajny jest czas ich powstawania w stosunku do dnia dnia ogłoszenia upadłości.

Rozróżniamy wierzytelności, opierające się na tytułach, powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości i po tym dniu.

Wierzytelności, opierające się na tytułach, powstałych po dacie ogłoszenia upadłości, polegają albo na zobowiązaniach, powstałych wskutek czynności prawnych upadłego i z jego czynów niedozwolonych, albo też na zobowiązaniach, powstałych wskutek czynności prawnych syndyka, lub wynikających z zarządu masy, albo jej niesłusznego wzbogacenia się.

Wierzytelności, wynikające z czynności prawnych, lub czynów niedozwolonych upadłego, dokonanych po dniu ogłoszenia upadłości, pozostają poza nawiasem postępowania upadłościowego.

Mogą one być dochodzone tylko przeciwko upadłemu, bądźto po ukończeniu postępowania upadłościowego lub jego umorzeniu, bądź też nawet w czasie trwania postępowania, lecz tylko na majątku, niewchodzącym w skład masy, o ile taki majątek istnieje. Masa za nie nie odpowiada.

Wszystkie inne wierzytelności, polegające na tytułach, powstałych po dniu ogłoszenia upadłości, są wierzytelnościami u masy i dzielą się na dwie kategorie, z których pierwszą stanowią wydatki, połączone z zarządem masy, czyli koszty masy, a drugą zobowiązania masy, wynikłe z czynności syndyka, lub ze wzbogacenia się masy, czyli długi masy.

Te wierzytelności u masy nie podlegają, ani formalnościom ogłoszenia, ani równomiernemu, stosunkowemu zaspokojeniu z podziału masy. Są one zaspakajane z bieżących funduszy masy. Nie podlegają one też układowi, zawartemu przez upadłego, i w tem znaczeniu, są uprzywilejowane.

Istota prawna tych wierzytelności u masy nie jest w teorii ustalona. Nie są to bowiem zobowiązania masy, która, nie mając osobowości prawnej, nie może też być podmiotem zobowiązań, nie są one też zobowiązaniami ogółu wierzycieli. Podmiotem tych zobowiązań, a zatem dłużnikiem wierzytelności u masy, jest właściwie upadły, który jednak odpowiada za nie tylko masą, tak, że po ukończeniu, lub umorzeniu postępowania upadłościowego, upadły odpowiada osobiście tylko za te długi masy, które, choć w innej formie jak np. zobowiązania z umów wzajemnych, wykonanych na żądanie syndyka, istniały już przed ogłoszeniem upadłości, podczas gdy za długi, powstałe bez jego udziału podczas postępowania, o ile im nie odpowiada wzbogacenie się masy, nie ponosi odpowiedzialności.

W szczególności także za wynagrodzenie syndyka odpowiada upadły na podstawie wyraźnego przepisu prawa, tylko w razie umorzenia postępowania upadłościowego, lub uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości (225), nie jest natomiast odpowiedzialny za to wynagrodzenie po ukończeniu postępowania upadłościowego, o ile nie zostało pokryte z masy.

3. Z pośród wierzytelności, pochodzących z czasu przed dniem ogłoszenia upadłości, można rozróżnić następujące rodzaje:

- a) wierzytelności, mające za przedmiot roszczenie niemajątkowe do upadłego. Wierzytelności te nie podlegają wogóle postępowaniu upadłościowemu i mogą być dochodzone w zwyczajnem postępowaniu także w czasie trwania upadłości;
- b) wierzytelności niezaskarżalne, np. pochodzące z gry lub zakładu, z umowy o dostawę towaru lub papierów wartościowych, obliczonej wyraźnie lub domniema-

nie na różnicę kursu (K. z. 610). Wierzytelności te nie podlegają również postępowaniu upadłościowemu;

c) wierzytelności czyto właściciela, czy też innej osoby, mające za przedmiot roszczenie o wyłączenie z masy rzeczy, nie należące do upadłego. Wierzytelności te mogą być dochodzone jedynie w drodze żądania wydania rzeczy, skierowanego do sędziego-komisarza, a w razie jego odmowy, w drodze zwyczajnego, pozaupadłościowego postępowania (28);

d) wierzytelności zabezpieczone przez wpis do ksiąg hipotecznych, do rejestru, lub zastawem, polegające tylko na prawie do rzeczy, bez osobistego roszczenia do upadłego. Wierzytelności te nie podlegają postępowaniu upadłościowemu i mogą być dochodzone w zwyczajnym postępowaniu;

e) wierzytelności, chociażby polegające na osobistym roszczeniu do upadłego, zabezpieczone hipoteką, lub w rejestrze, na majątku, położonym zagranicą. Nie podlegają one postępowaniu upadłościowemu, chyba, że wierzyciel zrzekł się zabezpieczenia i przedłożył dowód wykreślenia wpisu o zabezpieczenie (159).

f) wszystkie inne wierzytelności, powstałe przed datą ogłoszenia upadłości, podlegają postępowaniu upadłościowemu, są zatem wierzytelnościami upadłościowymi.

4. Możemy zatem wierzytelności upadłościowe określić jako zaskarżalne wierzytelności, mające za przedmiot roszczenie do upadłego o świadczenie majątkowe, oparte na tytule pochodzącym z czasu przed dniem ogłoszenia upadłości, płatne przed dniem lub po dniu ogłoszenia upadłości, bezwarunkowe lub zależne od warunku, niezabezpieczone lub zabezpieczone zastawem, prawem zatrzymania, hipoteką lub wpisem do rejestru na nieruchomości lub innym majątku położonym w granicach Rzeczypospolitej.

5. Wierzytelności te mogą być dochodzone jedynie w drodze postępowania upadłościowego, muszą być zatem zgłoszone do masy o ile dotyczą wierzyciele chcą brać udział w postępowaniu, i podlegają w takim razie równomiernemu i stosunkowemu zaspokojeniu w drodze podziału masy.

Podzielone one są, zależnie od tytułu i osoby wierzyciela, według kolejności prawa zaspokojenia na 8 kategorii, z których cztery pierwsze są uprzywilejowane, to znaczy nie podlegają układowi, zawartemu przez upadłego z wierzycielami.

VII. Skutki dotyczące potrącalności długów.

1. Ponieważ w postępowaniu upadłościowym dłużnik upadłego, obowiązany jest zapłacić wszystko co jest winien, podczas gdy wierzyciel otrzymuje tylko tyle, ile na niego przypadnie z ogólnego podziału, sprzeciwiałoby się pojęciu słuszności i sprawiedliwości, gdyby w razie zbiegu długu i wierzytelności, ta sama osoba musiała zapłacić wszystko, co jest winna, a otrzymała tylko część swej należności.

Toteż prawo upadłościowe dopuszcza w zasadzie umorzenie wzajemnych długów przez potrącenie.

Zasady potrącenia unormowane są w prawie o zobowiązaniach (254 — 262 K. z.) i przepisy tego prawa stosują się także w postępowaniu upadłościowym, ze zmianami ustalonymi przez prawo upadłościowe.

Zmiany te polegają częściowo na rozszerzeniu, częściowo zaś na ograniczeniu zasad potrącalności.

Według Kodeksu Zobowiązań potrącalne są długi, chociażby pochodzące z innego stosunku prawnego, jeżeli przedmiotem obu długów są sumy pieniężne, albo rzeczy zamienne tego samego gatunku i jakości, a obie wierzytelności są wymagalne i zaskarżalne.

2. Prawo upadłościowe rozszerza wyraźnie dopuszczalność potrącenia także na długi jeszcze niepłatne, jeżeli oba istniały w dniu ogłoszenia upadłości (34), bo postanowienie, że potrącenie jest dopuszczalne, chociażby termin uiszczenia „jednego” z długów nie nastąpił, rozumieć można tylko w ten sposób, że warunki potrącalności zachodzą także i wtedy, gdy żaden z nich, a zatem, gdy jeden lub oba długi (jak wyraźnie postanawia ordynacja austriacka i niemiecka), nie są jeszcze wymagalne.

Odnosnie do długu upadłego wynika to z zasady, że zobowiązania pieniężne upadłego stają się płatne z dniem ogłoszenia upadłości, odnośnie zaś długu wierzyciela, jest to wynikiem powyższego wyraźnego postanowienia.

W ten sposób prawo upadłościowe rozszerza potrącalność długów także na długi jeszcze niepłatne, niezależnie od tego, czy niepłatny jest dług upadłego, czy dług wierzyciela upadłościowego, czy też oba długi.

Dług upadłego oznacza się sumą kapitału bez odsetek od dnia ogłoszenia upadłości, tak, że odsetki o ile dług był oprocentowany i jeszcze niepłatny, dolicza się tylko do dnia ogłoszenia upadłości. Jeżeli zaś dług upadłego, nieoprocentowany, płatny był dopiero później, odlicza się, jak przy wszystkich jego zobowią-

zaniach, od sumy długu, odsetki ustawowe nie wyższe jak sześć od sta i za czas nie dłuższy niż dwa lata (34).

Co do długu wierzyciela prawo upadłościowe orzeka jedynie, że dług ten oznacza się „całkowitą sumą”. Ponieważ według Kodeksu Zobowiązań oba długi uważa się wzajemnie za umorzone z chwilą, kiedy stały się możliwe do potrącenia, a możliwość potrącenia następuje z dniem ogłoszenia upadłości, względnie przez ogłoszenie upadłości, zatem należy rozumieć przez całkowitą sumę, sumę długu w dniu ogłoszenia upadłości, a więc bez doliczenia odsetek od tego dnia, nawet gdyby dług niepłatny był oprocentowany, ale też bez jakiegokolwiek odliczenia odsetek, jeżeli dług niepłatny nie jest oprocentowany, bo na takie odliczenie prawo upadłościowe pozwala tylko upadłemu, a nie wierzycielowi.

Należy przytem zaznaczyć, że prawo upadłościowe polskie (odmiennie od ordynacji austriackiej i niemieckiej), nie stanowi, że prawo do potrącenia długów jeszcze niepłatnych, służy tylko wierzycielowi i że temsamem to prawo przysługuje także syndykowi, co jest o tyle słuszne, iż mogą zająć okoliczności, wśród których potrącenie, np. płatnego długu upadłego z długiem wierzyciela upadłościowego, płatnym dopiero za lat kilka, będzie raczej leżało w interesie masy, jak w interesie wierzyciela.

3. Dalszem rozszerzeniem potrącalności w postępowaniu upadłościowym jest możność potrącenia długu pieniężnego wierzyciela z niepieniężnego długu upadłego. Prawo upadłościowe nie zawiera wprawdzie w tym względzie żadnego wyraźnego postanowienia, wynika to jednak z zasady, że zobowiązania majątkowe niepieniężne, wskutek ogłoszenia upadłości, zmieniają się na pieniężne i z tym dniem stają się płatne.

Zarówno syndyk, jak wierzyciel będą więc mogli potrącić pierwotnie niepieniężny, lecz zmieniony wskutek ogłoszenia upadłości na pieniężny, dług upadłego, z długu wierzyciela, natomiast, ani syndykowi, ani wierzycielowi nie będzie przysługiwało prawo potrącenia długu niepieniężnego np. zobowiązania wierzyciela do świadczenia rzeczy, z długu pieniężnego upadłego.

O ile zaś chodzi o wzajemne długi niepieniężne, t. j., mające za przedmiot inne rzeczy niż pieniądze, potrącenie będzie dopuszczalne na ogólnych zasadach kodeksu zobowiązań o potrącalności, a zatem wtedy tylko, gdy oba długi mają za przedmiot rzeczy zamienne tego samego gatunku i obie wierzytelności w dniu ogłoszenia upadłości są wymagalne i zaskarżalne.

4. Trzecie w końcu rozszerzenie zasad potrącalności polega na możliwości potrącenia długów warunkowych. Według przepisów kodeksu zobowiązań potrącenie takich długów sprzeciwiałoby się zasadzie wymagalności. Ogólne jednak zasady prawa upadłościowego, a w szczególności przepisy, dotyczące zgłoszenia i podziału wierzytelności uwarunkowanych, przemawiają za potrącalnością długów, chociażby zależnych od warunku zawieszającego lub rozwiązującego, z tem jednak, że strony, t. j. masa i wierzyciel mogą sobie zastrzec zabezpieczenie późniejszej zapłaty potrąconej części długu w razie nieziszczenia się warunku zawieszającego, lub ziszczenia się warunku rozwiązującego (212).

Kwestja potrącalności długów warunkowych łączy się z kwestją potrącalności, przez dłużnika upadłego, z jego długu tej należności, jaką mieć może do upadłego z tytułu współzobowiązania lub poręki, przyjętej za dług upadłego wobec osoby trzeciej. I ta bowiem należność jest tylko warunkową, zależną od tego, czy i w jakiej wysokości osoba trzecia zostanie zaspokojona przez upadłego, względnie z masy, a temsamem wiele będzie musiał uiścić dłużnik jako poręczyciel, lub współzobowiązany.

Prawo upadłościowe uznaje takie wierzytelności z tytułu współzobowiązania lub poręki — czyto chodzi o ich zgłoszenie, czy też spłatę, — tylko w tej wysokości, w jakiej rzeczywiście została już przez poręczyciela lub współzobowiązanego zapłacona (157, 212).

O ile zatem współzobowiązany, lub poręczyciel jeszcze nie zapłacił długu upadłego, za który poręczył, a jest zarazem z innego tytułu dłużnikiem upadłego, nie może potrącić tej swej warunkowej wierzytelności, a temsamem musi to co jest winien upadłemu w pełni zapłacić, — co sprzeczne jest z zasadą słuszności, tembardziej, że własny dług poręczyciela wobec upadłego stanowił często zabezpieczenie i był przesłanką udzielenia poręki.

5. Poza przedstawionemi rozszerzeniami, prawo upadłościowe wprowadza też pewne ograniczenia zasad potrącalności.

Przedewszystkiem pod względem formalnym. Według kodeksu zobowiązań umorzenie wierzytelności przez potrącenie następuje przez oświadczenie jednego z dłużników. Według prawa upadłościowego wierzyciel, który chce skorzystać z prawa potrącenia swego długu, musi swą wierzytelność zgłosić (ord. austriacka i niemiecka nie żądają zgłoszenia potrącalnych długów) i oświadczyć o zamiarze potrącenia najpóźniej przy zgłoszeniu wierzytelności (37). Syndyka, chcącego korzystać z potrącenia prawo nie ogranicza, ani co do formy, ani co do

czasu oświadczenia. Z istoty rzeczy jednak wynika, że oświadczenie syndyka może nastąpić najpóźniej przy ułożeniu projektu listy wierzytelności, tak, aby z listy wierzytelności wynikało, czy dług został potrącony, czy też wierzytelność wierzyciela upadłościowego ma być zaspokojona bez potrącenia.

6. Normy kodeksu zobowiązań, dotyczące potrącenia, nie czynią żadnej różnicy między wierzytelnościami, wynikłymi z bezpośredniego stosunku między dłużnikiem i wierzycielem, a wierzytelnościami, nabytymi przez wierzyciela, potrącającego swój dług, w drodze pochodnej, przez przelew lub indos. Prawo upadłościowe natomiast, — wychodząc z założenia, że dłużnicy upadłego, przez nabycie wierzytelności do niego i możliwość skorzystania z potrącenia, mogliby, przez wynikłe stąd zmniejszenie swych zobowiązań, skrzywdzić innych wierzycieli, — ogranicza potrącalność wierzytelności pochodnych.

Nieograniczona jest tylko potrącalność, jeżeli wierzytelność nabyta została w czasie wcześniejszym niż w ciągu ostatnich sześciu miesięcy przed dniem ogłoszenia upadłości. Jeżeli zaś nabycie wierzytelności nastąpiło później, potrącalność zależna jest od tego, kiedy to nabycie nastąpiło; a mianowicie, czy w ostatnich sześciu miesiącach przed ogłoszeniem upadłości, czy też już po ogłoszeniu upadłości, i czy dłużnik nabył wierzytelność od upadłego wskutek spłacenia jego długu, za który odpowiadał, czy też bez takiej odpowiedzialności, lub na innej zasadzie prawnej, a w końcu także od tego, kiedy to przyjęcie odpowiedzialności nastąpiło.

Jeżeli wierzytelność nabytą została wskutek zapłaty długu upadłego, za który nabywca odpowiadał, a przyjęcie odpowiedzialności nastąpiło wcześniej niż na sześć miesięcy przed ogłoszeniem upadłości, to dług może być potrącony od nabytej wierzytelności, chociażby nabycie samo nastąpiło dopiero później, niezależnie od tego, czy przed, czy też po ogłoszeniu upadłości, naturalnie jednak przed jej zgłoszeniem.

Jeżeli zaś przyjęcie odpowiedzialności nastąpiło później, t. j. w ostatnich sześciu miesiącach przed ogłoszeniem upadłości, wierzyciel tylko wtedy będzie mógł potrącić ze swego długu wierzytelność nabytą, czyto przed, czyto po ogłoszeniu upadłości, jeżeli w czasie, gdy wziął na siebie odpowiedzialność za dług upadłego, nie wiedział o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości, a zatem o zaprzestaniu wypłat, względnie o niewypłacalności dłużnika, zależnie od tego, czy chodzi o kupca pojedynczego, lub spółkę jawną i komandytową, czy też o inną spółkę lub osobę prawną (35).

Jeżeli nabycie wierzytelności nastąpiło w drodze przelewu lub indosu, nie wskutek zapłaty, do której nabywca był obowiązany, lecz bez zobowiązania do zapłaty, lub na innej pod-

stawie prawnej, a nabycie nastąpiło po ogłoszeniu upadłości, potrącenie jest niedopuszczalne. Jeżeli zaś nabycie nastąpiło na sześć miesięcy przed ogłoszeniem upadłości, nabycie jest zawsze dopuszczalne. Jeżeli w końcu nabycie nastąpiło w ciągu ostatnich sześciu miesięcy przed ogłoszeniem upadłości, potrącenie jest niedopuszczalne, o ile nabywca w chwili nabycia wiedział o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości (35).

Warunkiem potrącalności jest istnienie obu długów w dniu ogłoszenia upadłości. Niedopuszczalne jest zatem potrącenie, jeżeli wierzyciel stał się dłużnikiem masy upadłości (36) już po ogłoszeniu upadłości.

Natomiast wierzytelności u masy, t. j. powstałe po ogłoszeniu upadłości, mogą być potrącane z długami masy t. j. powstałymi po ogłoszeniu upadłości, na podstawie ogólnych zasad o potrąceniu.

VIII. Skutki, dotyczące zobowiązań z niewykonanych jeszcze umów wzajemnych w ogólności.

1. Skoro już ogólne przepisy prawne pozwalają temu, kto zobowiązał się do wcześniejszego świadczenia, wstrzymać się ze swym świadczeniem aż do spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wzajemnego, jeżeli spełnienie wzajemnego świadczenia jest wątpliwe wobec złego stanu majątkowego drugiej strony, — chyba, że stronie drugiej ten zły stan majątkowy, już przy zawarciu umowy był, lub powinien być być wiadomy (216 K. z.), — to tembardziej zasada ta powinna znaleźć zastosowanie w razie ogłoszenia drugiej stronie upadłości.

Pozostawienie jednak tej zasady w całej rozciągłości w prawie upadłościowym, a w szczególności uzależnienie wykonania przez wierzyciela umowy wzajemnej od uprzedniego świadczenia upadłego, wprowadzałoby w postępowanie upadłościowe, odnośnie do tych wzajemnych zobowiązań, zasadę prewencji, przeczyłoby zatem zasadzie równości wierzycieli i mogłoby być w sprzeczności z interesami ogółu wierzycieli.

Toteż prawo upadłościowe wprowadza pełną modyfikację tej zasady, stanowiąc, że jeżeli umowa wzajemna, w czasie ogłoszenia upadłości, nie była wykonana, ani przez upadłego, ani przez stronę drugą, albo była wykonana tylko częściowo, syndyk ma prawo wyboru i może albo od umowy odstąpić, albo utrzymać ją w mocy, t. zn. wykonać umowę i żądać od drugiej strony wykonania (39). Jeżeli syndyk wybrał wykonanie umowy, pozostałe świadczenie upadłego nie podlega już układowi, względnie stosunkowej redukcji przy podziale masy, lecz staje się długiem masy, które spełnione

być winno w całości z bieżących funduszków masy (203). Natomiast strona druga, obowiązana na podstawie umowy, utrzymanej w mocy przez syndyka, do wcześniejszego świadczenia, może wstrzymać się ze swym świadczeniem i żądać uprzedniego spełnienia, lub zabezpieczenia świadczenia wzajemnego, chyba, że w czasie zawarcia umowy wiedziała, lub wiedzieć była powinna o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości, t. j. o zaprzestaniu wypłat lub niewypłacalności dłużnika (39).

Syndyk ma więc niejako prawo rewizji wszystkich, niewykonanych jeszcze całkowicie przez żadną ze stron, umów wzajemnych. Decyzja jego, dotycząca wykonania takiej umowy, lub odstąpienia od niej, musi uzyskać zgodę rady wierzycieli (131), względnie sędziego komisarza, o ile rada nie jest wyznaczona.

Strona druga może żądać, aby sędzia-komisarz wyznaczył syndykowi termin odpowiedni do złożenia tej stronie oświadczenia na piśmie, czy od umowy odstępuje, czy też żąda jej wykonania. Niezłożenie oświadczenia w terminie oznaczonym, poczynane będzie za odstąpienie od umowy (39).

2. To prawo wyboru syndyka odnosi się tylko do wzajemnych (synallagmatycznych), a zatem tylko do takich umów, przez które obie strony tą samą umową obowiązywały się do wzajemnych świadczeń, tak, że jedno świadczenie ma być odpowiednikiem drugiego (51 K. z.), t. zn., że świadczenie jednej strony jest ekwiwalentem, wynagrodzeniem za świadczenia strony drugiej.

Nie podlegają zatem decyzji syndyka i pozostają w mocy umowy jednostronne, jak darowizna, poręczenie, renta, lub dożywocie bez wynagrodzenia (które mogą być zaskarżone przez syndyka wskutek pokrzywdzenia wierzycieli). Nie podlegają jednostronnej decyzji syndyka umowy, choćby powodujące obustronne, lecz nie wzajemne zobowiązania, np. pożyczka, choćby oprocentowana, użyczenie bezpłatne, przechowanie bezpłatne (co do którego zresztą stosuje się osobne postanowienia prawa upadłościowego) i t. p. Pozostają w mocy obustronne zobowiązania, wynikające z umów osobnych, które mogą o ile zachodzą ku temu warunki ulec potrąceniu. Natomiast podpadają pod decyzję syndyka wszystkie umowy ściśle wzajemne, jak sprzedaż, zamiana, użyczenie, umowa o dzieło, pośrednictwo, przechowanie za wynagrodzeniem, umowa ekspedycji, przewozu, składu, renta i dożywocie za wynagrodzeniem, wszelkie umowy ubezpieczeniowe i t. d. Nie podlegają decyzji syndyka co do wykonania lub odstąpienia, ze względu na odrębne przepisy prawne, następujące umowy wzajemne: umowa komisu,

agencyjna, zlecenie za wynagrodzeniem, umowa o pracę, umowa najmu i umowa dzierżawy.

Dalszym warunkiem zaistnienia prawa syndyka do wyboru wykonania lub odstąpienia od umowy wzajemnej, jest ten stan rzeczy, aby umowa w dniu ogłoszenia upadłości nie była jeszcze przez żadną stronę całkowicie wykonana. Wykonanie zatem całkowite, chociażby przez jedną stronę wyklucza prawo wyboru syndyka, natomiast częściowe wykonanie przez którąkolwiek stronę, prawa syndyka, nie narusza. Np. przez sprzedaż sprzedawca obowiązuje się przenieść własność rzeczy lub prawa sprzedanego na kupującego i wydać rzecz, sprzedaną kupującemu w umówionym czasie i miejscu wraz ze wszystkimi przynależnościami (300 K. z.). O ile zaś chodzi o rzeczy nieruchome, winien nadto zwolnić nieruchomość od obciążeń hipotecznych i wykreślić nieistniejące, a wpisane do hipoteki prawa (299 K. z.). Jeżeli zatem sprzedawca przeniósł wprawdzie własność rzeczy na kupującego, lecz jej jeszcze nie wydał, albo, jeżeli nie wydał wszystkich przynależności, albo jeżeli wydał rzecz, lecz nie przeniósł jej własności, albo, jeżeli nawet wydał rzecz nieruchomą i przeniósł jej własność, lecz nie zwolnił nieruchomości od obciążeń, nie wykonał całkowicie swoich zobowiązań, a zatem umowy, i o ile kupujący również swych zobowiązań całkowicie nie spełnił, a zatem ceny kupna całkowicie jeszcze nie uiszczył, lub chociażby zapłacił całą cenę kupna, lecz rzeczy kupionej jeszcze nie odebrał (337 K. z.), lub też nie spełnił innych zobowiązań, przyjętych na siebie przez umowę sprzedaży, umowę uważać należy za niewykonaną i syndykowi służy prawo wyboru, t. j. żądanie jej wykonania, lub odstąpienie od niej.

Przepis kodeksu zobowiązań, uprawniający stronę do żądania uprzedniego świadczenia przez stronę drugą, w razie jej złego stanu majątkowego, niema zastosowania, gdy tylko nieznaczna część świadczenia nie została spełniona. Przeciwnie niespełnienie drobnej części świadczenia nie uprawnia drugiej strony do wstrzymania się od spełnienia świadczenia wzajemnego, chyba, że takie wstrzymanie się usprawiedliwiają okoliczności (217 K. z.).

Prawo upadłościowe nie zawiera takiego ograniczenia prawa wyboru syndyka, tak, że przyjąć należy, iż nawet przy obustronnem niewykonaniu umowy co do nieznacznej chociażby części, syndyk może bądźto odstąpić od umowy, bądź też żądać jej wykonania.

Nie dotyczy to naturalnie takiego rodzaju umów, gdzie według woli stron, jakoteż według przedmiotu świadczenia, wzajemne świadczenie uważane jest za podzielne, np. przy dostawach sukcesywnych gazu, światła, wody, towaru, przy których

każdemu świadczeniu jednej strony odpowiada częściowa zapłata, a zatem częściowe świadczenie drugiej strony.

Umowy takie, chociażby tylko częściowo jednostronnie wykonane, uważać należy co do tej części za całkowicie wykonane i nie podlegające decyzji syndyka, a tylko co do odpowiadających sobie części, obustronnie niewykonanych w dniu ogłoszenia upadłości, uważać je można za niewykonane i ulegające stosownie do wyboru syndyka, bądź to dalszemu wykonaniu, bądź też odstąpieniu.

O ile zatem syndyk co do takich umów, mających za przedmiot sukcesywne, lub powtarzające się świadczenia, wybierze odstąpienie, odstąpienie to dotyczy tylko przyszłych świadczeń i nie wywołuje obowiązku kontrahenta upadłego do zwrotu świadczenia lub części świadczenia, poprzednio otrzymanego. Jeżeli zaś syndyk obstate przy wykonaniu, kontrahent tylko co do należności za przyszłe świadczenie, będzie uprzywilejowany, jako wierzyciel masy, należności zaś za poprzednie świadczenia są zwykłymi wierzytelnościami upadłościowymi i podlegają układowi i stosunkowemu zaspokojeniu z podziału.

Kwestja czy pokrycie wekslowe lub czekowe uważać należy za wykonanie świadczenia zależy od okoliczności danego przypadku. Według kodeksu zobowiązań wydanie wierzycielowi weksla lub czeku nie spowoduje jeszcze za sobą wygaśnięcia zobowiązania, jeżeli tego wyraźnie nie umówiono (265 K. z.), chyba że wierzyciel przyjmuje to świadczenie na zaspokojenie swej wierzytelności (207 K. z.). W braku zatem wyraźnej umowy będzie rzeczą rozpatrzenia w każdym poszczególnym przypadku, czy przez przyjęcie weksla lub czeku nastąpiło umorzenie zobowiązania.

Dzień ogłoszenia upadłości jest miarodajnym dla ustalenia, czy wzajemne świadczenia są jeszcze niewykonane. Wykonanie zatem dodatkowi świadczenia, po ogłoszeniu upadłości, nie pozbawia syndyka prawa uważania umowy za niewykonaną i wynikającego stąd wyboru.

Warunek, aby świadczenie każdej ze stron było niewykonane lub częściowo niewykonane, ma nie tylko negatywne znaczenie. Z dalszego postanowienia, że w razie wyboru syndyka, dokonanego na rzecz wykonania, syndyk ma wykonać umowę i żądać od drugiej strony wykonania, wynika, że w dniu ogłoszenia upadłości musi istnieć jeszcze pozytywne wzajemne roszczenie o wykonanie lub częściowe wykonanie.

3. Z tego założenia wychodząc, rozpatrywać można sporną kwestję, czy i jak dalece prawo syndyka, dotyczące niewyko-

nanej umowy wzajemnej, doznaje zmiany wskutek zwłoki w wykonaniu jednej lub drugiej strony.

Według ogólnych przepisów prawnych, jeżeli jedna ze stron dopuści się zwłoki w wykonaniu zobowiązania wzajemnego, druga strona może, według swego wyboru, albo dochodzić wykonania zobowiązania i odszkodowania za zwłokę, albo wyznaczyć drugiej stronie odpowiedni termin do wykonania z zastrzeżeniem, że po bezskutecznym upływie, wyznaczonego terminu od umowy odstępuje (250 K. z.).

Jeżeli termin wykonania umowy w dniu ogłoszenia upadłości jeszcze nie nastąpił, w miejsce powyższego przepisu wchodzi postanowienie prawa upadłościowego i prawo wyboru żądania wykonania umowy lub odstąpienia od niej przechodzi na syndyka.

To samo ma miejsce, jeżeli termin wykonania umowy przypadł już przed ogłoszeniem upadłości, lecz żadna ze stron nie skorzystała z powyższego uprawnienia żądania wykonania umowy, lub postawienia drugiej stronie, będącej w zwłoce, terminu dodatkowego z zastrzeżeniem odstąpienia od umowy.

Jeżeli zaś jedna strona już przed ogłoszeniem upadłości wyznaczyła drugiej termin dodatkowy, lecz termin ten w dniu ogłoszenia upadłości jeszcze nie minął, syndyk nie jest związany tym terminem i wobec tego, że umowa w dniu ogłoszenia upadłości jest jeszcze niewykonana a temsamem, może być jeszcze wykonana, będzie miał ze swej strony prawo wyboru żądania jej wykonania lub odstąpienia od niej, naturalnie pod warunkiem, że umowa jest jeszcze obustronnie niewykonana.

Wkońcu, jeżeli termin dodatkowy, wyznaczony czyto przez upadłego, czy też przez drugą stronę, minął już przed dniem ogłoszenia upadłości, to, choć umowa nie została wykonana, w dniu ogłoszenia upadłości, nie istnieje już roszczenie o wykonanie umowy, lecz tylko jednostronne roszczenie o naprawienie szkody (niezależnie od ewentualnych roszczeń o zwrot uiszczonych świadczeń częściowych), wobec czego syndyk prawa wyboru już nie ma, a w szczególności powrócić do żądania wykonania umowy nie może.

4. Zachodzi dalej pytanie, czy umowę można uważać za niewykonaną w przypadku, gdy wykonanie jednostronne już nastąpiło, gdy jednak drugiej stronie przysługuje jeszcze prawo z tytułu rękojmi z powodu wad rzeczy.

Kwestja ta, redukująca się właściwie do kwestji, czy dostarczenie rzeczy wadliwej uważać należy za całkowite wykonanie, jest sporną zarówno w judykaturze, jak i w teorii.

Prawo, wynikające z rękojmi polegające na prawie odstąpienia od umowy lub też na prawie żądania obniżenia ceny, o ile cho-

dzi o rzeczy oznaczone (niezamienne), albo dostarczenia takiej samej ilości rzeczy niewadliwych, o ile chodzi o rzeczy zamienne (325 K. z.).

Wychodząc z założenia, że warunkiem prawa wyboru syndyka jest nie tylko niewykonanie zobowiązania przez drugą stronę, lecz istnienie jeszcze roszczenia o wykonanie zobowiązania, będącego odpowiednikiem własnego świadczenia najbardziej uzasadnione jest stanowisko, że żądanie obniżenia ceny, względnie odszkodowania za niewykonanie umowy nie jest już roszczeniem, będącym odpowiednikiem własnego świadczenia. Temsamem przez dostarczenie rzeczy oznaczonej (niezamiennej), chociażby wadliwej, umowę uważa się za wykonaną tak, że zarówno druga strona jak i syndyk skorzystać mogą jedynie z praw, wynikających z rekojmi t. j. żądać obniżenia ceny lub odstąpić od umowy (325 K. z.). O ile zaś przedmiotem świadczenia były rzeczy zamienne, świadczenie rzeczy wadliwych, — wobec tego, że zachodzi jeszcze możliwość roszczenia o świadczenie ponowne, — nie będzie uważane za wykonanie umowy i syndykowi służyć będzie prawo wyboru, przyznane mu przez prawo upadłościowe.

5. Przy wykonaniu swego prawa wyboru syndyk kierować się będzie interesem masy, a zatem interesem ogółu wierzycieli. Zależać więc będzie wybór jego w pierwszym rzędzie od tego, czy — ze względu na daną umowę i stan jej dotychczasowego, niecałkowitego, obustronnego wykonania, — korzystniejszym jest odstąpienie od umowy i odesłanie kontrahenta z jego roszczeniami odszkodowawczymi do postępowania upadłościowego, czy też utrzymanie jej w mocy i zażądanie wykonania, choć w tym drugim przypadku masa zobowiązana będzie wzajemne świadczenie, jako dług masy, całkowicie wykonać. Biorąc pod uwagę interes upadłego, w szczególności możliwość dalszego prowadzenia interesu i konieczność utrzymania dobrych stosunków z kontrahentami, syndyk wybierze nieraz tę drugą drogę (wykonanie umowy), choć wydawałaby się ze względu na bezpośredni interes wierzycieli mniej korzystną.

6. W razie wyboru wykonania syndyk przyjmuje na siebie wszystkie obowiązki należytego wykonania w myśl przepisów kodeksu zobowiązań.

Natomiast odstąpienie od umowy przez syndyka, nie wywołuje tych samych skutków co odstąpienie od umowy — z powodu niewykonania jej lub nienależytego wykonania jej przez stronę drugą — poza postępowaniem układowym.

Według bowiem postanowień kodeksu zobowiązań, strona odstępująca od umowy winna zwrócić drugiej stronie wszystko co otrzymała od niej z mocy umowy, ma zaś prawo żądać nie tylko zwrotu tego co dała, lecz i naprawienia szkody, spowodowanej niewykonaniem zobowiązania wzajemnego (253 K. z.).

O ile natomiast syndyk, na podstawie przysługującego mu prawa, od umowy odstępuje, ma prawo żądać od drugiej strony zwrotu tego, co otrzymała od upadłego z mocy umowy, natomiast druga strona nie może żądać zwrotu dokonanego świadczenia, chociażby znajdowało się w masie upadłości. Może tylko wierzytelność swoją z tytułu należności za dokonane świadczenia i pretensje o odszkodowanie z tytułu poniesionej szkody zgłosić do masy upadłości, jako wierzytelność upadłościową, nieuprzywilejowaną (40).

Przy umowach, obliczonych tylko na różnicę cen, kontrahent upadłego może zgłosić swą wierzytelność z tytułu należności za dokonane świadczenie, lecz nie może żądać odszkodowania (40).

7. Kodeks zobowiązań zawiera odrębne przepisy, dotyczące t. zw. *Fixgeschäfte*, t. j. takich umów, przy których strony się umówiły lub z okoliczności wynika, że na wypadek niewykonania świadczenia wzajemnego w terminie ściśle umówionym, druga strona ma prawo, bez wyznaczenia terminu, oświadczyć, że od umowy odstępuje (251 K. z.). Przy sprzedaży handlowej uważa się nawet w razie niewykonania, i bez takiego oświadczenia, że druga strona od umowy odstępuje, chyba, że bezwzględnie, po upływie terminu oświadczyć stronie przeciwnej, że obstate przy wykonaniu (551 K. h.).

Ordynacja austriacka i niemiecka zawierają wyraźne przepisy, że odnośnie takich umów, o ile termin wykonania wypada po ogłoszeniu upadłości, syndyk nie ma prawa wyboru, i że obu stronom przysługuje temsamem jedynie prawo żądania odszkodowania za niewykonanie.

Prawo upadłościowe polskie takiego postanowienia nie zawiera, należy więc przyjąć, że i przy takich umowach, o ile termin świadczenia nastąpi nawet po ogłoszeniu upadłości, syndykowi przysługiwać będzie prawo oświadczenia się, czy żąda wykonania umowy, czy też od niej odstępuje. W tych wypadkach jednak syndyk nie będzie mógł zwlekać z oświadczeniem, ani wyczekiwać oznaczenia mu przez sędziego-komisarza terminu do oświadczenia. Oświadczenie będzie musiał złożyć natychmiast z upływem terminu świadczenia, gdyż w przeciwnym razie, w myśl przepisów kodeksu zobowiązań i kodeksu handlowego, druga strona będzie mogła uważać, że od umowy odstąpił.

IX. Skutki dotyczące poszczególnych umów wzajemnych.

Oprócz przepisów ogólnych, dotyczących niewykonanych umów wzajemnych w ogólności, prawo upadłościowe zawiera osobne postanowienia, dotyczące skutków ogłoszenia upadłości, odnoszących się do poszczególnych umów wzajemnych i niewzajemnych.

1. Umowa użyczenia, przez którą użyczający zobowiązuje się dać biorącemu bezpłatne używanie rzeczy użyczonej, rozwiązuje się, o ile została już wykonana, bezwzględnie na żądanie którejkolwiek ze stron, w razie ogłoszenia upadłości dającego, lub biorącego w używanie. Jeżeli umowa nie została jeszcze wykonana, użyczający nie jest obowiązany jej wykonać, to jest wydać biorącemu rzecz użyczoną (47).

2. Umowa pożyczki nie będzie wykonana w razie upadłości jednej ze stron, jeżeli przedmiot pożyczki nie został jeszcze wydany (48).

3. Umowę rachunku bieżącego w razie ogłoszenia upadłości każda strona może wypowiedzieć ze skutkiem natychmiastowego rozliczenia i płatności nadwyżki (46), podczas gdy rozliczenie pozaupadłościowe następuje dopiero z końcem półrocza kalendarzowego (533 K. h.). Obowiązek natychmiastowej zapłaty nadwyżki powstaje tylko w razie nadwyżki na rzecz upadłego. Wierzyciel jest co do tej nadwyżki wierzycielem upadłościowym i musi ją zgłosić do masy.

4. Umowa sprzedaży, nawet jednostronnie wykonana, może być, pod pewnemi szczególnymi warunkami jednostronnie rozwiązana.

Sprzedawca może mianowicie żądać zwrotu rzeczy ruchomej lub papierów wartościowych, wysłanych upadłemu bez otrzymania ceny, jeżeli rzecz ta nie została jeszcze objęta, przed ogłoszeniem upadłości, przez upadłego, lub przez osobę do tego upoważnioną (41). Chodzi tu o zupełnie wyjątkowe postanowienie t. zw. p r a w a p o ś c i g u (droit de suite, Verfolgungsrecht, right of stoppage in transitu) w interesie bezpieczeństwa obrotu.

Pomimo, że, w myśl ogólnych przepisów prawnych (301 K. z.), rzecz, wysłana z jednego miejsca na drugie, z chwilą oddania przez sprzedawcę osobie lub zakładowi, trudniącym się przewozem, uważa się za wydaną kupującemu, który też przeważnie może już nią dysponować na podstawie dokumentów przewozowych, powyższe postanowienie uprawnia wyjątkowo sprzedawcę do żądania zwrotu rzeczy, o ile została wysłana upadłemu, a nie np. z jego polecenia wydana osobie trzeciej, o ile cena nie została jeszcze całkowicie zapłacona i o ile upadły, lub osoba przez niego upoważniona, nie objęła rzeczy już przed ogłoszeniem upadłości.

5. To samo prawo ma też komisant kupna, który nabył rzecz z polecenia upadłego w swoim imieniu, a na rachunek upadłego.

Jest to więc specjalne prawo wyłączenia przedmiotu na zasadzie obligatoryjnej, a nie na zasadzie prawa do rzeczy.

Odzyskujący rzecz winien zwrócić wszelkie koszty, poniesione lub mające być poniesione, oraz otrzymane na poczet ceny zaliczki (41).

Podobnie jednak jak syndyk przy umowach wzajemnych, nie wykonanych ma prawo wyboru, bądźto żądania wykonania umowy, bądź też odstąpienia od niej, tak i w tym przypadku ma on prawo w przeciągu miesiąca od żądania zwrotu rzeczy przez sprzedawcę, rzecz zatrzymać, t. j. wybrać zamiast rozwiązania, wykonanie umowy, uiszczając, lub zabezpieczając należącą od upadłego cenę i koszty (41).

6. Prawo upadłościowe stwierdza wyraźnie, że zastrzeżenie prawa własności na rzecz sprzedawcy w umowie sprzedaży, o ile jest skuteczne według przepisów prawa prywatnego wobec jego wierzycieli, a zatem o ile jest stwierdzone na piśmie i opatrzone datą urzędownie ustaloną, nie wygasa wskutek ogłoszenia upadłości (42).

Ta ważność zastrzeżenia prawa własności pozostawia sprzedawcy otwarte dwie drogi, zapewniające mu w każdym razie zaspokojenie, a mianowicie: albo żądanie wyłączenia rzeczy o ile zachodzą ku temu przewidziane w umowie warunki (samo ogłoszenie upadłości nie uprawnia jeszcze do żądania zwrotu rzeczy, chyba, że tak w umowie zastrzeżono), albo też wyczekiwanie wyboru syndyka, co do wykonania lub odstąpienia od umowy sprzedaży. O ile bowiem zastrzeżenie prawa własności jest jeszcze w mocy, umowę sprzedaży uważać należy za obustronnie jeszcze nie wykonaną. Jeżeli syndyk wybierze wykonanie, musi uiścić resztującą cenę kupna, jeżeli zaś odstępuje od umowy, sprzedawca na podstawie zastrzeżenia prawa własności, będzie mógł żądać zwrotu rzeczy, podczas gdy bez tego zastrzeżenia (40), nie miałby tego prawa, lecz mógłby tylko zgłosić swą pretensję do masy.

7. Odnośnie umowy o pracę postanawia prawo, że wskutek ogłoszenia upadłości pracodawcy umowy te nie podlegają same przez się rozwiązaniu, lecz mogą być rozwiązane zarówno przez syndyka jakoteż przez pracownika. Prawo nie robi różnicy między poszczególnymi kategoriami umów o pracę, np. z pracownikami fizycznymi, lub umysłowymi, ani też między umowami, których wykonanie już rozpoczęto przez objęcie pracy przez pracownika, a takimi, których wykonanie jeszcze się nie rozpoczęło, to znaczy, że

w dniu ogłoszenia upadłości pracownik pracy jeszcze nie rozpoczął.

We wszystkich tych przypadkach syndyk może wypowiedzieć umowę z zachowaniem ustawowych terminów wypowiedzenia, chociażby umowa była zawarta na czas oznaczony (45), a zatem nawet przed upływem oznaczonego czasu na jaki umowa była zawarta i chociażby umówiony został dłuższy niż ustawowy termin wypowiedzenia.

Pracownikowi natomiast służy, lecz tylko w pierwszym miesiącu od dnia ogłoszenia upadłości, prawo rozwiązania umowy za tygodniowym wypowiedzeniem, chociażby umówiono dłuższy termin wypowiedzenia i także przed upływem oznaczonego czasu, na jaki umowa była zawarta (45).

Wobec braku wyraźnych postanowień prawnych, odmiennie np. od postanowień, dotyczących przedwczesnego rozwiązania umowy najmu lub dzierżawy, należy przyjąć, że przy zachowaniu powyższych terminów wypowiedzenia, żadna ze stron nie może żądać odszkodowania za przedwczesne rozwiązanie umowy. Ordynacja austriacka i niemiecka przyznają w takim wypadku pracownikowi prawo zgłoszenia do masy pretensji odszkodowawczej, jako wierzytelności upadłościowej.

Powyższe przepisy odnoszą się tylko do przypadku ogłoszenia upadłości pracodawcy i dotyczą tylko pracowników, zajętych w przedsiębiorstwie handlowym upadłego, a nie np. jego służby domowej lub pracowników prywatnych np. guwernerów i t. p.

Ogłoszenie upadłości pracownikowi uważać należy, wobec ograniczenia upadłości do kupców, za możliwość zupełnie wyjątkową. W tych wyjątkowych przypadkach, w braku przepisów prawa upadłościowego, stosować należy przepisy kodeksu zobowiązań o umowie pracy, a ogłoszenie upadłości pracownikowi, będzie mogło być uznane za ważny powód, uprawniający każdą ze stron do przedwczesnego i bezterminowego wypowiedzenia umowy (470 K. z.).

8. Przedmiotem umowy najmu mogą być rzeczy ruchome lub nieruchome. Przedmiotem umowy dzierżawy są przeważnie rzeczy nieruchome, lub prawa (np. prawa patentowe). Prawo upadłościowe polskie zawiera szczegółowe i odrębne przepisy tylko co do skutków upadłości, dotyczących umów najmu i dzierżawy, mających za przedmiot nieruchomości.

Umowy zatem najmu rzeczy ruchomych oraz umowy dzierżawy rzeczy ruchomych i praw regulują się, co do wypowiedzenia, także i po ogłoszeniu upadłości, czy to wynajmującemu

i wydierżawiającemu, czy też najemcy lub dzierżawcy, według przepisów prawa prywatnego. O ile zaś umowy te są obustronne jeszcze niewykonane, mają do nich zastosowanie ogólne postanowienia prawa upadłościowego o niewykonanych umowach wzajemnych.

Szczegółowy przepis prawa upadłościowego stanowi jedynie, że pobranie zgóry przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości, czynszu najmu rzeczy ruchomej za czas dłuższy, niż sześć miesięcy, licząc od dnia ogłoszenia upadłości, nie obowiązuje masy (49).

Co do skutków ogłoszenia upadłości, dotyczących umów najmu lub dzierżawy nieruchomości, prawo rozróżnia cztery możliwości, a mianowicie: że przedmiot najmu i dzierżawy był już objęty przed dniem ogłoszenia upadłości lub też, że jeszcze nie był objęty w dniu ogłoszenia upadłości, dalej że upadłość została ogłoszona najemcy, lub dzierżawcy, albo też, że ogłoszono upadłość wynajmującemu lub wydierżawiającemu.

Jeżeli najemcą lub dzierżawcą jest upadły, a nieruchomość, będąca przedmiotem najmu lub dzierżawy, nie była jeszcze objęta przez upadłego w dniu ogłoszenia upadłości, każda ze stron może odstąpić od umowy przez oświadczenie, złożone w przeciągu dwóch tygodni od dnia ogłoszenia upadłości; przyczem odstąpienie od umowy nie pociąga za sobą obowiązku odszkodowania (51).

Jeżeli upadły jest wynajmującym lub wydierżawiającym, a nieruchomość, będąca przedmiotem najmu, lub dzierżawy w dniu ogłoszenia upadłości, nie była jeszcze objęta przez drugą stronę, kontrahent upadłego nie jest związany umową, natomiast syndyk w myśl ogólnego przepisu o umowach wzajemnych niewykonanych (39) ma wybór, czy żądać wykonania umowy, czy też od niej odstąpić. W tym ostatnim przypadku najemca lub dzierżawca może zgłosić swoją pretensję o odszkodowanie lub o zwrot sumy wpłaconej na poczet czynszu do masy, jako wierzytelność upadłościową.

Jeżeli nieruchomość, będąca przedmiotem najmu, była objęta w dniu ogłoszenia upadłości, a upadły jest wynajmującym lub wydierżawiającym, umowa pozostaje w mocy i może być czyta przez syndyka, czy też przez drugą stronę wypowiedziana tylko na ogólnych zasadach prawnych (50). Natomiast pobranie przez upadłego w jakiegokolwiek formie, czynszu najmu, chociażby nie przez efektywne pobranie, lecz przez rozporządzenie nim, za czas dłuższy niż trzy miesiące, a czynszu dzierżawy za czas dłuższy niż sześć miesięcy, nie obowiązuje masy (50, 722 K. p. c.).

Jeżeli zaś upadły jest najemcą lub dzierżawcą nieruchomości, objętej już przed dniem ogłoszenia upadłości, syndyk może rozwiązać umowę przedwcześnie, a mianowicie o ile chodzi o dzierżawę nieruchomości upadłego na sześć miesięcy zgóry, w innych wypadkach z zachowaniem ustawowego terminu wypowiedzenia, o ile termin umowny nie jest krótszy (51). W każdym razie rozwiązanie umowy przez syndyka ma moc prawną dopiero z upływem czasu, za który czynsz został zapłacony (51).

Wynajmującemu, lub wydzierżawiającemu służy prawo do odszkodowania z powodu przedterminowego wypowiedzenia, jako wierzytelność upadłościowa (51).

W razie licytacyjnej sprzedaży nieruchomości przez syndyka w toku postępowania upadłościowego, sprzedaż taka wywołuje w stosunku do umów najmu i dzierżawy, czyto zawartych jeszcze przez upadłego, a przez syndyka nie rozwiązanych, czy też zawartych przez syndyka, takie same skutki, jak sprzedaż w postępowaniu egzekucyjnym (50, 721 K. p. c. i 722 K. p. c.). Nabywca może zatem wypowiedzieć najem przed początkiem pierwszego, — po uprawomocnieniu się przysądzenia, — kwartału kalendarzowego, ze skutkiem na koniec tego kwartału, umowę zaś dzierżawcy przed początkiem rozpoczynającego się, po powyższej dacie, roku dzierżawnego ze skutkiem na koniec tego roku.

9. Umowa agencyjna wygasa z ogłoszeniem upadłości jednej ze stron. W razie ogłoszenia upadłości dającego polecenie, agent ma prawo wierzytelność swoją z tytułu straty, poniesionej wskutek wygaśnięcia umowy, zgłosić do masy upadłości (44).

10. Umowa zlecenia i umowa komisu wygasają z ogłoszeniem upadłości, jeżeli upadłym jest dający zlecenie, lub komitent. Komisant i przyjmujący zlecenie mają prawo wierzytelność swoją z tytułu straty poniesionej wskutek wygaśnięcia umowy, zgłosić do masy (43).

Jeżeli upadłym jest przyjmujący zlecenie lub komisant, umowa zlecenia, lub komisu nie wygasa sama przez się, lecz może być przez syndyka odwołana bez odszkodowania (43).

11. Skutki prawne ogłoszenia upadłości, dotyczące umowy spółki unormowane są w przepisach kodeksu handlowego.

Według tych przepisów, ogłoszenie upadłości spółnikowi powoduje rozwiązanie spółki jawnej, chyba, że umowa spółki przewiduje dalsze jej trwanie, mimo upadłości jednego ze spółników. W braku takiej

umowy pozostali spółnicy mogą bezzwłocznie po ogłoszeniu upadłości jednego ze spółników, ułożyć się, że spółka trwa nadal między nimi. W przeciwnym razie syndyk może „domagać się” przeprowadzenia likwidacji (112 K. h., 119 K. h.).

W razie uchylenia upadłości wskutek zażalenia, spółnik powraca do praw swoich, natomiast ukończenie lub umorzenie upadłości nie zmienia już rozwiązania spółki w stosunku do jego osoby.

Natomiast ogłoszenie upadłości spółki jawnej nie rozwiązuje jej jeszcze samej przez się. Spółka, będąca podmiotem upadłości trwa nadal i o ile postępowanie nie zakończy się układem, lub nie zostanie umorzone, spółka zostaje rozwiązana po podziale masy przez postanowienie o ukończeniu postępowania upadłościowego (140 K. h.).

Te same przepisy dotyczą spółek komandytowych odnośnie do ogłoszenia upadłości spółki, lub spółnika, odpowiadającego bez ograniczenia (144 K. h.), podczas gdy ogłoszenie upadłości komandytariusza nie ma wpływu na spółkę.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, o ile umowa spółki nie stanowi inaczej, nie rozwiązuje się przez ogłoszenie upadłości spółnika. Ogłoszenie upadłości spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej nie powoduje ich rozwiązania. Spółki te ulegają rozwiązaniu, o ile postępowanie nie zakończy się układem, lub nie zostanie umorzone, po przeprowadzonym podziale masy przez postanowienie o ukończeniu postępowania (278 K. h. i 461 K. h.).

Spółka cicha rozwiązuje się przez ogłoszenie upadłości któregośkolwiek spółnika, a zatem zarówno spółnika, prowadzącego przedsiębiorstwo we własnym imieniu, jakoteż spółnika cichego, uczestniczącego tylko wkładem (688 K. h.). Nadwyżka, wpłacona przez spółnika ponad wkład, jest jego wierzytelnością upadłościową, do wpłacenia zaś reszty nie włożonego całkowicie wkładu jest on obowiązany tylko o tyle, o ile to jest potrzebne do pokrycia przypadającego nań udziału w stratach (694 K. h.).

Spółka, nie będąca spółką handlową, w rozumieniu kodeksu handlowego, a zatem także spółka, prowadząca przedsiębiorstwo zarobkowe w mniejszym rozmiarze, nie rozwiązuje się wskutek ogłoszenia upadłości jednemu z spółników, natomiast spółnik ten przestaje być spółnikiem (570 K. z.).

X. Skutki dotyczące niektórych stosunków prywatno-prawnych.

1. Pełnomocnictwo, udzielone upadłemu lub przez upadłego nie wygasa samo przez się przez

ogłoszenie upadłości. O ile jednak podstawą pełnomocnictwa jest stosunek prawny, który wygasa wskutek ogłoszenia upadłości, jak np. umowa agencyjna, albo zlecenie względnie komis dane przez upadłego, wówczas wygaśnięcie stosunku prawnego będącego podstawą pełnomocnictwa, pociąga za sobą także wygaśnięcie związanego z niem pełnomocnictwa. W innych przypadkach, a zatem gdy stosunek będący podstawą pełnomocnictwa nie wygasa sam przez się przez ogłoszenie upadłości (jak np. zlecenie lub komis dane upadłemu), albo też gdy zachodzi wyjątkowy zresztą przypadek pełnomocnictwa abstrakcyjnego, pełnomocnictwo nie wygasa wprawdzie samo przez się, lecz o ile dotyczy spraw majątkowych może być odwołane przez mocodawcę, jeżeli upadły jest pełnomocnikiem, a przez syndyka, jeżeli upadły jest mocodawcą. Ponadto i bez odwołania działanie pełnomocnika, na podstawie udzielonego mu przez upadłego pełnomocnictwa, jest bezskuteczne w stosunku do masy.

2. Dotyczy to także pełnomocnictwa, nie będącego prokurą, udzielonego przez kupca do prowadzenia całego przedsiębiorstwa lub do poszczególnych czynności (66 K. h.). Natomiast prokura, na podstawie wyraźnego przepisu prawa handlowego wygasa wskutek ogłoszenia upadłości kupca (64 K. h.).

3. Oferta upadłego nie wiąże masy upadłości, jeżeli upadły nie otrzymał zawiadomienia o jej przyjęciu przed ogłoszeniem upadłości, a zatem najpóźniej w dniu przed datą ogłoszenia upadłości (38). Przepis ten jest odmienny od ogólnych postanowień prawnych, według których czyniący ofertę jest nią związany aż do terminu przez siebie oznaczonego, względnie w braku tego terminu do czasu, w którym w zwykłym toku rzeczy mógł otrzymać odpowiedź, wysłaną bez zwłoki (63 K. z.).

4. Ogłoszenie upadłości powoduje też rozszerzenie prawa zatrzymania, służącego kupcowi wobec drugiego kupca. Każdemu kupcowi służy mianowicie, na zabezpieczenie płatnej wierzytelności, którą ma do innego kupca z zawartej z nim obustronnej czynności handlowej, prawo zatrzymania „na” rzeczach ruchomych i papierach wartościowych, stanowiących własność dłużnika, które z jego wiedzą i wolą otrzymał w swoje dzierżenie na podstawie czynności handlowych. W razie ogłoszenia upadłości, prawo zatrzymania służy wierzycielowi także na zabezpieczenie wierzytelności jeszcze niepłatnej (519 K. h.).

5. Skutki ogłoszenia upadłości, dotyczące stosunków majątkowo-prawnych małżonków, uregulowane są na poszczególnych obszarach mocy obowiązującej poszcze-

gólnych kodeksów cywilnych, niejednolicie. Szczegółowe omówienie dotyczących przepisów (VII, IX, X, XIII, XVII P. wpr.) wydaje się zbędne wobec przypuszczalnie niedalekiego ujednolnienia prawa małżeńskiego majątkowego dla całego obszaru Rzeczypospolitej.

Jako ogólny przepis, prawo upadłościowe głosi jedynie, że tam gdzie prawo pozwala na zawarcie umowy małżeńskiej w czasie trwania związku małżeńskiego, roszczenia z takiej umowy mogą być tylko wówczas uwzględniane, gdy umowa była zawarta wcześniej niż dwa lata przed dniem ogłoszenia upadłości (52).

W obecnym stanie ustawodawstwa małżeńskiego umowy majątkowe między małżonkami w czasie trwania związku małżeńskiego, dozwolone są na obszarze mocy obowiązującej austr. kodeksu cywilnego i niem. kodeksu cywilnego, niedopuszczalne są natomiast, z nieznaczniemi tylko wyjątkami, na obszarze mocy obowiązującej kodeksu cywiln. Królestwa Polskiego.

6. O skutkach ogłoszenia upadłości, dotyczących toczącego się postępowania, mowa będzie w innym miejscu.

Nadmienić tutaj należy, że ogłoszenie upadłości nie powoduje samo przez się przerwy przedawnienia.

Przedawnienie biegnie dalej zarówno względem upadłego, jako dłużnika, jakoteż względem jego dłużników.

Przedawnienie względem osoby, będącej dłużnikiem upadłego nie ulega wogóle przerwie wskutek postępowania upadłościowego. Przedawnienie zaś względem upadłego, jako dłużnika, nie ulega przerwie przez ogłoszenie upadłości, lecz dopiero przez zgłoszenie przez wierzyciela wierzytelności w postępowaniu upadłościowym, t. j. w dniu otrzymania zgłoszenia przez sędziego-komisarza (279 K. z.). Rozpoczyna ono bieg na nowo z chwilą zakończenia postępowania (280 K. z.), t. j. z dniem prawomocności postanowienia o ukończeniu lub umorzeniu postępowania, lub też z dniem prawomocności postanowienia, uchylającego postanowienie o ogłoszeniu upadłości.

XI. Zaskarżalność i bezskuteczność czynności upadłego, działających na szkodę wierzycieli.

1. Począwszy od dnia ogłoszenia upadłości wszelkie czynności prawne upadłego, dotyczące majątku, wchodzącego w skład masy, nie mają skutków prawnych w stosunku do masy (24); uiszczenie do rąk jego dokonane po obwieszczeniu w Monitorze Polskim, są dla masy nieobowiązujące (25), żaden wie-

rzyciel nie może uzyskać na majątku upadłego prawa zastawu, ani wpisu hipotecznego, lub wpisu do rejestru (27), a postępowanie, dotyczące mienia, wchodzącego w skład masy, może być wszczęte lub dalej prowadzone tylko przeciwko syndykowi (59). W ten sposób, zgodnie z zasadą równości wierzycieli chronione są prawa ogółu wierzycieli przeciwko korzyściom poszczególnych wierzycieli, lub uszczupleniom masy przez upadłego.

Doświadczenie jednak uczy, że dłużnicy, którym grozi katastrofa majątkowa i to niezależnie od tego, czy są kupcami, czy też nie, przeważnie już przed zaprzestaniem płacenia długów, usuwają lub zużytkowują, z pokrzywdzeniem swych wierzycieli, przedmioty majątkowe, bądźto dla zabezpieczenia siebie i swojej rodziny, bądź też nawet dla zaspokojenia jednych wierzycieli ze szkodą drugim.

Począwszy od najdawniejszych czasów ustawodawstwa szukają sposobu zapobieżenia lub unieszkodliwienia takich poczynań dłużnika in fraudem creditorum. Dotyczące przepisy prawne, szukające kompromisu pomiędzy wymogiem ochrony interesu wierzycieli, a pewnością obrotu handlowego i kredytowego, wymagającą utrzymania w mocy czynności, działanych przez osobę pod względem zdolności do działań prawnych nieograniczoną, unormowane są rozmaicie w poszczególnych ustawodawstwach i dotyczą zarówno postępowania upadłościowego, jak i stosunków pozaupadłościowych.

O ile chodzi w szczególności o dłużnika, któremu ogłoszono upadłość, jedno ustawodawstwo, z francuskim na czele, dopatrują się najskuteczniejszej ochrony wierzycieli w uprawnieniu sądu do przesunięcia daty otwarcia postępowania upadłościowego wstecz, do czasu rzeczywistego zaprzestania wypłat. W ten sposób wszystkie czynności upadłego, począwszy od tej wstecznej daty, z samego prawa stają się nieważne. Inne ustawodawstwa, a w szczególności niemieckie, nie znając wstecznej daty upadłości, rozciągają ogólne przepisy prawa prywatnego, pozwalające na zaskarżenie czynności dłużnika, działanych na szkodę wierzycieli, także na czynności dłużnika upadłego i uzupełniają je tylko dodatkowymi postanowieniami, dotyczącymi wyłącznie dłużników, którym ogłoszono upadłość.

2. Tak też i prawo polskie do zaskarżenia czynności upadłego, działanych przed ogłoszeniem upadłości, czy to w czasie między złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, a jej ogłoszeniem, czy też w czasie jeszcze wcześniejszym, stosuje w pierwszym rzędzie przepisy kodeksu zobowiązań (55).

Na podstawie tych przepisów (288—293 K. z.) wierzyciele mogą żądać w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która wskutek czynności prawnej dłużnika nabyła prawo, lub zwolniona została od obowiązku, aby czynność ta, działana z ich szkodą, była uznana w stosunku do nich za bezskuteczną.

Podstawą tego żądania, które kodeks zobowiązań nazywa zaskarżeniem czynności dłużnika, działanych na szkodę wierzycieli (zaczepienie, Anfechtung), jest pod względem przedmiotowym szkodą wierzycieli, objawiającą się w tem, że pozostały majątek dłużnika nie wystarcza na zupełne pokrycie wierzytelności, pod względem zaś podmiotowym, po stronie dłużnika, przedsięwzięcie czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a po stronie osoby trzeciej, to, że o tem wiedziała, lub wiedzieć była powinna. Odmienne od innych ustawodawstw, prawo polskie nie wymaga bezpośredniego zamiaru pokrzywdzenia wierzycieli, a zatem woli, skierowanej na pokrzywdzenie wierzycieli. Motyw i zamiar dłużnika może być zupełnie inny, wystarczy za podstawę zaskarżalności to, że dłużnik miał świadomość, że czynność ta spowodować może pokrzywdzenie wierzycieli, a druga strona o tem wiedziała.

W razie zatem istnienia tych podstaw, które muszą być udowodnione przez wierzycieli, każda czynność prawna dłużnika, niezależnie od tego, czy działana została pod tytułem darmym, czy odpłatnym, czy chodzi o czynność prywatno-prawną, czy procesową (np. uznanie w procesie), czy hipoteczną, czy o działanie, czy zaniechanie (np. umyślne dopuszczenie do przedawnienia), byle tylko skutkiem tej czynności osoba trzecia nabyła jakieś prawo, lub została zwolniona od obowiązku, może być w przeciągu pięciu lat od dokonania czynności, zaskarżona w drodze powództwa, lub zarzutu przez wierzyciela pojedynczego, lub łącznie przez kilku wierzycieli. W razie uznania tej czynności w stosunku do wierzyciela zaskarżającego za bezskuteczną, wierzyciel ten, z wyłączeniem innych wierzycieli, może poszukiwać swego zaspokojenia na tem, co skutkiem zaskarżenia czynności wyszło z majątku dłużnika, lub do niego nie weszło.

Czynność zatem uznana za bezskuteczną nie staje się nieważną, lecz nie ma jedynie skutku prawnego wobec wierzyciela, który ją zaskarżył i tak np. wskutek ubezskutecznienia wpisu hipotecznego nie przesuwają się kolejność wpisanych później wierzycieli, lecz zwolnione miejsce hipoteczne, zastrzeżone jest dla wierzyciela, lub wierzycieli, którzy wpis zaskarżyli.

Skuteczne zaskarżenie czynności dłużnika natrafia głównie na trudności dowodowe, gdyż okoliczności wewnętrzne, jak świadomość pokrzywdzenia wierzycieli i wiadomość o tem drugiej strony, — w wyjątkowych tylko wypadkach, mające objawy zewnętrzne, zmysłowe, — nie łatwo dają się stwierdzić środkami dowodowymi. Z tego też powodu prawo ułatwia przeprowadzenie dowodu, gdy stroną drugą jest osoba zostająca z upadłym w stosunku pokrewieństwa lub w innych bliskich stosunkach. Prawo wychodzi w tym wypadku z domniemania, że osoba ta wiedziała o świadomem działaniu na szkodę wierzycieli, tak, że będzie już rzeczą obrony przeprowadzić dowód przeciwny.

W jeszcze większym stopniu ułatwia prawo zaskarżalności, jeżeli strona druga niezależnie od stosunku do dłużnika, osiągnęła korzyść pod tytułem darmym, w takim bowiem razie wystarczy dowód świadomego działania przez upadłego, na szkodę wierzycieli, niezależnie od tego, czy strona druga o tem wiedziała, czy też nie. O ile zaś chodzi o czynność taką, zdziałaną na rok przed powstaniem wierzytelności, wierzyciel może ją zaskarżyć, niezależnie od tego, czy dłużnik działał z świadomością pokrzywdzenia wierzycieli czy też nie, tak, że dowód ograniczy się tutaj tylko do szkody wierzyciela i do udowodnienia, że trzecia osoba odniosła korzyść pod tytułem darmym.

Z wszystkich tych uprawnień, wynikających z kodeksu zobowiązań, skorzystać może także i syndyk. Od ogłoszenia upadłości prawo zaskarżenia czynności upadłego w drodze powództwa lub zarzutu, służy wyłącznie tylko syndykowi. Prawo do skargi wygasa jednak po roku od dnia ogłoszenia upadłości, chyba, że wygasało już przedtem, to znaczy, że przedtem minęło pięć lat od dokonania zaskarżalnej czynności. Żądanie uznania czynności za bezskuteczną w drodze zarzutu, zgłoszone być może także i później (56).

O ile zaś już przed ogłoszeniem upadłości wniesiona została skarga przez wierzyciela, lub wierzycieli, syndyk może im pozostawić kontynuowanie procesu, lub też może w ich miejsce objąć spór jako powód. Postępowanie przeciwko upadłemu, o ile był współpozwany, zostaje zawieszona, a po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości, umorzona (57).

W razie umorzenia, lub uchylecia postępowania upadłościowego, przed ukończeniem sprawy, wszczętej przez wierzyciela przed ogłoszeniem upadłości, a objętej następnie zamiast niego przez syndyka, wierzyciel będzie mógł dalej prowadzić proces, obejmując go w takim stanie, w jakim się wówczas będzie znajdował (57).

3. Prawo upadłościowe nie tylko przekazuje syndykowi powyższe uprawnienia do zaskarżenia czynności dłużnika, wynikające z ogólnych przepisów prawnych, lecz ustala także nowe zasady, na podstawie których, niektóre czynności prawne dłużnika upadłego zdziałane w przeciągu pewnego czasu, przed ogłoszeniem upadłości, są wobec masy bezskuteczne, niezależnie od tego, czy były zdziałane ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli i czy druga strona o tem wiedziała.

W tych przypadkach ogłoszenie upadłości dłużnika, działa niejako wstecz i dotyczące czynności prawne upadłego stają się tak samo bezskuteczne same przez się wobec masy, jak gdyby były zdziałane po ogłoszeniu upadłości.

4. Są niemi w pierwszym rzędzie wszystkie czynności prawne pod tytułem darmym, zdziałane w ostatnim roku przed zgłoszeniem wniosku o ogłoszeniu upadłości (53) i wszystkie czynności prawne upadłego, dokonane pod tytułem obciążającym w ciągu sześciu miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszeniu upadłości, z małżonkiem, lub powinowatym w linii prostej, krewnym lub powinowatym w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, albo z przysobionym lub z przysposobicielem (54).

Czynności prawne, t. j. czynności, wywołujące skutki prawne w zakresie prawa prywatnego, hipotecznego, lub procesowego, ujęte są w prawie upadłościowym w szerszym jeszcze znaczeniu niż czynności prawne, podlegające zaskarżeniu na podstawie ogólnych przepisów prawnych. Podczas, gdy przepisy kodeksu zobowiązań wymagają, aby skutkiem tych czynności osoba trzecia nabyła prawo lub zwolniona została od obowiązku, to według przepisów upadłościowych dla bezskuteczności powyższych czynności, jest obojętnem, czy osoba trzecia uzyskała jakąkolwiek korzyść materialną, byle tylko skutek tych czynności stan aktywny masy został zmniejszony, albo pasywny zwiększony, albo też, aby wogóle utrudnione zostało spieniężenie masy. Czynności te są nadto bezskuteczne, niezależnie od tego, czy dłużnik miał świadomość pokrzywdzenia wierzycieli i czy osoba trzecia o tem wiedziała, lub wiedzieć była powinna.

W powyższych przypadkach bezskuteczność nie jest dopiero wynikiem skargi lub zarzutu, lecz następuje z samego prawa i syndyk, — o ile przedmiot czynności bezskutecznej znajduje się jeszcze w jego rozporządzalności —

może nim dowolnie rozrządzać, tak jakgdyby czynność wcale nie była dokonana (np. sciągnąć wierzytelność mimo jej odstąpienia osobie trzeciej przez upadłego). Gdyby zaś rzecz lub prawo znajdowały się już w rozporządzalności osoby trzeciej, syndyk wystąpić może wprost ze skargą o wydanie rzeczy, a nie o uznanie czynności za bezskuteczną, bo bezskuteczność wynika już z samego prawa.

Pojęcie „darmości” tytułu, jako podstawy zaskarżalności czynności, a w szczególności, czy zachodzi ona przy pełnym braku świadczenia wzajemnego, czy też także przy nieproporcjonalności wzajemnych świadczeń, nie jest ani w judykaturze, ani w teorii ściśle ustalone. Naogół przeważa zdanie, że miarodajną dla oceny darmości względnie obciążalności czynności, jest wola stron, a w szczególności wola dłużnika skierowana na przysporzenie stronie trzeciej darnej korzyści. Tak np. sprzedaż przedmiotu za bezcen może być wyrazem woli obdarowania kupującego, albo też spowodowana wyjątkową koniecznością sprzedającego. Wobec tego jednak, że przepis prawa upadłościowego, ubezskuteśniający sam przez się, bez potrzeby zaskarżenia, czynność, działaną pod tytułem darmym, jest przepisem wyjątkowym, należy „darmość” tytułu przyjąć w jaknajciaśniejszym znaczeniu, a zatem tylko w razie pełnego braku świadczenia wzajemnego, jak np. przy darowiźnie, zwłaszcza, że w przypadkach wątpliwych służyć będzie syndykowi w każdym razie prawo zaskarżenia czynności na podstawie przepisów kodeksu zobowiązań.

O ile chodzi o czynności działane pod tytułem darmym prawo upadłościowe właściwie nie rozszerza zasad zaskarżalności ustalonych w kodeksie zobowiązań. Według przepisów bowiem tego kodeksu, przy czynnościach darmych, działanych przez dłużnika nie dawniej jak na rok przed powstaniem wierzytelności, podstawa zaskarżalności zachodzi niezależnie od tego, czy dłużnik miał świadomość pokrzywdzenia wierzycieli, tak, że dla ubezskutechnienia takich czynności wystarcza dowód ich darmego tytułu.

Wprawdzie czynności takie z mocy prawa upadłościowego są same przez się bezskuteczne, podczas gdy według ogólnych przepisów prawa prywatnego, muszą być dopiero zaskarżone, to jednak w wyjątkowych tylko przypadkach przedmiot czynności, działanej pod tytułem darmym znajdować się będzie w masie, tak że syndyk mimo bezskuteczności czynności będzie musiał dopiero drogą skargi dochodzić jej przedmiotu.

Co więcej, prawo upadłościowe ogranicza bezskuteczność czynności darmych do czasu krótszego, aniżeli sięga zaskarżalność według przepisów kodeksu zobowiązań. Według tego ostatniego bowiem zaskarżalną jest każda czynność, działana przez dłużnika w przeciągu roku przed powstaniem wierzytelności, — tak,

że syndyk, wstępując w prawa wierzycieli, może zaskarżyć każdą czynność darmą, działaną na rok przed powstaniem najstarszej wierzytelności upadłościowej, — podczas gdy według postanowień prawa upadłościowego bezskuteczną jest czynność darma, działana nie dawniej jak na rok przed ogłoszeniem upadłości.

Właściwie zatem rozszerzeniem zasad zaskarżalności kodeksu zobowiązań, jest bezskuteczność czynności, działanych przez upadłego, chociażby pod tytułem odpłatnym z małżonkiem, krewnymi, powinowatymi i innymi wyż. wymienionymi osobami w ciągu sześciu miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, — albowiem czynności te są bezskuteczne z samego prawa i niezależnie od tego, czy upadły miał świadomość pokrzywdzenia wierzycieli i czy druga strona o tem wiedziała.

5. Oprócz bezskuteczności czynności darmych i czynności, działanych z bliskimi, bezskuteczną jest także w myśl przepisów prawa upadłościowego zapłata, lub zabezpieczenie długu niepłatnego, dokonane przez upadłego w ciągu dwóch miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. W tym ostatnim wypadku jednak ten, kto otrzymał zapłatę, lub zabezpieczenie może w drodze powództwa lub zarzutu, żądać uznania tych czynności za skuteczne, jeżeli w czasie ich dokonania nie wiedział o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości (53).

Bezskuteczną jest zapłata długu niepłatnego, t. j. długu, którego umowny lub ustawowy termin płatności jeszcze nie nadszedł, lub też długu, którego zapłata zależna jest od warunku zawieszającego, jeszcze niespełnionego np. przy poręce. Zapłata taka jest w całości bezskuteczna, chociażby przy płatności w formie skonta, opustu, odsetek i t. p. uwzględniono przedwczesność zapłaty. O ile natomiast zapłacono dług, którego termin płatności nie był ustalony, zapłata taka nie będzie bezskuteczna, bo dług taki w myśl ogólnych zasad prawnych płatny jest natychmiast.

Ten sam warunek niepłatności długu przepis powyższy o dno si także do zabezpieczeń, tak, że bezskuteczne jest zabezpieczenie długu niepłatnego udzielone w ostatnich dwóch miesiącach przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Podczas jednak gdy do zapłaty długu niepłatnego dłużnik nigdy nie jest zobowiązany, to może być zobowiązany do zabezpieczenia długu jeszcze niepłatnego. Toteż przepis dotyczący bezskuteczności zabezpieczenia długu niepłatnego należałoby odnieść tylko do zabezpieczenia takiego długu, do którego zabezpieczenia dłużnik nie był obowiązany. Natomiast

wszelkie inne zabezpieczenia jak np. należne zabezpieczenie długu niepłatnego, lub nienależne zabezpieczenie długu płatnego nie są wprowadzie same przez się bezskuteczne, lecz o ile zachodzą warunki zaskarżenia, mogą być zaskarżone na podstawie ogólnych zasad o zaskarżeniu czynności dłużnika działających na szkodę wierzycieli.

6. Bezskuteczność czynności, działających przed ogłoszeniem upadłości, oparta na przepisach prawa upadłościowego, odnosi się, tak jak zaskarżalność na podstawie przepisów kodeksu zobowiązań i jak bezskuteczność czynności, dokonanych po ogłoszeniu upadłości, — do wszelkich czynności prawnych upadłego, a zatem także do czynności hipotecznych.

Podczas jednak gdy prawo upadłościowe uzależnia bezskuteczność — wobec masy — czynności hipotecznych, dokonanych po ogłoszeniu upadłości, także od przepisów hipotecznych, które tej bezskuteczności nie mogą stać na przeszkodzie (26), to bezskuteczność czynności, działających pod tytułem darmym, lub pod tytułem obciążającym z krewnymi, powinowatymi i t. d. lub bezskuteczność zapłaty długu niepłatnego, jakoteż w końcu zaskarżalność wszelkich czynności dłużnika, działających na szkodę wierzycieli przed ogłoszeniem upadłości, są niezależne od tego zastrzeżenia. Wobec tego czynności hipoteczne, działające przed ogłoszeniem upadłości, — o ile są bezskuteczne z mocy prawa, lub o ile zachodzą warunki zaskarżalności, — mogą być ubezskutezcznione lub są bezskuteczne wobec masy nawet, jeżeli zasada jawności ksiąg i wpisów byłaby przez to pogwałcona.

7. Specjalny przepis kodeksu handlowego daje syndykowi prawo żądania ubezskutecczenia wobec masy czynności upadłego, dokonanych w stosunku do spółnika cichego. Jeżeli mianowicie spółnik cichy na podstawie umowy, zawartej z kupcem w ciągu ostatniego roku przed ogłoszeniem upadłości, zwolniony został od obowiązku wpłacenia w całości lub w części wkładu, albo przypadającego nań udziału w stratach lub też otrzymał zwrot wkładu w całości lub w części, wówczas syndyk masy upadłości może zażądać uznania czynności tych za bezskuteczne, choćby nastąpiły one równocześnie z rozwiązaniem spółki, chyba że przyczyna upadłości nastąpiła już po dokonanych zwrocie lub zwolnieniu (695 K. h.).

Chociaż przepis ten mówi o umowie, zawartej między przyszłym upadłym, a spółnikiem cichym, nie ulega wątpliwości, że może być żądaną nie tylko bezskuteczność samej umowy i działających na jej podstawie czynności, lecz także bezskuteczność powyższych czynności (jak np. zwrot wkła-

du), dokonanych bez zobowiązania, wynikającego z umowy spółki.

8. Jeżeli czynność upadłego jest bezskuteczna, czy to z samego prawa, czy też z wyniku zarzutu, lub powództwa, wszczętego, lub objętego w czasie postępowania przez syndyka, wszystko co ubyło z majątku dłużnika lub do niego nie weszło wskutek tej czynności winno być wydane masie, a gdy wydanie w naturze jest niemożliwe, winna jej być wydana równowartość w pieniądzu (58).

Natomiast wierzyciel, który na mocy wyroku, uznającego czynność upadłego za bezskuteczną, otrzymał przed ogłoszeniem upadłości jakiegokolwiek zaspokojenie, nie jest obowiązany wydać masie tego co otrzymał (57).

Jeżeli z czynnością upadłego, która stała się bezskuteczna, związane było wzajemne świadczenie osoby trzeciej, winno ono być jej zwrócone, o ile świadczenie to znajduje się w masie upadłości oddzielnie od innego majątku, a zatem może być wydzielone. Niemniej też winno być osobie trzeciej zwrócona równowartość, jeżeli masa się wzajemnem świadczeniem wzbogaciła, a zatem jeżeli np. przedmiot świadczenia, znajdujący się oddzielnie w masie, został przez syndyka spieniężony (58).

W tych wypadkach zatem, osoba trzecia bądźto niezależnie od postępowania upadłościowego może żądać wyłączenia przedmiotu nie należącego do masy (28), bądź też staje się wierzycielem masy (203, p. 2).

W innych wypadkach, to znaczy, jeżeli przedmiotu świadczenia oddzielnie w masie niema i sama masa świadczeniem tem się nie wzbogaciła, trzecia osoba ma jedynie pretensję do upadłego i może ją zgłosić narówni z innymi wierzycielami, jako wierzytelność upadłościową (58).

XII. Wpływ upadłości na wszczęcie lub dalszy tok postępowania pozaupadłościowego.

1. Kodeks postępowania cywilnego orzeka, że postępowanie w sporze, dotyczącym przedmiotu należącego do masy, zostaje zawieszone, gdy stronie ogłoszono upadłość. Postępowanie może być podjęte dopiero po wezwaniu „zarządcy” masy upadłości (195 K. p. c.).

W uzupełnieniu tego przepisu prawo upadłościowe stanowi, że postępowanie dotyczące mienia wchodzącego w skład masy, może być wszczęte lub dalej prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu (59).

Podczas więc gdy przepis dotyczący zawieszenia postępowania, jako zawarty w części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego, odnosi się tylko do postępowania spornego, prawo upadłościowe rozszerza powyższem postanowieniem zakaz wszczęcia lub dalszego prowadzenia spraw przez upadłego na wszelkie postępowanie, a zatem nietylko na sporne, zabezpieczające, egzekucyjne, lecz na niesporne, administracyjne, polubowne i t. d., o ile tylko sprawa dotyczy mienia wchodzącego w skład masy.

Chociaż zatem dotyczące ustawy o postępowaniu, nie przewidują, tak jak to czyni K. p. c. zawieszenia postępowania w razie ogłoszenia stronie upadłości, to mimo to postępowanie, które w myśl prawa upadłościowego, może być dalej prowadzone, tylko przez syndyka lub przeciwko niemu, musi siłą rzeczy ulec zawieszeniu.

Jest to z jednej strony wynikiem utraty prawa upadłego do zarządzania i rozrządzania swym majątkiem, z drugiej konsekwencją zasady równości wszystkich wierzycieli, która nie mogłaby być przeprowadzona, gdyby każdy z wierzycieli mógł oddzielnie przeciwko upadłemu dochodzić swych praw.

2. Podobnie jak upadły nie traci zdolności do działań prawnych, lecz jedynie prawo rozrządzania swym majątkiem, tak, też nie traci on zdolności procesowej, której nie posiada jedynie osoba nie mogąca zaciągnąć zobowiązań. Natomiast z utraty prawa zarządzania majątkiem wynika też, że upadły nie może być stroną w sprawach dotyczących majątku masy, gdyż prawo obrony lub dochodzenia praw majątkowych należy do uprawnień zarządowych, które upadły utracił.

Upadły może być zatem stroną powodową lub pozwaną w każdym postępowaniu i wszystkich sprawach, których wynik nie dotyczy majątku masy, a więc w sprawach niemajątkowych, w sprawach majątku nie należącego do masy (np. w sprawach mienia zwolnionego z egzekucji) oraz w sprawach mienia wyłączonego z masy na tej zasadzie, że syndyk oświadczył, iż nie weźmie udziału w sprawie zamiast upadłego (60).

We wszystkich innych sprawach upadły nie może być stroną, ani osobiście, ani przez pełnomocnika, przez cały czas trwania postępowania upadłościowego. Sprawy mogą być przez niego lub przeciwko niemu wszczęte lub podjęte na nowo, dopiero po ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego.

3. Z tego wyłączenia upadłego, jako strony w postępowaniu, nie wynika jednak jeszcze możliwość wszczęcia lub podjęcia każdego postępowania przez syndyka lub przeciwko syndykowi.

Jako powód syndyk może wszcząć lub podjąć na nowo wszelkie postępowanie, dotyczące nie wyłączonego z postępowania upadłościowego mienia upadłego, np. w sprawach o wydanie przez osobę trzecią przedmiotu należącego do masy, o zapłacenie długu, dotrzymanie umowy zawartej z upadłym i t. d. i t. d., t. j. we wszystkich sprawach, prowadzonych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości, lub które upadły mógłby być prowadzić, gdyby mu nie została ogłoszona upadłość, a których prawo prowadzenia utracił wskutek ogłoszenia upadłości.

Pozatem syndyk jako powód może zamiast wierzyciela upadłego zaskarżyć czynność upadłego, działaną z osobą trzecią na szkodę wierzyciela (56).

O ile natomiast chodzi o postępowanie przeciwko syndykowi rozróżnić należy przede wszystkim rodzaj roszczenia.

Można więc wszcząć i podjąć na nowo postępowanie przeciwko syndykowi, o ile chodzi o wydanie nie należącego do masy przedmiotu (31). Można wszcząć przeciwko syndykowi postępowanie, dotyczące wszelkich zobowiązań masy, powstałych po ogłoszeniu upadłości lub na skutek działań syndyka (203, p. 1 i 2).

4. Natomiast wierzytelności upadłościowe t. zn. wierzytelności z zobowiązań osobistych upadłego, pochodzące z czasów przed ogłoszeniem upadłości, nie mogą być dochodzone drogą postępowania spornego lub administracyjnego przeciw syndykowi, lecz mogą tylko być zgłoszone do masy w sposób przez prawo upadłościowe przepisany. Każdy bowiem wierzyciel upadłego, który chce uczestniczyć w czynnościach postępowania upadłościowego, musi zgłosić sędziemu-komisarzowi swą wierzytelność (150), a z zakazu wszczęcia lub podjęcia postępowania przeciwko upadłemu (59) wynika, że także ci wierzyciele, którzy nie chcą uczestniczyć w czynnościach postępowania upadłościowego, chociaż mają do tego prawo, nie mogą dochodzić swej wierzytelności w drodze zwykłego postępowania przeciwko upadłemu, nawet z zastrzeżeniem realizacji dopiero po ukończeniu postępowania upadłościowego. Wszyscy więc wierzyciele upadłościowi mogą jedynie zgłosić swoje wierzytelności i poddać je uznaniu przez sędziego-komisarza.

W razie prawomocnego uznania wierzytelności przez sędziego-komisarza względnie przez sąd, dal-

sze jej dochodzenie drogą normalnego postępowania byłoby zbyt trudne, bo na podstawie uznania wierzycieli w każdym razie uczestniczy w czynnościach postępowania upadłościowe, a zatem także w podziale masy, a lista wierzycieli stanowi dla niego tytuł wykonawczy także po ukończeniu postępowania.

Niemniej też w razie zawarcia układu wyciąg z listy wierzycieli stanowi dla uznanej wierzycieli także po układzie tytuł wykonawczy.

Natomiast w razie nieuznania wierzycieli przez sędziego-komisarza lub w razie odmowy uznania przez sąd, na skutek sprzeciwu lub zażalenia rozróżnić należy, czy dana wierzycielność była już przed ogłoszeniem upadłości przedmiotem postępowania, czy też nie.

W pierwszym przypadku bowiem prawo upadłościowe pozwala na podjęcie na nowo zawieszonego postępowania przeciwko syndykowi (61), w drugim wszczęcie postępowania przeciwko syndykowi nie jest dozwolone.

Niezależnie od tego wierzycielność nie uznana w trybie postępowania upadłościowego, może być po ukończeniu postępowania upadłościowego dochodzona przeciwko upadłemu (169).

Postanowienie to, uniemożliwiające wszczęcie postępowania przeciwko syndykowi nawet co do nieuznanej w toku postępowania upadłościowego wierzycielności, ma na celu zapobiec przedłużającym często tok postępowania procesom. W wielu wypadkach może ona być jednak krzywdzącą dla wierzycieli, zwłaszcza że po ukończeniu postępowania i podziale masy prawo dochodzenia pretensji u upadłego będzie przeważnie iluzoryczne. Wprawdzie prawo austriackie i niemieckie wykluczają na równi z polskim prawem upadłościowym w czasie trwania postępowania upadłościowego wszelką inną drogę poza przepisaną przez ordynację upadłościową. Sprawdzanie i uznawanie wierzycieli odbywa się jednak według ordyn. austr. i niem. na zupełnie innych zasadach. Tam bowiem sprawdzanie wierzycieli odbywa się na rozprawie i w razie zarzutu ze strony któregośkolwiek z wierzycieli, wierzycielność nie może już być uznana przez sąd, lecz musi być w celu uzyskania uznania dochodzona w drodze ustalenia przed zwyczajnym, dla tej wierzycielności rzeczowo właściwym sądem. Według prawa polskiego natomiast, sędzia - komisarz ustala listę wierzycieli bez udziału wierzycieli i jeśli nie uzna zgłoszonej wierzycielności, wierzycielność ta nie może być dochodzona drogą normalnego postępowania przed sądem rzeczowo właściwym, lecz jedynie w drodze sprzeciwu

wniesionego od postanowienia sędziego-komisarza do sądu, względnie w drodze zażalenia od postanowienia sądu do sądu apelacyjnego.

W ten sposób wierzyciel pozbawiony jest sądu rzeczowo właściwego, (n. p. sądu pracy, sądu polubownego i właściwego postępowania, t. j. prawa do rozprawy, którą jedynie jedna instancja przeprowadza (sąd okręgowy) oraz prawa do korzystania w toku rozprawy z środków dowodowych, gdyż fakty i dowody na ich uzasadnienie muszą być przytoczone w sprzeciwie, który będzie przez sąd odrzucony, jeżeli nieodpowiada tym wymaganiom (162).

W lepszym położeniu znajduje się wierzyciel, który wszczął sprawę przeciwko upadłemu przed ogłoszeniem upadłości, bo po wyczerpaniu całego powyższego toku postępowania upadłościowego, będzie mógł podjąć na nowo spór przeciwko syndykowi przed sądem rzeczowo właściwym i w normalnym postępowaniu.

5. Osobne przepisy dotyczą postępowania egzekucyjnego. Postępowanie egzekucyjne wszczęte przed ogłoszeniem upadłości przeciwko upadłemu w poszukiwaniu jego długu osobistego niezabezpieczonego hipoteką, w rejestrze, zastawem lub prawem zatrzymania, zostaje zawieszone z ogłoszeniem upadłości i umorzony z mocy samego prawa po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości, przy czym sumy uzyskane w postępowaniu zawieszonym będą przełane do masy (62).

Natomiast wszelkie inne postępowanie egzekucyjne, czyto przeciwko upadłemu w poszukiwaniu jego długu osobistego, zabezpieczonego przed ogłoszeniem upadłości dobrowolnie lub w drodze egzekucji na przedmiotach należących do masy, czy też skierowane do nieruchomości masy na podstawie ciążących na nich zabezpieczeń, bez osobistego zobowiązania upadłego (534 K. p. c.), nie doznaje zmiany wskutek ogłoszenia upadłości, może być zatem wszczęte lub dalej prowadzone po ogłoszeniu upadłości.

Do postępowania egzekucyjnego z nieruchomości, wszczętego przez wierzyciela, może się przyłączyć syndyk, do postępowania zaś wszczętego przez syndyka, przyłączyć się może wierzyciel egzekucyjny (art. XIV. przep. wpraw. o sąd. post. egzek.).

TYTUŁ III. POSTĘPOWANIE UPADŁOŚCIOWE

I. Ogólne przepisy proceduralne.

1. Istota prawna postępowania upadłościowego była i jest przedmiotem roztrząsań juryspruden-cji. Zwolennicy poszczególnych teorii dopatrują się w niem bądźto pewnej odmiany postępowania niespornego, bądź też postępowania spornego, bądź też w końcu egzekucyjnego.

Odnosnie prawa upadłościowego polskiego znajdujemy w pewnej mierze odpowiedź na tę zasadniczą kwestję w po-stanowieniu, że w postępowaniu upadłościowym, nie wyłącza-jąc postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, sto-suje się odpowiednio, a zatem w sposób, odpowiadający wy-maganiom postępowania upadłościowego — przepisy postępo-wania cywilnego ze zmianami w prawie upadłościowym zawar-temi (67).

Ponieważ kodeks postępowania cywilnego obejmuje zarów-no postępowanie sporne, jak zabezpieczające i egzekucyjne, przepisy, dotyczące wszystkich tych trzech rodzajów postępo-wania, znajdują w postępowaniu upadłościowym odpowiednie za-stosowanie.

Postępowanie upadłościowe jest bowiem s z c z e g ó l-nego rodzaju postępowaniem sądowem, mającem na celu zarówno zabezpiecze-nie, jak ustalenie i zrealizowanie pre-tensyj wierzycielskich. Obejmuje zatem wszystkie dziedziny postępowania: sporną, zabezpieczającą i egzekucyj-ną, z tą jedynie różnicą, że przedmiotem postępowania nie są, jak w zwyczajnem postępowaniu, poszczególne roszczenia, lecz ogół roszczeń wszystkich wierzycieli upadłościowych, istnieją-cych w chwili ogłoszenia upadłości.

Wynika z tego konieczność nie tylko zupełnie specyficznego trybu postępowania, lecz także powołanie do życia specjalnych organów postępowania, jak sędziego-komisarza, syndyka, rady wierzycieli i zgromadzenia wierzycieli, o ściśle

przez ustawę określonych obowiązkach, zadaniach i uprawnieniach. Natomiast ogólne przepisy proceduralne nieznacznej tylko poddane są zmianie.

2. Po ogłoszeniu upadłości dalsze postępowanie nie toczy się w tym wydziale sądu (handlowym, lub cywilnym), który ogłosił upadłość (63). Jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości złożono i postępowanie wszczęto w kilku sądach, sprawa należy do sądu, który pierwszy wydał postanowienie o ogłoszeniu upadłości. Jeżeli w takich przypadkach, lub też wogóle w razie wszczęcia postępowania w sądzie niewłaściwym okaże się, że właściwy jest sąd inny, sprawa będzie przekazana temu sądowi. Postanowienie to ma moc wiążącą dla sądu, któremu sprawa została przekazana i nie podlega zażaleniu. Czynności, dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy (64).

Siedzibę sądu, w którym toczy się postępowanie upadłościowe, uważa się za siedzibę masy upadłości (31 K. p. c.). Powództwo przeciwko masie upadłości wytaczać więc można, o ile inny sąd nie jest wyłącznie właściwy (40—50 K. p. c.), bądźto do sądu właściwego według przepisów o właściwości przemiennej (32—39 K. p. c.), bądź też do sądu rzeczowo właściwego (grodzki lub okręgowy) w siedzibie sądu, w której toczy się postępowanie upadłościowe (65).

Czynności sądowe postępowania upadłościowego pełni sąd i sędzia-komisarz. Sąd w wydziale handlowym jak i cywilnym, o ile postępowanie toczy się w tym wydziale, orzeka w składzie trzech sędziów. W skład sądu orzekającego nie wchodzi sędzia-komisarz, gdy sąd rozstrzyga zażalenie na postępowanie sędziego-komisarza. Poza tym sędzia-komisarz może należeć do składu sądu, chociaż sąd orzeka o sprawach, dotyczących przydzielonej mu upadłości (66).

3. Sąd orzeka na posiedzeniu niejawnym, a zatem bez wyznaczenia terminu, bez wezwania osób, uczestniczących w postępowaniu upadłościowym i bez dostępu do sali osób trzecich (68).

Sąd przeprowadza rozprawę tylko w następujących sprawach: w razie wniesienia sprzeciwu przeciw ustaleniu wierzytelności (165), w razie wniesienia zarzutu przeciwko układowi (189), oraz w razie złożenia wniosku o uchylenie układu (197). Ponadto sąd odbywa posiedzenie jawne, na które wzywa syndyka, upadłego i członków rady wierzycieli, jeżeli sędzia-komisarz wstrzymał wykonanie uchwały rady wierzycieli lub zgromadzenia wierzycieli (137 i 149).

Sędzia-komisarz odbywa posiedzenia jawne w razie zarzutów przeciwko planowi podziału (210).

Posiedzenia w myśl przepisów kodeksu postępowania cywilnego mogą się odbywać w budynku sądowym, lub w poszczególnych przypadkach i poza tym budynkiem.

4. Zarówno sąd jak i sędzia-komisarz mogą, gdy zachodzi tego potrzeba, względnie obowiązani są, jeżeli prawo to przepisuje, wysłuchać przed wydaniem, postanowienia syndyka, upadłego, wierzyciela lub członka rady wierzycieli. Wysłuchanie takie, podobnie jak w postępowaniu egzekucyjnym (509 K. p. c.) odbywa się stosownie do okoliczności, bądź to przez spisanie protokołu, w obecności lub nieobecności innych osób interesowanych, bądź też przez oświadczenie strony na piśmie (73).

W postępowaniu przed sędzią-komisarzem i w postępowaniu przed sądem w przedmiocie ogłoszenia upadłości nie obowiązuje zastępstwo adwokackie, obowiązuje ono natomiast w dalszym postępowaniu przez sąd, po ogłoszeniu upadłości (69). Odpisy pism procesowych, dotyczących upadłości, doręcza się także syndykowi (70).

W postępowaniu upadłościowym nie ma zawieszenia, nawet gdy zachodzą okoliczności powodujące w myśl Kodeksu post. cyw. zawieszenie postępowania (190, 205 K. p. c., 71).

W szczególności nie powoduje także zawieszenia postępowania śmierć upadłego. Jego spadkobierca ma prawo brania udziału w postępowaniu, który to udział nie oznacza jeszcze przyjęcia spadku. Jeżeli spadkobierca nie objął spadku, albo nie jest znany, sąd na wniosek syndyka ustanowi kuratora (72).

5. Podobnie jak sąd nie przeprowadza dochodzeń w postępowaniu, poprzedzającym ogłoszenie upadłości, brak jest także przepisów, któreby upoważniały sąd do przeprowadzenia tego rodzaju dochodzeń w toku postępowania upadłościowego. Mimo to dochodzenia takie będą często nieuniknione. Z postanowienia, że także urzędy i instytucje publiczne obowiązane są udzielać pomocy sędziemu-komisarzowi w wykonywaniu jego obowiązków (89), wynika, że prawo przewiduje tego rodzaju dochodzenia sądowe, przeprowadzone przez sędziego-komisarza. Ponadto postanawia prawo, że o ile syndyk przy wykonywaniu swoich obowiązków uważa za konieczne ustalenie pewnych okoliczności w drodze postępowania dowodowego, składa sędziemu-komisarzowi wniosek o przeprowadzenie dowodu. W razie uwzględnienia wniosku sędzia-komisarz przeprowadzi postępowanie dowodowe według przepisów kodeksu postępowania cywilnego (74).

6. Sędzia-komisarz i sąd wydają swe orzeczenia w postaci postanowień. Postanowienia te doręcza się syndykowi i osobom, których dotyczą, chyba, że były ogłoszone przez sędziego-komisarza, lub też

wydane przez sąd na podstawie rozprawy. Postanowienia, które dotyczą ogółu wierzycieli nie są doręczane poszczególnym wierzycielom (76). Zostają one albo obwieszczane publicznie, albo też, o ile prawo nie wymaga obwieszczenia, wyłożone w sekretarjacie sądu.

7. Obwieszczenie publiczne następuje przez wywieszenie w budynku sądowym oraz umieszczenie w Monitorze Polskim i conajmniej w jednym dzienniku poczytnym. Na wniosek syndyka sędzia-komisarz może zarządzić umieszczenie obwieszczenia także w innych dziennikach krajowych i zagranicznych. Na żądanie upadłego lub wierzyciela obwieszczenie umieszczone będzie na ich koszt w dziennikach przez nich wskazanych.

Przez obwieszczenie ogłaszane są następujące postanowienia sądu: o ogłoszeniu upadłości (16), o ukończeniu postępowania upadłościowego (216), o uchyleniu układu (197) i o umorzeniu postępowania (218).

Sędzia-komisarz przez obwieszczenie zwołuje zgromadzenie wierzycieli (142), zawiadamia o wyłożeniu listy wierzytelności i o wyłożeniu planu podziału w sekretarjacie sądu (161, 208).

8. O ile prawo nie wyklucza zażaleń, służy od postanowienia sędziego-komisarza zażalenie do sądu, a od postanowienia sądu, zażalenie do sądu apelacyjnego (77, 78). Postanowienia, od których służy zażalenie muszą być jednocześnie z wydaniem uzasadnione na piśmie (76).

Termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień i liczy się od doręczenia postanowienia. Jeżeli postanowienie nie było doręczone, lecz ogłoszone, termin biegnie dla tych wierzycieli, którym postanowienie ogłoszono, od ogłoszenia, a dla tych, którym postanowienie nie zostało ogłoszone od daty obwieszczenia sentencji postanowienia w Monitorze Polskim, a jeżeli obwieszczenie nie jest wymagane, od dnia wyłożenia w sekretarjacie sądu (79).

Od postanowienia sądu apelacyjnego niema środka odwoławczego z wyjątkiem dwóch wypadków. Skarga kasacyjna przysługuje mianowicie w terminie dwutygodniowym na postanowienie sądu apelacyjnego, oddalające wniosek o ogłoszenie upadłości (17) i odmawiające zatwierdzenia układu (192).

Skargi na czynności komornika i notariusza wnoszą się do sędziego-komisarza w terminie tygodniowym od daty zakończenia czynności (80).

9. Z pośród proceduralnych ogólnych przepisów prawa upadłościowego wymienić jeszcze należy postanowienia: 1) że

zabezpieczenia (z wyjątkiem zabezpieczenia wykonania układu) składa się do depozytu sądowego w gotówce, w papierach wartościowych lub w książeczkach wkładowych, o których wydaniu decyduje sędzia-komisarz (82), że także sumy pieniężne, należące do masy, powinny być trzymane w depozycie sądowym w gotowości, chyba, 2) że sędzia-komisarz ze względu na czas, w ciągu którego depozyt ma być trzymany i wysokość sumy zarządzi umieszczenie jej na oprocentowanie (83) oraz 3) że akty sądowe powinny być dostępne w sekretarjacie sądu dla uczestniczących w postępowaniu oraz dla każdego kto ich potrzebę przejrzenia dostatecznie usprawiedliwi w sekretarjacie sądu (84).

10. Koszty postępowania pokrywane są z masy upadłości. Wierzycielowi nie służy prawo do zwrotu kosztów, poniesionych przez niego w postępowaniu upadłościowym (86) z wyjątkiem wypadku, jeżeli wskutek sprzeciwu wierzyciela, nieopartego przez syndyka, przeciwko uznaniu wierzytelności, masa odniosła korzyść (165). Również należy się wierzycielowi zwrot kosztów procesu, o ile wskutek zaskarżenia przez niego czynności upadłego, jako działanej na niekorzyść wierzycieli, masa odzyska część majątku upadłego (57). Ponadto, o ile fundusze masy wystarczają, będzie wierzycielowi zwrócona zaliczka na koszty postępowania, złożona na żądanie sądu, lub sędziego-komisarza. Wierzyciele nie są obowiązani do zwrotu kosztów postępowania, poniesionych przez masę i masa nie może żądać od wierzycieli nawet zwrotu tych kosztów, które poniosła z powodu czynności, podjętych przez wierzyciela w postępowaniu upadłościowym (86) z wyjątkiem kosztów rozpoznania wierzytelności, zgłoszonej przez wierzyciela po upływie wyznaczonego terminu (167).

II. Organy i osoby, uczestniczące w postępowaniu sądowym.

A. Władza sądowa.

Tak jak w zakresie postępowania cywilnego, spornego, ujawnia się ostatnimi czasy zwrot ku wzmożeniu władzy sądowej z uszczupleniem swobodnej dyspozycji stron, tak też i w dziedzinie postępowania upadłościowego, w miarę reformy i rozbudowy dotyczącego ustawodawstwa przebija się zasada coraz większego ograniczenia wpływu wierzycieli na tok postępowania, przy rozszerzeniu zasięgu i wzmocnieniu władzy czynnika sądowego.

Tem się też tłumaczy, że nowe prawo upadłościowe, oparte na nowszych ustawodawstwach, w szczególności na ordynacji konkursowej niemieckiej i austriackiej, zrywa z zasadą autonomji wierzycieli, która cechowała

prawo francuskie, obowiązujące do niedawna na terenie dawnego Królestwa Polskiego i że znosząc całkowicie t. zw. związek wierzycieli, nadaje sądowi pełną władzę kierowania postępowaniem, pozostawiając jedynie szczerpie i ściśle określone prawa wierzycielom, a mianowicie bądźto ich ogółowi, reprezentowanemu w zgromadzeniu wierzycieli, bądź też wyłonionej z ogółu wierzycieli radzie kilkuosobowej.

Co więcej, nawet w stosunku do wymienionych poprzednio obu ustaw, nowe prawo upadłościowe zacieśnia jeszcze bardziej uprawnienia wierzycieli pozbawiając ich, między innymi, prawa proponowania osoby syndyka, którego wyznaczenie jest wyłączną atrybucją sądu oraz prawa powoływania rady wierzycieli, której ustanowienie, niemniej jak wyznaczenie jej członków, zależne jest w prawie polskim wyłącznie od uznania czynnika sądowego.

Czynnik sądowy reprezentowany jest w postępowaniu upadłościowym, podobnie jak w ustawie francuskiej i austriackiej (a odmiennie od ordynacji konkursowej niemieckiej, — według której władzę sądową w postępowaniu konkursowym wykonuje wyłącznie sąd grodzki „Amtsgericht“) przez sąd orzekający w wydziale cywilnym (handlowym) w składzie trzech sędziów, oraz przez sędziego-komisarza. Wszystkie czynności postępowania upadłościowego rozdzielone są pomiędzy te dwa organy władzy sądowej.

Już austriacka ordynacja konkursowa z roku 1914, do której najbardziej zbliżone jest polskie prawo upadłościowe, przydziela sędziemu-komisarzowi, — to jest t. zw. komisarzowi konkursowemu „Konkurskomissar“, którym zresztą jest zawsze tylko sędzia zawodowy, — w stosunku do sądu, bardzo szeroki zakres działania. Zakres ten jest jeszcze bardziej rozszerzony w prawie upadłościowym polskim, które wiele ważnych czynności i rozstrzygnięć, zastrzeżonych w austriackiej ordynacji konkursowej sądowi, przekazuje sędziemu-komisarzowi, jak np. prostowanie sprawozdań rachunkowych syndyka; dopuszczanie do udziału w zgromadzeniu wierzycieli i do głosowania wierzycieli, których wierzytelność jest zabezpieczona lub uwarunkowana; wstrzymanie uchwały zgromadzenia wierzycieli; decyzję co do dopuszczenia upadłego do układu i t. p. Pozatem według ordynacji austriackiej komisarz konkursowy obowiązany jest do składania sądowi, jako władzy nadzorczej sprawozdań ze swych czynności, którego to obowiązku prawo upadłościowe na sędziego komisarza nie nakłada.

Naogół więc można stwierdzić, że nowe prawo upadłościowe polskie w większym stopniu niż

jakiegokolwiek inne nowoczesne ustawodawstwo ogranicza autonomję wierzycieli na rzecz władzy sądowej, przy silnem przesunięciu tej władzy z sądu orzekającego wieloosobowego na sędziego-komisarza.

a) Sąd.

1 Sąd jest właściwie tylko instancją orzekającą o rozpoczęciu i ukończeniu postępowania upadłościowego oraz instancją odwoławczą od postanowień sędziego-komisarza, podczas gdy zakres czynności sądu, jako pierwszej instancji jest nader szczerpy w toku postępowania.

Sąd zatem rozstrzyga przedewszystkiem o wniosku o ogłoszenie upadłości, bądźto oddalając wniosek i odmawiając ogłoszenia upadłości, bądź też ogłaszając upadłość (14).

Postanowieniem ogłaszającym upadłość sąd wzywa zarazem wierzycieli do zgłoszenia swych wierzytelności w terminie oznaczonym i wyznacza sędziego-komisarza oraz syndyka upadłości (14). Sąd zarządza też wpisanie wzmianki o ogłoszeniu upadłości, a w razie uchylenia postanowienia przez wyższą instancję także o uchyleniu upadłości, do rejestru handlowego (19 K. h.).

Sąd może też zastosować równocześnie z ogłoszeniem upadłości przymus do upadłego, jeżeli zachodzi podejrzenie, że upadły ukrywa się lub ukrywa swój majątek (19).

Sąd wydaje postanowienie o ukończeniu postępowania upadłościowego po wykonaniu planu ostatniego podziału (216), lub po uprawomocnieniu się postanowienia, zatwierdzającego układ, zawarty przez upadłego z wierzycielami (195). Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania w wypadkach przewidzianych przez prawo (217) oraz postanowienie co do uchylenia układu i wznowienia postępowania (197).

W toku postępowania, jako instancja pierwsza, sąd orzeka jedynie w następujących sprawach:

może sprawę przekazać innemu sądowi, jeżeli okaże się, że inny sąd jest właściwy dla postępowania upadłościowego (64);

może zastosować na przedstawienie sędziego-komisarza przymus osobisty do upadłego, który uchybia swoim obowiązkom, albo dopuszcza się, po ogłoszeniu upadłości czynów, mających na celu ukrycie majątku, obciążenie go pozornymi zobowiązaniami i wogóle utrudnienie ustalenia majątku (19);

uchyla przymus osobisty, zastosowany wobec upadłego przy lub po ogłoszeniu upadłości, gdy ustanie potrzeba jego stosowania (19);

może, jeżeli syndyk nie pełni należycie swoich obowiązków, wyznaczyć innego syndyka na miejsce pierwotnie wyznaczonego (101);

wyznacza kuratora w razie śmierci upadłego, jeżeli spadkobierca jest nieznan, lub nie objął spadku (72);

rozstrzyga, po przeprowadzeniu rozprawy, sprzeczki, wniesione przez syndyka, upadłego, lub wierzycieli, przeciwko liście wierzytelności, ustalonej przez sędziego-komisarza (165);

orzeka o układzie przyjętym przez zgromadzenie wierzycieli, bądźto zatwierdzając układ, bądź też odmawiając zatwierdzenia, po wysłuchaniu osób, których wyjaśnienia uzna za potrzebne, lub też po przeprowadzeniu rozprawy, jeżeli którykolwiek z wierzycieli na zgromadzeniu, lub w ciągu tygodnia po zgromadzeniu, wniósł zarzuty przeciwko układowi (189);

zezwała, lub odmawia zezwolenia na prowadzenie przedsiębiorstwa upadłego, przez syndyka, dłużej niż w ciągu trzech miesięcy od daty ogłoszenia upadłości oraz na wydzierżawienie przedsiębiorstwa, albo nieruchomości, przeznaczonej do jego prowadzenia (114);

przyznaje, na przedstawienie sędziego-komisarza, wynagrodzenie dla syndyka i zarządcy odrębnego majątku i zwrot poniesionych przez nich wydatków i to po złożeniu ostatecznego sprawozdania, lub w miarę dokonywanych czynności (122);

może też przyznawać syndykowi i zarządcy odrębnego majątku zaliczki w miarę dokonywanych czynności (123);

rozstrzyga na posiedzeniu, na które będą wezwani upadły, syndyk i rada wierzycieli, w sprawie wstrzymania przez sędziego-komisarza wykonywania uchwały rady wierzycieli względnie zgromadzenia wierzycieli (137, 149).

2. Pozatem sąd jest instancją odwoławczą: od postanowień sędziego-komisarza służy bowiem w terminie tygodniowym zażalenie do sądu, o ile prawo zażalenia nie wyklucza.

Od postanowień sądu służy zażalenie do sądu apelacyjnego w terminie tygodniowym.

3. Niema zażalenia na następujące postanowienia sądu:

na postanowienie sądu, przekazujące sprawę innemu sądowi, jako właściwemu (64);

na postanowienie sądu, wyznaczającego innego syndyka w miejsce dotychczasowego, który nie pełni należycie swych obowiązków (101);

na postanowienie sądu, dotyczące prowadzenia przedsiębiorstwa ponad trzy miesiące od daty ogłoszenia upadłości, lub dotyczące wydzierżawienia przedsiębiorstwa, albo nieruchomości, przeznaczonej do jego prowadzenia (114);

na postanowienie sądu, dotyczące zaliczki dla syndyka, lub zarządcy (123);

na postanowienie sądu, dotyczące wstrzymania przez sędziego-komisarza wykonania uchwały rady wierzycieli, lub zgromadzenia wierzycieli (137, 149);

na postanowienie sądu, oddalające wniosek wierzyciela o uchylenie układu wskutek niewykonania przez upadłego wynikających zeń zobowiązań (197).

na postanowienie sądu o ogłoszeniu upadłości służy zażalenie tylko dłużnikowi, a na postanowienie oddalające wniosek o ogłoszenie upadłości tylko wierzycielowi, który zgłosił wniosek (17);

b) Sędzia-komisarz.

1. Osobę sędziego-komisarza wyznacza sąd w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości. Jest nim przeważnie członek wydziału cywilnego lub handlowego, ogłaszającego upadłość, w tym ostatnim wypadku może nim być też sędzia handlowy. Niemniej jednak sąd może pełnienie czynności sędziego-komisarza zlecić sądowi grodzkiemu, mającemu siedzibę w innej miejscowości, jeżeli jest to potrzebne z uwagi na miejsce, w którym znajduje się przedsiębiorstwo upadłego, jego zamieszkanie, lub siedziba, albo jego majątek (66). W tym wypadku wyznaczenie osoby sędziego-komisarza należy do naczelnika sądu.

Czynności sędziowskie, nie przekazane sądowi, należą do sędziego-komisarza. W szczególności sędzia-komisarz kieruje tokiem postępowania, ma nadzór nad czynnościami syndyka, oznacza czynności, których syndykowi nie wolno wykonywać bez jego szczególnego zezwolenia, albo bez zgody rady wierzycieli (87).

Naogół więc czynności sędziego-komisarza możemy podzielić według ich rodzaju na: dyscyplinarno-karne, kierownicze, nadzorcze, proceduralno-sędziowskie i bieżące, które w szczegółach przedstawiają się jak następuje:

2. Czynności dyscyplinarno-karne:

wobec syndyka względnie zarządcy odrębnego majątku: upomnienie ich w razie zaniedbywania przez nich obowiązków, a gdyby to nie odniosło skutku, ukaranie ich grzywną do pię-

ciuset złotych (100); przedstawienie sądowi konieczności wyznaczenia innego syndyka na miejsce dotychczasowego, jeśli syndyk nie pełni należycie swych obowiązków, — bo choć art. 100 nic nie mówi o wniosku sędziego-komisarza, nie ulega wątpliwości, że wyznaczenie innego syndyka przez sąd, w większości wypadków, będzie mogło nastąpić dopiero na przedstawienie sędziego, zwłaszcza, że sąd niema według nowego prawa upadłościowego bezpośredniej styczności z syndykiem i z własnych spostrzeżeń nie będzie miał sposobności osądzenia, czy syndyk spełnia należycie swe obowiązki, czy też nie (101);

usunięcie zarządcy odrębnego majątku (101);
wobec wierzycieli względnie rady wierzycieli: odwołanie członków rady i powołanie innych na ich miejsce, jeżeli nie pełnią należycie swoich obowiązków (126);

wobec upadłego: przedstawienie sądowi konieczności zastosowania wobec niego przymusu osobistego, jeżeli uchybia swoim obowiązkom (19);

odmowa zezwolenia na wydalenie się z domu (18);

odmowa dopuszczenia do układu, jeżeli upadły odmówił współdziałania przy ustaleniu masy upadłości (177);

wobec wszystkich osób współdziałających w postępowaniu upadłościowemu: jurysdykcja dyscyplinarno - karna, gdyż sędzia-komisarz w zakresie swego działania ma prawa (i obowiązki) sądu i przewodniczącego (89).

3. Czynności kierownicze:

wyznaczenie zarządcy części majątku upadłego, stanowiącej odrębną całość gospodarczą (91);

wyznaczenie zastępcy syndyka lub zarządcy odrębnego majątku, zwłaszcza gdy mają być dokonane czynności w innym okręgu sądowym (93);

powołanie rady wierzycieli, jeżeli sędzia-komisarz uzna to za potrzebne (126) oraz wyznaczenie jej członków (126);

oznaczenie czynności, których syndykowi nie wolno wykonywać bez szczególnego zezwolenia sędziego-komisarza lub zgody wierzycieli (87);

zwoływanie rady wierzycieli, gdy uzna to za potrzebne (141);

przewodniczenie na tych zgromadzeniach (143);

wstrzymanie likwidacji, aż do uprawomocnienia się postanowienia o ogłoszeniu upadłości oraz w razie wniesienia przez upadłego podania o dopuszczenie do układu (110).

4. Czynności nadzorcze:

odbieranie od syndyka i zarządcy odrębnego majątku przyrzeczenia sumiennego wykonywania przez nich obowiązków (92);

rozpoznawanie sprawozdań syndyka i zarządcy odrębnego majątku oraz zatwierdzenie lub sprostowanie sprawozdań rachunkowych (99);

rozpoznawanie sprawozdań rady wierzycieli z kontroli czynności syndyka i badanie stanu funduszu masy, jeżeli rada wierzycieli nie jest ustanowiona (130 i 140);

zezwoleń — o ile rada nie jest ustanowiona, lub nie wykonuje w terminie swoich obowiązków — na następujące czynności syndyka: dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa, o ile ma trwać nie dłużej niż trzy miesiące od daty ogłoszenia upadłości; pozostawienie upadłego w mieszkaniu zajmowanym w nieruchomości, wchodzącej w skład masy upadłości; udzielanie upadłemu lub jego rodzinie zapomogi, sprzedaż z wolnej ręki nieruchomości; sprzedaż praw i wierzytelności; zaciąganie pożyczek; przyjęcie lub zrzeczenie się spadku; wykonanie umowy wzajemnej, zawartej przez upadłego, albo odstąpienie od niej; wykup rzeczy znajdującej się u osoby trzeciej z tytułu zastawu, lub prawa zatrzymania; uznanie, zrzeczenie się i zawarcie ugody co do roszczeń spornych oraz poddanie sporu rozstrzygnięciu sądu polubownego (131);

zezwoleń na inne czynności, których wykonanie przez syndyka sędzia-komisarz zawarunkował swym szczególnym zezwoleniem (87);

zezwoleń na przyjęcie upadłego do pracy w przedsiębiorstwie za wynagrodzeniem (98);

zezwoleń na sprzedaż nieruchomości z wolnej ręki (115);

wstrzymanie wykonania uchwały rady wierzycieli lub zgromadzenia wierzycieli i przedłożenie sprawy do rozstrzygnięcia sądowi (137, 149);

wprowadzenie zmian i uzupełnień do planu podziału, sporządzonego przez syndyka (206).

5. Czynności proceduralno - sędziowskie:

przeprowadzenie na wniosek syndyka postępowania dowodowego co do wszelkich okoliczności faktycznych, których ustalenie jest konieczne (74);

rozstrzyganie skarg na czynności komornika i notariusza (88); skargi te wnoszone być muszą w terminie tygodniowym (80);

rozpoznawanie spraw o wyłączenie z masy upadłości (28, 29, 30);

postanowienie co do wyłączenia z masy mienia, przeznaczonego na pomoc dla pracowników (22);

postanowienie co do złożenia przez wierzyciela, na którego wniosek ogłoszona została upadłość, zaliczki na koszty dalszego postępowania (75), pod rygorem umorzenia postępowania przez sąd (217);

postanowienie co do odmowy lub uznania w całości lub w części zgłoszonych wierzytelności (bez rozstrzygania sprzeciwów, które należy do sądu) (161);

przyjęcie lub odrzucenie podania upadłego o dopuszczenie go do układu z wierzycielami (173, 174, 176, 177, 182);

rozstrzygnięcie wniosku wierzyciela, którego wierzytelność jest zabezpieczona lub tylko uprawdopodobniona o dopuszczenie go do udziału w zgromadzeniu wierzycieli i oznaczenie sumy, według której obliczony ma być jego głos (145);

rozstrzyganie zarzutów wniesionych przeciwko planowi podziału (210);

rozstrzygnięcie co do wydania sum złożonych tytułem zabezpieczenia do depozytu sądowego (82);

wyznaczenie wszelkich terminów, nie ustalonych przez ustawę.

6. Czynności bieżące:

zarządzenie opieczętowania majątku upadłego, o ile tego nie uskutečni syndyk (103) oraz zarządzenie zdjęcia pieczęci (104);

zarządzenie umieszczenia obwieszczeń także w innych dziennikach oprócz przepisanych przez ustawę (81);

przyjmowanie zgłoszeń wierzytelności (150);

zwoływanie przewidzianych przez ustawę zgromadzeń wierzycieli (179, 121, 128) i posiedzeń rady wierzycieli, które to ostatnie z reguły zwołuje syndyk (135);

przedstawianie sądowi opinii co do wynagrodzenia syndyka i zarządcy odrębnego majątku (122);

zarządzenie wszelkich doręczeń, ogłoszeń i obwieszczeń, przewidzianych przez ustawę, w szczególności obwieszczeń o wyłożeniu listy wierzytelności i planu podziału w sekretarjacie sądu (161, 208) itd. itd.;

7. Powyższe uprawnienia i obowiązki, wyliczone w ustawie, bynajmniej nie wyczerpują zakresu działania sędziego-komisarza.

Sędzia-komisarz bowiem powołany jest wyłącznie do wszystkich, nadarzających się w ciągu postępowania, rozstrzygnięć, o ile te rozstrzygnięcia nie są w ustawie przekazane sądowi, — a te ostatnie są bardzo nieliczne. — Sędzia-komisarz musi też załatwić siłą rzeczy nieprzewidziane w ustawie czynności bieżącego zarządu, w razie niewykonania ich przez syndyka, zwłaszcza, że prawo upadłościowe, odmiennie od ordynacji austriackiej nie upoważnia sędziego-komisarza do powierzenia poszczególnych czynności, nie wykonanych przez syndyka, na jego koszt, osobie trzeciej.

Niemniej jednak dają się ująć konkretnymi i szczegółowymi przepisami ustawowymi uprawnienia, obowiązki i zadania sędziego-komisarza, jako kierującego tokiem postępowania.

Działalność ta zależna będzie od rodzaju, charakteru i rozmiaru danej upadłości, od większej lub mniejszej gotowości pierania postępowania przez upadłego, od ustosunkowania się doń wierzycieli, od kwalifikacji wyznaczonego przez sąd syndyka, a należyte dostosowanie i wyzyskanie możliwości organi-

zacyjno-proceduralnych, przewidzianych ramowo przez ustawę, od potrzeb i wymogów danej sprawy upadłościowej, nadanie więc postępowaniu właściwego kierunku, będzie głównem, ale i najtrudniejszym zadaniem sędziego-komisarza.

Od niego bowiem zależeć będzie, czy zamianować radę wierzycieli do pomocy syndykowi i jakie jej nadać — poza ustawowymi — uprawnienia i czy jak dalece ograniczyć samodzielność syndyka, czy zamianować zarządcę odrębnego majątku, lub zastępcę syndyka, czy przyspieszyć, czy też wstrzymać likwidację i na jakich ją przeprowadzić zasadach, np., czy sprzedać ruchomości i nieruchomości z wolnej ręki, czy też przez licytację itd. itd., od niego też w głównej mierze zależeć będzie tempo całego postępowania, albowiem prawo upadłościowe, oprócz terminu zgłoszenia wierzytelności, wyznaczonego przez sąd w postępowaniu o ogłoszeniu upadłości i jednomiesięcznego terminu sporządzenia przez syndyka inwentarza i bilansu, które zresztą mogą być zastąpione tymczasowem sprawozdaniem, nie zna wogóle ścisłych i prekluzyjnych terminów ustawowych tak, że wyznaczanie terminów, względnie przyspieszanie, lub hamowanie postępowania również będzie skutecznym narzędziem, służącym sędziemu-komisarzowi do zrealizowania ułożonego dla danej upadłości, planu działania.

8. Od postanowienia sędziego-komisarza służy zażalenie do sądu.

Następujące postanowienia nie podlegają zażaleniu:

postanowienie, oddalające żądanie wyłączenia z masy rzeczy, nie należące do upadłego (31);

postanowienie, rozstrzygające skargi na czynności komornika lub notariusza (88);

postanowienie, wyznaczające zarządcę części majątku upadłego, stanowiącą odrębną całość (91);

postanowienie, wyznaczające zastępcę syndyka, lub zarządcy odrębnego majątku (93);

postanowienie usuwające zarządcę odrębnego majątku (101);

postanowienie, ustanawiające radę wierzycieli, wyznaczające, lub odwołujące jej członków (126);

postanowienie, dotyczące zwrotu wydatków członków rady wierzycieli (138);

postanowienie, dotyczące udziału w zgromadzeniu i obliczenie sumy głosu wierzycieli, których wierzytelność jest zabezpieczona w jakikolwiek sposób, zależna od warunku, lub uprawdopodobniona, lecz jeszcze nie uznana (145);

postanowienie sędziego-komisarza, którem upadły dopuszczony został do zawarcia układu (178);

postanowienie, zatwierdzające plan podziału przeciwko któremu nie wniesiono zarzutów (209).

Tylko syndykowi służy prawo zażalenia na postanowienie sędziego, uwzględniające żądanie wyłączenia z masy rzeczy, nie należące do upadłego (31).

Sędzia-komisarz sam obowiązany jest w przeciągu trzech dni przedstawić sądowi do rozstrzygnięcia sprawę, jeżeli:

wstrzymał wykonanie uchwały rady wierzycieli, sprzeciwiającej się prawu, lub interesom wierzycieli (137),

jeżeli wstrzymał wykonanie uchwały zgromadzenia wierzycieli, sprzeciwiającej się prawu (149).

B. Syndyk, zastępca syndyka, zarządca odrębnego majątku.

1. Stanowisko prawne syndyka, jako zarządcy masy upadłości, było i jest poniekąd nadal przedmiotem roztrząsań teoretycznych.

Zwolennicy tak zwanej teorii zastępczej dopatrują się źródła jego obowiązków i uprawnień w stosunku zastępstwa. Uważają oni syndyka, bądźto za zastępcę upadłego, bądźto za zastępcę wierzycieli upadłościowych, lub masy wierzycieli, pojętej jako całość, bądź też jako zastępcę pierwszych i drugich. Według zaś teorii tak zwanej publicystycznej, mającej większość stronników za sobą, syndyk jest organem publicznym.

Jest to urząd swoistego rodzaju, którego wykonawca na podstawie mianowania przez sąd, przestrzega interesu publicznego, spełniając funkcje prywatno-prawne. Ze względu na prywatno-prawny charakter tych funkcji nie korzysta on z ochrony prawnej, przyznawanej organom władzy publicznej (przestępstwa przeciw urzędnikom), ani też nie podlega przepisom prawa, normującym kary za naruszenie obowiązków, związanych z urzędem publicznym, natomiast odpowiada za szkodę, wyrządzoną niesumiennym pełnieniem obowiązków (102).

Prawo upadłościowe polskie jest w swych postanowieniach, dotyczących syndyka, wyrazem tej drugiej publicystycznej teorii, bo chociaż syndyk zastępuje upadłego w zarządzaniu majątkiem, a wierzycieli w prawie zaskarżania czynności upadłego, to czynności te zastępcze wykonywa we własnym imieniu i ze samego prawa na podstawie mianowania sądowego, na które ani upadły, ani wierzyciele nie mają żadnego wpływu, a nadto spełnia także szereg funkcji, jak np. układanie projektu listy wierzycieli lub planu podziału, które z zastępstwem powyższych stron nie mają nic wspólnego.

2. Syndyka upadłości wyznacza sąd w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości (14). Na postanowienie,

ogłaszające upadłość służy zażalenie tylko dłużnikowi, tak, że wierzyciele, którym prawo upadłościowe polskie — odmiennie od prawa austriackiego i niemieckiego i odmiennie od polskiego prawa układowego — nie przyznaje nawet, niewiążącego sąd, prawa zaproponowania, przez uchwałę zgromadzenia wierzycieli, innego syndyka w miejsce wyznaczonego przez sąd, nie mają możliwości nawet w drodze środka prawnego objawić swej woli co do zmiany osoby nominata.

Sąd przy wyznaczeniu osoby syndyka nie jest ograniczony żadnymi przepisami prawnymi. Prawo polskie nie wspomina nawet, jak np. austriackie, że jako syndyka należy ustanowić osobę nieposzlakowaną, godną zaufania i obznajmioną z interesami (geschäftskundig), nie wyklucza też krewnych lub powinowatych upadłego, ani też wierzycieli.

Nie przewiduje też prawo upadłościowe, ani obowiązku, ani prawa sądu zasięgania opinii jakiejkolwiek organizacji, lub sięgania do wykazów osób, nadających się do sprawowania urzędu syndyka tak, że wybór osoby, a w szczególności także osądzenie jej szczególnej kwalifikacji dla danej upadłości z punktu widzenia, czy to doświadczenia gospodarczego, czy też prawniczego, zależy wyłącznie od oceny sądu.

Może więc, niezależnie od swego stosunku do dłużnika lub wierzyciela, zostać wyznaczoną na syndyka każda osoba fizyczna płci męskiej, lub żeńskiej.

Osoby prawne nie są wprawdzie wprost wykluczone przez prawo, wynika jednak z istoty tego urzędu, z przepisów o służbowaniu i z przepisów o odpowiedzialności osobistej, że syndykiem może być tylko osoba fizyczna.

Niemniej też wynika z postanowień prawa, mówiących zawsze o syndyku, a nie o syndykach, że sąd wyznaczyć może zawsze tylko jednego syndyka, któremu sędzia-komisarz na jego wniosek, w razie potrzeby, a w szczególności, gdy mają być dokonywane czynności w innym okręgu sądowym, albo też gdy chodzi o zarząd części majątku upadłego, stanowiącą odrębną całość, może dodać do pomocy i wyznaczyć zastępcę, lub zarządcę odrębnego majątku, albo też, choć prawo wyraźnie tego nie postanawia, jednego i drugiego (91, 93).

Zarządca odrębnego majątku podlega nadzorowi syndyka i winien się stosować do jego poleceń. Zastępca syndyka podlega nadzorowi sędziego-komisarza (91).

3. Przed przystąpieniem do czynności, syndyk, zastępca jego i zarządca odrębnego majątku, składają wobec sędziego-komisarza przyrzeczenie sumiennego wykonywania obowiązków (92).

Syndyk i zarządca odrębnego majątku obejmują majątek upadłego z samego prawa. W razie potrzeby, wprowadzenia ich w posiadanie majątku upadłego dokonane będzie przez komornika na podstawie postanowienia o wyznaczeniu syndyka lub zarządcy odrębnego majątku (90, 94).

Głównym zadaniem syndyka jest zarząd majątku upadłego i przeprowadzenie likwidacji tegoż (90).

Prawo nie przepisuje w jaki sposób zarząd ten ma być dokonywany, pozostawiając to wyłącznie wiedzy i ocenie syndyka.

Podczas jednak, gdy według przepisów ustawodawstwa austriackiego i niemieckiego jest on w wykonywaniu tych uprawnień i obowiązków zarządowo-likwidacyjnych zupełnie niezależny od sądu, który nadzoruje jedynie i kontroluje jego działalność, prawo polskie nadaje sędziemu-komisarzowi nie tylko uprawnienia nadzorczo-kontrolujące, lecz także i kierownicze, albowiem syndyk dla poszczególnych czynności zarządowo-likwidacyjnych (131) o ile rada wierzycieli nie jest zamianowana, albo też nie wypełnia swych obowiązków oraz dla czynności oznaczonych przez sędziego-komisarza, obowiązany jest zasięgnąć jego zezwolenia (87, 132, 140), o ile zaś chodzi o wydzierżawienie lub prowadzenie przedsiębiorstwa ponad 3 miesiące, nawet aprobaty sądu.

W ten sposób w ważniejszych czynnościach współdziała sędzia-komisarz, co naturalnie odciąża, choć nie wyklucza odpowiedzialności syndyka.

Z drugiej strony syndyk ze względu na skoordynowanie czynności zarządowo-administracyjnych z czynnościami sądowymi, nie jest pozbawiony wpływu na te ostatnie, bądźto w drodze przyznanego mu prawem współdziału we wszystkich rozprawach sądowych, odbywanych w toku postępowania upadłościowego (149, 137, 165, 189, 210), bądźto przez nakazane prawem przesłuchanie syndyka przed wydaniem ważniejszych postanowień, jak przed niedopuszczeniem upadłego do układu (177) i przed ustaleniem listy wierzytelności (161), bądźto przez przysługujące mu prawo sprzeciwu przeciwko liście wierzytelności (162), lub zarzutu przeciwko sprostowanemu przez sędziego-komisarza planowi podziału (208), bądź też w końcu przez przysługujące mu, na równi z upadłym i wierzycielami, a nawet niezależnie od nich (31), prawo zażalenia na postanowienia sędziego-komisarza, lub sądu.

Czynności zarządowe polegają w pierwszym rzędzie na ustaleniu t. zw. masy podziałowej, t. j. uchwyceniu całego ruchomego i nieruchomego majątku upadłego, sporządzeniu inwentarza i bilansu, uporządkowaniu stanu prawnego, wynikającego z umów wzajemnych, zawartych przez upadłego, wyeliminowaniu z masy wszystkich przedmiotów do upadłego nie należących, wydobyć, ewentualnie w drodze sporów, tych przedmiotów, do których upadły ma prawo; na powiększeniu masy, przez przysługujące mu prawo ubezpieczenia czynności, zdziałanych przez upadłego na niekorzyść wierzycieli, załatwieniu wszystkich spraw spornych, dotyczących tych przedmiotów majątkowych w drodze ugody lub procesu oraz na zrealizowaniu praw i wierzytelności upadłego przez ich ściąganie lub sprzedaż i uporządkowaniu hipoteki na nieruchomościach i zabezpieczeń, ciążących na ruchomościach, należących do masy. W ten sposób utworzona zostaje przez syndyka czysta, przejrzysta i niewątpliwa masa, zwana masą podziałową, która po likwidacji, względnie po spieniężeniu ma być podzielona pomiędzy wierzycieli. W miarę jednak likwidacji, lub w przypadku, gdy likwidacja zostanie przez sędziego-komisarza wstrzymana, rzeczą syndyka jest zarządzać tą masą podziałową, bądźto przez administrację bezpośrednią, bądź też przez wydzierżawienie w całości przedsiębiorstwa, lub poszczególnych obiektów nieruchomości.

Likwidacja masy podziałowej, t. j. jej spieniężenie i upłynnienie, o ile nie zostanie wstrzymana przez sędziego-komisarza, dokonywana jest przez syndyka, bądźto przez sprzedaż całego przedsiębiorstwa, bądź też przez sprzedaż poszczególnych obiektów masy.

Niezależnie od powyższych czynności ustalenia i upłynnienia masy czynnej, syndyk dokonuje wszystkich czynności przygotowawczych, potrzebnych dla ustalenia masy biernej, t. j. sumy długów i zobowiązań upadłego, sporządza bowiem projekt, na którego podstawie sędzia komisarz ustala następnie listę wierzytelności.

O ile nie dojdzie do układu między upadłym, a wierzycielami, syndyk przeprowadza podział upłynnionej masy podziałowej, według sporządzonego przez siebie planu podziału.

4. Ze wszystkich swych czynności syndyk składa sędziemu-komisarzowi sprawozdanie, w terminach przez niego wyznaczonych, przynajmniej co trzy miesiące.

W tych samych terminach syndyk składa sędziemu-komisarzowi należycie usprawiedliwione sprawozdania

z obrotu rachunkowego. Wraz z temi sprawozdaniami syndyk przedkłada też sędziemu-komisarzowi sprawozdanie zarządcy odrębnego majątku, składane przez zarządcę (99) syndykowi w terminach przez niego ustanowionych.

Po ukończeniu czynności, syndyk i zarządca składają sprawozdanie ostateczne (99). Sprawozdania rozpoznaje sędzia-komisarz po wysłuchaniu w miarę potrzeby, syndyka, zarządcy, upadłego i członków rady wierzycieli (99).

Sprawozdanie rachunkowe sędzia-komisarz zatwierdza, lub też, jak powiada prawo, odpowiednio prostuje (99).

Te ostatnie uprawnienia, nadane sędziemu-komisarzowi, odnoszące się do zatwierdzenia, a zatem i niezatwierdzenia sprawozdań rachunkowych oraz do czynienia „odpowiednich” sprostowań, a zatem skreśleń, lub redukcji poszczególnych pozycji rachunkowych, stoją w pewnej sprzeczności z przepisem prawa, że postanowienie co do zwrotu wydatków, które mogą być objęte powyższymi sprawozdaniami rachunkowymi syndyka i zarządcy masy upadłości, wydaje sąd wraz z postanowieniem co do wynagrodzenia (124).

5. Oprócz powyższej władzy nadzorczej i kontrolującej, znajdującej wyraz w sprawozdaniach administracyjnych i rachunkowych oraz oprócz władzy kierowniczej, objawiającej się w aprobowaniu wyżej wymienionych czynności syndyka, sędzia-komisarz sprawuje też władzę dyscyplinarną nad syndykiem i zarządcą odrębnego majątku oraz nad zastępcą syndyka, chociaż prawo o tym ostatnim w dotyczących postanowieniach nie wspomina.

Może on ich mianowicie, jeżeli zaniedbują swoich obowiązków, upomnieć, a gdyby to nie odniosło skutku, nałożyć na nich grzywnę do pięciuset złotych, która jednak płatną jest dopiero przez potrącenie z przyznanego im wynagrodzenia (100).

Może on dalej usunąć zastępcę syndyka i zarządcę odrębnego majątku, jeżeli nie pełnią należycie swoich obowiązków (101), a zatem także, jeżeli się okażą niezdolni do ich należytego pełnienia, chociażby ich nie zaniedbawali.

Prawo to nie przysługuje sędziemu-komisarzowi co do syndyka, który z tych samych powodów może być usunięty tylko postanowieniem sądu (101), na przedstawienie sędziego-komisarza. Na miejsce usuniętego zastępcy syndyka lub zarządcy odrębnego majątku, sędzia-komisarz wyznacza nowe osoby.

Od wszystkich tych dyscyplinarnych postanowień niema zażalenia (101).

Poza tą odpowiedzialnością dyscyplinarną syndyk, zastępca i zarządca odrębnego majątku odpowiadają także za

szkodę, wyrządzoną niesumieniem pełnieniem obowiązków (102).

Odszkodowanie może być dochodzone, niezależnie od postępowania upadłościowego, w drodze postępowania właściwego, na podstawie przepisów kodeksu zobowiązań o wynagrodzeniu szkody, przez każdego, kto doznał szkody wskutek niesumienia pełnienia obowiązków przez syndyka, a zatem zarówno przez upadłego, jak przez wierzycieli upadłego lub wierzycieli masy oraz przez inne osoby. Stwierdzenie, czy zachodzą warunki odszkodowania, w szczególności, czy szkoda wywołana została niesumieniem syndyka, lub zarządcy odrębnego majątku będzie rzeczą przewodu sądowego.

6. Syndykowi względnie jego zastępcy lub zarządcy odrębnego majątku należy się wynagrodzenie.

Wysokość tego wynagrodzenia oznaczy sąd, stosownie do poniesionych trudów, na przedstawienie sędziego-komisarza, albo jednorazowo, t. j. w całości po złożeniu przez syndyka i zarządcę sprawozdania ostatecznego, albo w miarę dokonanych czynności (122), a zatem np. o ile chodzi o syndyka, po poszczególnych okresach upadłościowych, np. po ustaleniu masy podziałowej, po dokonaniu likwidacji, po sprzedaży większego obiektu, lub przedsiębiorstwa upadłego i t. p.

Przyznanie wynagrodzenia chociażby częściowego za czas ubiegły nie jest jednoznaczne z zaliczką, którą sąd może przyznawać syndykowi lub zarządcy, w miarę dokonanych czynności, na poczet później mającego się ustalić wynagrodzenia. Od przyznania zaliczki niema zażalenia, przyznanie chociażby częściowego wynagrodzenia, podlega zażaleniu.

Prawo zażalenia od postanowienia, wyznaczającego syndykowi wynagrodzenie częściowe, lub ostateczne służy, jak wogóle prawo zażalenia w postępowaniu upadłościowym, każdemu, który tem postanowieniem czuje się poszkodowany, a zatem w tym wypadku, syndykowi, upadłemu, oraz każdemu wierzycielowi.

Prawo nie zawiera szczegółowych postanowień co do wysokości wynagrodzenia syndyka i nadaje jedynie w przepisach wprowadzających prawo upadłościowe (VI) Ministrowi Sprawiedliwości prawo wydania w drodze rozporządzenia przepisów o wynagrodzeniu za całość czynności syndyka i zarządcy odrębnego majątku (a zatem nie za poszczególne czynności) z uwzględnieniem wartości masy i stanu postępowania upadłościowego w czasie ukończenia czynności syndyka, lub zarządcy (a zatem zależnie od tego, czy syndyk ustępuje przed, czy po zakończeniu postępowania i czy postępowanie ukończone zostało wskutek układu, czy też przez umorzenie i t. p.).

Do czasu wydania tych przepisów, wynagrodzenie syndyka i zarządcy masy ma być wyznaczone niezależnie od tego, czy są adwokatami, czy też nie, według rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1.IV.1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 201) o wynagrodzeniu adwokatów. Według tego rozporządzenia sąd określa wynagrodzenie syndyka, lub zarządcy odrębnego majątku, w zależności od nakładu pracy i straty czasu, w kwocie nieprzekraczającej 3.000 złotych miesięcznie. Ponadto adwokatowi należy się osobne wynagrodzenie za prowadzenie poszczególnych sporów, lub egzekucji. Sąd może odmówić wynagrodzenia za poszczególne miesiące, jeżeli uzna, że czas trwania zarządu, względnie syndykostwa był dłuższy, niż tego wymagały okoliczności sprawy.

W ten sposób unormowane jest maksimum wynagrodzenia miesięcznego na zł. 3.000, a sąd aż do wydania wspomnianego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, kierować się będzie przy wymiarze wynagrodzenia oceną straty czasu i trudów, wyłożonych przez syndyka lub zarządcę, wartością masy, czasem trwania zarządu w stosunku do czasu, wymaganego przez dane okoliczności upadłości, wreszcie stanem postępowania upadłościowego w czasie ukończenia czynności syndyka lub zarządcy. Temi samymi przesłankami kierować się będzie sędzia-komisarz w swem przedstawieniu do sądu.

Z postanowieniem o wynagrodzeniu łączy się też postanowienie o zwrocie wydatków. Postanowienie to wydaje sąd po wysłuchaniu syndyka, rady wierzycieli i upadłego, oraz zarządcy odrębnego majątku, jeżeli o jego sprawę chodzi (124).

Chociaż wynagrodzenie i zwrot wydatków sąd przyznaje syndykowi lub zarządcy, po złożeniu sprawozdania ostatecznego, to zażądać muszą tego wynagrodzenia i zwrotu wydatków już wcześniej, a mianowicie przed upływem terminu do zarzutów przeciwko planowi ostatecznego podziału, a zatem najpóźniej w przeciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim o wyłożeniu planu ostatecznego podziału, gdyż w przeciwnym razie tracą prawo do wynagrodzenia z funduszu masy (125).

Po prawomocnem umorzeniu lub ukończeniu postępowania, syndyk wyda upadłemu, niezwłocznie, majątek, księgi, korespondencję i dokumenty. W razie potrzeby, odebrania, na zarządzenie sędziego-komisarza, nastąpi przymusowo przez komornika (220).

C. Wierzyciele: rada wierzycieli, zgromadzenie wierzycieli, poszczególni wierzyciele, grupy wierzycieli.

a) Rada wierzycieli.

1. Idąc wzorem prawa niemieckiego prawie wszystkie ustawodawstwa europejskie wprowadziły jako obligatoryjny lub fakultatywny, t. j. zależny od uchwały wierzycieli lub sądu, organ współdziałający w postępowaniu upadłościowym, t. zw. wydział, lub rady wierzycieli.

Także i prawo francuskie, które wskutek kilkakrotnego znowelizowania odbiega już znacznie od pierwotnego brzmienia kodeksu handlowego, obowiązującego do niedawna na obszarze byłego Królestwa Polskiego, wprowadziło nowelą z r. 1889 instytucję pokrewną radzie wierzycieli t. zw. controleurs.

Rada wierzycieli, według zasad prawa niemieckiego i austriackiego, jest wyłonionym, przez ogół wierzycieli większością głosów na pierwszym, lub jednym z następnych zgromadzeń, wydziałem wierzycieli, mającym odciążyć ogół wierzycieli, przejąć częściowo zadania i uprawnienia zgromadzenia wierzycieli i czuwać z ramienia ogółu nad tem, aby zarząd i likwidacja masy podziałowej odbywały się w sposób najbardziej interesowi ogółu odpowiadający. Według prawa niemieckiego i austriackiego do rady wierzycieli mogą być powołane także osoby postronne, nie będące wierzycielami i to zarówno osoby fizyczne jak i prawne.

Oczekiwania, jakie prawo niemieckie przywiązywało do tej instytucji w dużej mierze w praktyce zawiodło. Znakomity znawca i teoretyk prawa konkursowego niemieckiego E. Jäger stwierdza m. in. w wydaniu z 31 r. swego podręcznika: „Osoby, które stworzyły sobie zawód z członkostwa rady wierzycieli starają się w coraz bardziej wzrastającej mierze i przy użyciu niezawsze nienagannych środków, o ustanowienie rady. Takie „hyjeny konkursowe” umieją doprowadzić do tego, że wierzyciele, zwłaszcza pozostający w bliskich stosunkach z upadłym, udzielają im pełnomocnictwa na bardzo wysokie kwoty upadłościowe i na podstawie tych pełnomocnictw przeprowadzają na zgromadzeniu uchwałę, ustanawiającą radę, wybierając się sami do tej rady i spełniają swój urząd raczej mając na oku swój własny interes, lub interes upadłego, albo poszczególnych wierzycieli, aniżeli dobro ogółu wierzycieli. Nadużycia te doprowadziły wprawdzie do częstszego ustanowienia rady, niemniej jednak do znacznego zwiększenia kosztów upadłościowych”.

2. Te niezbyt zachęcające wyniki praktyki niemieckiej, nasi prawodawcy mieli prawdopodobnie na oku, wprowadzając do instytucji rady wierzycieli daleko idące modyfikacje i ograniczenia.

Przedewszystkiem ustanowienie rady wierzycieli nie jest według prawa polskiego zależne od uchwały wierzycieli, lecz jest wyłączną prerogatywą sędziego-komisarza i tylko od jego uznania zależy, czy rada ma być wogóle powołana i kto ma być jej członkiem. Zarazem powołanie członków z poza grona wierzycieli, odmienne jak w ustawodawstwie niemieckim i austriackim, jest niedopuszczalne. Pozatem uprawnienia oraz obowiązki rady są ściśle prawem przepisane, względnie mogą być uzupełnione przez sędziego-komisarza. Członkowie rady poddani są nadzorowi sędziego-komisarza, który poza wyraźnie w prawie przewidzianymi sprawami, może oznaczyć czynności, dla których wykonania potrzebna jest zgoda rady (87), może odwołać prawomocnie wyznaczonych członków rady, nie pełniących należycie swoich obowiązków i wyznaczyć na ich miejsce innych (126), może zażądać od członków rady sprawozdania z ich czynności (130), może wstrzymać i poddać rozstrzygnięciu sądu w ciągu trzech dni uchwałę rady, przeciwną prawu, interesowi publicznemu, lub interesom wierzycieli (137), w końcu może, jeżeli rada nie jest ustanowiona (140), lub też nie wykona w terminie swego obowiązku, sam wypełnić czynności, zastrzeżone radzie (132). Prawo nakłada też na członków rady odpowiedzialność za szkodę, wyrządzoną niesumieniem pełnieniem obowiązków (139).

W ten sposób prawo polskie, starając się uniemożliwić ewentualne nadużycia ze strony niesumieńczych wierzycieli za pośrednictwem rady, zarazem odejmuje jej prawie całkowicie charakter, który właściwie mieć powinna, a mianowicie charakter organu ogółu wierzycieli, a nadaje jej raczej charakter organu sędziego-komisarza, mający ułatwić mu kontrolę nad syndykiem i odciążyć jego własne obowiązki nadzorcze.

Czy i jak dalece rada wierzycieli w postaci przewidzianej przez prawo polskie, będzie pożytecznym organem postępowania upadłościowego, okazać może dopiero dłuższe doświadczenie.

3. Ustanowienie rady wierzycieli jest więc atrybucją sędziego-komisarza.

Sędzia-komisarz ustanowi radę, jeżeli uzna to za potrzebne, a zatem w każdym stadium postępowania upadłościowego, albo też na wniosek wierzycieli, mających przynajmniej piątą część ogół-

nej sumy uznanych, względnie, jeżeli wniosek taki jest złożony jeszcze przed ustaleniem listy, uprawdopodobnionych wierzytelności (126).

Prawo jednak nie przewiduje w jaki sposób to stwierdzenie wymaganej jednej piątej ogólnej sumy wierzytelności ma nastąpić. Po sprawdzeniu wierzytelności ustalenie wymaganej sumy, t. j. jej stosunku do znanej już, ogólnej sumy ustalonych wierzytelności, jest rzeczą zwykłego rachunku, natomiast przed ustaleniem wierzytelności, a zatem zanim ogólna suma wierzytelności jest znana, zależy to wyłącznie od uznania sędziego-komisarza, albo nastąpić może na zgromadzeniu wierzycieli przez porównanie ogólnej sumy, uprawdopodobnionych na tem zgromadzeniu, wierzytelności, z sumą reprezentowaną przez wnioskodawców. Tymczasem zwołanie zgromadzenia przed ustaleniem listy wierzytelności zależy również wyłącznie tylko od uznania sędziego-komisarza (dopiero po ustaleniu wierzytelności i to na żądanie dwóch wierzycieli, mających jedną trzecią ogólnej sumy wierzytelności, a zatem więcej niż potrzeba dla żądania ustanowienia rady, sędzia-komisarz obowiązany jest zwołać zgromadzenie — 141), tak, że bez jego zgody wierzyciele nie będą mieli możności i sposobności skorzystania ze swego prawa. Można więc, mimo tego zastrzeżenia na rzecz wierzycieli, uważać ustanowienie rady wierzycieli za wyłączną atrybucję sędziego-komisarza.

Ustanowieniem rady nazywamy postanowienie, czy rada wogóle ma być powołana, wyznaczenie bowiem jej członków jest wyłącznem prawem sędziego-komisarza, na które wierzyciele nie mają już żadnego wpływu, gdyż nawet, jeżeli rada ustanowiona została na skutek powyższego wniosku wierzycieli, mianowanie jej członków w liczbie trzech i jednego zastępcy, lub pięciu i dwóch zastępców należy wyłącznie do sędziego-komisarza. Od postanowienia tego niema zażalenia (126).

Członków rady i ich zastępców, odmienne od postanowienia ordynacji austriackiej i niemieckiej, powołuje sędzia-komisarz tylko z pośród wierzycieli, których wierzytelności zostały uznane, względnie uprawdopodobnione, jeżeli powołanie następuje przed ustaleniem listy wierzytelności. Jeżeli wierzycielem jest osoba prawna, sędzia-komisarz może powołać jednego z jej reprezentantów. Wierzyciel może nie przyjąć obowiązków członka rady lub zastępcy (127).

Wierzyciele, mający przynajmniej piątą część uznanych, lub uprawdopodobnionych wierzytelności, mogą zgłosić wniosek o zmianę składu rady (128).

Stwierdzenie, czy wniosek pochodzi od wierzycieli, reprezentujących przypuszczalnie 1/5 część wierzytelności, zależy

jak wyżej wyłuszczone, wyłącznie od sędziego-komisarza. Jeżeli nawet sędzia-komisarz przed ustaleniem wierzytelności uzna, że pochodzi on od wierzycieli, posiadających przynajmniej piątą część uprawdopodobnionych wierzytelności, albo też, jeżeli wniosek taki zgłoszą wierzycciele po ustaleniu wierzytelności, sędzia-komisarz nie jest tym wnioskiem związany, lecz może go nie uwzględnić i przedstawić zwołanemu w tym celu, w nieoznaczonym przez prawo terminie, zgromadzeniu wierzycieli. Dopiero jeżeli na tem zgromadzeniu wypowiedzą się za tym wnioskiem wierzycciele, mający przynajmniej 4/5 ogólnej sumy wierzytelności uprawdopodobnionych, lub uznanych, sędzia-komisarz obowiązany będzie zmienić skład rady (128). I w tym jednak wypadku sędzia-komisarz mianuje innych członków rady, według swego uznania, gdyż wniosek względnie uchwała wierzycieli dotyczy tylko zmiany rady, podczas gdy mianowanie poszczególnych wierzycieli na członków jest wyłączną atrybucją sędziego-komisarza, który nie jest związany dotyczącą propozycją kwalifikowanej większości wierzycieli, nawet gdyby ich uchwała zasadnicza co do zmiany rady, propozycję taką obejmowała.

Członkowie rady pełnią swoje obowiązki osobiście (129). Przepis ten nie jest życiowo racjonalny i utrudni w wielu wypadkach wierzyicielom, zwłaszcza poważniejszym, decyzyję przyjęcia obowiązków członka rady. Według ordynacji austriackiej i niemieckiej członkowie rady, pod własną odpowiedzialnością, wyręczać się mogą w sprawowaniu obowiązków, mianowanymi przez siebie zastępcami, co daje im możliwość delegowania do poszczególnych czynności swoich pracowników, zastępców prawnych i innych osób, często bardziej do danej czynności się nadających. Z postanowienia, że członkowie rady pełnią swe obowiązki osobiście, wynika też niemożność mianowania członkami osób prawnych, lecz jedynie osób fizycznych.

4. Głównem zadaniem rady wierzycieli jest kontrola czynności syndyka i wspieranie go pomocą, czy to opiniodawczą, czy to aprobowaną przy wykonywaniu jego czynności, związanych z zarządem i likwidacją masy oraz wspieranie pomocą opiniodawczą sędziego-komisarza i sądu w sprawach przewidzianych przez ustawę, lub też przekazanych radzie przez sędziego-komisarza.

Kontrola czynności syndyka polega na prawie i obowiązku badania ksiąg i dokumentów, dotyczących upadłości, stanu funduszków masy i na prawie żądania od syndyka wszelkich wyjaśnień co do jego działalności. Z czynności dotyczących kontroli działalności syndyka i badania stanu funduszków, rada obowiązana jest skła-

dać sprawozdania sędziemu-komisarzowi w terminach przez niego ustanowionych. Z innych czynności rada składa sprawozdanie na żądanie sędziego-komisarza. Poza tem każdy z członków rady, jak również cała rada, ma prawo przedstawiać sędziemu-komisarzowi swoje uwagi o działalności syndyka (130).

Opiniodawcze zadanie rady wierzycieli wobec syndyka polega na obowiązku rozpatrywania spraw i wydawaniu opinii o nich, na zebraniach rady, zwołanych przez syndyka. W szczególności powinni być członkowie rady zawiadomieni o terminie spisania inwentarza i mogą być obecni przy tej czynności (105).

Czynności aprobowujące polegają na zezwoleniu rady do wykonywania przez syndyka czynności, dla których bądźto prawo wymaga takiego zezwolenia, bądź też, których wykonanie sędzia-komisarz uzależnił od tego zezwolenia.

W szczególności prawo wymaga zezwolenia rady na wykonanie następujących czynności przez syndyka:

1) dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa, o ile ma trwać nie dłużej niż trzy miesiące od daty ogłoszenia upadłości;

2) pozostawienie upadłego w mieszkaniu, które zajmuje w nieruchomości, wchodzącej w skład masy upadłości;

3) udzielenie upadłemu i jego rodzinie wsparcia oraz zaprzestanie dalszego wspierania;

4) sprzedaż z wolnej ręki nieruchomości, własności górniczej, prawa wydobywania żywic ziemnych, kolei żelaznej, handlowego statku morskiego, lub statku żeglugi śródlądowej, wpisanych do rejestru statków;

5) sprzedaż praw i wierzytelności;

6) zaciąganie pożyczek;

7) przyjęcie lub zrzeczenie się spadku;

8) wykonanie umowy wzajemnej, zawartej przez upadłego, albo odstąpienie od takiej umowy;

9) wykup rzeczy, znajdujące się we władaniu osoby trzeciej z tytułu zastawu, lub prawa zatrzymania;

10) uznanie, zrzeczenie się i zawarcie ugody co do roszczeń spornych oraz poddanie sporu rozstrzygnięciu sądu polubownego (131).

Prawo nie określa wyraźnie, czy czynności te wykonane bez zezwolenia rady — względnie bez zezwolenia sędziego-komisarza, jeżeli rada wierzycieli nie jest wyznaczona — są nieważne, czy też wykonanie ich bez zezwolenia rady pociąga jedynie za sobą odpowiedzialność syndyka wobec wierzycieli.

Według ordynacji konkursowej niemieckiej czynności takie pozostają ważne. Ordynacja austriacka rozróżnia takie czynności, dla których zezwolenie rady potrzebne jest jedynie pro foro interno (do takich np. należy sądowe dochodzenie niepewnych pretensyj przez syndyka) i takie, dla których zezwolenie ma także znaczenie pro foro externo.

Z wyrażenia prawa, że czynności wyżej wymienione „nie mogą być” wykonane bez zezwolenia rady wierzycieli, oraz z przepisu, że na żądanie osoby zawierającej umowę z syndykiem, sędzia-komisarz stwierdzi, że zezwolenie rady zostało udzielone, albo że syndykowi wolno zawrzeć umowę bez zezwolenia rady (131), wnosić należy, że czynności, dla których prawo wymaga zezwolenia rady wierzycieli, dokonane bez tego zezwolenia są nieważne.

Jeżeli czynność musi być dokonana niezwłocznie i dotyczy wartości, nieprzewyższającej tysiąca złotych, syndyk może ją wykonać bez zezwolenia rady (131).

Uprawnienie rady w stosunku do powyższych czynności polega tylko na aprobacie wniosku syndyka. Prawa inicjatywy rada nie posiada.

Opiniodawczy zakres działania rady wobec sędziego-komisarza względnie sądu, polega na wysłuchaniu członków rady przed wydaniem niektórych postanowień. Tak np. sędzia-komisarz, rozpoznając sprawozdanie syndyka, wysłuchuje przedtem, w miarę możliwości i potrzeby, członków rady (99), obowiązany on też jest wysłuchać członków rady przed odmową dopuszczenia do układu, w wypadkach, gdy dopuszczenie do układu zależy od jego uznania (177, 188). Sąd wysłuchuje członków rady przed wydaniem postanowienia co do wynagrodzenia syndyka, lub zarządcy odrębnego majątku, lub co do zwrotu ich wydatków (124) oraz przed wydaniem postanowienia co do zawieszanej przez sędziego-komisarza uchwały rady wierzycieli, lub zgromadzenia wierzycieli (137, 149).

5. Członkowie rady wierzycieli obowiązani są też stawiać się na każde zgromadzenie wierzycieli (144).

Czynności swe rada wykonuje bądźto indywidualnie przez poszczególnych swych członków delegowanych do danej czynności, co zwłaszcza dotyczy kontroli czynności syndyka i badania stanu funduszków masy (133), bądź też kolegialnie na posiedzeniach rady.

Posiedzenia rady zwołuje listami poleconymi z reguły syndyk, może je jednak zwołać także sędzia-komisarz. Na posiedzeniu zwołanem przez syndyka przewodniczy syndyk,

na posiedzeniu, zwołanem przez sędziego-komisarza ten ostatni, obaj bez prawa głosowania (134, 135).

Rada wierzycieli z własnej inicjatywy może się zbierać tylko w sprawach kontroli działalności syndyka, lub badania stanu funduszków masy. Posiedzenie zwołuje wówczas i przewodniczy na niem najstarszy wiekiem członek rady. Na posiedzenie to należy wezwać także syndyka (134).

Uchwały rady wierzycieli zapadają większością głosów. Z posiedzenia rady spisuje się protokół, który podpisują wszyscy obecni. O odmowie podpisu zaznacza się w protokole (136).

Uchwały rady wierzycieli podlegają nadzorowi sędziego-komisarza. W tym celu odpis protokołu niezwłocznie po posiedzeniu musi być nadesłany sędziemu-komisarzowi (136). Sędzia-komisarz może wstrzymać wykonanie każdej uchwały rady wierzycieli, którą uważa za sprzeciwiającą się prawu, interesom wierzycieli, lub też (według dodatku brzmienia ostatecznego prawa, nieobjętego projektem) interesowi publicznemu. W ciągu trzech dni od zawieszenia uchwały, sędzia-komisarz przedstawi sprawę do rozstrzygnięcia sądowi, który wyda nie podlegające zażaleniu postanowienie, na posiedzeniu jawnym, na które wezwani będą członkowie rady, syndyk i upadły (137).

Członkowie rady pełnią swe obowiązki bezpłatnie. Mają oni jedynie prawo do zwrotu wydatków koniecznych. Niepodlegające zażaleniu postanowienie co do zwrotu wydatków, wydaje sędzia-komisarz po wysłuchaniu członka rady, żądającego zwrotu i syndyka (138).

Prawo polskie nie zawiera przepisu ordynacji austriackiej, że członkom rady nie wolno bez zgody zgromadzenia wierzycieli nabywać przedmiotów, sprzedanych przy likwidacji masy.

b) Zgromadzenie wierzycieli.

1. Zgromadzenie wierzycieli, jako ciało zbiorowe ogółu wierzycieli pozbawione jest wszelkiego prawnie unormowanego wpływu na tok postępowania. Zarząd majątku, likwidacja masy i podział odbywają się bez wszelkiej ingerencji ogółu wierzycieli. Nie ma on żadnego, przewidzianego np. w ordynacji austriackiej i niemieckiej wpływu na mianowanie syndyka, jego usunięcie i wynagrodzenie, na ustanowienie rady wierzycieli i mianowanie oraz usunięcie jej członków. Prawo upadłościowe nie przewiduje też, oprócz dwóch, pośledniego znaczenia uchwał, żadnych czynności, dla których, czyto w razie istnienia rady wierzycieli, czy

też w razie niewyznaczenia tejże, wymagana byłaby aprobatą zgromadzenia, t. j. ogółu wierzycieli.

Udział ogółu wierzycieli w postępowaniu, oprócz decyzji co do przyjęcia lub odrzucenia, w formie głosowania, propozycji układowych upadłego, jest zatem wprost znikomego znaczenia.

Odmienne od ordynacji austriackiej i niemieckiej, według których już w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości sąd wyznacza termin pierwszego zgromadzenia wierzycieli, zwoływanie wszystkich, a zatem także pierwszego zgromadzenia wierzycieli, zastrzeżone jest wyłącznie uznaniu sędziego-komisarza.

Poza zgromadzeniem wierzycieli, które musi być zwołane celem głosowania nad układem w ciągu miesiąca od dopuszczenia upadłego do jego zawarcia (179), prawo tylko w dwóch wypadkach przewiduje konieczność uchwały zgromadzenia wierzycieli, a tem samem obowiązek sędziego-komisarza zwołania tegoż, a mianowicie: celem uchwały co do, nieuwzględnionego przez sędziego-komisarza wniosku wierzycieli, mających przynajmniej jedną piątą ogólnej sumy wierzytelności, o zmianie składu rady wierzycieli (128) i celem przegłosowania wniosku syndyka, przyjętego już poprzednio przez radę wierzycieli, o wyłączenie z masy i oddanie do rozporządzenia upadłego, wierzytelności i praw wątpliwych, co do istnienia, lub możliwości realizacji (121).

Pozatem prawo przewiduje zwołanie zgromadzenia wierzycieli tylko o ile sędzia-komisarz uzna to za potrzebne, albo też o ile tego zażądata przynajmniej dwaj wierzyciele, mający łącznie nie mniej niż trzecią część ogólnej sumy uznanych wierzytelności (141).

Przed ustaleniem listy wierzytelności zwołanie zgromadzenia wierzycieli pozostawione jest zatem wyłącznie uznaniu sędziego-komisarza.

Czy i jakie uchwały mogą być powzięte na tych zgromadzeniach, zwołanych przez sędziego-komisarza z własnej inicjatywy, lub też na żądanie wierzycieli, prawo nie przewiduje. Jeżeli np. rada wierzycieli nie jest ustanowiona, uprawnienia jej, a zatem także aprobatą wyszczególnionych w prawie czynności zależy od sędziego-komisarza, a nie od zgromadzenia wierzycieli.

Niemniej nie zawiera prawo żadnych przepisów, któreby uzasadniały jakąkolwiek moc wiążącą tych uchwał dla syndyka lub sędziego-komisarza.

Należy zatem wyjść z założenia, że wykonanie uchwał powziętych przez zgromadzenie wierzycieli z wyjątkiem układu i wyżej wspomnianych dwóch przypadków, zależy w pierwszym rzędzie od uznania sę-

dziego-komisarza, względnie od syndyka, którzy w swych działaniach i zarządzeniach nie są związani uchwałami zgromadzenia.

Toteż zbyteczne jest właściwie postanowienie prawa, że sędzia-komisarz może wstrzymać wykonanie uchwały zgromadzenia wierzycieli, sprzeciwiającej się prawu i winien ją podać w ciągu trzech dni rozstrzygnięciu sądu (149), skoro nią tak i tak nie jest związany.

2. Prawo zawiera szczegółowe przepisy co do sposobu zwołania zgromadzenia i głosowania na niem.

Sędzia-komisarz zwołuje zgromadzenie wierzycieli przez obwieszczenie, w którym wskazany będzie termin, miejsce i przedmiot obrad zgromadzenia (142). Obwieszczenie nastąpi przynajmniej na dwa tygodnie przed terminem zgromadzenia. Odpisy obwieszczenia będą doręczone w tymże czasie syndykowi, członkom rady wierzycieli i upadłemu (142).

W razie odroczenia zgromadzenia, sędzia-komisarz poda obecnym do wiadomości nowy termin i miejsce zgromadzenia; obwieszczenie nie będzie dokonane (142).

Sędzia-komisarz przewodniczy na zgromadzeniu, lecz nie głosuje (143). Syndyk, członkowie rady wierzycieli i upadły, wezwany do udzielenia wyjaśnień, obowiązani są stawić się na zgromadzenie (144).

Prawo nie rozróżnia prawa uczestniczenia w zgromadzeniu i prawa głosowania i mówi jedynie o uczestniczeniu w zgromadzeniu z prawem głosowania.

3. Prawo nie rozróżnia prawa uczestniczenia w zgromadzeniu przed ustaleniem listy wierzytelności, czy też po niem, a w tym drugim wypadku także od tego, czy chodzi o głosowanie nad układem, czy też o powzięcie innej uchwały.

Przed ustaleniem listy wierzytelności biorą udział w zgromadzeniu wierzyciele upadłościowi, którzy uprawdopodobnią swoje wierzytelności.

Orzeczenie, czy wierzytelność jest uprawdopodobniona i oznaczenie sumy, według której liczony będzie głos wierzyciela, zależy od uznania i od niepodlegającego zażaleniu, postanowienia sędziego-komisarza.

Sędzia-komisarz wyda postanowienie na wniosek wierzyciela, po wysłuchaniu upadłego.

Jeżeli zgromadzenie odbywa się po ustaleniu listy wierzytelności, prawo uczestniczenia i głosowania w zgromadzeniu, nie przeznaczonem do głosowania nad układem, mają wierzyciele uprzywilejowani i nieuprzywilejowani, których wierzytelności zostały uznane. Ponadto sędzia komisarz może dopuścić także wierzycieli, którzy uprawdopodobnią swe wierzytel-

ności. Dla wierzycieli, mających wierzytelności nieuwarunkowane i niezabezpieczone, suma wierzytelności jest sumą, według której będzie liczony głos. Jeżeli wierzytelność jest zabezpieczona, lub uwarunkowana, udział wierzyciela w zgromadzeniu i głosowaniu zależy od sędziego-komisarza, który w danym razie oznaczy także sumę, jaką obliczony będzie głos wierzyciela, a to według prawdopodobieństwa spełnienia się warunku, względnie według tej części wierzytelności, która prawdopodobnie nie będzie zaspokojona z przedmiotu zabezpieczenia. Na postanowienie sędziego, wydane na wniosek wierzyciela i po wysłuchaniu upadłego niema zażalenia (145).

Wierzyciele, mający wierzytelność solidarną i niepodzielną, głosują przez jednego z pośród siebie (146).

Celem zapobieżenia skupywania głosów prawo postanawia, że wierzyciel nie ma prawa głosowania na podstawie wierzytelności, którą nabył w drodze przelewu, lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba, że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez niego długu, za który odpowiadał osobiście, lub pewnymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego, zawiązanego przed ogłoszeniem upadłości (147).

Te same zasady obliczenia głosów i prawa głosowania stosują się także do zgromadzenia, zwołanego celem głosowania nad układem, z tą różnicą, że w zgromadzeniu i głosowaniu biorą udział wyłącznie wierzyciele, których wierzytelności zostały ustalone przez sędziego-komisarza, nie biorą zaś udziału wierzyciele, mający wierzytelności uprzywilejowane, oraz małżonek upadłego, jego krewny, lub powinowaty w linii prostej, krewny, lub powinowaty w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, przysposabiający upadłego, lub przez niego przysposobiony, oraz gdy upadłym jest spółka, spółnik, będący wierzycielem, oraz ci wierzyciele, którzy uczestniczą w zgromadzeniu z tytułu wierzytelności, nabytych od wyżej wymienionych osób, po ogłoszeniu upadłości (185) nawet jeżeli wykażą, że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek zapłaty przez nich długu.

4. Postanowienia, dotyczące wymaganej większości, są rozmaite zależnie od treści uchwały.

Dla przyjęcia układu wymagana jest większość podwójna, t. j. kwalifikowana, a mianowicie, większość liczbowa głosujących wierzycieli z tem, że suma wierzytelności przypadająca na oddane przez tę większość głosy, wynosi łącznie nie mniej niż dwie trzecie ogólnej sumy wierzytelności według ustalonej przez sędziego-komisarza listy wierzytelności (185).

Uchwała zgromadzenia, obowiązująca sędziego-komisarza do zmiany składu rady wierzycieli, wymaga — zależnie od większości liczbowej głosujących, aby przypadające na głosy oddane za tą uchwałą wierzytelności, wyniosły $\frac{4}{5}$ ogólnej sumy wierzytelności, posiadanych przez wszystkich, biorących udział w głosowaniu (128).

Uchwała zgromadzenia, wyrażająca zgodę na wyłączenie z masy i oddanie do rozporządzenia upadłego wierzytelności i praw, wątpliwych co do istnienia, lub możliwości realizacji, wymaga, również niezależnie od większości liczbowej głosujących, aby sumy wierzytelności, przypadające na głosy oddane za tą uchwałą, wynosiły $\frac{3}{4}$ ogólnej sumy wierzytelności, posiadanych przez wszystkich, biorących udział w głosowaniu wierzycieli (121).

Dla wszystkich innych uchwał wymagana jest zwyczajna większość głosów, liczonych według przypadających na głosujących sum wierzytelności, a nie według liczby głosujących z tem, że większość ta wynosić musi przynajmniej piątą część ogólnej sumy wierzytelności, przypadających wszystkim uprawnionym do uczestniczenia, a zatem do głosowania w tem zgromadzeniu (148). W ten sposób, to jest, że rozstrzyga większość liczona według sumy posiadanych przez głosujących wierzytelności, mających przynajmniej piątą część ogólnej sumy wierzytelności, należy rozumieć odnośny przepis prawa, mówiący o większości głosów, gdyż inaczej na dziesięciu wierzycieli, mających łącznie 100.000 wierzytelności, sześciu wierzycieli, mających łącznie 20.000, t. j. $\frac{1}{5}$ mogłoby przegłosować pięciu wierzycieli, posiadających 80.000, co z pewnością nie leżało w intencji ustawodawców.

c) Poszczególne wierzyciele.

1. Ostatecznym celem postępowania upadłościowego jest wspólne i w granicach ustawy równomierne zaspokojenie wszystkich wierzycieli, biorących w niem udział. Nie wszyscy jednak wierzyciele biorą udział w postępowaniu upadłościowym. Jedni z nich nie mają prawa uczestniczenia w tem postępowaniu, gdyż mogą szukać zaspokojenia tylko poza majątkiem, należącym do masy; inni nie mają potrzeby uczestniczenia w tem postępowaniu, bo mogą, tak jak w postępowaniu pozaupadłościowym, niezależnie od ogółu pozostałych wierzycieli, szukać zaspokojenia, czyto na poszczególnych obiektach tego majątku, czy też na całym majątku, przed wszystkimi innymi wierzycielami. Stosownie do poszczególnych rodzajów i tytułów wie-

rzytelności rozróżniamy też rozmaitego rodzaju wierzycieli. Z wierzycieli tych mogą brać udział w postępowaniu upadłościowym, a zatem mają prawo do wspólnego i równomiernego zaspokojenia z masy upadłościowej tylko tak zwani „wierzyciele upadłościowi”, to znaczy wierzyciele osobiści upadłego, mający wierzytelności majątkowe, których tytuły pochodzą z czasu przed dniem ogłoszenia upadłości. Zasada wspólności i równomierności zaspokojenia nie jest jednak stosowana bezwzględnie i w równej mierze, nawet wobec wszystkich wierzycieli upadłościowych.

Zasada wspólności nie odnosi się do wierzycieli, mających roszczenie o wyłączenie poszczególnych przedmiotów z masy upadłości, jako nie należących do upadłego, do wierzycieli, którzy będąc zarazem dłużnikami upadłego, mogą korzystać z potrącenia i do wierzycieli, których osobiste wierzytelności do upadłego zabezpieczone są zastawem, wpisem do rejestru, lub hipoteką. Zaspokojenie bowiem tych wierzytelności nie następuje wspólnie z innymi wierzycielami, lecz niezależnie od nich przez wyłączenie, potrącenie, lub z sumy, uzyskanej z przedmiotu zaspokojenia, a tylko co do niezaspokojonej w ten sposób reszty, dzielą oni wspólny los innych wierzycieli, t. j. uczestniczą w wspólnym podziale.

Zasada zaś równości jest ograniczoną przez prawo, które ze względów państwowych, społecznych, lub ogólnoludzkich, pewnym wierzytelnościom, jak podatkom, należnościom pracowników, należnościom instytucji ubezpieczeń społecznych oraz kosztom choroby, lub pogrzebu upadłego nadaje w pewnej ograniczonej mierze pierwszeństwo przed wszystkimi innymi wierzytelnościami i zwalnia je zarazem od udziału w zawarciu układu z upadłym, a tem samem od obowiązku poddania się woli większości. Wierzytelności te nazywa prawo wierzytelnościami uprzywilejowanymi.

Pozatem jest pewien szczególny rodzaj wierzycieli upadłościowych, upośredzonych niejako wobec innych. Są to wierzyciele, którzy nabyli dobrowolnie wierzytelności w drodze przelewu lub indosu dopiero po ogłoszeniu upadłości, oraz wierzyciele stojący do upadłego w stosunku małżeńskim, pokrewieństwa lub powinowactwa. Wierzyciele ci pozbawieni są bowiem prawa głosowania na zgromadzeniu wierzycieli, a mianowicie: wierzyciele pochodni na wszelkich zgromadzeniach, a wierzyciele zostający w stosunku małżeńskim, pokrewieństwa, lub powinowactwa na zgromadzeniach, rozstrzygających o układzie.

2. Z temi zastrzeżeniami wszyscy wierzyciele upadłościowi mają równe prawa uczestniczenia w postępowaniu upadłościowym.

Uprawnienia te jednak nie wynikają z samego prawa, t. j. ze stosunku wierzyciela do upadłego i z posiadania wierzytelności upadłościowej, lecz uwarunkowane są specjalnym aktem, a mianowicie zgłoszeniem wierzytelności u sędziego-komisarza w terminie i w sposób prawem przepisany, a w dalszym ciągu wciągnięciem tej wierzytelności przez sędziego-komisarza na listę wierzytelności.

Kardynalem więc prawem wierzyciela upadłościowego jest prawo zgłoszenia wierzytelności u sędziego-komisarza, celem wpisania jej na listę wierzytelności. Zgłoszenie to jest zarazem wyrazem woli wierzyciela uczestniczenia w postępowaniu upadłościowym. Prawo, wynikające z tego uczestnictwa wykonuje wierzyciel, bądźto łącznie z innymi wierzycielami na zgromadzeniach wierzycieli, bądź też indywidualnie, bądźto bezpośrednio, bądź też przez wyłonioną z grona wierzycieli radę. Zakres jednak tych praw, przyznanych wierzycielom przez prawo upadłościowe jest w konsekwencji przewagi władzy sądowej w postępowaniu upadłościowym, bardzo szczupły. Poza uczestnictwem z prawem głosowania w zgromadzeniu wierzycieli, w szczególności poza prawem głosowania nad układem i prawem udziału w podziale funduszków masy według kategorii wierzytelności, uprawnienia wierzycieli są raczej biernej i negatywnej natury i objawiają się głównie w prawie wnoszenia zarzutów, sprzeciwów i zażaleń od czynności lub postanowień sądowych.

W szczególności wierzyciel, który zgłosił wierzytelność w terminie i w trybie przepisany, ma prawo w drodze zarzutu dochodzić należytego umieszczenia swej wierzytelności na liście wierzytelności, jeżeli jej nie umieszczono, lub umieszczono niewłaściwie. Może on też wnieść zarzut przeciwko każdej innej, na liście umieszczonej, wierzytelności (162).

To prawo niedopuszczania innych wierzycieli do udziału w postępowaniu jest przyznane wierzycielom w polskim prawie w szczuplejszym i odmiennym zakresie niż w innych ustawach.

Ustalanie bowiem listy wierzytelności nie odbywa się, jak np. według ordynacji austriackiej i niemieckiej na rozprawie, na ten cel wyznaczonej, lecz sędziakomisarz dokonuje go poza posiedzeniem sądu i bez uprzedniego wysłuchania wierzycieli (161).

Według wspomnianych ordynacji każdy sprzeciw wywołuje ten skutek, że wierzytelność, przeciwko której wniesiono sprzeciw, nie zostaje wciągnięta na listę (tabelę), lecz odnośny wierzyciel musi w drodze zwykłego postępowania dochodzić ustalenia swej należności. Na podstawie zaś przepisów prawa upadłościowego, sędzia-komisarz sporządza listę i ustala wierzytelności bez wszelkiego udziału wierzycieli. Sprzeciw, wniesiony następnie po wyłożeniu listy w kancelarii sądu przeciwko którejkolwiek wierzytelności, nie eliminuje jej jeszcze z listy, a wnoszący sprzeciw musi na następnej rozprawie wyznaczonej przez sąd, uzasadnić i udowodnić słuszność sprzeciwu, poczem dopiero sąd wyda postanowienie (162).

Prawo więc polskie ułatwia ustalenie własnej, a utrudnia obalenie obcej wierzytelności.

Poszczególnemu wierzycielowi przysługuje także prawo zarzutu przeciwko planowi podziału i to zarówno przeciwko nienależystemu umieszczeniu własnej, jak i przeciwko umieszczeniu cudzej wierzytelności (208).

Zarzuty może też wnosić każdy wierzyciel przeciwko przyjętemu przez większość wierzycieli układowi z tym skutkiem, że rozpoznanie zatwierdzenia układu nie będzie się odbywało na posiedzeniu niejawnem, lecz na rozprawie, na którą wnoszący zarzut będzie wezwany (189).

Może też każdy wierzyciel, jeżeli upadły nie wykona wobec niego zobowiązań, wynikających z układu, wnieść do sądu wniosek o uchylenie układu (197).

W końcu służy poszczególnym wierzycielowi prawo zażalenia od wszystkich postanowień sądu i sędziego-komisarza, które ich bezpośrednio dotyczą, a któremi czują się pokrzywdzeni, o ile prawo nie wyklucza środka odwoławczego.

Natomiast wierzyciele nie mają czynnego udziału, ani w wyborze syndyka, ani w żadnych czynnościach zarządu i likwidacji masy.

To odsunięcie wierzycieli od udziału w postępowaniu zarządownem objawia się także w bardzo szszupłym zakresie ich uprawnień proceduralnych.

Postanowienia sądu zapadają przeważnie na posiedzeniach niejawnych, a nawet w tych nielicznych przypadkach, gdzie poprzedza je rozprawa, wezwani bywają na posiedzenie tylko członkowie rady wierzycieli o ile wogóle jest powołana. Jedynie tylko, gdy przedmiotem rozprawy jest zatwierdzenie układu (189), albo zarzut przeciwko planowi podziału (210), albo wniosek o uchylenie układu (197)), wezwany zostaje na posiedzenie wierzyciel,

który wniósł zarzut przeciwko układowi lub planowi, względnie żąda uchylenia układu. Tylko w tym ostatnim wypadku dopuszczeni są do rozprawy także inni wierzyciele, którzy stawiają się bez wezwania.

Poza rozprawą sędzia-komisarz, lub sąd przesłuchują wierzycieli tylko wtedy, gdy uważają to za potrzebne, a tylko w nielicznych wypadkach, wysłuchanie członków rady jest prawem nakazane (73).

Postanowień dotyczących ogółu wierzycieli, nie doręcza się poszczególnym wierzycielowi (76). Są one ogłaszane lub obwieszczane. Przez obwieszczenie zwołuje się też zgromadzenia wierzycieli. Tylko o ogłoszeniu upadłości obowiązany jest syndyk zawiadomić poszczególnych wierzycieli, których adresy są mu znane. Niemniej obowiązany jest sędzia-komisarz, niezależnie od obwieszczenia, wezwać poszczególnych wierzycieli na zgromadzenie wierzycieli, przeznaczone na zawarcie układu (179), oraz zawiadomić poszczególnych wierzycieli o wyłożeniu planu podziału w sekretarjacie sądu (208).

d) Grupy wierzycieli.

1. Oprócz uprawnień, przysługujących poszczególnym wierzycielowi i wykonywanych bądźto przez ogół wierzycieli na zgromadzeniach wierzycieli, bądź też przez wyznaczone z grona wierzycieli rady wierzycieli, prawo upadłościowe zastrzega także niektóre uprawnienia wierzycielowi, których wierzytelności przedstawiają pewien odsetek ogólnej sumy wierzytelności.

I tak: na wniosek wierzycieli, mających przynajmniej piątą część wierzytelności uznanych, lub uprawdopodobnionych, a zatem także przed ustaleniem listy wierzytelności, sędzia-komisarz obowiązany jest ustanowić radę wierzycieli (126).

Wierzyciele, mający przynajmniej piątą część ogólnej sumy wierzytelności, które zostały uznane, lub uprawdopodobnione, a zatem również już przed ustaleniem listy wierzytelności mogą zgłosić wniosek o zmianę składu rady wierzycieli, który to wniosek sędzia-komisarz obowiązany będzie, albo uwzględnić, albo też przedstawić zgromadzeniu wierzycieli (128).

W razie prawomocnego skazania upadłego, który zawarł układ, za przestępstwo na szkodę wierzycieli, wierzyciele, mający łącznie czwartą część ogólnej sumy wierzytelności uznanych, mogą w przeciągu dwóch lat od daty prawomocnego zatwierdzenia układu, złożyć w sądzie wniosek

o uchylenie układu, co do którego orzeknie sąd, po przeprowadzonej rozprawie (197).

We wszystkich powyższych przepisach prawo mówi o wierzycielach w liczbie mnogiej, nie jest jednak przeciwną duchowi prawa, interpretacja, że te same uprawnienia przysługują także poszczególnemu wierzycielowi, o ile jego wierzytelność stanowi wymaganą część ogólnej sumy wszystkich wierzytelności.

Ponadto na wniosek dwóch wierzycieli, mających łącznie nie mniej niż trzecią część ogólnej sumy wierzytelności uznanych (a zatem dopiero po ustaleniu listy wierzytelności), sędzia-komisarz obowiązany jest zwołać zgromadzenie wierzycieli (141).

D. Upadły.

Pomimo utraty przez upadłego prawa zarządu i rozporządzania majątkiem, stanowiącym masę i niezależnie od obowiązków i ograniczeń, jakie na niego nakłada ogłoszenie upadłości, nie pozostaje on pozbawiony pośredniego wpływu na ten zarząd przez prawo uczestniczenia w postępowaniu upadłościowym, przyznane mu przez prawo upadłościowe.

Pozbawienie go tego prawa byłoby bowiem o tyle krzywdzącym, że syndyk, którego pieczy pozostawione są interesy upadłego, jest zarazem zastępcą interesów wierzycieli. Skoro więc, mimo tego zastępstwa i niezależnie od niego wierzyciel, czy to sam, czy też przez pełnomocnika, uczestniczy w postępowaniu względnie w niektórych jego czynnościach, — przyznany jest, w tych samych czynnościach, dla przeciwwagi, także udział upadłemu.

Pozatem niektóre czynności syndyka względnie sędziego-komisarza, jak np. ustalenie wierzytelności, przesądzają stosunek dłużnika do wierzyciela także na czas poupadłościowy. Te czynności również nie mogą się odbyć bez udziału upadłego.

Przed ułożeniem projektu listy wierzytelności, syndyk wysłuchać zatem musi upadłego, względnie wyznaczyć mu termin, w którym syndyk oświadczyć ma, czy uznaje, czy też nie unaje zgłoszonej wierzytelności (153), a to z tym skutkiem, że nieuznanie wierzytelności przez upadłego, odbiera liście wierzytelności odnośnie do tej wierzytelności, chociaż została ustalona przez sędziego-komisarza, moc tytułu wykonawczego w razie zawarcia układu (196) względnie daje podstawę upadłemu do uchylenia mocy obowiązującej listy wierzytelności, jako tytułu egzekucyjnego, odnośnie do tej wierzytelności (170), w razie umorzenia lub ukończenia postępowania w inny sposób niż skutek zawarcia układu.

Niezależnie od tego prawo upadłościowe polskie, odmiennie od ordynacji austriackiej i niemieckiej, przyznaje upadłemu na równi z wierzycielami prawo sprzeciwu przeciwko uznaniu poszczególnych wierzytelności przez sędziego-komisarza (162), a temsamem, o ile sąd sprzeciw uzna, możliwość usunięcia wierzytelności od uczestnictwa w postępowaniu upadłościowym.

Upadły ma również, na równi z wierzycielami, prawo wnoszenia zarzutów przeciwko zatwierdzonemu przez sędziego-komisarza, planowi podziału (208).

Ponadto ilekroć prawo upoważnia sędziego-komisarza, lub sąd do wysłuchania, lub nakłada na nich obowiązek wysłuchania, przed wydaniem postanowienia, wierzyciela, lub członków rady wierzycieli, tylekroć i upadły ma prawo być wysłuchanym (124, 137, 149, 177, 188). Na wszystkie jawne posiedzenia, odbywane przez sędziego-komisarza, lub przez sąd (137, 149, 165, 189, 197, 210), upadły winien być wezwany i ma prawo brać w nich udział. Upadły ma też prawo brać udział w zgromadzeniu wierzycieli, a nawet obowiązany jest uczestniczyć w niem, o ile zostaje wezwany do udzielenia wyjaśnień (144).

Prawo zażalenia od postanowień sędziego-komisarza lub sądu, o ile wogóle nie jest wykluczone, służy wszystkim osobom, których dotyczy, a zatem także upadłemu o ile dotyczy bezpośrednio jego interesu, a upadły czuje się danem postanowieniem pokrzywdzony.

Pozatem upadły ma także niektóre, już bardziej osobiste prawa, jakoto prawo przeglądania nadchodzącej dla niego korespondencji (96), prawo uczestniczenia przy inwentaryzacji masy (105). Może on też żądać wyłączenia z masy i oddania mu do swobodnej dyspozycji, wątpliwych co do istnienia praw i wierzytelności (121), może być przyjęty za wynagrodzeniem do pracy przy prowadzeniu przedsiębiorstwa (98) i otrzymać zasiłek dla siebie lub swej rodziny (131).

Najważniejszym jednak i zasadniczym prawem upadłego jest nieograniczone, odmiennie od innych ustawodawstw, żadnymi zastrzeżeniami co do proponowanych warunków, prawo upadłego do zawarcia układu z wierzycielami, w każdym stadium postępowania, po ustaleniu wierzytelności (171).

Jest to prawo nieuwarunkowane oceną, lub uznaniem sądu, gdyż sędzia-komisarz, o ile nie zachodzą wyrażne w prawie wyliczone przeszkody, obowiązany jest upadłego do układu dopuścić, a sąd, układ zatwierdzić. Prawo upadłościowe w jaknajszerszej mierze popiera urzeczywistnienie tego prawa upadłego do zawarcia układu: a to zarówno przez ciasny zakres powyższych prze-

szkód, jak przez swobodę proponowania dowolnych warunków układowych nieograniczonych pod względem redukcji długów lub czasu trwania spłaty, jak przez niedopuszczenie zażaleń od postanowień dopuszczających upadłego do układu i utrudnienie uchylecia zawartego układu.

Z prawem do układu związane jest też prawo upadłego do żądania wstrzymania likwidacji, w razie wniesienia podania o układ i obowiązek sądu wstrzymania likwidacji, w razie dopuszczenia do układu (110).

TYTUŁ IV. TOK POSTĘPOWANIA

Główne stadja postępowania upadłościowego, po ogłoszeniu upadłości, są następujące: ustalenie masy czynnej, to jest uchwycenie całego majątku czynnego upadłego, zabezpieczenie i inwentaryzacja tego majątku, zarząd tym majątkiem, spieniężenie go, ustalenie stanu biernego, polegające na zgłoszeniu i ustaleniu wierzytelności upadłościowych, dalej podział, spieniężenie masy pomiędzy wierzycieli, chyba, że pomiędzy upadłym, a wierzycielami doszło do zawarcia układu i wreszcie ukończenie postępowania upadłościowego.

A. USTALENIE STANU CZYNNEGO MASY.

Inwentaryzacja masy.

1. Ustalenie stanu czynnego masy nie jest czynnością sądową, lecz czynnością zarządu i jest temsamem wykonywane przez syndyka, jedynie pod nadzorem sędziego-komisarza.

Pierwszem zadaniem syndyka, po złożeniu przyrzeczenia wobec sędziego-komisarza, że obowiązki swe wykona z całą sumiennością (92), jest ustalenie stanu czynnego masy, a więc przede wszystkim zabezpieczenie, zinwentaryzowanie i oszacowanie tego majątku.

Syndyk na podstawie postanowienia o ogłoszeniu upadłości, obejmuje ze samego prawa majątek upadłego (90).

Celem zabezpieczenia tego majątku, sąd, względnie w wypadkach nie cierpiących zwłoki, przewodniczący, mogą na żądanie wierzyciela, od którego pochodzi wniosek o ogłoszenie upadłości, jeszcze przed rozstrzygnięciem tego wniosku, wydać zarządzenia tymczasowe, jakie uznają za stosowne (12), jak np., ostrzeżenie w księgach hipotecznych i t. p.

Upadły obowiązany jest wydać syndykowi cały majątek, będący w jego posiadaniu i wskazać gdzie i jakie przedmioty majątkowe znajdują się w posiadaniu osób

trzecich. W szczególności upadły wydać ma syndykowi księgi handlowe, zarówno bieżące, jak i z lat poprzednich, korespondencję i inne dokumenty (18).

Także osoby, które mają w swoim władaniu rzeczy upadłego, chociażby z mocy prawa zastawu, prawa zatrzymania, lub na podstawie innego tytułu, obowiązane są zawiadomić o tem syndyka, oraz na żądanie syndyka, komornika, lub notariusza, okazać je celem oszacowania i wciągnięcia do spisu inwentarza (107).

Wprowadzenie syndyka, lub zarządcy odrębnego majątku w posiadanie majątku upadłego, w razie potrzeby, to jest w razie posiadania majątku upadłego, w razie potrzeby, to jest w razie potrzeby przez komornika na podstawie postanowienia o wyznaczeniu syndyka lub zarządcy (94).

Na żądanie syndyka dokonane też będzie przez komornika przymusowe otworzenie zamkniętych pomieszczeń i schowków, przeszukanie rzeczy upadłego, jego mieszkania i schowków oraz przeszukanie odzieży, którą upadły ma na sobie (106).

Upadły obowiązany jest też udzielać sędziemu-komisarzowi i syndykowi, względnie jego zastępcy i zarządcy odrębnego majątku wszelkich potrzebnych wyjaśnień z wyjątkiem wyjawienia technicznych sposobów produkcji, stanowiących jego tajemnicę (18).

W razie podejrzenia, że upadły ukrywa się, lub że ukrywa swój majątek, sąd wydając postanowienie o ogłoszeniu upadłości, może zastosować do upadłego przymus osobisty. Sąd może również i po ogłoszeniu upadłości zastosować ten środek, jeżeli upadły uchybia swoim obowiązkom, dopuszcza się czynów, mających na celu ukrycie majątku, obciążenie go pozornymi zobowiązaniami, lub wogóle utrudnienie ustalenia majątku (19). Pozatem odmowa współdziałania upadłego przy ustaleniu majątku jest jedną z przyczyn, dla których sędzia-komisarz może go nie dopuścić do układu (177).

Oprócz upadłego obowiązane są udzielać syndykowi, na jego żądanie wszelkich wiadomości, dotyczących majątku upadłego, urzędy, instytucje i osoby mające te wiadomości (97) w pierwszym zatem rzędzie osoby zajęte w przedsiębiorstwie upadłego.

Niezależnie od obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości, syndyk, celem uchwycenia majątku upadłego, obowiązany jest podjąć odpowiednie czynności dla ujawnienia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w księgach hipotecznych oraz w innych księgach i rejestrach, do których wpisany jest majątek upadłego (95) np. w rejestrze statków, rejestrze zbożowym, drzewnym lub t. p. Natomiast ujawnienie wzmianki o ogłoszeniu

upadłości w rejestrze handlowym, nie należy do obowiązków syndyka, lecz następuje na zarządzenie sądu (19 Kh).

Syndyk zawiadomi też o upadłości izbę skarbową, ubezpieczalnię społeczną oraz tych wierzycieli, których adres jest znany (96).

Syndyk obowiązany jest zawiadomić urzędy kolejowe, portowe, pocztowe i telegraficzne, które odtąd korespondencję i wszelkie przesyłki, adresowane do upadłego, doręczać będą syndykowi, lub stosownie do jego żądania, zarządcy odrębnego majątku. Syndyk pozwoli upadłemu przejrzeć korespondencję i wyda mu korespondencję i przesyłki, które nie dotyczą majątku masy, lub których zatrzymanie, ze względu na zawarte w nich wiadomości nie jest potrzebne (96).

W końcu syndyk zawiadomi o upadłości banki i instytucje, w których upadły ma złożone pieniądze, lub inne przedmioty majątkowe, albo w których posiada schowki (96). Schowki te w razie odmowy ich otwarcia przez upadłego, mogą być na żądanie syndyka przez komornika przymusowo otworzone (106).

2. Opieczętowanie, całkowite lub częściowe, majątku upadłego nie jest obowiązkowe. Może ono być dokonane z własnej inicjatywy syndyka lub na żądanie sędziego-komisarza. Uskutecznia je komornik lub notariusz (103). Należy jednak unikać zbyt częstego opieczętowania, względnie zarządzać je tylko w razie niebezpieczeństwa usunięcia przedmiotów majątkowych, zwłaszcza, że pieczęcie muszą być usunięte — jeżeli to już przedtem na żądanie sędziego-komisarza nie nastąpiło, — przy sporządzeniu spisu inwentarza, a inwentarz ma być sporządzony przez syndyka w jak najkrótszym czasie (105).

Ruchomości, znajdujące się we władaniu osób trzecich mogą być opieczętowane tylko za wyraźną zgodą tych osób (103).

3. Oprócz postanowienia, że inwentarz sporządzony ma być i oszacowany w jak najkrótszym czasie, prawo nie zawiera żadnych postanowień co do sposobu jego sporządzenia.

Inwentarz choć jest urzędowym spisem majątku masy, nie ma w dalszym ciągu postępowania wielkiego, w szczególności także prawnego znaczenia. Okoliczność, że jakiś przedmiot nie jest inwentarzem objęty, nie odbiera mu charakteru przynależności do masy, tak samo, jak objęcie jakiegoś przedmiotu inwentarzem nie przesądza jeszcze jego przynależności do upadłego.

Tem, oraz intencją unikania zbyt dużych kosztów, tłumaczy się zapewne, że prawo pozostawia uznaniu syndyka czy zechce spisu inwentarza dokonać sam, czy też powierzyć tę

pracę komornikowi, lub notariuszowi. Tak samo i oszacowanie spisane inwentarza winno być dokonane przez samego syndyka (105), który w razie potrzeby, na podstawie ogólnych swych upoważnień może korzystać z pomocy innych osób, (a zatem i biegłych) w zakresie ich zawodowej specjalności (97). W każdym razie inwentarz oszacowany i spisany przez syndyka ma to samo znaczenie co inwentarz spisany przez komornika, lub notariusza i oszacowany przez biegłych.

O terminie spisania inwentarza należy zawiadomić upadłego i członków rady wierzycieli, o ile jest powołana, którzy mogą być obecni przy tej czynności (105) oraz pomocni syndykowi przy oszacowaniu.

Przy oszacowaniu tem syndyk nie jest związany, ani przepisami prawa handlowego, nie dopuszczającego wyższego oszacowania ponad cenę nabycia, ani księgami upadłego. Wyceni on inwentarz według swej najlepszej wiedzy, biorąc za podstawę ceny rynkowe, przy uwzględnieniu ewentualnego likwidacyjnego spieniężenia.

Także przy oszacowaniu nieruchomości, prawo nie ogranicza syndyka, pozostawiając jego uznaniu, czy zechce przestrzegać w tym względzie postanowień Kodeksu postępowania cywilnego, dotyczących oszacowania nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym.

Inwentarz powinien obejmować cały majątek upadłego, zarówno znajdujący się w jego mieszkaniu, jak w posiadaniu osób trzecich, zarówno ruchomości jak i nieruchomości.

Do inwentarza syndyk dołączy uwagi co do stanu majątku i co do możliwości jego likwidacji (105).

4. Na podstawie spisu inwentarza innych dokumentów oraz oszacowania syndyk sporządzi bilans, lub sprostuje bilans, złożony przez upadłego (108).

Jeszcze ogólniejsze od przepisów normujących inwentaryzację są przepisy, dotyczące bilansu, gdyż prawo nie nakazuje syndykowi sporządzenia nowego bilansu, lecz pozwala mu zamiast sporządzenia nowego bilansu sprostować, stosownie do wyniku spisu i oszacowania inwentarza, względnie innych dokumentów, bilans złożony przez upadłego.

Bilans ten bowiem, nietylko podobnie jak inwentarz, pozbawiony jest wszelkiego znaczenia prawnego, lecz odmiennie od tegoż niema nawet właściwej realnej podstawy, bo przecież gdy inwentarz jest spisem rzeczywiście istniejących i przez syndyka uchwyconych przedmiotów majątkowych, to bilans jest zestawieniem tych aktywów z passywami, t. j. z wierzytelnościami, które trzecim osobom przysługują od upadłego. Ustalenie jednak tych wierzytelności opiera się, aż do czasu zgłoszenia wierzytelności, na księgach lub wskazaniach upadłego, podczas gdy w dalszym postępowaniu upadłościowym,

czyto dla współudziału w tem postępowaniu, czy też dla podziału, mają znaczenie tylko te wierzytelności, które zostały przez wierzycieli zgłoszone i przez sędziego-komisarza uznane.

Bilans zatem, sporządzony przed zgłoszeniem wierzytelności przez syndyka, ma tylko dać ogólną podstawę orientacyjną co do stanu masy.

5. Spis inwentarza wraz z bilansem powinien syndyk przedstawić sędziemu-komisarzowi w ciągu miesiąca od daty ogłoszenia upadłości. Jeżeli nie można na czas tego uczynić, syndyk złoży tymczasem w powyższym terminie sędziemu-komisarzowi ogólne sprawozdanie o stanie masy upadłości i o możliwości zaspokojenia wierzycieli. Nie zwalnia go to jednak od obowiązku późniejszego złożenia inwentarza i bilansu (109).

6. Jeszcze przed złożeniem inwentarza i bilansu, względnie powyższego ogólnego sprawozdania, a zatem przed rozpoczęciem likwidacji, syndyk może, bądźto za zezwoleniem sędziego-komisarza z wolnej ręki, bądź też w drodze licytacji, przez komornika, lub notariusza, sprzedać ruchomości, o ile to jest potrzebne na zaspokojenie kosztów postępowania, niemniej też ruchomości, które ulegają szybkiemu zepsuciu, lub które wskutek opóźnienia sprzedaży straciłyby znacznie na wartości, lub wkońcu takie, których przechowanie pociąga za sobą zbyt wielkie koszty w stosunku do ich wartości (111).

Likwidacja i zarząd masy.

1. Po przedłożeniu sędziemu-komisarzowi inwentarza i bilansu, lub też, o ile te nie są jeszcze gotowe, po złożeniu sprawozdania o stanie masy i możliwości zaspokojenia wierzycieli, a zatem najpóźniej w miesiąc od daty ogłoszenia upadłości, syndyk powinien przystąpić do likwidacji majątku masy upadłości (110) t. j. do sprzedaży ruchomości i nieruchomości, ściągnięcia wierzytelności od dłużników upadłego i zrealizowania innych praw majątkowych, wchodzących w skład masy (112).

Likwidacja nie jest jednak celem, lecz tylko środkiem dla osiągnięcia celu postępowania upadłościowego.

Celem tym jest jaknajkorzystniejsze zaspokojenie ogółu wierzycieli, czyto drogą układu, czy też drogą podziału spieniężonej masy, a oba te cele wymagają odmiennych sposobów działania.

Głównym więc zadaniem syndyka po sporządzeniu powyższych zestawień, lub ogólnego sprawozdania, będzie obranie w porozumieniu z sędzią-komisarzem właściwego kierunku dalszego zarządu masą, po zasięgnięciu opinii rady wierzycieli, lub w braku jej, nawet ogółu wierzycieli.

Jeżeli postanowienie o ogłoszeniu upadłości nie jest jeszcze uprawomocnione, sędzia może wstrzymać rozpoczęcie likwidacji, aż do uprawomocnienia się postanowienia, może też wstrzymać rozpoczęcie likwidacji, lub wstrzymać rozpoczętą już likwidację, aż do rozstrzygnięcia podania upadłego o dopuszczenie go do układu (110).

Sędzia-komisarz skorzysta z tego uprawnienia wstrzymania likwidacji, jeżeli istnieją widoki, że upadły zostanie dopuszczony do układu. Po dopuszczeniu upadłego do układu, sędzia-komisarz obowiązany jest wstrzymać likwidację (110).

Nawet jednak jeżeli upadły jeszcze podania o układ nie wniósł — gdyż często we wczesnym stadium postępowania upadłościowego nie będzie mógł ustalić jeszcze propozycji układowych — lecz zachodzi prawdopodobieństwo zawarcia układu, syndyk obierze odpowiedni kierunek zarządu. W interesie bowiem korzystnego układu, jak i możliwości dotrzymania warunków tegoż przez upadłego, a zatem w interesie wierzycieli, leży utrzymanie przedsiębiorstwa upadłego, które przez przedwczesną, lub przyspieszoną likwidację, może być uniemożliwione.

W tych przypadkach od okoliczności danej upadłości zależeć będzie decyzja, czy wstrzymać całkowicie likwidację, czy ograniczyć ją tylko do niektórych zbędnych części majątku, czy też przy równoczesnym, całkowitym, lub częściowym wstrzymaniu likwidacji, prowadzić dalej przedsiębiorstwo, albo też wydzierżawić je o ile to będzie korzystniejsze dla masy.

2. Na prowadzenie przedsiębiorstwa, o ile ma trwać nie dłużej, niż trzy miesiące od daty ogłoszenia upadłości, syndyk uzyskać musi zezwolenie rady wierzycieli, względnie sędziego-komisarza, o ile rada nie jest ustanowiona. Gdyby zaś zachodziła konieczność dłuższego, lub dalszego prowadzenia przedsiębiorstwa, lub tegoż wydzierżawienia, albo też wydzierżawienia nieruchomości przeznaczonej dla jego prowadzenia, syndyk uzyskać musi zezwolenie sądu (131, 114, 140).

W każdym razie, nawet jeżeli chodzi o prowadzenie przedsiębiorstwa tylko przez trzy miesiące od daty ogłoszenia upadłości, sama uchwała rady wierzycieli, nie jest dla syndyka wiążąca. Dla prowadzenia przedsiębiorstwa potrzeba i zgody syndyka i zezwolenia rady wierzycieli a nawet wykonanie dotyczącej uchwały rady wierzycieli może być przez sędziego-komisarza wstrzymane, i sprawa poddana rozstrzygnięciu sądu (137).

W razie zaś gdy chodzi o dalsze prowadzenie, lub wydzierżawienie przedsiębiorstwa, a zatem gdy wymagane jest zezwolenie sądu, to wprawdzie prawo nie zawiera w tym kierunku żadnych przepisów, istota rzeczy wymaga jednak, by postanowienie to nie było nieograniczone co do czasu. Sąd więc wyda syndykowi

upoważnienie do prowadzenia lub wydzierżawienia przedsiębiorstwa tylko na pewien czas, ażeby po upływie tegoż postanowienie swe w razie potrzeby, ponowić.

Od postanowień sądu, dotyczących prowadzenia, lub wydzierżawienia przedsiębiorstwa niema zażalenia

Zależnie od tych decyzji syndyk skorzysta też ze swego prawa utrzymania w mocy umów dwustronnych, względnie odstąpienia od nich, zwłaszcza co do umów pracy, umów najmu i dzierżawy lokali przedsiębiorstwa i t. p.

Także i w przypadku, gdy niema widoków zawarcia układu, lub nawet, gdy zapadło już postanowienie niedopuszczenia upadłego do układu, syndyk musi mieć na względzie, że korzystniejsze jest zbycie całego przedsiębiorstwa, aniżeli spieniężanie poszczególnych jego części. Toteż prawo poleca, aby przedsiębiorstwo upadłego, jeżeli to jest możliwe, sprzedane było jako całość (113). W razie więc możliwości i prawdopodobieństwa zbycia całego przedsiębiorstwa, syndyk wstrzyma likwidację częściowo lub całkowicie, względnie pokieruje nią w taki sposób, aby wartość przedsiębiorstwa jaknajmniej na tem ucierpiała.

Co do samego sposobu przeprowadzenia likwidacji, prawo niewiele zawiera przepisów. Przy wyborze najwłaściwszego sposobu realizacji masy syndyk kierować się będzie raczej rozważaniami gospodarczo-handlowymi, a zatem widokami osiągnięcia najkorzystniejszego rezultatu dla masy, aniżeli prawnymi.

3. W szczególności od jego uznania zależeć będzie, czy dla likwidacji obierze drogę sprzedaży licytacyjnej, czy też przy uzyskaniu przewidzianych przez prawo zezwoleń rady wierzycieli, względnie sędziego-komisarza, drogę sprzedaży przedsiębiorstwa jako całości, lub też sprzedaży poszczególnych obiektów z wolnej ręki.

Sprzedaż przedsiębiorstwa, jako całości, odbywa się na zasadach zbycia przedsiębiorstwa, ustalonych przez kodeks handlowy i obejmuje wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa (40 Kh.)

W skutkach swoich różni się sprzedaż przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym tem, że nabywca w żadnym razie nie odpowiada za długi upadłego (113), ani też za zobowiązania przedsiębiorstwa z czasu prowadzenia tegoż od ogłoszenia upadłości aż do czasu zbycia (113). Są to wierzytelności upadłościowe, względnie długi masy, które będą zaspokojone w drodze podziału ze sumy uzyskanej przy zbyciu przedsiębiorstwa. Poza tem nabywca przedsiębiorstwa tylko wtedy będzie mógł używać firmy przedsiębiorstwa, która zawiera nazwisko upadłego, jeżeli uzyska zezwolenie upadłego (113).

Ponieważ zbycie przedsiębiorstw następuje z reguły z wolnej ręki, syndyk będzie musiał uzyskać na nie zezwolenie sędziego-komisarza, względnie, o ile to zbycie obejmuje także wierzytelności i prawa, lub nieruchomości, również zezwolenie rady wierzycieli, o ile jest ustanowiona.

4. Towary, które mają cenę targową lub giełdową powinien syndyk sprzedać z wolnej ręki po kursie dziennym dnia sprzedaży. Gdy zaś sprzedaż z wolnej ręki nie da się uskutecznić, winien je sprzedać w drodze publicznej licytacji (115).

Wszystkie inne towary i ruchomości mogą być sprzedane w drodze licytacji publicznej, lub też za zezwoleniem sędziego-komisarza (115) z wolnej ręki. Także i przy sprzedaży z wolnej ręki powinien syndyk, czy to drogą ściągania ofert, czy też w inny sposób, dbać o uzyskanie jaknajlepszey ceny, gdyż w przeciwnym razie będzie wierzycielom odpowiedzialny za szkodę.

5. Sprzedaż licytacyjna ruchomości odbywać się w jednym terminie, bez oszacowania, nie według przepisów K. p. c., lecz uproszczonym trybem, określonym w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 stycznia 1935 (Dz. U. R. P. Nr. 3 poz. 19). (116).

Licytację przeprowadza na żądanie syndyka komornik lub notariusz, o ile zaś chodzi o przedmioty, dopuszczone do obrotu giełdowego, także zaprzysiężony makler giełdowy (115).

6. Osobny tryb postępowania dotyczy takich przedmiotów, wchodzących w skład masy, na których ciąży prawo zastawu lub zatrzymania — ustawowe (np. prawo ajenta, komisarza, przewoźnika, spedytora, składnika itp.), lub też umowne. Osoby, które mają w swoim władaniu przedmioty, wchodzące w skład masy z tytułu prawa zastawu lub zatrzymania, są bowiem nie tylko uprawnione, lecz także obowiązane do sprzedaży tych przedmiotów w terminie, który wyznaczy sędzia-komisarz na wniosek syndyka (117). Sprzedaż odbywa się wówczas w drodze prawem przepisanej, a w szczególności, ponieważ przeważnie chodzić będzie o zastaw handlowy, w sposób przepisany w Kodeksie Handlowym (510, 511, 512 Kh).

Jeżeli w oznaczonym terminie sprzedaż nie zostanie dokonana przez osobę, której przysługuje prawo zastawu lub zatrzymania, syndyk może żądać wydania tych rzeczy i sprzedać je w drodze licytacji publicznej, przepisanej przy sprzedaży ruchomości. Z uzyskanej ceny będzie zaspokojona wierzytelność, która była zabezpieczona zastawem, reszta zaś przekazana będzie do funduszu masy. O miejscu i terminie sprzedaży syndyk zawiadomi osoby, którym służy prawo zastawu lub zatrzymania, chyba, że zwłoka grozi niebezpieczeństwem (117).

Te same przepisy stosować się będą analogicznie, gdy przedmiot obciążony prawem zastawu nie znajduje się we władaniu osoby, której przysługuje prawo zastawu, lecz w posiadaniu masy, a zatem we władaniu syndyka, oczywiście tylko w przypadkach, gdy ustanowienie prawa zastawu jest możliwe bez objęcia przedmiotu zastawu w posiadanie przez wierzyciela.

7. Sprzedaż praw i wierzytelności może być dokonana przez syndyka po uzyskaniu zezwolenia rady wierzycieli, względnie sędziego-komisarza, o ile rada nie została wyznaczona (131).

Do sprzedaży wierzytelności i praw, nawet zabezpieczonych wpisem hipotecznym, stosuje się odpowiednio przepisy o sprzedaży ruchomości (Kpc. 652).

8. Na wniosek syndyka, przyjęty uprzednio przez radę wierzycieli, względnie przez sędziego-komisarza, gdy rada nie jest wyznaczona, zgromadzenie wierzycieli większością reprezentującą $\frac{3}{4}$ ogólnej sumy wierzytelności, przypadających uprawnionym do głosowania na tem zgromadzeniu, może wyłączyć z masy upadłości wierzytelności i prawa, wątpliwe co do istnienia i możliwości realizacji. Temi wierzytelnościami i prawami może upadły dowolnie rozporządzać (121). Postanowienie to zapobiega zbytecznemu obciążeniu zarządu masy i przewlekaniu likwidacji przez realizację wierzytelności i praw, trudnych do realizacji i mało wartościowych. Warunek jednak uprzedniej uchwały zgromadzenia wierzycieli i to tak wielką większością głosów jest niepotrzebnem utrudnieniem powyższego wyłączenia z masy. Ordynacja austriacka dopuszcza wyłączenie z masy i oddanie upadłemu nie tylko wątpliwych wierzytelności, lecz także mało wartościowych przedmiotów i wymaga jedynie zezwolenia sędziego-komisarza.

9. Nieruchomości, własność górnicza, prawo wydobywania żywic ziemnych, kolej żelazna, handlowy statek morski, lub statek żeglugi śródlądowej, wpisany do rejestru, będą sprzedane przez licytację publiczną. Jednak za zezwoleniem rady wierzycieli, lub w braku jej za zezwoleniem sędziego-komisarza, mogą być sprzedane z wolnej ręki, niezależnie od tego, czy na tych obiektach zabezpieczone są prawa osób trzecich, czy też nie, albowiem prawa te naskutek sprzedaży z wolnej ręki nie ulegają naruszeniu (120).

Sprzedaż w postępowaniu upadłościowym i to zarówno sprzedaż ruchomości jak i nieruchomości, dokonana z wolnej ręki lub w drodze licytacyjnej, ma te same skutki prawne, jakie ma sprzedaż w postępowaniu egzekucyjnym. Dotyczy to zarówno przejścia własności (615, 720 K.p.c.) odpowiedzialności

z powodu wad (620, 696 Kpc.) oddziaływania na stosunek najmu i dzierżawy (721, 722 Kpc.) jak i innych skutków sprzedaży egzekucyjnej.

Odmienne tylko aniżeli przy sprzedaży egzekucyjnej, w razie sprzedaży z wolnej ręki nieruchomości górniczej, praw wydobywania żywic ziemnych, kolei żelaznej lub wpisanego do rejestru statku, prawa osób trzecich zabezpieczone na tych obiektach zostają, jak wspomniano, nienaruszone (120).

Nabywca nieruchomości sprzedanej z wolnej ręki obowiązany jest w myśl art. 137, i 138 ordynacji podatkowej do zapłacenia należnego z tej nieruchomości za czas przed jej nabyciem podatku gruntowego, względnie podatku od nieruchomości lub placów niezabudowanych wraz z dodatkami (120).

10. Sprzedaż licytacyjna nieruchomości, własności górniczej, prawa wydobywania żywic ziemnych, kolei żelaznej, statku handlowego, morskiego, lub żeglugi śródlądowej, wpisanych do rejestru statków, odbywa się według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji (118).

Do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego lub do przyłączenia się do wszczętego już postępowania egzekucyjnego, uprawniony jest syndyk, na podstawie postanowienia o ogłoszeniu upadłości (119), które stanowi temsamem tytuł egzekucyjny i będzie przez sąd zaopatrzone klauzulą wykonalności.

Temsamem w postępowaniu egzekucyjnym syndyk występuje jako wierzyciel — co nie przesądza zresztą charakteru jego stanowiska w postępowaniu upadłościowym, jako takim, — i jakkolwiek odmiennie np. od ordynacji austriackiej, która wyraźnie to stanowi, prawo upadłościowe nie postanawia, że syndykowi w postępowaniu egzekucyjnym przysługują wszystkie prawa, przyznane w postępowaniu egzekucyjnym wierzycielom, wynika z istoty rzeczy, że te prawa mu służą. Powstaje jednak pewna kolizja między temi jego uprawnieniami wierzycielskimi, a jego stanowiskiem, jako zastępcy upadłego w stosunku do masy, bo upadły także w postępowaniu egzekucyjnym sam występować nie może jako strona i zastąpiony jest przez syndyka. Kolizja ta jest tylko pozorna, bo prawo wychodzi z założenia, że w tym wypadku interes ogółu wierzycieli jest identyczny z interesem upadłego.

Z drugiej strony, w postępowaniu licytacyjnym, wobec tej kumulacji wierzyciela i dłużnika w jednej osobie, stają się zbędne niektóre przepisy, służące do obrony dłużnika wobec wierzyciela, która to obrona byłaby zarazem z istoty rze-

czy przewleczeniem postępowania upadłościowego. O ile tego rodzaju przepisy jak np. postanowienie nakazujące wezwanie dłużnika przez komornika, przed wszczęciem wszelkich czynności, by zapłacił dług w przeciągu dwóch tygodni (654 Kpc.), postanowienie, że do opisu i oszacowania nieruchomości komornik przystąpić może dopiero po upływie miesiąca od daty doręczenia dłużnikowi wezwania do zapłaty (666 Kpc.), itp. mają uzasadnienie wtedy, gdy postępowanie odbywa się naskutek wniosku wierzyciela bez przystąpienia syndyka, — gdyż w takim razie syndyk rzeczywiście w imieniu dłużnika broni zarazem praw wszystkich innych wierzycieli, — to są one bezzasadne i niepotrzebne, jeżeli syndyk bądźto sam wszczął egzekucję, bądź też przystąpił w charakterze współegzekwującego do toczącego się już postępowania.

W każdym razie byłoby pożądanem, aby prawo (tak jak to czyni ordynacja austriacka) wskazało te przepisy K. p. c., które nie mają zastosowania w razie prowadzenia egzekucji przez syndyka.

11. Suma, uzyskana przez egzekucję z nieruchomości, nie wpływa w całości do masy. Z osiągniętej ceny będą przedewszystkiem zaspokojone należności, korzystające z pierwszeństwa przed wierzytelnościami i prawami, zabezpieczonemi hipotecznie, a zatem należności, wymienione w punkcie 1 do 5 art. 800 K. p. c. Następnie będą zaspokojone wierzytelności i prawa zabezpieczone hipotecznie wraz z objętymi wpisem przy kapitale odsetkami za ostatnie dwa lata przed licytacją i przyznanemi kosztami procesu, w wysokości nieprzewyższającej dziesiętej części kapitału. Dopiero pozostała reszta dołączona będzie do masy, celem podziału według przepisów prawa upadłościowego o podziale funduszy masy (118).

Podział zatem sumy, uzyskanej z licytacji nieruchomości, odbywa się na odmiennych zasadach, aniżeli podział innych funduszy, uzyskanych z likwidacji masy.

Podczas bowiem, gdy przy każdym poszczególnym podziale, przedewszystkiem zaspokojone zostają, bądź też stosunkowo, bądź też w całości należności danej kategorii i dopiero po zupełnem zaspokojeniu należności poprzedzającej kategorii, uiszczane zostają należności dalszej kategorii, to przy sprzedaży nieruchomości licytacyjnej, a nie z wolnej ręki, wobec stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, niektóre należności dalszej kategorii będą miały prawo zaspokojenia z uzyskanej ceny, pomimo, że nie wszystkie należności poprzednich kategorii zostały zaspokojone.

Według bowiem art. 800 K. p. c. ulegną przedewszystkiem zaspokojeniu koszty egzekucyjne (a zatem nie wszystkie koszty postępowania, lecz tylko koszty, spowodowane postępowaniem egzekucyjno-licytacyjnem), później należności pracowników za ostatni rok przed dniem licytacji, w wysokości, nieprzekraczającej 500.— złotych miesięcznie, lecz nie wszystkich pracowników, lecz tylko tych, którzy zatrudnieni byli w sprzedanej nieruchomości lub w przedsiębiorstwach, znajdujących się w tych nieruchomościach i należących do upadłego. Dalej zaspokojone będą podatki i inne daniny publiczne, państwowe i samorządowe za ostatnie dwa lata przed licytacją, lecz tylko, o ile należą się ze sprzedanej nieruchomości. Następnie zapłacone będą należności instytucji ubezpieczeń społecznych za rok ostatni przed licytacją, lecz tylko z tytułu ubezpieczeń pracowników, wymienionych poprzednio.

Powyższe więc wszystkie należności, w razie sprzedaży licytacyjnej nieruchomości, mają prawo do kolejnego zaspokojenia, pomimo, że wierzytelności (jak np. niektóre należności u masy), którym pozatem, w myśl przepisów o postępowaniu upadłościowem, przy sprzedaży pozalicytacyjnej przysługiwałoby pierwszeństwo, nie zostały jeszcze zaspokojone.

Jeżeli cena, uzyskana ze sprzedaży nieruchomości nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich powyższych należności, niezaspokojone wierzytelności, łącznie z niezaspokojoną częściowo lub całkowicie należnością wierzycieli hipotecznych, mają prawo zaspokojenia z pozostałych funduszów masy, lecz już nie w porządku powyższych kategorii, a według ogólnych przepisów o podziale funduszów masy.

B. USTALENIE STANU BIERNEGO MASY.

Ustalenie stanu czynnego masy należy do czynności zarządczych i temsamem powierzone być może syndykowi, ustalenie zaś stanu biernego ma raczej charakter prawny, wymagający często rozstrzygnięć sądowych.

Toteż przeprowadzeniu inwentaryzacji długów upadłego poświęcony jest cały szereg, ściśle przez prawo przepisanych czynności sądowych, które rozkładają się na cztery fazy: Zgłoszenie wierzytelności przez wierzycieli, opiniowanie przez syndyka w formie projektu listy wierzytelności, ustalenie listy wierzytelności przez sę-

dziego-komisarza i rozstrzygnięcie przez sąd, w razie wniesienia sprzeciwów przeciwko ustaleniom sędziego-komisarza.

Tok postępowania przy sprawdzaniu i ustalaniu wierzytelności jest, według nowego prawa, zupełnie odmienny od przepisów wszystkich ustaw i ordynacji upadłościowych, obowiązujących na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przed wejściem w życie nowego prawa. Różnice przedstawiają się w krótkim zarysie, jak następuje: Według prawa francuskiego, zgłaszanie, sprawdzanie i ustalanie wierzytelności odbywało się równocześnie w terminach przez sąd wyznaczanych, na posiedzeniach, w formie rozprawy kontradyktoryjnej między wierzycielami i syndykiem w obecności sędziego-komisarza. Sędzia-komisarz na tych posiedzeniach wydawał decyzję, albo odmawiającą przyjęcia wierzytelności do masy upadłości, albo przyjmującą wierzytelność do masy upadłości, nawet gdy była zaprzeczona przez innych wierzycieli, albo w końcu odsyłał strony do sądu, który w skróconym terminie miał orzec, czy wierzytelność ma być przyjęta do masy.

Według ordynacji austriackiej i niemieckiej sąd w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości wyznacza termin do zgłoszenia wierzytelności oraz sądowy termin posiedzenia, celem ich sprawdzenia. Wierzyciele zgłaszają swe wierzytelności do sądu na piśmie. Lista tych wierzytelności zostaje wyłożona w kancelarji do swobodnego przeglądu przez wierzycieli. Sprawdzanie wierzytelności odbywa się na posiedzeniu w obecności wierzycieli, syndyka i upadłego. Tylko te wierzytelności uchodzą za sprawdzone, przeciwko którym, na terminie sprawdzenia, ani zarządca, t. j. syndyk, ani żaden wierzyciel nie wniósł sprzeciwu. Jeżeli zaś przeciwko wierzytelnościom wniesiono sprzeciwy, wierzyciele, przeciwko którym wniesiono zarzuty, mogą dochodzić ustalenia swych wierzytelności w zwykłym, właściwym dla tej wierzytelności postępowaniu. Upadłemu nie służy prawo sprzeciwu.

Według prawa polskiego, w terminie, wyznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, wierzyciele zgłaszają swe wierzytelności na piśmie. Sędzia-komisarz, na podstawie projektu, sporządzonego przez syndyka, ustala listę wierzytelności bez współudziału wierzycieli i wyklada ją w kancelarji sądu. Wierzyciele, syndyk i upadły mogą dopiero wówczas, t. j. po ustaleniu wnosić sprzeciwy, które rozstrzyga sąd po przeprowadzonej rozprawie.

Tak więc według prawa austriackiego i niemieckiego, wierzyciel, którego należność została zaprzeczona, musi dochodzić jej i udowadniać. Według zaś prawa polskiego, ten, kto sprzeciwia się cudzej wierzytelności, musi dochodzić i udowodnić słuszność swego sprzeciwu.

W szczególności tok postępowania według prawa polskiego przedstawia się w sposób następujący:

A. Zgłaszanie wierzytelności.

1. Pierwszym warunkiem uwzględnienia przez sąd wierzytelności w postępowaniu upadłościowym jest zgłoszenie jej przez wierzyciela. Sąd z urzędu nie ustali żadnej należności, chociażby o niej miał wiadomość. Odmienne od postępowania układowego, ani księgi, ani też oświadczenia i przyznania dłużnika bez zgłoszenia wierzytelności przez wierzyciela, nie mają żadnego znaczenia.

To też prawo wyraźnie powiada, że każdy wierzyciel upadłego, który chce uczestniczyć w czynnościach postępowania upadłościowego, do udziału w których niezbędne jest ustalenie wierzytelności, winien w terminie oznaczonym zgłosić sędziemu komisarzowi swoją wierzytelność. (150).

Zgłoszenie zatem nie jest potrzebne dla utrzymania samej należności w mocy, gdyż prawo, przysługujące wierzycielowi do upadłego, nie doznaje naruszenia i uszczerbku wskutek niezgłoszenia i o ile nie doznało zmiany wskutek zawarcia układu przez upadłego, może być przeciwko upadłemu w całości pełni dochodzone po ukończeniu lub umorzeniu postępowania. Kto chce jednak uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, o ile mu wogóle podlega, a w szczególności, w takich czynnościach, do udziału w których wymagane jest przez prawo ustalenie wierzytelności, a więc np. w tak ważnych czynnościach, jak współudział przy zawieraniu układu z upadłym i uczestniczenie w podziale funduszy masy, musi swoją wierzytelność zgłosić.

2. Nietylko jednak udział w postępowaniu upadłościowym jest uwarunkowany zgłoszeniem wierzytelności, znaczenie tego zgłoszenia rozciąga się także poza prawo udziału w czynnościach postępowania. I tak bieg przedawnienia wierzytelności — której w czasie trwania przedawnienia dochodzić nie można — przerywa się nie przez samo ogłoszenie upadłości, lecz przez zgłoszenie wierzytelności (279 K. z.). Wierzyciel, który chce korzystać z przysługującego mu prawa po-

trącenia, musi to najpóźniej oświadczyć przy zgłoszeniu wierzytelności (37), a zatem musi ją zgłosić. Wyciąg z listy ustalonych, a zatem zgłoszonych, wierzytelności jest po ukończeniu lub umorzeniu postępowania, względnie po układzie wraz z wypisem prawomocnego postanowienia zatwierdzającego układ, tytułem egzekucyjnym, przeciwko upadłemu (170, 196). Natomiast wierzyciele, którzy nie zgłosili swych wierzytelności, o ile nie mają innego tytułu egzekucyjnego, muszą go dopiero dochodzić i uzyskać. Wkońcu z zabezpieczeń, udzielonych nie przez upadłego, lecz przez osoby trzecie na pewność wykonania układu, mogą korzystać tylko ci wierzyciele, którzy swe wierzytelności przed zawarciem układu zgłosili do masy (194).

3. Niezgłoszenie wierzytelności nie wyklucza jednak wierzyciela zupełnie od udziału we wszystkich czynnościach postępowania upadłościowego.

Pomimo bowiem, że wierzyciel nie zgłosił jeszcze swej wierzytelności, może on być w razie uprawdopodobnienia swej wierzytelności powołany na członka rady wierzycieli. Może on być z tem samem zastrzeżeniem dopuszczony przez sędziego-komisarza do udziału, z prawem głosowania, w zgromadzeniu wierzycieli (145) i to nietylko w zgromadzeniach wierzycieli, zwołanych przez sędziego-komisarza jeszcze przed upływem terminu do zgłoszenia wierzytelności, lecz także w zgromadzeniach późniejszych, z wyjątkiem zgromadzenia, zwołanego celem głosowania nad propozycjami układowymi. W zgromadzeniu układowym uczestniczyć bowiem mogą wyłącznie wierzyciele, których wierzytelności wciągnięte są na listę ustalonych wierzytelności.

4. Termin zgłoszenia wierzytelności oznacza sąd w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, i wzywa wierzycieli, aby zgłosili w tym terminie swe wierzytelności (14). Ponieważ postanowienie to doręcza się tylko wierzycielowi, który żądał ogłoszenia upadłości, inni wierzyciele dowiedzieć się mogą o terminie, jak o ogłoszeniu upadłości, z obwieszczenia w Monitorze Polskim lub innym dzienniku, wybranym przez sąd (16).

Termin zgłoszenia wyznacza, stosownie do okoliczności, sąd według swego uznania, nie będąc związany żadnym czasokresem, odmiennie np. od ordynacji konkursowej niemieckiej, według której termin ten nie może być krótszy, jak dwa tygodnie, a dłuższy niż trzy miesiące.

5. Termin, wyznaczony przez sąd, nie jest prekluzyjny. Tak-

że i po terminie wierzyciele nie tracą prawa zgłaszania wierzytelności. Zgłoszenia późniejsze będą rozpoznawane w ten sam sposób, co zgłoszenia w czas uskutecznione, lecz koszty tego dodatkowego postępowania ponosi wierzyciel (167). Ponadto wierzyciel, zgłaszający wierzytelność po terminie, nie może złożyć sprzeciwu co do uznania innych wierzytelności (162), ani zażalenia na dokonane poprzednio czynności, które go obowiązują, a jego uznana wierzytelność będzie uwzględniona tylko w tych podziałach funduszków masy, które nastąpią po uznaniu (167).

6. Zgłoszeniu podlegają wszystkie wierzytelności u upadłego (a zatem nie u masy), uprzywilejowane i nieuprzywilejowane, bezwarunkowe, lub zależne od warunku (154), chociażby były zabezpieczone hipoteką, zastawem lub w inny sposób (według ordynacji austriackiej i niemieckiej: zgłoszenie tych wierzytelności jest niepotrzebne) nadawały się do potrącenia (150), były przedmiotem toczącego się już postępowania sądowego, lub administracyjnego (152), ustalone wyrokiem prawomocnym (163) lub stwierdzone tytułem egzekucyjnym (164).

Zgłoszeniu nie podlegają jednak tylko te wierzytelności u upadłego, które dotyczą majątku, wchodzącego w skład masy, których tytuły pochodzą z czasu przed ogłoszeniem upadłości. Nie mogą być zatem zgłoszone wierzytelności, wynikłe z czynności upadłego, dokonanych po dacie ogłoszenia upadłości, jako nie mających skutków prawnych w stosunku do masy (24) i wierzytelności, dotyczące majątku, nie wchodzącego w skład masy, a zatem także wierzytelności o wyłączenie z masy upadłości rzeczy, nie należących do upadłego (28). Mogą być natomiast dochodzone od masy, niezależnie od zgłoszenia t. zw. wierzytelności u masy, powstałe dopiero po ogłoszeniu, a pochodzące z czynności, związanych z zarządem i likwidacją masy (wyliczone w p. 1 i 2 art. 203), a zatem także wierzytelności z zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości, lecz niewykonanych jeszcze w dniu ogłoszenia upadłości umów wzajemnych, których wykonania zażądał syndyk.

Natomiast wierzytelności z tytułu częściowego wykonania świadczenia, poniesionych strat i w razie odstąpienia syndyka od niewykonanej jeszcze umowy wzajemnej, podlegają zgłoszeniu do masy (40).

7. Zgłoszenie winno być dokonane na piśmie do sędziego-komisarza (do sądu dla

sędziego-komisarza). Do pisma należy dołączyć w oryginale lub uwierzytelnionym odpisie dokumenty, usprawiedliwiające zgłoszenie (151).

W zgłoszeniu wierzytelności należy wymienić:

- 1) imię, nazwisko i firmę wierzyciela, jego miejsce zamieszkania, lub siedzibę;
 - 2) wierzytelność wraz z należnościami ubocznymi oraz wartość wierzytelności niepieniężnej;
 - 3) dowody wierzytelności;
 - 4) kategorię, do której wierzytelność według wyszczególnienia art. 203 ma być zaliczona;
 - 5) zabezpieczenia, przywiązane do wierzytelności oraz oświadczenie, w jakiej prawdopodobnej sumie wierzytelność nie będzie zaspokojona z zabezpieczenia, jak również i oświadczenie, czy wierzyciel zręka się zabezpieczenia w całości lub w części;
 - 6) stan sprawy, jeżeli co do wierzytelności toczy się postępowanie sądowe lub administracyjne (152);
 - 7) oświadczenie, czy chce skorzystać z potrącenia, o ile wierzytelność nadaje się do potrącenia (37).
- Wierzyciel, zamieszkały zagranicą, obowiązany jest obrać sobie w Polsce miejsce dla doręczeń (152).

B. Projekt listy wierzytelności.

1. Po upływie terminu do zgłaszania wierzytelności, syndyk wezwie upadłego, aby w oznaczonym przez niego (syndyka) terminie złożył oświadczenie co do zgłoszonych wierzytelności, a zwłaszcza, czy je uznaje (153).

Prawo nie przepisuje terminu sporządzenia projektu listy przez syndyka, ani ustalenia listy przez sędziego-komisarza. Czynności, należące do syndyka, winny być jednak wykonane niezwłocznie, po upływie terminu do zgłoszenia wierzytelności, a więc możliwie szybko, co dotyczy też dalszego trybu ustalenia wierzytelności.

2. Syndyk wpisuje do projektu wszystkie, bez wyjątku, zgłoszone wierzytelności, gdyż postanowienie co do uznania i nieuznania wierzytelności należy do wyłącznej kompetencji sędziego-komisarza, a tylko w osobnej rubryce projektu syndyk zaznaczy, czy wierzytelność może być uznana, w jakiej sumie i kategorii. W osobnych rubrykach syndyk poda też uzasadnienie, jeżeli zaprzecza w całości, lub w części oświadczeniom zgłaszającego, oraz przytoczy oświadczenie upadłego, a mianowicie, czy uznaje, czy nie uznaje wierzytelność i podane przez upadłego uzasadnienie.

Ponadto w osobnych rubrykach syndyk zaznaczy, czy wierzytelność ma zabezpieczenie i jakie, czy zależna jest od warunku i jakiego, czy wierzycielowi służy prawo potrącenia i w jakim stanie znajduje się postępowanie sądowe lub administracyjne co do zgłoszonej wierzytelności, jej zabezpieczenia lub prawa potrącenia (154).

3. Niektóre wierzytelności wciągnięte zostają do projektu listy wierzytelności w pewnej, zmiennej formie i ulegają przeto w stosunku do masy, a także w stosunku do upadłego, — po ukończeniu lub umorzeniu postępowania, — zmianie co do przedmiotu zobowiązania.

Wierzytelność niepieniężna będzie wciągnięta na listę w sumie wartości z dnia ogłoszenia upadłości (155). Wartość tę oznaczy syndyk, ewentualnie po zasięgnięciu opinii biegłego.

Wierzytelność w dniu ogłoszenia upadłości jest szczerze, niepłatna i nieoprocentowana, wciągnięta będzie na listę sumą, zmniejszoną o odsetki ustawowe, nie wyższe jednak, niż sześć od sta, za czas od dnia ogłoszenia upadłości, do dnia płatności i za czas nie dłuższy, niż dwa lata (156).

Jako wartość prawa do powtarzających się świadczeń, oznaczonych co do czasu trwania, będzie na listę wciągnięta suma świadczeń za cały czas ich trwania, zmniejszona o odsetki ustawowe, nie wyższe jednak, niż sześć od sta za czas od dnia ogłoszenia upadłości do dnia płatności każdego przyszłego świadczenia. Prawo takie, służące na czas życia uprawnionego, lub innej osoby, albo co do czasu trwania ściśle nieoznaczone, wciągnięte będzie na listę w sumie, stanowiącej wartość prawa. Jeżeli w umowie o prawo do powtarzających się świadczeń ustalona jest suma wykupu, suma ta wciągnięta będzie jako wartość prawa (158).

Wierzytelność w pieniądzach zagranicznych będzie wciągnięta na listę po przeliczeniu na pieniądze krajowe, bez względu na termin płatności, według kursu giełdy warszawskiej w dniu ogłoszenia upadłości, a gdy takiego kursu nie było, według ceny targowej z tej daty (160).

Wierzytelność współdłużnika, lub poręczyciela upadłego z tytułu zwrotnego roszczenia będzie wciągnięta na listę w takiej wysokości, w jakiej współdłużnik lub poręczyciel zaspokoił wierzyciela (157).

4. Wkońcu specjalnemu postanowieniu podlega wierzytelność, zabezpieczona hipoteką, lub w rejestrze (a zatem nie zastawem) na majątku upadłego, położonych zagranicą. Taka bowiem wierzytelność wciągnięta będzie na listę

tylko wtedy, jeżeli złożony zostanie dowód wykreślenia wpisu o zabezpieczenie (159).

Nie wystarcza zatem, jak przy wierzytelnościach, zabezpieczonych na majątku w kraju, samo oświadczenie, że wierzyciel się zrzeka zabezpieczenia. Nie może też być wierzytelność taka wciągnięta częściowo w razie częściowego zrzeczenia się, lub w przypuszczeniu, że nie zostanie całkowicie zaspokojona. Na listę wierzytelność taka może być wciągnięta dopiero po złożeniu dowodu całkowitego wykreślenia. Przypuszczalnie ustawodawca kierował się przy tem postanowieniu założeniem, że majątek, położony zagranicą, choć zasadniczo objęty masą, jest dla masy niedostępny. Niezrozumiałe jest jednak, dlaczego w takim razie wogóle dopuszcza się w razie zrzeczenia się, udziału wierzyciela w masie, która ze zwolnionego majątku nie ma żadnej korzyści.

C. Ustalenie listy wierzytelności przez sędziego-komisarza

1. Projekt listy wierzytelności syndyk składa sędziemu-komisarzowi (161).

Sędzia-komisarz wzywa na posiedzenie syndyka i upadłego i po ich wysłuchaniu (wierzyciele nie są wezwani, ani słuchani) wydaje postanowienie co do uznania lub odmowy uznania, w całości, lub w części, zgłoszonych wierzytelności (161).

Ta sprostowana, stosownie do postanowienia sędziego-komisarza, lista jest t. zw. „ustaloną listą wierzytelności”, którą każdy zainteresowany może przeglądać w sekretarjacie sądu, o czym sędzia-komisarz ogłosi przez obwieszczenie (161).

W ten sposób, odmiennie od postanowień kodeksu francuskiego, ordynacji austriackiej i niemieckiej, sprawdzanie i ustalanie wierzytelności odbywa się według prawa polskiego nie na rozprawie, lecz bez rozprawy sądowej oraz bez wszelkiego osobistego współudziału, lub chociażby przesłuchania wierzycieli.

2. Dopiero z wyłożonej w sekretarjacie sądu listy wierzytelności wierzyciele dowiedzieć się mogą, czy ich wierzytelności i w jakiej sumie, oraz w jakiej kategorii zostały uznane, oraz szczegółów co do uznania wierzytelności innych wierzycieli.

D. Wnoszenie i rozstrzyganie sprzeciwów.

1. W ciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim o ustaleniu listy wierzytelności

założyć można przeciwko niej sprzeciw do sądu.

Co do uznania wierzytelności sprzeciw ten założyć może każdy wierzyciel, który zgłosił swoją wierzytelność w trybie i w terminie przepisany, niezależnie od tego, czy jego własna wierzytelność została uznana, czy też nie. Co do odmowy zaś uznania sprzeciw przysługuje wierzycielowi, któremu odmówiono uznania zgłoszonej wierzytelności (162), bądź to całkowicie, bądź też przez umieszczenie jej w liście w niższej sumie, lub w niższej kategorii, aniżeli opiewało zgłoszenie.

W tym samym terminie założyć może także sprzeciw syndyk, o ile lista nie jest zgodna z jego projektem, oraz odmiennie od ordynacji niemieckiej i austriackiej, upadły, o ile ustalona, przez sędziego-komisarza, lista nie jest zgodna z jego oświadczeniem, złożonym wobec syndyka i umieszczonym w projekcie co do uznania, lub nieuznania danej wierzytelności (162).

To przyznanie prawa sprzeciwu syndykowi i upadłemu przeczy właściwie istocie proceduralnej sprzeciwu, jako środka prawnego.

Jeżeli bowiem od postanowienia sędziego-komisarza co do uznania, lub odmowy uznania wierzytelności, a zatem ustalenia listy wierzytelności nie służy jak od wszelkich innych postanowień, w ciągu tygodnia, zażalenie, lecz służy w terminie dwutygodniowym sprzeciw, znany w postępowaniu cywilnym tylko jako środek od wyroku zaocznego, to w stosunku do wierzycieli jest to o tyle uzasadnione, że nie brali oni żadnego udziału w ustaleniu tej listy. Natomiast ta forma środka prawnego jest nieuzasadniona w stosunku do syndyka i upadłego, bo sędzia-komisarz wydaje powyższe postanowienie po odbytem z upadłym i syndykiem posiedzeniu i po ich wysłuchaniu (162).

Wierzytelność, ustalona wyrokiem prawomocnym, będzie w każdym razie uznana przez sędziego-komisarza, a sprzeciw przeciwko jej uznaniu wniesiony przez syndyka, upadłego, lub innych wierzycieli, może być oparty na zdarzeniach, zaszłych po zamknięciu rozprawy w sprawie, w której wyrok był wydany. Zdarzenia te powinny być stwierdzone dowodem na piśmie, dołączonym do sprzeciwu (163). W przeciwnym razie sprzeciw odrzucony będzie przez sąd bez rozprawy.

Jeżeli wierzytelność stwierdzona jest tytułem egzekucyjnym, będzie w każdym razie uznana przez sędziego-komisarza, a sprzeciw przeciw jej uznaniu może być wniesiony tylko przez syndyka, a nie przez wierzycieli i może się opierać tylko na tem, że czynność upadłe-

go, która była podstawą tytułu egzekucyjnego, zdziałana została ze szkodą wierzycieli (164). Sprzeciw ten jednak może być tylko wniesiony, o ile zachodzą warunki zaskarżenia czynności upadłego (53/55).

Podobnie jak w sprzeciwie przeciwko wyrokowi zaocznemu, także już i w sprzeciwie przeciwko ustaleniom listy wierzytelności, należy przytoczyć fakty i dowody na jego uzasadnienie (363 K. p. c.). Jeżeli sprzeciw nie odpowiada tym wymaganiom, albo nie pochodzi od osoby, uprawnionej do jego wniesienia, albo w końcu wniesiony został po terminie, będzie odrzucony przez sąd bez rozprawy (162).

2. O ile nie zachodzą powyższe podstawy odrzucenia sprzeciwu bez rozprawy, sąd rozstrzyga sprzeciw po przeprowadzeniu rozprawy. Na rozprawę będą wezwani: syndyk, upadły i wierzyciel, który założył sprzeciw oraz wierzyciel, którego wierzytelności sprzeciw dotyczy. Niestawiennictwo tych osób nie wstrzymuje wydania postanowienia (165).

Od postanowienia sądu służy zażalenie do sądu apelacyjnego w terminie tygodniowym. Od postanowienia sądu apelacyjnego niema środka odwoławczego (78).

Stosownie do prawomocnego orzeczenia sędzia-komisarz uzupełni, lub sprostuje listę ustalonych wierzytelności (168).

Wierzyciel może żądać zwrotu dokumentów złożonych na usprawiedliwienie wierzytelności. Sekretarz sądu wydaje dokument z zaznaczeniem na nim w jakiej sumie wierzytelność została uznana. (166).

3. Jeżeli sprzeciw wierzyciela co do uznania wierzytelności innego wierzyciela został uwzględniony, syndyk zwróci wierzycielowi poniesione przez niego koszty, o ile wskutek sprzeciwu masa odniosła korzyść przez zmniejszenie się długów. Zwrot kosztów nie należy się wierzycielowi, jeżeli sprzeciw do uznania tej samej wierzytelności wniósł syndyk (165).

4. Dla rozstrzygania sprzeciwów przeciwko ustaleniu listy wierzytelności właściwy jest zawsze sąd upadłościowy, t. j. ten wydział sądu, który ogłosił upadłość niezależnie od tego, czy sprawa poza upadłością, miała by być poddaną orzecznictwu innego sądu, czy władzy administracyjnej, lub orzecznictwu polubownemu. Prawomocne postanowienie sądu, uznające wierzytelność, tak samo, jak uznanie wierzytelności przez sędziego-komisarza, o ile nie wniesiono sprzeciwu, jest już bezwzględnie obowiązujące zarówno dla

wszystkich wierzycieli, jak i dla syndyka, a temżesamem i dla masy upadłości.

Jest ono też, nawet pomimo sprzeciwu ze strony innych wierzycieli lub syndyka obowiązujące dla upadłego, jeżeli dłużnik nie oświadczył przy sprawdzaniu wierzytelności przez syndyka, że nie uznaje wierzytelności, albowiem po ukończeniu, lub umorzeniu postępowania upadłościowego, wyciąg z ustalonej listy wierzytelności, zawierający oznaczenie wierzytelności oraz sumy na jej poczet otrzymanej, jest tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu (170).

5. O ile jednak upadły w oświadczeniu, złożonym syndykowi, wierzytelności nie uznał, będzie mógł w ciągu roku od uprawomocnienia się postanowienia o ukończeniu, lub umorzeniu postępowania w drodze powództwa żądać, jeżeli co do wierzytelności nie zapadł jeszcze wyrok prawomocny, uchylecia mocy obowiązującej tytułu egzekucyjnego (170).

6. Odmienne natomiast przedstawia się rzecz, jeżeli sędzia-komisarz wierzytelności nie uznał, albo gdy wskutek sprzeciwu, wniesionego przez innego wierzyciela, sąd odmówił uznania. W tym wypadku należy rozróżnić, czy wierzytelność, zgłoszona do masy, była już przed ogłoszeniem upadłości przedmiotem postępowania, które wskutek ogłoszenia upadłości zostało zawieszone czy też nie. Jeżeli postępowanie o tę wierzytelność w ogóle się jeszcze nie toczyło postanowienie odmowne sędziego-komisarza, przeciwko któremu wierzyciel nie wniósł sprzeciwu, względnie, w razie wniesienia sprzeciwu, prawomocne postanowienie sądu, odmawiające uznania, jest obowiązujące dla wierzyciela w stosunku do wszystkich innych wierzycieli, syndyka i masy. Dopiero po ukończeniu, lub umorzeniu postępowania upadłościowego, może on wscząć dochodzenie swej wierzytelności przeciwko upadłemu (169).

7. Jeżeli natomiast wierzytelność nieuznana przez sędziego-komisarza, lub której uznanie wskutek sprzeciwu zostało przez sąd uchylone, była już przed ogłoszeniem upadłości przedmiotem postępowania, wówczas wierzyciel także i przed ukończeniem lub umorzeniem postępowania upadłościowego, może podjąć zawieszone postępowanie przeciwko syndykowi (61). Dla tego postępowania właściwy będzie sąd, lub władza

administracyjna, a nawet sąd polubowny, przed którym toczyło się postępowanie przed ogłoszeniem upadłości.

Po uzyskaniu wyroku lub orzeczenia władzy administracyjnej, wierzyciel będzie mógł o ile postępowanie nie zostało jeszcze ukończone, lub umorzone, zgłosić ponownie swoją wierzytelność do masy, jako opartą na innym tytule.

Prawo bowiem uznaje, jak wspomniano, — zarówno dla takich, jak i dla wszelkich wierzytelności, — możliwość zgłoszenia i po terminie, wyznaczonym przez sąd, w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości. Zgłoszenia te rozpoznawane są w normalnym trybie, według tych samych przepisów jak zgłoszenia skuteczne w terminie, z tem, że koszty tego postępowania ponosi wierzyciel (167).

Z istoty rzeczy wynikną jednak przy tych spóźnionych zgłoszeniach pewne odchylenia od normalnego trybu postępowania, odnośnie do ustalenia listy i wyłożenia jej oraz obwieszczenia o wyłożeniu, oraz odnośnie środków prawnych od dodatkowego uznania lub odmowy uznania.

Jeżeli bowiem sędzia-komisarz dodatkowo zgłoszonej wierzytelności nie uzna, lista wierzytelności nie ulega żadnej zmianie, i nie ma też żadnej podstawy do obwieszczenia. W takim więc razie od postanowienia sędziego-komisarza nie będzie też służyć sprzeciw, lecz zażalenie do sądu w terminie tygodniowym od doręczenia postanowienia wierzycielowi, który zgłosił wierzytelność, zwłaszcza, że i prawo sprzeciwu, także tylko jemu byłoby służyło.

O ile natomiast sędzia-komisarz uzna w całości lub w części dodatkowe zgłoszenie, uzupełni, stosownie do tego postanowienia, wyłożoną listę wierzytelności i zawiadomi na koszt wierzyciela przez obwieszczenie o uzupełnieniu listy, (ewentualnie i jednocześnie o kilku uzupełnieniach), albowiem tylko w ten sposób mogą wierzyciele powziąć wiadomość o zaszłych zmianach i sprzeciwić się im. Wówczas wszystkim uprawnionym przysługiwać będzie sprzeciw w przeciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim i tryb postępowania jest temsamem przy częściowym, lub całkowitem uznaniu wierzytelności, zgłoszonej z opóźnieniem, zupełnie taki sam, jak przy wierzytelnościach zgłoszonych w terminie.

TYTUŁ V. UKŁAD

1. W postępowaniu przeciwko niewypłacalnym dłużnikom uwypatniają się dwa kierunki: Jeden — którego wyrazem jest postępowanie układowe, — zmierza do utrzymania egzystencji gospodarczej dłużnika, chociażby kosztem ofiar ze strony wierzycieli. Drugi zaś, — znajdujący wyraz w postępowaniu upadłościowym, — zmierza w pierwszym rzędzie do równomiernego zaspokojenia wierzycieli przez całkowitą likwidację majątku niewypłacalnego dłużnika, a zatem chociażby kosztem ofiary jego egzystencji gospodarczej.

Pomimo, że postępowanie upadłościowe zdąża do urzeczywistnienia tego drugiego kierunku, wszystkie bez wyjątku ustawy o upadłości, dopuszczają upadłego do układu także w toku postępowania upadłościowego, wychodząc z założenia, że utrzymanie egzystencji dłużnika niewypłacalnego, lecz nie mającego zamiaru pokrzywdzenia wierzycieli, leży nie tylko w interesie ogólnie gospodarczym, lecz także w interesie wierzycieli, którzy dzięki ewentualnej pomocy postronnej, np. rodziny, oraz dzięki zaoszczędzeniu kosztów, znajdą często w układzie więcej korzyści niż w likwidacji majątku upadłego.

Układ w rozumieniu prawa cywilnego, zwany także ugodą, jest umową, którą strony, — w danym wypadku upadły i wierzyciel — przez wzajemne ustępstwa uchylają spór między sobą i niepewność co do swoich roszczeń, aby zapewnić sobie ich realizację. Taki układ strony mogą zawrzeć poza postępowaniem, lub też w każdym stadium postępowania sądowego i dopuszczalność takiego układu także w toku postępowania upadłościowego nie mogłaby podlegać żadnej wątpliwości.

Jak każda ugoda, także i taki układ miałby jednak za warunek zgodną wolę stron, a zatem w danym wypadku zgodę wszystkich wierzycieli. Układ taki dochodzi nieraz do skutku pozasądowo także w toku postępowania upadłościowego i znajduje swój zewnętrzny wyraz we wspólnym wniosku wszystkich wierzycieli co do umorzenia postępowania upadłościowego.

Właściwy jednak układ, w ścisłym tego słowa znaczeniu, zwany dawniej układem przymusowym, różni się zasadniczo od ugody tem, że dla jego zawarcia nie potrzebna jest zgoda wszystkich wierzycieli, lecz, że pewnej większości, w ustawie określonej, poddać się musi mniejszość, tak że układ doszły do skutku wola większości wierzycieli i zatwierdzony przez sąd, obowiązuje wszystkich wierzycieli, a więc także i tych, którzy bądźto wcale nie wyrazili swej woli co do tego układu, bądź też nawet odmówili swej zgody na zawarcie tegoż.

To poddanie mniejszości woli większości, jak niemniej okoliczność, że układ zostaje przygotowany i dochodzi do skutku pod patronatem sądu, i że dopiero przez zatwierdzenie sądu nabiera mocy prawnej — jest podstawą sporów teoretycznych, czy układ taki ma charakter umowy, czy też orzeczenia sądu, co jednak dla znaczenia i skutków układu wobec szczegółowych postanowień prawa jest bez znaczenia.

Układem więc w rozumieniu prawa upadłościowego nazywamy szczególnego rodzaju umowę, zawartą za zezwoleniem sądu w przepisanej prawem formie głosowania, w toku postępowania upadłościowego, pomiędzy upadłym, a kwalifikowaną większością wierzycieli, co do pozasądowego zaspokojenia ich wierzytelności, która to umowa po prawomocnym zatwierdzeniu przez sąd, obowiązuje wszystkich wierzycieli, niezależnie od tego, czy wyrazili swą zgodę na układ, czy też nie, jest podstawą ukończenia postępowania upadłościowego i uzasadnia tytuł wykonawczy przeciwko upadłemu.

Prawo upadłościowe polskie, jak wszystkie inne ustawodawstwa nie tylko przewiduje możliwość ukończenia postępowania upadłościowego przez układ upadłego z wierzycielami, lecz nadto w porównaniu z wszystkimi dawniejszymi ustawami, obowiązującymi na obszarze Rzeczypospolitej, w dużej mierze ułatwia pod względem wymogów formalnych, jak i warunków materialnych, dopuszczenie upadłego do układu oraz zawarcie układu przez upadłego.

I. Podanie o układ i dopuszczenie do układu.

1. Podstawą i pierwszym warunkiem układu jest podanie upadłego, bez względu na to, czy upadłość ogłoszona została na wniosek dłużnika, czy też wierzyciela (175).

Prawo nie przepisuje żadnego terminu do wniesienia tego podania.

Postanowienie, że upadły może zawrzeć układ z wierzycielami dopiero po ustaleniu przez sędziego-komisarza listy wierzytelności (171), odnosi się do przychylnego załatwienia wspomnianego podania. Przed ustaleniem listy wierzytelności, czyli przed obwieszczeniem o wyłożeniu tej listy w sekretarjacie sądu (161), sędzia-komisarz nie może dopuścić upadłego do zawarcia układu, czyli przychylnie załatwić jego podanie. Natomiast złożenie podania przez upadłego może nastąpić w każdym stadium postępowania upadłościowego, zarówno przed, jak i po ustaleniu listy wierzytelności i niezależnie od stadium przeprowadzanej likwidacji majątku upadłego, byleby nie po dokonaniu ostatniego podziału (214), bo wówczas układ z natury rzeczy byłby już bezprzedmiotowy.

Wcześniejsze złożenie podania o układ, niezależnie od terminu zgłoszenia, względnie ustalenia wierzytelności, jest tembardziej możliwe, że w ostatecznej redakcji zmienione zostało postanowienie projektu, iż zgromadzenie wierzycieli winno się odbyć w ciągu miesiąca od daty wniesienia podania przez upadłego w ten sposób, że termin ten liczy się od dopuszczenia upadłego do układu.

Już samo złożenie podania o dopuszczenie do zawarcia układu niezależnie od jego przyszłych losów, może mieć wpływ na tok postępowania, bo wniesienie podania uprawnia sędziego-komisarza do wstrzymania likwidacji. Likwidacja zostaje wstrzymana, aż do załatwienia podania. Wrazie przychylnego załatwienia podania t. j. dopuszczenia upadłego do zawarcia układu, sędzia-komisarz, na żądanie upadłego obowiązany będzie do wstrzymania likwidacji (110).

Obawiać się należy, aby możliwość wstrzymania likwidacji nie była wyzyskiwana dla przewleczenia postępowania przez niesumienne upadłych, a to przez złożenie i późniejsze, ustawowo dopuszczalne, wycofanie podania, zwłaszcza, że prawo daje upadłemu możność późniejszego wycofania propozycji, przez bezpośrednie ich cofnięcie, przez niestawienie się upadłego na zgromadzeniu wierzycieli, jakoteż przez niezłożenie pisma osoby trzeciej, stwierdzającego udzielenie przez nią zabezpieczenia i t. p. (180, 181).

Skuteczną bronią przeciwko przewlekaniu w powyższy sposób postępowania, będzie wyznaczanie przez sąd, możliwie niedługiego, terminu zgłaszania wierzytelności, szybkie sporzą-

dzanie i ustalanie listy wierzytelności przez syndyka i sędziego-komisarza oraz umiejętna ocena przez tego ostatniego, czy złożenie podania o układ uzasadnia wstrzymanie likwidacji.

Podanie upadłego powinno zawierać propozycje układowe i ich uzasadnienie (175).

Na podstawie podania upadłego, sędzia-komisarz decyduje o dopuszczeniu do układu.

Jeżeli postępowanie upadłościowe obejmuje kilku upadłych, np. kilku spółników spółki jawnej o małym rozmiarze, albo spółkę jawną i jej spółników, — każdy może zawrzeć odrębny układ, jego tylko obowiązujący (172).

2. Istnieją przeszkody bezwzględne, przy których sędzia-komisarz z przepisu prawa odrzucić musi podanie upadłego, gdyż nie wolno mu dopuścić go do układu i przeszkody względne, przy których dopuszczenie lub niedopuszczenie upadłego do układu zależy od uznania i woli sędziego-komisarza.

O ile nie zachodzą ani bezwzględne, ani względne przeszkody, sędzia-komisarz obowiązany jest dopuścić upadłego do układu.

3. Przeszkodą bezwzględną jest przede wszystkim brak propozycji układowych.

Wprawdzie prawo upadłościowe nie zawiera żadnych przepisów, ani ograniczeń co do treści propozycji, nie ulega jednak wątpliwości, — bo wynika to już z pojęcia propozycji, — że nie wystarcza samo oświadczenie gotowości zawarcia układu. Załącznik do podania, zawierający propozycje musi zawierać określenie sposobu, kwoty i terminów, w jakich upadły gotów jest spełnić swoje zobowiązania wobec wierzycieli oraz ewentualne wskazanie, czy i w jaki sposób wykonanie zobowiązań, objętych układem ma być zabezpieczone. W szczególności prawo nie ustanawia też żadnych granic, ani co do zmniejszenia sumy długów, ani co do czasu, w jakim spłata ma nastąpić, — pozostawiając w tym kierunku zupełną swobodę propozycjom upadłego, — a temsamem uzależnia przyjęcie chociażby najniekorzystniejszego układu wyłącznie od zgody większości wierzycieli. Odmienne od tego stanowiska, zarówno ordynacja austriacka, jak i niemiecka określają minimum propozycji, nie mogącej wynosić mniej jak piątą część ogólnej należności.

Jedynym, lecz tylko względnym hamulcem, zbyt niekorzystnych propozycji, jest przewidziany w prawie obowiązek uzasadnienia tychże (175).

Prawo nie określa, na czym uzasadnienie to ma polegać, ani też nie przewiduje żadnych sankcji, a w szczególności odrzuce-

nia podania w braku uzasadnienia (upadły wobec tego będzie jedynie wezwany przez sędziego-komisarza do dodatkowego złożenia uzasadnienia). Nie ulega jednak wątpliwości, że uzasadnienie powinno usprawiedliwiać propozycje przez uzgodnienie ich ze stanem masy, ustalonym przez syndyka. Tęsamem uzasadnienie będzie jednym z podstaw opinii, przedstawionej przez syndyka, na zgromadzeniu wierzycieli oraz stworzy podstawę do osądzenia przez wierzycieli słuszności i zasadności propozycji względnie do zgłoszenia przeciw układowi zarzutu, który w dalszym ciągu doprowadzić może do odmowy zatwierdzenia układu przez sąd, jako zbyt krzywdzącego dla wierzycieli (191). Rozbieżność między propozycjami, względnie układem, a stanem majątkowym masy może też być podstawą odmówienia zatwierdzenia układu przez sąd jako przeciwnego dobremu obyczajom (190).

Propozycje nieograniczone co do terminu i wysokości spłaty mają jednak swe ograniczenia w innych kierunkach.

Przedewszystkiem dotyczyć mogą tylko wierzycieli nieuprzywilejowanych, to jest wyliczonych w punkcie 7 do 10 art. 210 i powinny być jednakowe w stosunku do wszystkich wierzycieli, chyba, że poszczególny wierzyciel wyraził się zgodził na warunki mniej korzystne. (175).

4. Od tej zasady równości wierzycieli prawo dopuszcza wyjątek, a mianowicie pozwala na przyznanie w propozycjach, a w dalszym ciągu w układzie, szczególnych korzyści drobnym wierzycielom.

To uprzywilejowanie drobnych wierzycieli jest już znane prawu austriackiemu i niemieckiemu. Ordynacje te czynią jednak zależnem udzielenie korzyści specjalnej od osobnej zgody wierzycieli, którym te korzyści nie przypadają, podczas gdy prawo upadłościowe polskie nie czyni żadnych zastrzeżeń w tym względzie, tak że ogólne głosowanie nad układem będzie decydowało zarazem o udzieleniu korzyści drobnym wierzycielom. Prawo nie określa też jakie wierzytelności uważać można za drobne. Zależać zatem będzie to od uznania sędziego-komisarza i sądu stosownie do całokształtu wierzytelności i masy czynnej danej upadłości. Naogół przypuścić należy, że intencją ustawodawcy nie była ochrona względnie drobnych, lecz absolutnie drobnych wierzytelności, niezależnie od wysokości innych, t. j. większych wierzytelności. Z tego założenia wychodząc, niewielkie jest niebezpieczeństwo majoryzacji wierzycieli większych przez wierzycieli drobnych przy głosowaniu za układem, a gdyby nawet tak się stać mogło, wierzyciele pokrzywdzeni będą mogli szukać obrony przez zgłoszenie zarzutów przeciwko ukła-

dowi, bo wówczas sąd, po przeprowadzonej rozprawie będzie mógł odmówić zatwierdzenia układu, jako zbyt krzywdzącego dla wierzycieli (191).

W ten sposób zakreślone są przez prawo ramy propozycji układowych i tak, jak sędzia-komisarz odrzuci podanie upadłego, nie zawierające zupełnie propozycji układowych, tak też odrzuci je, gdy propozycje nie odpowiadają warunkom ustawy, a zatem są zupełnie nieokreślone, odnoszą się także do wierzytelności uprzywilejowanych i poza korzyściami, przyznanymi drobnym wierzycielom nie są jednakowe w stosunku do wszystkich wierzytelności.

5. Dalszą przeszkodą bezwzględną dopuszczenia do układu jest ukrywanie się upadłego, t. j. niemożność doręczenia mu wezwań sądowych, lub niestawienie się upadłego na wezwanie sądu, oraz prawomocne skazanie upadłego za przestępstwa na szkodę wierzycieli, o ile te przestępstwa pozostają w związku z upadłością (173). I w tych przypadkach sędzia-komisarz odrzuci a limine podanie upadłego w każdym stadium postępowania, a zatem nie czekając nawet na ustalenie listy wierzytelności, ponieważ przeszkody powyższe nie mogą już ulec zmianie.

Przez wprowadzenie zasady, że dopiero prawomocne skazanie upadłego stanowi przyczynę odrzucenia podania o układ, prawo upadłościowe zrywa z dawną normą prawa francuskiego (521 Franc. kod. handl.) „że w razie gdyby zbadanie ksiąg, aktów i papierów upadłego nasuwało domniemanie bankructwa, układ nastąpić nie może pod rygorem nieważności”.

Ani bowiem samo podejrzenie lub domniemanie czynu karygodnego, ani śledztwo, wytoczone przeciwko upadłemu, jak postanawia prawo niemieckie, ani nawet jego skazanie, jak długo nie jest jeszcze prawomocne, nie uprawnia sędziego-komisarza do odrzucenia podania o układ. Jedynie prawomocne skazanie za przestępstwa na szkodę wierzycieli, (273—284 K. k.) uzasadnia niedopuszczenie do układu. Prawo upadłościowe, idąc w tym względzie za wzorem ordynacji austriackiej kierowało się prawdopodobnie intencją wyeliminowania, często w praktyce spotykanego nacisku wierzycieli, stosowanego wobec upadłego celem wyjednanego lepszych warunków układu przez groźbę doniesienia karnego, w którego następstwie śledztwo uniemożliwiłoby zawarcie układu.

6. Poza brakiem powyższych przeszkód bezwzględnych, prawo wprowadza, jako konieczny warunek dopuszczenia upadłego do układu, a zatem

przychylnego załatwienia jego podania, p e w n o ś ć z a s p o k o j e n i a w i e r z y c i e l i m a s y i i n n y c h u p r z y w i l e j o w a n y c h w i e r z y c i e l i, t. j. w s z y s t k i c h w i e r z y t e l n o ś c i p i e r w s z y c h s z e ś c i u k a t e g o r i i (p u n k t 1—6 a r t. 203), c h y b a, ż e o d n o ś n i w i e r z y c i e l e z g o d z ą s i ę n a u k ł a d. (174).

Wierzytelności te zatem nietylko nie mogą być objęte propozycjami układowymi, lecz ponadto ich zaspokojenie musi być zapewnione, gdyż inaczej sędzia-komisarz nie dopuści upadłego do układu.

Czy warunek ten zachodzi, nie jest widocznym ze samego podania, lecz wymaga zbadania przez sędziego-komisarza. Prawo nie określa sposobu, w jaki zaspokojenie wierzytelności uprzywilejowanych ma być zapewnione. Ponieważ jednak, już po zawarciu układu, postępowanie upadłościowe nie może być zakończone przed zaspokojeniem lub całkowitem zabezpieczeniem tych wierzytelności, nie będzie wystarczającym, dla dopuszczenia do układu, ani zabezpieczenie rzeczowe, ani też poręka, lecz bądźto rzeczywiste, uprzednie wyrównanie tych wierzytelności, bądź też taki stan płynnych lub bez trudności zrealizować się dających funduszy masy, który usuwa wszelką wątpliwość co do możliwości ich zaspokojenia. W tym ostatnim wypadku zapewnieniem będzie oświadczenie syndyka, jako zarządcy majątku, złożone pod rygorem odpowiedzialności za szkodę (102).

Brak tego zabezpieczenia wierzytelności uprzywilejowanych dawał się dotkliwie odczuwać pod rządem prawa francuskiego na obszarze byłego Królestwa Polskiego, gdzie bardzo często dochodziły do skutku układy korzystne dla upadłego, związane z jego rehabilitacją moralną, a następnie brakło środków i funduszy na zaspokojenie wierzytelności uprzywilejowanych, którzy nie mieli nawet możliwości głosowania przeciwko układowi. Obawiać się jednak należy, że konieczność zapewnienia zaspokojenia wierzytelności uprzywilejowanych przed dopuszczeniem do układu, a w dalszym ciągu, konieczność rzeczywistego ich zaspokojenia przed ukończeniem postępowania, w bardzo wielu wypadkach uniemożliwi upadłemu zawarcie układu.

Z drugiej strony zawarcie przez upadłego układu nawet bez uprzedniego zaspokojenia wierzytelności uprzywilejowanych może być czasem dla tych ostatnich korzystniejsze niż zupełna likwidacja jego egzystencji gospodarczej. Toteż prawo przewiduje — celem umożliwienia układu — możliwość zrzeczenia się przez wierzytelności uprzywilejowanych przyznanego im przywileju uprzedniego zapewnienia zaspokojenia ich wierzytelności — a to w formie ich zgody na układ.

Prawo nie określa wprawdzie w jakiej formie zgoda ta ma nastąpić. Ponieważ zależy od niej dopuszczenie do zawarcia układu, nie może ona nastąpić na zgromadzeniu wierzytelności zwołanem celem głosowania nad układem, lecz już wcześniej i dotyczące pisemne oświadczenie złożone sędziemu-komisarzowi powinno zawierać nietylko zgodę na zawarcie przez upadłego układu, lecz o ile możliwości także już zgodę na zakończenie postępowania upadłościowego po zawarciu układu, bez uprzedniego zaspokojenia danej wierzytelności uprzywilejowanej. Bez takiego oświadczenia bowiem, mimo zgody na układ, nie mogłoby po tegoż zawarciu nastąpić ukończenie postępowania upadłościowego (195).

7. O ile nie zachodzi żadna z powyższych przeszkód bezwzględnych, pociągająca za sobą konieczność odrzucenia podania, sędzia-komisarz rozpatrzy, czy nie zachodzą inne względne przeszkody dopuszczenia upadłego do zawarcia układu.

Przeszkody takie zachodzą, jeżeli upadły:

1) w ciągu ostatnich pięciu lat — licząc od dnia ogłoszenia upadłości — miał już ogłoszoną upadłość.

2) już raz zawarł układ w postępowaniu upadłościowym lub układowym i to, chociaż prawo tego wyraźnie nie stanowi, również w powyższym czasokresie, t. j. w ostatnich pięciu latach. Byłoby bowiem nielogiczne, ażeby zawarcie układu pozbawiało na dłużej prawa do zawarcia w przyszłości ponownego układu w postępowaniu upadłościowym aniżeli upadłość niezakończona układem. Zresztą także układ w postępowaniu układowym jest niedopuszczalny tylko przez pięć lat od zawarcia poprzedniego układu;

3) jeżeli upadły, będąc kupcem rejestrowym, nie prowadził księgowości według zasad prawidłowej rachunkowości kupieckiej, albo nie będąc kupcem rejestrowym, nie prowadził rachunków, z których byłby widoczny stan jego majątku;

4) jeżeli będąc kupcem rejestrowym nie złożył najpóźniej w przeciągu dwóch tygodni od zaprzestania wypłat wniosku o ogłoszenie upadłości;

5) jeżeli upadły odmówił współdziałania przy ustaleniu stanu majątku masy upadłości;

6) jeżeli upadły w tem samym postępowaniu był już raz dopuszczony do układu, lecz wo-

bec niedojścia do skutku układu, ponownie składa propozycje układowe (177, 188).

8. O ile zachodzą powyższe względne przeszkody sędzia - komisarz może według swego uznania dopuścić lub nie dopuścić upadłego do zawarcia układu, a zatem załatwić przychylnie lub odmownie jego podanie, z tem jedynie, że w razie odmownego załatwienia, wysłucha uprzednio syndyka i członków rady, o ile jest wyznaczona. (177). W razie dopuszczenia upadłego do układu sędzia - komisarz niema obowiązku uprzedniego wysłuchania syndyka lub członków rady, co naturalnie nie wyklucza jego prawa zasięgnięcia zdania tych osób. Pozostawienie dopuszczenia lub niedopuszczenia upadłego do układu wyłącznej kompetencji sędziego - komisarza, bez wszelkiej ingerencji sądu lub wierzycieli, nakłada na sędziego dużą odpowiedzialność. Odmienne regulują tę sprawę ordynacja austriacka i niemiecka. Według pierwszej dopuszczenie lub niedopuszczenie upadłego do układu zależy od postanowienia sądu trójosobowego, a nie od sędziego konkursowego. Według zaś prawa niemieckiego, o ile nie zachodzą przyczyny odrzucenia podania a limine, sąd musi zasięgnąć opinii rady wierzycieli czy propozycje nadają się do przyjęcia (Annehmbarkeit). Nieprzychylna opinia nie wyklucza wprowadzie poddania propozycji pod głosowanie zgromadzenia wierzycieli, ma jednak ten skutek, że likwidacja masy, nawet w razie sprzeciwu upadłego nie może być wstrzymana.

Od postanowienia sędziego komisarza dopuszczającego upadłego do układu niema zażalenia (178). Od postanowienia odrzucającego podanie służy upadłemu, syndykowi i wierzycielom zażalenie do sądu, a od postanowienia sądu zażalenie do sądu apelacyjnego.

II. Zawarcie układu.

1. Jeżeli upadły czy to prawomocnem postanowieniem sędziego komisarza, czy też w razie odrzucenia podania przez sędziego na skutek uwzględnienia zażalenia przez sąd, dopuszczony został do układu, sędzia komisarz zwoła zgromadzenie wierzycieli, którego termin wyznaczy najpóźniej na miesiąc od daty dopuszczenia upadłego do układu (179).

Na zgromadzenie to wezwani będą przez doręczenie im pisemnego wezwania upadły, syndyk i wie-

rzyciele z dołączeniem do wezwania odpisu podania zawierającego propozycje układowe.

Równocześnie sędzia komisarz wyznaczy syndykowi termin do złożenia pisemnej opinii o propozycjach układowych. Termin ten musi być w każdym razie krótszy od terminu zgromadzenia, ażeby dać wierzycielom możność zapoznania się z opinią syndyka.

Niezależnie bowiem od doręczeń sędzia komisarz ogłosi także termin zgromadzenia przez obwieszczenie i w obwieszczeniu zawiadomi także, że osoby interesowane mogą z akt sprawy zapoznać się z propozycjami układowymi i opinią syndyka. (179).

2. Propozycje układowe mogą być aż do rozpoczęcia zgromadzenia cofnięte przez upadłego.

Nieusprawiedliwione niestawienie niestawienia upadłego lub jego pełnomocnika na zgromadzeniu może być przez sędziego - komisarza również uznane za cofnięcie propozycji układowych. Według brzmienia prawa sędzia - komisarz może w takim razie „odrzuć podanie o zawarcie układu“ (182). Brzmienie to jest jednak nieściśle, bo podanie zostało już przychylnie załatwione, co znalazło wyraz w zwołaniu zgromadzenia. Brzmienie ustawowe ma przypuszczalnie na celu wyrażenie, że od postanowienia sędziego, uznającego wskutek niestawienia upadłego podanie za cofnięte, służyć będzie upadłemu zażalenie.

3. Jeżeli w propozycjach układowych przewidziane jest zabezpieczenie wykonania układu przez osobę trzecią, upadły winien jeszcze przed rozpoczęciem zgromadzenia złożyć sędziemu komisarzowi oświadczenie tej osoby na piśmie, z uwierzytelnionym podpisem, iż w razie zatwierdzenia układu udzieli zabezpieczenia (181). Pomimo braku wyraźnych postanowień należy przyjąć, że w razie niezłożenia tego oświadczenia propozycje będą uważane za cofnięte.

4. Zgromadzeniu przewodniczy sędzia - komisarz.

Prawo nie przepisuje liczby wierzycieli, których obecność konieczna jest do powzięcia uchwały co do układu, odmiennie od prawa o postępowaniu układowem, które wymaga obecności przynajmniej połowy wszystkich wierzycieli, uprawnionych do głosowania (P. p. u. 51). Skoro jednak do przyjęcia układu wymagane jest prócz większości głosujących, także posiadanie przez nią nie mniej niż dwóch trzecich ogólnej sumy wierzytelności według ustalonej przez sędziego listy, wynika z istoty rzeczy, że wymagana jest obecność przynaj-

mniej takiej ilości wierzycieli, których wierzytelności przedstawiają dwie trzecie ogólnej sumy uznanych wierzytelności nieuprzywilejowanych. W przeciwnym bowiem razie nawet przy jednomyślności wszystkich obecnych układ nie mógłby dojść do skutku. W braku takiego quorum sędzia-komisarz nie zarządzi wcale głosowania, lecz stwierdzi protokółem, że w braku większości układ nie mógł dojść do skutku. Zależać wobec tego będzie od uznania sędziego komisarza, czy na wniosek upadłego zechce odroczyć zgromadzenie (186).

O ile ilość obecnych jest dostateczna do przyjęcia układu, syndyk składa sprawozdanie (o stanie masy, widokach jej realizacji, przypuszczalnym wyniku postępowania, przyczynach upadłości, zachowaniu się upadłego w czasie postępowania i t. d.) oraz przedstawia swoją opinię o propozycjach układowych t. j. odczytuje i ewentualnie uzupełnia swą opinię złożoną w aktach (183).

Następnie rozpoczynają się obrady nad propozycją układową.

W toku lub wyniku tychże zarówno upadły jak wierzyciele mogą zgłaszać zmiany i uzupełnienia propozycji układowych. (184). Nad zmianami i uzupełnieniami zgłoszonymi przez wierzycieli, można obradować i głosować tylko wtedy, gdy upadły się na nie zgodził. (184). O ile te, przyjęte przez upadłego, lub też przez niego samego zmienione, propozycje są korzystniejsze dla wierzycieli od propozycji pierwotnych, głosuje się nad nimi na tem samem zgromadzeniu, w innych przypadkach sędzia-komisarz zwołuje w sposób przepisany ponowne zgromadzenie, które powinno się odbyć nie później niż w ciągu miesiąca. W zawiadomieniach o tem zgromadzeniu będzie podana wszystkim wierzycielom treść zmienionych propozycji. Na ponownem zgromadzeniu dalsza zmiana lub uzupełnienie propozycji nie są dopuszczalne (184).

Po wyczerpaniu obrad na pierwszym, lub w razie przedłożenia zmian, na drugim zgromadzeniu, odbywa się głosowanie.

Pod względem zespołu wierzycieli uprawnionych do głosowania, zgromadzenie wierzycieli zwołane dla głosowania nad układem różni się od innych zgromadzeń wierzycieli.

5. Podczas gdy w innych zgromadzeniach sędzia-komisarz może dopuścić do głosowania także wierzycieli, których wierzytelności nie zostały jeszcze uznane, w zgromadzeniu układowem mogą brać udział wyłącznie wierzyciele, których wierzytelności

zostały już ustalone w liście wyłożonej przez sędziego-komisarza w sekretarjacie sądu.

O ile chodzi o wierzytelności zabezpieczone w jakikolwiek sposób, lub też wierzytelności zależne od warunku zawieszającego, sędzia-komisarz na wniosek wierzyciela i po wysłuchaniu upadłego oznaczy sumę, według której liczony będzie głos wierzyciela (145).

Nie wszyscy jednak wierzyciele, których wierzytelności zostały uznane, mają prawo głosowania. Nie mają go przede wszystkim ci wierzyciele pochodni, którzy pozbawieni są prawa głosowania na wszystkich zgromadzeniach. Są to wierzyciele, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że wstąpili w prawa pierwotnego wierzyciela wskutek zapłacenia długu, za który odpowiadali osobiście lub pewnemi przedmiotami majątkowemi, ze stosunku prawnego, związanego przed ogłoszeniem upadłości (147).

6. Pozbawienie prawa głosowania tych wierzycieli, ma na celu zapobieżenie uprawianemu często handlowi prawem głosowania. Wyplenienie tego nadużycia wymagałoby jednak pozbawienia prawa głosu nie tylko wierzycieli, którzy nabyli wierzytelności po ogłoszeniu upadłości, lecz także i tych, którzy stali się wierzycielami przez wstąpienie w prawa poprzedniego wierzyciela, bezpośrednio przed ogłoszeniem upadłości, a więc w czasie gdy zachodziły już podstawy jej ogłoszenia, gdyż często już w tym czasie krytycznym rozpoczyna się handel przyszłymi głosami. Z drugiej strony skupywanie pretensji nie zawsze jest objawem nieuczciwych zamiarów, lecz często jest przygotowaniem pozasądowego układu. Zbyt rygorystyczne traktowanie tych wierzycieli pochodnych utrudni w znacznej mierze zawieranie układów pozasądowych przez skupywanie pretensji do upadłego przez osoby trzecie, które mogą być później pozbawione prawa głosowania nad układem sądowym, gdy układ pozasądowy zawiedzie. W uwzględnieniu tych okoliczności ord. austr. specjalnie co do układu rozszerza z jednej strony zakaz głosowania także na wierzycieli pochodnych, którzy nabyli wierzytelność w czasie gdy zachodziły podstawy upadłości (a nie tylko po ogłoszenie upadłości), o ile którykolwiek z wierzycieli zgłosi sprzeciw przeciwko głosowaniu nowonabywcy, z drugiej jednak strony daje temuż nowonabywcy możliwość ubezwzględnienia sprzeciwu, przez wykazanie, że także oponującemu wierzycielowi ofiarowano nabycie jego wierzytelności na tych samych warunkach.

Nie dają dalej prawa głosowania na zgromadzeniu układowem, wierzytelności których układ nie doty-

czy, a zatem tzw. wierzytelności uprzywilejowane, wyliczone w p. 3/6 art. 203. Wierzyciele posiadający oprócz tych wierzytelności także i wierzytelności nieuprzywilejowane, wyliczone w p. 7/10 art. 203, biorą udział w głosowaniu, a głos ich liczy się sumą ich wierzytelności nieuprzywilejowanych. Będą zatem mieli prawo głosowania pracownicy fizyczni i umysłowi, co do swoich uznanych należności z umowy o pracę, o ile przewyższają 500 zł. miesięcznie za rok ostatni, oraz co do wszelkich należności za czas dawniejszy niż rok przed ogłoszeniem upadłości, przedstawiciele skarbu lub władz samorządowych odnośnie do uznanych należności za podatki i daniny wraz z odsetkami i kosztami egzekucji za czas dawniejszy niż ostatnie dwa lata przed ogłoszeniem upadłości, przedstawiciele instytucji ubezpieczeń społecznych odnośnie do swych uznanych należności za ubezpieczenia pracowników fizycznych i umysłowych, za czas wcześniejszy niż ostatni rok przed ogłoszeniem upadłości, w końcu wierzyciele mający uznane wierzytelności związane bezpośrednio z kosztami ostatniej choroby lub niezbytelnego pogrzebu upadłego, o ile upadły zmarł wcześniej niż sześć miesięcy przed datą ogłoszenia upadłości.

7. Ponadto prawo wyklucza od głosowania nad układem — i to tylko od głosowania nad układem, bo w innych głosowaniach mogą brać udział — wierzycieli stojących w bliskich stosunkach z upadłym. W głosowaniu nad układem nie mają mianowicie prawa brać udziału małżonek upadłego, jego krewny lub powinowaty w linii prostej, krewny lub powinowaty w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, przysposabiający upadłego lub przez niego przysposobiony oraz, gdy upadłym jest spółka jawna, komandytowa lub z ograniczoną odpowiedzialnością, spółnik, będący wierzycielem. Również nie głosują ci wierzyciele, którzy nabyli wierzytelności od powyższych wierzycieli po ogłoszeniu upadłości. (185).

Wykluczenie tych osób bliskich upadłemu od głosowania nad układem, opiera się na przypuszczeniu, że przy głosowaniu kierowałyby się raczej względami na swe stosunki osobiste z upadłym, aniżeli względami słuszności i racjonalności propozycji. Ord. austriacka i niemiecka tylko wtedy nie uwzględnia głosów powyższych osób stojących w bliskich stosunkach z upadłym, jeżeli głosują za układem. Prawo upadłościowe polskie natomiast, wychodząc prawdopodobnie z założenia, że uczucia tych osób dla upadłego mogą być równie życzliwe jak nieżyczliwe, wyklucza ich w ogólności od głosowania.

Niedopuszczenie do głosowania wierzycieli pochodnych i wierzycieli stojących w bliskich stosunkach z upadłym — o ile wierzytelności

ich są rzetelne — jest krzywdzące dla upadłego, pragnącego zawrzeć układ bo pozbawia go głosów wierzycieli, którzy mogliby głosować za układem; jest ono w jeszcze większej mierze krzywdzące dla dotyczących wierzycieli, którzy w danym razie poddać się muszą układowi, chociaż odjęte im było prawo głosowania przeciwko niemu; jest ono w końcu krzywdzące i dla upadłego i dla wierzycieli, ponieważ utrudnia, a czasami może zupełnie uniemożliwić zawarcie układu.

Chociaż bowiem wierzyciele powyżsi nie mają prawa głosowania, ponieważ dla przyjęcia układu konieczne jest, aby suma wierzytelności głosujących za układem wynosiła najmniej dwie trzecie ogólnej sumy wierzytelności, więc o ile wspomniani wierzyciele wykluczeni od głosowania zgłosili swe wierzytelności, udział wierzycieli głosujących za układem, o ile układ ma być przyjęty, będzie musiał być większy, aniżeli by to było potrzebne, gdyby wierzytelności wierzycieli nie mających prawa głosowania, nie były także wliczane w ogólną sumę wierzytelności.

O ile zaś te wierzytelności wyłączone — co w życiu jest bardzo możliwe — wynoszą więcej jak jedną trzecią ogólnej sumy wierzytelności, układ już wogóle dojść do skutku nie może, chyba że dotyczący wierzyciele wcale nie zgłoszą swych wierzytelności lub się ich przed zawarciem układu zrzekną.

8. Uprawnieni do głosowania wierzyciele mogą brać udział w zgromadzeniu osobiście lub przez pełnomocnika. Choć prawo upadłościowe nie przewiduje wyraźnie możliwości zastępstwa, to wynika ono z ogólnych zasad o postępowaniu cywilnem. Pełnomocnikiem nie musi być adwokat, bo w postępowaniu przed sędzią-komisarzem zastępstwo adwokackie nie obowiązuje.

Wobec tego, że większość liczona jest nietylko według sumy wierzytelności, lecz także według ilości głosujących wierzycieli, jedem wierzyciel oddać może tylko jeden głos, chociażby posiadał wierzytelności rozmaitych kategorii, lub też wierzytelności pochodzące bezpośrednio od upadłego i nabyte od osób trzecich.

Głosowanie odbywa się ustnie przez oddanie głosu „za” lub „przeciw” gdyż prawo upadłościowe nie przewiduje pisemnego głosowania, ani też przesłania głosu na piśmie, odmiennie od prawa o postępowaniu układowem, które dopuszcza oddanie głosu na piśmie przez nieobecnego wierzyciela. Tylko w razie odroczenia zgromadzenia wskutek nieuzyskania w głosowaniu większości dla układu, oddany przez wierzyciela głos, zachowuje swą ważność przy obliczeniu głosów na następnem zgromadzeniu, o ile wierzyciel się na nie stawia (186).

Głosy obejmujące nieprzewidziane w propozycjach dodatki lub zastrzeżenia uważane są za oddane przeciwko układowi. Natomiast wierzyciele wstrzymujący się od głosowania, nie będą wcale uwzględnieni, tak jakby nie byli obecni.

9. Dla przyjęcia układu potrzeba podwójnej większości: większości osobowej głosujących i kwalifikowanej większości sum wierzytelnościowych. Ilość głosujących „za” układem, musi być zatem większą od ilości wierzycieli głosujących „przeciw” a ponadto wierzytelności posiadane przez tych, którzy głosowali za przyjęciem układu muszą wynosić conajmniej dwie trzecie ogólnej sumy wierzytelności, według listy ustalonej przez sędziego-komisarza zgodnie z powyższymi zasadami. (185).

Podczas gdy ord. niem. i austr. wymagają aby większość głosująca za układem wyniosła $\frac{3}{4}$ sumy wierzytelności uprawniających do głosowania, prawo polskie za podstawę do obliczenia wymaganej większości $\frac{2}{3}$ bierze ogólną sumę wierzytelności według ustalonej przez sędziego-komisarza listy. Temsamem do ogólnej sumy wierzytelności nie będą jedynie wliczone, jako niepodlegające układowi, wierzytelności uprzywilejowane, natomiast będą wliczone, jak wyżej wyłuszczone, pomimo nieprzysługującego im prawa głosowania, wierzyciele pochodni i wierzyciele stojący w bliskich stosunkach z upadłym.

Listę wierzytelności do celów głosowania, sporządza według Rozp. Ministra Sprawiedliwości z dnia 14.XII. 1934 (Regulamin wewnętrznego urzędowania) sekretarz sądu.

10. Jeżeli układ nie został przyjęty z powodu braku jednej lub nawet obu wymaganych większości, upadły może postawić wniosek na odroczenie zgromadzenia. Sędzia-komisarz stosownie do okoliczności wniosek przyjmuje lub odrzuca (186). Okolicznościami, któremi się sędzia-komisarz kierować będzie w swym postanowieniu, będą w pierwszym rzędzie liczba obecnych i stosunek głosów, a zatem widoki zmiany wyniku głosowania w następnym terminie.

W razie przychylnego załatwienia wniosku sędzia-komisarz odroczy zgromadzenie najdalej na dwa tygodnie. Ponieważ chodzi nie o nowe zgromadzenie, lecz o dalszy ciąg tego samego zgromadzenia, zbyteczne są obwieszczenia oraz wezwania indywidualne. Wystarczy wyznaczenie i ogłoszenie nowego terminu, w toku pierwszego terminu (186).

W nowym terminie głosować mogą wierzyciele, którzy nie głosowali w pierwszym. Głosujący w pierwszym terminie mogą ponownie głosować za lub przeciw układowi, niezależnie od

tego, jak głosowali poraz pierwszy. Natomiast głos wierzyciela, który nie stawiał się w drugim terminie, zachowuje moc przy obliczeniu wyników głosowania. (186).

11. Z odbytego zgromadzenia sporządza się protokół, który spisuje protokulant i sędzia-komisarz. Podpisy wierzycieli, upadłego i syndyka są zbędne (187).

Do protokołu należy wciągnąć ośnowę układu, wymienić wierzycieli głosujących za układem lub przeciw układowi, oraz zaznaczyć ewentualne sprzeciwy, zgłoszone przez wierzycieli na zgromadzeniu (187).

III. Zatwierdzenie układu.

1. Samo przyjęcie układu przez wierzycieli nie nadaje mu jeszcze mocy prawnej. Układ przyjęty przez wierzycieli wymaga zatwierdzenia sądu, niezależnie od tego, czy któryś z wierzycieli wniósł zarzuty przeciwko układowi, czy też nie było zarzutów.

Postanowienie o zatwierdzeniu lub odmowie zatwierdzenia wydaje sąd (o ile zarzutów nie wniesiono) na posiedzeniu niejawnym po ewentualnym wysłuchaniu osób, których wyjaśnienia uzna za potrzebne (199), jak syndyka, upadłego, członków rady wierzycieli, wierzyciela dającego zabezpieczenie lub poręczenie, lub innych.

Jeżeli jednak którykolwiek z wierzycieli zgłosił na zgromadzeniu, lub też w ciągu tygodnia po zgromadzeniu do sędziego-komisarza lub do sądu zarzuty przeciwko układowi, sąd wyznaczy rozprawę, na którą wezwie syndyka, upadłego, oraz wierzyciela, który zgłosił zarzut. (189). Zarzut może być zgłoszony przez któregośkolwiek wierzyciela, niezależnie od tego, czy brał udział w głosowaniu i czy głosował za, czy przeciw układowi. Mogły bowiem zajść już po głosowaniu okoliczności, które uzasadniają zarzut.

2. Wniesienie zarzutów, prócz rozpisania rozprawy, ma jeszcze inny skutek. Jeżeli mianowicie zarzutów przeciwko układowi nie zgłoszono, sąd nie bada układu z punktu widzenia interesów wierzycieli, lecz osądza go jedynie pod kątem widzenia dopuszczalności układu, zachowania wymogów proceduralnych oraz zgodności z dobremi obyczajami i porządkiem publicznym.

Ponieważ od dopuszczenia upadłego do układu przez sędziego-komisarza niema środka prawnego, sąd dopiero przed zatwierdzeniem układu bada, czy nie zachodziły przeszkody dopuszczenia do układu.

W szczególności sąd odmówi zatwierdzenia układu, jeżeli się okaże, że układ był niedopuszczalny z przyczyn przewidzianych przez ustawę, t. zn. że zachodziły przeszkody bezwzględne ku dopuszczeniu do układu, a sędzia-komisarz tych przeszkód nie uwzględnił, lub uwzględnić nie mógł, bo zaszyły dopiero po dopuszczeniu do układu, (np. prawomocność wyroku zasądzającego upadłego za przestępstwa na szkodę wierzycieli) (190, p. 1).

Z przyczyn proceduralnych sąd odmówi zatwierdzenia układu, jeżeli zwołanie zgromadzenia wierzycieli lub głosowanie odbyło się wbrew przepisom prawa upadłościowego, a zatem, jeżeli przy wyznaczeniu terminu zgromadzenia, przy obwieszczeniach i wezwaniach, nie przestrzegano przepisów prawa, jeżeli sędzia-komisarz nie dopuścił do udziału w głosowaniu wierzycieli, mających prawo głosowania, lub dopuścił takich, którym to prawo nie przysługuje lub jeżeli nie zachowano formalności przepisanych dla głosowania. Powyższe uchybienia proceduralne są jednak tylko wtedy podstawą niezatwierdzenia układu, jeżeli mogły mieć istotny wpływ na wynik głosowania. (190, p. 2).

W końcu sąd odmówi zatwierdzenia, jeżeli układ sprzeciwia się dobremu obyczajom lub porządkowi publicznemu, a zatem gdy jest sprzeczny z zasadami uczciwości, lub moralności kupieckiej, lub społecznej, np. gdy warunki układu stoją w rażącej sprzeczności z stanem majątkowym upadłego.

W braku powyższych uchybień sąd układ zatwierdza.

3. Jeżeli natomiast chociażby jeden wierzyciel, który głosował przeciwko układowi wniósł na zgromadzeniu lub w ciągu tygodnia od zgromadzenia, z arzut przeciwko układowi, sąd osądza także układ pod kątem widzenia interesów wierzycieli i może odmówić zatwierdzenia układu, jeżeli warunki są zbyt krzywdzące dla wierzycieli, którzy głosowali przeciwko układowi (191). Ponieważ warunki układu muszą być równe dla wszystkich wierzycieli, sąd w rozważaniu i postanowieniu swoim bierze pod uwagę interes wszystkich wierzycieli, a prawo mówi dlatego tylko o pokrzywdzeniu jedynie mniejszości wierzycieli, głosującej przeciwko układowi, że większość głosując za układem mimo niekorzystnych warunków nie czuje się niemi pokrzywdzona, skoro się na nie godzi.

4. Podobnie jak w przepisach dotyczących propozycji układowych, tak i w postanowieniach określających warunki zatwierdzenia lub niezatwierdzenia układu, prawo upadłościowe polskie kieruje się daleko idącym liberalizmem wobec upadłego i uszano-

waniem woli większości wierzycieli, niezależnie od rodzaju i rozciągłości ustępstw uzyskanych przez upadłego. Na innym stanowisku, zwalczanem zresztą przez teorię — stoi ordynacja konkursowa niemiecka i austriacka, które niezależnie od jakichkolwiek zarzutów wierzycieli, pozwalają sądowi nie zatwierdzić układu, jeżeli udzielone w układzie upadłemu ustępstwa, stoją w sprzeczności z jego położeniem gospodarczym, jeżeli układ sprzeciwia się wspólnemu interesowi wierzycieli, albo jeżeli wierzyciele nie otrzymują nawet 20% (ord. niem.) 25% (ord. austr.) względnie 30% (nowela austr.) swych należności, a ten niedobór spowodowany został lekkomyślnością lub opóźnieniem zgłoszeniem wniosku o ogłoszenie upadłości przez upadłego.

Nadmienić jeszcze należy, że przepis, upoważniający sędziego-komisarza do wstrzymania uchwały zgromadzenia wierzycieli, sprzeciwiającej się prawu i poddania jej rozstrzygnięciu sądu (149), nie odnosi się do układu, który tak i tak musi być przez sąd zatwierdzony.

5. Na postanowienie sądu zatwierdzające układ, lub odmawiające zatwierdzenia układu służy zażalenie do sądu apelacyjnego. Na postanowienie sądu apelacyjnego, zatwierdzające układ, niema zażalenia. Na postanowienie sądu apelacyjnego, odmawiające zatwierdzenia układu, służy skarga kasacyjna w terminie dwutygodniowym od doręczenia postanowienia (192).

Prawo nie określa komu zażalenie służy. Według ordyn. konk. niem. prawo zażalenia, na postanowienie zatwierdzające lub odmawiające zatwierdzenia układu, służy upadłemu i każdemu nieuprzywilejowanemu wierzycielowi, który był uprawniony do głosowania lub uprawdopodobni swą wierzytelność.

Według ordyn. konk. austriackiej może wnieść rekurs przeciwko zatwierdzeniu układu każdy uczestnik postępowania, który nie wyraził swej zgody na układ, oraz każdy współdłużnik i poręczyciel upadłego. Rekurs zaś przeciwko odmówieniu potwierdzenia służy upadłemu i każdemu wierzycielowi, który nie sprzeciwiał się zawarciu układu.

Wychodząc z założenia, że prawo zażalenia służy wszystkim osobom interesowanym, można by w analogji do powyższych przepisów uzupełnić brakujące postanowienia co do zażalenia w następujący sposób: Zażalenie na postanowienie sądu, zatwierdzające układ, służy wierzycielom, którzy wnieśli zarzuty przeciwko układowi. Niezależnie zaś od wniesienia zarzutów służy ono wszystkim wierzycielom, posiadającym wierzytelności nieuprzywilejowane, o ile nie głosowali za układem, a bez

względem na to, czy głosowali przeciw układowi, czy też wcale nie głosowali i czy zgłosili swoje wierzytelności, czy też ich nie zgłosili. Zażalenie zaś na postanowienie sądu, odmawiające zatwierdzenia układu, przysługuje upadłemu, oraz wszystkim wierzycielom, o ile nie głosowali przeciw układowi, chociażby wcale nie głosowali i bez względu na to czy zgłosili swe wierzytelności, czy też nie.

Ten szeroki, pod względem osób, zakres zażalenia ograniczony jest pod względem podstaw zażalenia, które dotyczyć mogą tylko nieuwzględnienia wyraźnych przepisów prawnych (190, 191) uzasadniających odmowę zatwierdzenia układu przez sąd.

Na postanowienie sądu apelacyjnego, odmawiające zatwierdzenia układu, służy prawo skargi kasacyjnej.

Po prawomocnej odmowie zatwierdzenia układu, postępowanie upadłościowe, a w szczególności likwidacja zostają podjęte na nowo bez osobnego postanowienia.

IV. Skutki układu.

1. Cel układu, t. j. umożliwienie upadłemu dalszej samodzielnej egzystencji gospodarczej, wymaga, aby korzyści osiągnięte przez niego w układzie, t. j. redukcja długów, względnie odroczenie ich spłaty, lub też jedno i drugie, rozciągały się na wszystkich wierzycieli, objętych postępowaniem dotyczącym zawarcia układu i były ostateczne.

Podczas więc gdy po zakończeniu postępowania upadłościowego — o ile zakończenie nie nastąpiło na skutek zawarcia układu, — każdy wierzyciel z osobna ma prawo dochodzenia swej należności przeciwko upadłemu w całość, w postępowaniu upadłościowym, niezaspokojonej rozciągłości, to układ ma ten skutek, że o ile nie zostanie uchylony (197), upadły dłużnik zwolniony zostaje raz na zawsze od wynagrodzenia swym wierzycielom ubytku, jaki wskutek układu ponieśli.

Prawomocnie zatwierdzony układ obowiązuje zatem, według brzmienia prawa, wierzycieli, „których tytuły pochodzą od upadłego z czasu przed datą ogłoszenia upadłości” bez względu na to, czy swe wierzytelności zgłosili do masy upadłości (193).

Nie obowiązuje więc układ wierzycieli, których wierzytelności nie są w ogóle objęte postępowaniem upadłościowym, a zatem wierzycieli, których roszczenia dotyczą przedmiotów nie należących do masy, np. wyjętych z pod egzekucji, oraz

tych, którzy stali się wierzycielami upadłego wskutek zobowiązań przyjętych przez niego już po ogłoszeniu upadłości, a tem samem bezskutecznych dla masy.

Wierzyciele ci mogą, niezależnie od układu, domagać się od dłużnika każdej chwili całkowitego zaspokojenia swych należności.

Z pośród wierzycieli objętych postępowaniem upadłościowym, niedotknięci są skutkami układu wierzyciele, których tytuły powstały dopiero po ogłoszeniu upadłości wskutek działań syndyka lub z zarządu masy, lub których tytuły pochodzą z postępowania układowego, poprzedzającego postępowanie upadłościowe czyli t. zw. wierzyciele masy (p. 1, 2, art. 203) oraz tak zwani wierzyciele uprzywilejowani (art. 203, p. 3, 6).

Niedotknięte są układem wierzytelności, których tytuły powstały dopiero po ogłoszeniu, czyli t. zw. koszty masy (203 p. 1) i długi masy (203 p. 2), t. j. wydatki wynikłe z zarządu i likwidacji masy, z czynności syndyka i z niesłusznego wzbogacenia się masy, a zatem także należności z tytułu umów o pracę i należności podatkowe należne za czas od dnia ogłoszenia upadłości.

Z pośród wierzytelności, których tytuły powstały przed dniem ogłoszenia upadłości, nie podlegają układowi t. zw. wierzytelności uprzywilejowane, t. j. należności pracowników fizycznych i umysłowych, z umowy o pracę, przypadające za ostatni rok przed datą ogłoszenia upadłości, do pięćset złotych miesięcznie (203, p. 3) podatki i inne daniny publiczne, należne za ostatnie dwa lata przed datą ogłoszenia upadłości wraz z wszystkimi dodatkami, karami za zwłokę i kosztami egzekucji od tych należności (203, p. 4), należności instytucji ubezpieczeń społecznych z tytułu ubezpieczenia wymienionych pracowników za rok ostatni przed datą ogłoszenia upadłości (203, p. 5) i koszty ostatniej choroby i niezbytelnego pogrzebu upadłego, zmarłego na sześć miesięcy przed datą ogłoszenia upadłości (203, p. 6).

Wierzytelności te muszą być zaspokojone przed ukończeniem postępowania upadłościowego.

Nie narusza dalej układ praw wierzycieli, wynikających z zastawu lub z prawa zatrzymania ani też praw, zabezpieczonych wpisem w księgach hipotecznych lub rejestrach (193) tak, że ci wierzyciele (— odmiennie od układu zawartego w postępowaniu układowym, któremu wcale nie podlegają —) objęci są skut-

kami układu tylko co do niedoboru t.j. co do tej części swej wierzytelności, która nie została lub nie zostanie zaspokojona z przedmiotu zabezpieczenia, chyba, że zrzekli się zabezpieczenia (145).

Nie podlegają układowi wierzytelności, które mogą być i w tej wysokości w jakiej mogą być potrącone przez wierzyciela, o ile dług ich istniał już w dniu ogłoszenia upadłości (34).

Wszyscy inni wierzyciele, niezależnie od tego, czy głosowali za układem, czy przeciw niemu, czy wogóle brali udział w głosowaniu i czy zgłosili swe wierzytelności podlegając skutkom układu.

Podlegają zatem układowi wszystkie zobowiązania upadłego, a zatem wszystkie wierzytelności upadłego, których tytuły pochodzą z czasu przed ogłoszeniem upadłości, o ile nie są t. zw. wierzytelnościami uprzywilejowanymi. W szczególności podlegają także układowi należności pracowników fizycznych i umysłowych za ostatni rok przed ogłoszeniem upadłości odnośnie sum przekraczających pięćset złotych miesięcznie i wszystkie należności za czas dawniejszy, należności instytucji ubezpieczeń społecznych z tytułu odsetek i kosztów egzekucji oraz z tytułu ubezpieczeń za czas wcześniejszy niż rok przed ogłoszeniem upadłości i w końcu wszelkie podatki i inne daniny publiczne wraz z odsetkami, karami i kosztami, przypadające za czas dawniejszy, niż ostatnie dwa lata przed datą ogłoszenia upadłości.

Podlegają w szczególności także układowi niektóre wierzytelności, których tytuły powstały dopiero po ogłoszeniu upadłości, a mianowicie wierzytelności wynikłe z zawartych przez upadłego umów wzajemnych, od których syndyk odstąpił (40—52). Podczas bowiem, gdy należności z takich umów, których wykonania zażądał syndyk stają się wierzytelnościami uprzywilejowanymi, niezależnymi od układu (203, p. 2), to należności wynikłe z rozwiązania tych umów przez syndyka stają się zwykłymi wierzytelnościami nieuprzywilejowanymi, poddanymi układowi.

Można więc w ten sposób skonkretyzować skuteczność prawną układu pod względem zasięgu wierzycieli, których dotyczy: Układ obowiązuje tych wszystkich wierzycieli, których wierzytelności, w razie zgłoszenia do masy, dałyby im prawo głosowania nad układem, nie obowiązuje zaś tych wierzycieli, którzy wogóle nie mieli prawa zgłaszania swych wierzytelności do masy, oraz tych, których wierzytelności nawet zgłoszone i ustalone nie dawałyby im prawa do głosowania (147).

z wyjątkiem wierzycieli bliskich i pochodnych (147, 185), którzy poddać się muszą układowi, chociaż nie mają prawa głosowania.

Układ ma wpływ jedynie na zobowiązanie upadłego wobec wierzyciela. Nie narusza natomiast praw wierzyciela w stosunku do współdłużnika i poręczyciela, którzy, wbrew zasadzie prawa prywatnego (632 K. z.), że o rozciągłości zobowiązania poręczyciela rozstrzyga każdorazowy stan zobowiązania dłużnika, zostają odpowiedzialni za całkowity dług (193), niezależnie od osiągniętego przez upadłego w układzie zmniejszenia długu i niezależnie od stanowiska zajętego przy zawarciu układu przez wierzyciela. Natomiast zwrotne roszczenie poręczyciela do upadłego z tytułu zaspokojenia wierzyciela, jest zwykłą wierzytelnością podlegającą układowi. Układ nie narusza też praw wierzycieli, zabezpieczonych zastawem, wpisem do ksiąg lub rejestru na przedmiotach należących do osób trzecich.

2. Zmiany, jakich doznały wierzytelności w toku postępowania upadłościowego, wskutek ogłoszenia upadłości, czy też wskutek zgłoszenia, pozostają w mocy i po zawarciu układu. Dotyczy to przemiany wierzytelności niepieniężnych na pieniężne według wartości w dniu ogłoszenia upadłości, redukcji o odsetki ustawowe wierzytelności niepłatnej jeszcze w dniu ogłoszenia, przeliczenia na walutę krajową wierzytelności, opiewających na walutę zagraniczną i kapitalizacji prawa do powtarzających się świadczeń.

O ile wierzytelności te zostały zgłoszone, a temsamem wciągnięte na listę wierzytelności już w zmienionej formie, zmiana ich jest już choćby z tego powodu ostateczną, że wyciąg z listy wierzytelności jest tytułem egzekucyjnym. O ile zaś wierzytelności, ulegające zmianie, nie zostały zgłoszone, to układ, chociażby już ze względu na zasadę równości wierzycieli, dotyczy i tych wierzytelności tylko w zmienionej formie i w razie sporu będzie rzeczą wyroku sądownego ustalić te wierzytelności w sposób przepisany dla ich wciągnięcia na listę wierzytelności.

3. Wykonanie układu może być zabezpieczone przez osoby trzecie, które złożyły sędziemu komisarzowi przed rozpoczęciem zgromadzenia pisemne oświadczenie, że w razie zatwierdzenia układu udziela zabezpieczenia. (181).

Z zabezpieczenia tego korzystać będą mogli jednak tylko

ci wierzyciele, którzy przed zawarciem układu zgłosili swe wierzytelności do masy (194), gdyż zabezpieczający nie mógłby przewidzieć rozciągłości swej odpowiedzialności, gdyby jego zabezpieczenie dotyczyło także wierzytelności, dopiero później ujawnić się mogących.

4. Uprawnomocnienie się układu, jakkolwiek wiążące dla stron t. j. dla upadłego i wierzycieli, nie ma jednak tak długo skuteczności prawnej, jak długo sąd nie wyda postanowienia o ukończeniu postępowania upadłościowego.

Dopiero bowiem z dniem prawomocnego postanowienia o ukończeniu upadłości, upadły odzyskuje swobodne rozporządzenie swym majątkiem (220, 222). Przedtem nie może być przeciwko niemu wszczęte postępowanie sporne lub egzekucyjne (59).

5. Postanowienie o ukończeniu postępowania sąd wyda jednak dopiero po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu zobowiązań masy i innych wierzytelności uprzywilejowanych (195).

Jeżeli już warunkiem dopuszczenia do układu było zapewnienie zaspokojenia powyższych należności (174), to warunkiem zakończenia postępowania, a tem samem nadania skuteczności układowi, jest rzeczywiste ich zaspokojenie, względnie w razie wątpliwości co do wysokości lub należności poszczególnych wierzytelności uprzywilejowanych, ich zabezpieczenie przez złożenie należnych sum do depozytu sądowego (82).

Podobnie, jak wierzyciele uprzywilejowani mogą zgodzić się na zawarcie układu przez upadłego bez zapewnienia ich zaspokojenia, tak samo mogą się też zgodzić na zakończenie postępowania, muszą jednak zrzec się uprzedniego zaspokojenia, t. zn. wyraźnie oświadczyć, że zgadzają się na zakończenie postępowania bez uprzedniego zaspokojenia ich wierzytelności. Ponieważ zawarcie układu bez zakończenia postępowania jest bezskuteczne, wskazane jest dla uproszczenia postępowania, ażeby wierzyciele uprzywilejowani, godząc się na zawarcie układu przez upadłego, już zgóry wyrazili też swoją zgodę na zakończenie postępowania i zrzekli się uprzedniego zaspokojenia.

Za uprzednie zaspokojenie wierzycieli uprzywilejowanych, względnie za ważność ich dotyczącego zrzeczenia się odpowiada syndyk. Podstawą postanowienia sądu o ukończeniu postępowania będzie dotyczące oświadczenie syndyka, który odpowiedzialny będzie wierzycielom za wyrządzoną im szkodę przez niezaspokojenie lub niezabezpieczenie, wbrew powyższemu oświadczeniu.

Niezależnie od tego wierzycielom uprzywilejowanym, a zatem i wierzycielom masy, służy zażalenie na postanowienie sądu o ukończeniu postępowania.

6. Dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia o ukończeniu postępowania upadłościowego, wierzyciele, których układ dotyczy, będą mogli dochodzić swych wierzytelności.

Wyciąg z listy wierzytelności łącznie z wypisem prawomocnego postanowienia, zatwierdzającego układ, jest tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu i przeciwko temu, kto dał zabezpieczenie wykonania układu, jeżeli złożony został w sądzie dokument, stwierdzający danie zabezpieczenia. (196).

Nie dotyczy to jednak wierzytelności, przez upadłego „zaprzeczonych”. (196).

Chodzi tu o oświadczenie, które upadły złożyć ma przed syndykiem, w oznaczonym przez niego terminie, co do zgłoszonych wierzytelności, a zwłaszcza, czy je uznaje (153), które to oświadczenie, wraz z podaniem przez upadłego uzasadnieniem, musi być przytoczone przez syndyka w osobnej rubryce projektu listy wierzytelności (154).

Oświadczenie zatem upadłego, że nie uznaje zgłoszonej wierzytelności, odbiera liście wierzytelności co do nieuznanej, a więc zaprzeczonej wierzytelności, względnie co do nieuznanej części wierzytelności moc tytułu egzekucyjnego, niezależnie od tego, czy nastąpiło także zaprzeczenie ze strony syndyka (154) i czy upadły założył sprzeciw do sądu przeciwko uznaniu tej wierzytelności przez sędziego-komisarza wbrew jego oświadczeniom (162).

Wobec braku tytułu egzekucyjnego wierzyciel będzie musiał dochodzić swej pretensji w drodze skargi.

Nieuznanie wierzytelności przez upadłego ma zatem, w razie zakończenia postępowania wskutek zawarcia układu, dalej idące skutki, aniżeli w razie zakończenia postępowania po podziale ostatecznym, lub w razie umorzenia postępowania.

O ile bowiem postępowanie zostało umorzone, lub ukończono bez układu, wyciąg z listy wierzytelności jest tytułem egzekucyjnym także dla tych wierzytelności, których upadły nie uznał, a upadłemu służy jedynie w ciągu roku od uprawomocnienia się postanowienia o ukończeniu lub umorzeniu postępowania, o ile co do tej nieuznanej wierzytelności nie zapadł jeszcze wyrok prawomocny, prawo żądania uchylenia mocy obowiązującej tytułu egzekucyjnego w drodze powództwa (170).

W obu przypadkach pewnem pokrzywdzeniem wierzycieli, których wierzytelności, choć uznane przez sądziego komisarza, nie zostały uznane przez upadłego, jest niemożność wytoczenia lub podjęcia na nowo sporu przeciwko upadłemu w czasie trwania postępowania upadłościowego (169). Wierzyciele ci muszą czekać z wytoczeniem sporu na prawomocne ukończenie postępowania, kiedy uzyskanie zaspokojenia jest często już wykluczone. Znajdują się oni w ten sposób poniekąd w gorszym położeniu od wierzycieli, których pretensje, dochodzone sądownie jeszcze przed ogłoszeniem upadłości, nie zostały uznane przez sądziego-komisarza. Ci ostatni bowiem mogą podjąć zawieszone przez ogłoszenie upadłości postępowanie jeszcze w czasie trwania postępowania upadłościowego (61).

Ordynacja niemiecka bierze w obronę wierzycieli, których wierzytelności, uznane przez sąd, nie zostały uznane przez upadłego, dozwalając im na podjęcie sporu przeciw upadłemu już w toku postępowania upadłościowego.

7. Ukończenie postępowania upadłościowego na skutek układu wywołuje co do osoby upadłego te same skutki prawne, jak ukończenie postępowania z innych przyczyn.

W szczególności upadły odzyskuje prawo i możność swobodnego rozporządzania i rozrządzania swym majątkiem. Odpadają zatem wszystkie ograniczenia, wynikłe z ogłoszenia upadłości o ile układ nie przewiduje w tym kierunku dalszych ograniczeń (223). Ograniczenia te, których prawo nie wyszczególnia, mogą m. in. polegać na ustanowieniu zarządcy z prawami kuratora, przewidzianego w postępowaniu układowym (72, 73 P. p. u.). Zarządca ten nie jest jednak mianowany przez sąd, lecz ustanowiony nieodwołalnie aż do wypełnienia układu, przez upadłego za zgodą wierzycieli.

Zabezpieczenie hipoteczne dotyczące układu nie jest w prawie polskiem uregulowane. Nowela z r. 1934 do ord. austr. przewiduje ustanowienie w układzie zabezpieczenia w formie hipoteki zbiorowej w ten sposób, że do ksiąg hipotecznych zostają wpisani, jako uprawnieni, wierzyciele bez bliższych szczegółów. Równocześnie jako przedstawiciel wierzycieli wpisany zostaje zarządca, który w miarę wykonywania układu dokonać może swobodnie wszelkich wpisów na korzyść i niekorzyść wierzycieli.

Układ prawomocnie zatwierdzony jest bezwzględnie obowiązujący. Niemożna się uwolnić od jego skutków prawnych nawet z powodu błędu co do stanu faktycznego lub co do ważności

czynności prawnej, jak to przewiduje kodeks zobowiązań dla ugody (622 K. z.).

Natomiast prawo upadłościowe przewiduje możliwość uchylecia układu.

V. Uchylenie układu.

Uchylenie układu przewiduje prawo upadłościowe w dwóch przypadkach: wskutek prawomocnego skazania upadłego, albo też wskutek niedotrzymania przez niego układu.

1. Jeżeli po zawarciu układu upadły został prawomocnie skazany za przestępstwo z art. 276 K. k. t. j. za to, że przed układem w celu pokrzywdzenia wierzycieli ukrywał przedmioty majątkowe lub zaciągał pozorne zobowiązania lub zawarł inne pozorne umowy, albo też został prawomocnie skazany z art. 279 K. k. t. j. za to, że udzielił lub obiecał udzielić wierzycielowi korzyści majątkowe za działanie na szkodę innych wierzycieli w czasie postępowania układowego, albo w końcu z art. 281 K. k. t. j. za to, że prowadził księgowość kupiecką w sposób niezgodny z prawdą, uszkadzał, ukrywał, przerabiał lub podrabiał księgi lub dokumenty handlowe, sąd na wniosek wierzycieli, po przeprowadzeniu rozprawy uchyli, a zatem obowiązany jest uchylić układ. Uchylenie układu nastąpi jednak pod dwoma warunkami: po pierwsze, że wniosek zgłoszony został nie później jak w dwa lata od dnia prawomocnego zatwierdzenia i po drugie, że wniosek złożyli wierzyciele, mający przynajmniej czwartą część ogólnej sumy uznanych wierzytelności. (197).

Zastrzeżenia te czynią możliwem uchylenie układu wskutek skazania upadłego za przestępstwo na szkodę wierzycieli zupełnie nierealnem. Przedewszystkiem ze względu na rozbieżność czasokresów, gdyż wniosek nie może być postawiony później, jak po upływie dwóch lat od daty prawomocnego zatwierdzenia układu, lecz także nie wcześniej, jak po uprawomocnieniu się wyroku karnego, wydanego po zawarciu układu, a między wydaniem wyroku a uprawomocnieniem się jego w ostatniej instancji mijają przeważnie dwa lata. Po drugie zaś, ze względu na trudności skumulowania, potrzebnej dla wniesienia wniosku, jednej czwartej ogółu wierzycieli, zwłaszcza gdy wierzytelności są rozdrobnione, albowiem wierzyciele po ukończeniu postępowania upadłościowego tracą wszelką łączność ze sobą.

Zatem prawo upadłościowe polskie, udogadniając w porównaniu z innemi ustawodawstwami w jaknajwiększym stopniu zawarcie przez upadłego układu z wierzycielami, utrudnia następnie uchylenie raz zawartego i przez sąd zatwierdzonego układu, odmiennie od ord. austr.

i niem., które zgodnie stanowią, że skazanie upadłego za podstępne bankructwo, znosi samo przez się opusty i inne ustępstwa przewidziane w układzie, nie naruszając praw wierzycieli przyznanych im w układzie wobec upadłego lub osób trzecich.

2. Drugą przyczyną uchylecia układu może być niewykonanie przez upadłego zobowiązań wynikających z układu. Wówczas bowiem, na wniosek chociażby jednego wierzyciela, sąd po przeprowadzonej rozprawie może, lecz nie musi układ uchylć (197).

Na rozprawę w jednym i drugim wypadku wezwani będą upadły i wierzyciele, zgłaszający wniosek. Dopuszczeni będą i inni wierzyciele, którzy się stawiają bez wezwania. (197). Postanowienie o uchyleniu układu będzie ogłoszone przez obwieszczenie. (197). Na postanowienie uchylające, względnie utrzymujące w mocy układ wskutek wniosku wierzycieli, opartego o prawomocne skazanie upadłego, służy zażalenie upadłemu, względnie wierzycielom. Na postanowienie oddalające wniosek wierzyciela, żądający uchylenia układu wskutek niedotrzymania tegoż przez upadłego, nie ma zażalenia. Na postanowienie uchylające układ wskutek takiego wniosku wierzyciela służy zażalenie upadłemu i pozostałym wierzycielom. (197).

Uchylenie układu z innych przyczyn, jak powyższe dwie, jest niedopuszczalne. (198).

3. Co do skutków uchylenia układu, prawo stanowi, że wpłacone na jego poczet sumy nie będą zwrócone (199) i że zabezpieczenia, dane na pewno wykonania układu, pozostają w mocy, chyba, że z warunków zabezpieczenia wynika co innego. (199). Natomiast prawo nie określa, jakiej reszty swej należności mogą się domagać wierzyciele, o ile wraz z uchyleniem układu nie zostało wznowione postępowanie upadłościowe.

Samo bowiem uchylenie układu nie wywołuje jeszcze wznowienia postępowania upadłościowego. Wychodząc z założenia, że wniosek o uchylenie układu jest sam przez się wnioskiem o ponowne podjęcie postępowania upadłościowego, sąd z reguły wraz z postanowieniem o uchyleniu układu wznowia postępowanie upadłościowe, t. j. wydaje postanowienie o ponownym wszczęciu postępowania upadłościowego. Sąd wznowia jednak postępowanie tylko wtedy, jeżeli istnieje dostateczny majątek upadłego lub jego wierzyciele złożą oznaczoną przez sąd zaliczkę na koszty postępowania (197).

W braku zatem dostatecznego majątku, lub, co jest bardziej realne, jeżeli wierzyciele lub wierzyciel żądający uchylenia układu, nie złożą wymaganej przez sąd zaliczki, układ będzie uchylony,

lecz postępowanie upadłościowe nie będzie wznowione.

Należy w braku odmiennych przepisów przyjąć, że w takim przypadku uchylone zostają całkowicie ustępstwa lub prolongaty udzielone w układzie i że wierzyciele odzyskują prawo dochodzenia od upadłego całej swej pierwotnej peretensji, z wyjątkiem sum otrzymanych po zawarciu układu, tak samo jak przy uchyleniu układu, zawartego w postępowaniu układowym, bez równoczesnego ogłoszenia upadłości (77 P. p. u.).

Natomiast o ile wskutek uchylenia układu, czy to z powodu prawomocnego zasądzenia upadłego, czy też niedotrzymania przez niego układu, postępowanie upadłościowe zostaje zarazem wznowione, to, na podstawie wyraźnego postanowienia prawa, wierzyciele uczestniczą w nowym postępowaniu tylko z taką częścią swych pierwotnych wierzytelności, jaka odpowiada niespłaconej części należności ustalonej układem (199). Jeżeli np. pierwotna wierzytelność wynosiła 100, zredukowana została układem do 40, upadły na poczet tej kwoty układowej zapłacił 20 czyli połowę, — tak, że połowa ustalonej układem należności została niezapłacona, — wierzyciel w nowym postępowaniu uczestniczyć będzie połową swej pierwotnej wierzytelności, czyli sumą 50. W ten sposób upadły, który zawarł układ w postępowaniu upadłościowym, lecz układu nie dotrzymał, lub też który utracił przywilej układu wskutek prawomocnego skazania za przestępstwo na szkodę wierzycieli, nie traci w żadnym razie dobrodziejstwa redukcji swego pierwotnego zadłużenia, uzyskanej w uchylonym układzie. Na odmiennym stanowisku stoją ord. austr. i niem., nakładające na upadłego skazanego za podstępne bankructwo obowiązek zapłacenia całej pierwotnej pretensji, bez względu na ustępstwa uzyskane w układzie, który traci moc prawną już przez samo skazanie upadłego.

4. Oprócz przypadków uchylenia układu prawo przewiduje jeszcze przypadek bezskuteczności układu, bez formalnego tegoż uchylenia, a mianowicie, jeżeli przed całkowitem wykonaniem układu, niezależnie od dotrzymywania lub niespełniania tegoż, względnie skazania upadłego za przestępstwo na szkodę wierzycieli ogłoszona zostanie ponownie jego upadłość, czy to na własny wniosek, czy na wniosek jednego z wierzycieli, którzy brali udział w układzie, czy też na wniosek wierzyciela nowego lub dawnego, nie objętego układem.

W takim przypadku wierzyciele układowi uczestniczą w nowym postępowaniu również tylko taką częścią swych pierwotnych wierzytelności, jaka odpowiada niespłaconej części należności,

ustalonej układem. Zabezpieczenia wynikające z układu pozostają w mocy. (199).

We wznowionem postępowaniu uczestniczą także późniejsi wierzyciele. Nie mają jednak prawa do zaspokojenia z zabezpieczeń, ustanowionych w układzie dla zobowiązań z niego wynikających. Dokonane poprzednio czynności będą wznowione tylko w razie potrzeby. (200).

5. Prawo przewiduje nadto jeden przypadek, w którym wierzyciel może żądać uiszczenia całkowitej pierwotnej wierzytelności niezależnie od redukcji przewidzianej w układzie.

Jeżeli mianowicie upadły udzielił niektórym wierzycielom większych korzyści, niż przewidziane w układzie, każdy wierzyciel w ciągu dwóch lat od daty prawomocnego zatwierdzenia układu, może, w drodze powództwa, żądać solidarnie od upadłego i wierzyciela, który osiągnął niedozwoloną korzyść, uiszczenia sumy, o jaką w układzie zmniejszona została wierzytelność żądającego (np. także odsetek przy bezprocentowym odroczeniu spłaty). Upadły odpowiada za całą różnicę między pierwotną, a układową wierzytelnością, wierzyciel zaś tylko do wysokości korzyści, osiągniętej ponad przewidzianą w układzie. (201).

TYTUŁ VI. PODZIAŁ FUNDUSZÓW MASY

Uskutecznianie przez syndyka wypłaty gotówki, osiągniętej ze spieniężenia masy, odbywa się w kolejności przez prawo przepisanej i według unormowanych przez prawo zasad i form, objętych ogólną nazwą podziału funduszków masy.

Pod względem kolejności podzielone są wszystkie należności ulegające zaspokojeniu z masy upadłości na 10 kategorii (203), a mianowicie:

1. T. zw. koszty masy t. j. koszty postępowania upadłościowego oraz układowego, bezpośrednio poprzedzającego ogłoszenie upadłości, a zatem także wynagrodzenie syndyka, zarządcy odrębnego majątku, oraz nadzorcy sądowego; wydatki połączone z zarządem i likwidacją masy upadłości — nie wyłączając podatków i innych danin publicznych, należnych i wymagalnych od dnia ogłoszenia upadłości od majątku masy lub czynności syndyka; należności z tytułu umów o pracę, niezależnie od wysokości, powstałych w czasie postępowania upadłościowego, a zatem należne za czas od ogłoszenia upadłości; wsparcia dla upadłego i jego rodziny, wreszcie koszty niezbytkownego pogrzebu upadłego, zmarłego w czasie postępowania upadłościowego.

2) t. zw. długi masy, t. j. należności prywatno-prawne, powstałe wskutek czynności prawnych syndyka lub zarządcy odrębnego majątku, należności z zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości umów wzajemnych, których wykonania zażądał syndyk (podczas gdy należności odszkodowawcze ze szkoda, spowodowane odstąpieniem syndyka od umowy wzajemnej należą do grupy 7-ej), należności z tytułu niesłusznego wzbogacenia się masy czyto wskutek czynności syndyka, czy też czynności upadłego, zdziałanych przed lub po ogłoszeniu upadłości, a bezskutecznych wobec masy (24, 58); wreszcie należności, które powstały z czynności upadłego, dokonanych za zgodą nadzorcy sądowego lub z czynności tego nadzorcy w czasie postępowania układowego, o ile postępowanie to

nie skończyło się lub nie zostało umorzone wcześniej, jak na trzy miesiące przed ogłoszeniem upadłości.

Należności dwóch wyżej wyszczególnionych kategorii zaspakajane są przez syndyka w miarę wpływania potrzebnych sum do masy, a zatem bez formalności podziałowych. Tylko o ile w ten sposób nie będą uiszczone, zaspokojone zostaną w drodze podziału. (204).

Dalsze kategorie stanowią:

3) należności pracowników fizycznych i umysłowych z umowy o pracę, przypadające za rok ostatni przed datą ogłoszenia upadłości do pięciuset złotych miesięcznie. Sumy przekraczające 500 zł. miesięcznie, albo należne za czas dawniejszy, oraz należności pracowników, pochodzące z innego tytułu, jak z umowy o pracę, należą do kategorii 7-ej.

4) podatki i inne daniny publiczne, państwowe i samorządowe, należne za ostatnie dwa lata przed datą ogłoszenia upadłości wraz z wszystkimi dodatkami, odsetkami za powyższy czas i kosztami egzekucji. Miarodajnym zatem dla oceny, czy i w jakiej wysokości dany podatek podpada pod tę kategorię, nie jest wymiar, ani płatność podatku, lecz to, czy dany podatek należy się za okres, wynoszący dwa lata wstecz od dnia ogłoszenia upadłości. Nie podpada zatem pod tę kategorię podatek, płatny w tym czasokresie (np. odroczone z poprzedniego czasu zaległości), o ile wymierzony został za okres podatkowy poprzedni. Podpada natomiast pod tę kategorię podatek, wymierzony dopiero po ogłoszeniu upadłości, lecz odnoszący się do okresu obejmującego dwa lata przed datą ogłoszenia upadłości. Jeżeli podstawę wymiaru określa się za okresy dłuższe, np. kwartalne (przy podatku od nieruchomości) lub roczne przy podatku dochodowym, lub też jeżeli z podstaw wymiaru nie da się dokładnie wydzielić sumy przypadającej za okres dwuletni od dnia ogłoszenia upadłości wstecz, należy z podatku, przypadającego za czas dłuższy, obliczyć pro rata temporis część przypadającą na ten okres.

5) należności instytucji ubezpieczeń społecznych, powstałe z tytułu ubezpieczeń pracowników fizycznych i umysłowych za rok ostatni przed dniem ogłoszenia upadłości. I przy tych wierzytelnościach miarodajny jest czas należności, a nie płatności. Należności instytucji ubezpieczeń za okres późniejszy należą do kategorii pierwszej, za okres dawniejszy do kategorii siódmej.

6) koszty ostatniej choroby i niezbytłowego pogrzebu upadłego, zmarłego nie dawniej jak sześć miesięcy przed dniem ogłoszenia upadłości.

Należności kategorii 3—6 są uprzywilejowane, t. j. nie podlegają układowi.

7) wszystkie inne wierzytelności wraz z odsetkami za ostatni rok przed dniem ogłoszenia upadłości, z od-

szkodowaniem umownym, kosztami procesu i egzekucji oraz wszelkie wierzytelności kategorii 3—6, nabyte w drodze przelewu lub indosu.

8) odsetki nie zaspokojone w powyższych kategoriach (w kolejności, w jakiej powinien być zaspokojony kapitał), z wyjątkiem odsetek czyli kar za zwłokę w uiszczeniu podatków i danin publicznych za okres poprzedzający ostatnie dwa lata przed dniem ogłoszenia upadłości.

9) kary, grzywny sądowe, administracyjne i skarbowe,

10) należności z tytułu darowizn i zapisów.

Zaspokojenie należności poszczególnych kategorii następuje w ten sposób, że dalsze kategorie będą zaspokojone dopiero po całkowitem zaspokojeniu poprzedniej, a gdy majątek masy nie wystarcza na zaspokojenie w całości wszystkich należności danej kategorii, to zostają one zaspokojone stosunkowo do swej wysokości, czyli w równym stosunku. Wyjątek stanowią należności kategorii ósmej, t. j. odsetki, które zaspakajane zostają według pierwszeństwa kategorii kapitału (205).

2. Nie wszystkie jednak należności podlegają formalnościom podziału. Pomijając bowiem koszty i długi masy, t. j. należności kategorii 1-ej i 2-ej, zostają także, niezależnie od innych należności, zaspokojeni wierzyciele, którym przysługuje prawo zastawu lub zatrzymania na przedmiocie, należącym do masy, a to przez sprzedaż tego przedmiotu skuteczną przez nich, albo przez syndyka (117). Tylko częścią swej wierzytelności niezaspokojoną całkowicie z przedmiotu zastawu lub zatrzymania wezmą oni udział w podziale masy, o ile wierzytelność zgłosili i o ile została uznana (207).

Niezależni od formalnego podziału są również wierzyciele, których wierzytelności i prawa są zabezpieczone na nieruchomościach, własności górniczej, prawie wydobywania żywic ziemnych, kolei żelaznej, statku handlowym lub statku żeglugi śródlądowej. Zostają oni zaspokojeni z ceny osiągniętej przez sprzedaż licytacyjną tych obiektów, dokonaną czy to na ich wniosek, czy też na wniosek syndyka. Sprzedaż odbywa się wówczas według przepisów kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji na nieruchomościach, tak, że przed zabezpieczonymi wierzycielami zaspokojone zostają te wierzytelności, którym w myśl tych przepisów przysługuje pierwszeństwo przed wierzytelnościami zabezpieczonymi. Zarówno więc zabezpieczone, jak i mające pierwszeństwo przed niemi wierzytelności, biorą udział w formalnym podziale masy tylko w tej części, która nie została z sumy licytacyjnej zaspokojona (118, 207).

O ile jednak wierzyciel, mający wierzytelność zabezpieczoną hipoteką lub rejestrem, oświadczył przy zgłoszeniu wierzytelno-

ści, że zrzeka się zabezpieczenia (152, p. 5), syndyk wydzieli w planie podziału sumę na zaspokojenie tej wierzytelności. Wówczas w prawa wierzyciela wchodzi masa upadłości, o czym będzie wciągnięty odpowiedni wpis do księgi hipotecznej lub do rejestru, na podstawie uwierzytelnionego przez sekretarza sądu wyciągu z planu prawomocnie zatwierdzonego (213).

3. Podział funduszków, a zatem chociażby częściowe zaspokojenie wszystkich innych, prócz wspomnianych powyżej wierzytelności, ulegających odrębnemu zaspokojeniu, może być dokonany dopiero po ustaleniu przez sędziego komisarza listy wierzytelności, niezależnie od tego, czy wniesione zostały przeciwko tej liście sprzeciwy. Nie może on być jednak dokonany w żadnym razie przed uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości (202, 211).

4. O ile zachodzą powyższe warunki, dokonany zostaje podział jednorazowo lub kilkakrotnie w miarę likwidacji masy, na podstawie każdorazowego planu podziału, sporządzonego przez syndyka (202).

W planie tym syndyk: 1) ustali sumę ogólną, podlegającą podziałowi, 2) wymieni wierzytelności i prawa osób, uczestniczących w podziale, 3) oznaczy sumę, jaką każdemu z uczestników przypada z podziału i 4) wskaże, które sumy mają być wypłacone, a które i z jakich przyczyn pozostawione w depozycie sądowym (206).

W planie podziału uwzględnione zostają, a tem samem w podziale uczestniczą tylko wierzytelności, uznane przez sędziego komisarza i zamieszczone w liście wierzytelności, a to w wysokości, w jakiej zostały uznane. Sumy przypadające na zaspokojenie wierzytelności, co do których wniesiony został sprzeciw, pozostawione będą w depozycie sądowym, aż do czasu rozstrzygnięcia sprzeciwu (202).

Jeżeli wierzytelność została uznana na podstawie zgłoszenia skutecznego po upływie terminu, wyznaczonego w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, będzie ona uznana tylko w tych podziałach funduszków masy, które następują po uznaniu (167). Odmienne są pod tym względem przepisy ord. austr. i niem., które spóźnionym wierzycielom przyznają prawo takiego zaspokojenia przy następnym podziale, któreby ich zrównało z innymi wierzycielami tej samej kategorii, poprzednio zaspokojonymi.

Wierzytelności zabezpieczone hipotecznie, w rejestrze, zastawem lub prawem zatrzymania umieszczone będą w podziale jedynie w sumie, w jakiej nie zostały zaspokojone z przedmiotu zabezpieczenia (207). Nie będzie więc uwzględniony w planie podziału jeszcze nie poniesiony przez wierzyciela, a tylko przypuszczalny niedobór.

Uwzględnione będą w planie podziału także wierzytel-

ności, zależne od warunku. Suma przypadająca na zaspokojenie wierzytelności, zależnej od warunku rozwiązującego, będzie wydana wierzycielowi bez zabezpieczenia, chyba że ten obowiązek zabezpieczenia ciąży z mocy istniejącego między nim a upadłym stosunku prawnego. Gdyby wierzyciel mimo tego obowiązku, nie złożył zabezpieczenia, suma złożona będzie do depozytu sądowego. W razie ziszczenia się warunku rozwiązującego, wierzyciel obowiązany będzie zwrócić otrzymaną sumę (212).

Natomiast suma przeznaczona na zaspokojenie wierzytelności, zależnej od warunku zawieszającego, będzie tylko wtedy wydana wierzycielowi, jeżeli udowodni, że warunek się ziszczył. W przeciwnym razie złożona będzie do depozytu sądowego (212).

Suma wydzielona na zaspokojenie wierzytelności, za którą poręczyła osoba trzecia, lub za którą odpowiada osoba trzecia solidarnie lub niepodzielnie z upadłym, będzie wydana wierzycielowi w kwocie należnej mu jeszcze w dniu sporządzenia planu, poręczycielowi zaś lub współdłużnikowi w kwocie, jaką za upadłego zapłacili (212).

5. Sporządzony na powyższych zasadach plan podziału syndyk złoży sędziemu komisarzowi, który w razie potrzeby wprowadza do planu zmiany i uzupełnienia (206).

Sędzia-komisarz zawiadomi syndyka, upadłego i wierzycieli, oraz ogłosi przez obwieszczenie, że mogą plan podziału przeglądać w sekretarjacie sądu i że w ciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim mogą wnieść przeciwko planowi zarzuty (208). Jeżeli w powyższym terminie zarzutów nie wniesiono, sędzia komisarz zatwierdzi plan, który tem samem staje się prawomocny i zostaje wykonany (209). Zarzuty może wnieść upadły i każdy wierzyciel.

6. Jeżeli zarzuty wniesiono, sędzia-komisarz wzywa na posiedzenie wierzycieli, którzy wnieśli zarzuty, syndyka, upadłego i tych wierzycieli, których prawa w razie uwzględnienia zarzutu mogłyby być dotknięte i wydaje postanowienie co do zarzutów (210). Od postanowienia sędziego-komisarza służy zażalenie do sądu w terminie tygodniowym. Zażalenie służy w razie oddalenia zarzutu temu, kto zarzut wniósł, w razie częściowego uwzględnienia zarzutu temu, co wniósł zarzut i tym, których prawa wskutek częściowego uwzględnienia zarzutu, zostały dotknięte. Tym ostatnim służy też zażalenie w razie całkowitego uwzględnienia zarzutu. Od postanowienia sądu służy zażalenie do sądu apelacyjnego.

Mimo wniesionych zarzutów lub zażaleń, plan zostaje wykonany w tych częściach, na których wykonanie nie mogą wpłynąć zmiany, żądane w zarzutach lub zażaleniach (210).

Po uprawomocnieniu się postanowień własnych,

względnie postanowień sądu, sędzia komisarz prostuje odpowiednio plan, poczem zostaje on w całości wykonany (210).

Odmienne od postanowień ord. austr. i niem., rada wierzycieli niema żadnego udziału w ułożeniu planu podziału.

7. Gdy majątek masy został już w całości zlikwidowany, będzie dokonany na tych samych zasadach ostatni podział (214).

Przy sporządzaniu planu ostatniego podziału, syndyk powinien mieć na uwadze, że wszelkie późniejsze wypłaty będą już niemożliwe. Dotyczy to przede wszystkim długów i zobowiązań masy, gdyż wierzyciele masy nie mieli sposobności, jak wierzyciele upadłościowi w drodze sprawdzania planu podziału i zarzutów, dbać o swoje prawa i będą mogli po zakończeniu postępowania, domagać się od syndyka wynagrodzenia szkody, wyrządzonej im niesumieniem pełnieniem przez niego obowiązków.

Najpóźniej wraz z planem ostatniego podziału, o ile to wcześniej nie nastąpiło, złoży też syndyk ostateczne sprawozdanie (99).

8. Niemniej też sprawa wynagrodzenia syndyka i zarządcy odrębnego majątku oraz zwrotu poniesionych przez nich wydatków, musi być w tym ostatecznym czasokresie załatwiona. Wynagrodzenie to bowiem i zwrot wydatków oznaczy sąd na przedstawienie sędziego-komisarza, — o ile nie były przyznawane w miarę dokonywanych czynności — dopiero po złożeniu ostatecznego sprawozdania. Z drugiej strony syndyk i zarządca odrębnego majątku tracą prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków, jeżeli nie zażądają ich przed upływem terminu do zarzutów przeciwko planowi ostatniego podziału, a zatem najpóźniej w przeciągu dwóch tygodni od obwieszczenia w Monitorze Polskim o możliwości przejrzenia planu w sekretarjacie sądu (125).

9. Prawo polskie nie zna t. zw. dodatkowego podziału wskutek ujawnienia się pewnych niepodzielnych funduszy już po zakończeniu lub umorzeniu postępowania, np. wskutek zwolnienia z depozytu sumy, przeznaczonej dla uwarunkowanej należności, wobec nieziszczenia się warunku zawieszającego, albo wskutek zwrotu przez wierzyciela otrzymanej sumy, wobec ziszczenia się warunku rozwiązującego. Według ord. austr. i niem., nawet już po ukończeniu postępowania konkursowego, sumy takie ulegają podziałowi dodatkowemu, natomiast według przepisów prawa upadłościowego, po umorzeniu lub ukończeniu postępowania sumy, zatrzymane w depozycie, o ile nie przypadają osobie wskazanej w planie podziału, wydane będą upadłemu na jego wniosek (215). co naturalnie odnosić się także będzie do sum zwróconych przez

wierzycieli, jako nienależnych lub innych dodatkowych wpływów z masy.

10. Po wykonaniu ostatniego planu podziału, sąd wyda postanowienie o ukończeniu postępowania upadłościowego. Postanowienie to będzie ogłoszone przez obwieszczenie i doręczone upadłemu, syndykowi i członkom rady wierzycieli (216). Od postanowienia tego służy zażalenie wierzycielom, syndykowi i upadłemu. Na odmiennym stanowisku stoi prawo niemieckie, które, wychodząc z założenia, że dalsze postępowanie po dokonaniu ostatniego podziału, byłoby tak i tak bezskuteczne, nie dopuszcza zażalenia od postanowienia znoszącego upadłość po dokonaniu ostatniego podziału.

TYTUŁ VII. ZAKOŃCZENIE POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO

I. Podstawy zakończenia postępowania.

1. Oprócz zakończenia postępowania upadłościowego przez postanowienie sądu o tegoż ukończeniu, po dokonaniu ostatniego podziału (216) lub po uprawomocnieniu się postanowienia, zatwierdzającego układ (195), postępowanie upadłościowe może być również zakończone przez umorzenie postępowania lub przez uchylene postanowienia sądu okręgowego o ogłoszeniu upadłości przez sąd apelacyjny lub sąd najwyższy. Natomiast niema zawieszenia postępowania upadłościowego (71).

2. Umorzenie postępowania różni się zasadniczo od ukończenia postępowania tem, że następuje w stadium, gdy postępowanie nie było jeszcze doprowadzone do końca.

Sąd wyda postanowienie o umorzeniu postępowania upadłościowego w następujących trzech wypadkach (217):

a) Gdy majątek masy nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania (217, 1). Wprawdzie w wypadku, gdy majątek dłużnika nie wystarcza oczywiście nawet na zaspokojenie kosztów postępowania, sąd może oddać wniosek o ogłoszenie upadłości (13), a tem samem wcale upadłości nie ogłosić, przeważnie jednak to stwierdzenie braku dostatecznego pokrycia, nawet na koszty postępowania, będzie możliwe dopiero po otwarciu postępowania, bądźto zaraz po spisaniu inwentarza i bilansu, bądź też w późniejszym stadium. W takim więc przypadku sąd nie tylko może, lecz powinien umorzyć postępowanie. Prawo nie określa, czy umorzenie postępowania następuje w takim razie z urzędu, a zatem na przedstawienie sędziego-komisarza, czy też na wniosek złożony przez którąkolwiek stronę zainteresowaną, t. j. przez syndyka, upadłego lub któregośkolwiek z wierzycieli. Przyjąć należy, że umorzenie nastąpić może zarówno na wniosek, jak z urzędu.

b) Gdy brak jest płynnych funduszków na

koszty dalszego postępowania, a wierzyciel, na którego wniosek upadłość była ogłoszona, nie złożył w wyznaczonym terminie zażądanej przez sędziego-komisarza zaliczki (217 p. 2). Tak jak sąd uzależnić może ogłoszenie upadłości od złożenia przez wierzyciela, który zgłosił wniosek o ogłoszenie upadłości, zaliczki na koszty postępowania (11), tak też zażądać może zaliczki od tegoż wierzyciela sędzia-komisarz w każdym stadium postępowania i wyznaczyć mu w tym celu odpowiedni termin. Po bezskutecznym upływie tego terminu, sąd na przedstawienie sędziego-komisarza z urzędu umorzy postępowanie. Żądanie zaliczki przez sędziego-komisarza nie jest uwarunkowane brakiem dostatecznego majątku na zaspokojenie kosztów, gdyż stan taki uzasadnia sam przez się umorzenie postępowania, — lecz brakiem płynnych funduszków. Będzie zatem z braku funduszków w razie niezłożenia zaliczki przez wierzyciela umorzone postępowanie nawet gdyby majątek masy po upłynięciu, przewyższał przypuszczalne koszty postępowania.

c) Na żądanie wierzycieli, a mianowicie, gdy wszyscy wierzyciele, którzy zgłosili swe wierzytelności, zażądają umorzenia postępowania (217 p. 3). Umorzenie z tej ostatniej przyczyny nastąpić zatem może dopiero po upływie terminu wyznaczonego do zgłoszenia wierzytelności, tak, że wcześniejsze umorzenie nawet w razie zgody wszystkich wierzycieli, jest niemożliwe. Odmienna jest pod tym względem ordynacja niemiecka, która przewiduje także wcześniejsze umorzenie, w razie zgody wszystkich znanych sądowi wierzycieli, jeżeli inni wierzyciele na skutek ogłoszenia o umorzeniu, nie zgłoszą sprzeciwu. Dalszym warunkiem umorzenia jest, aby wszyscy wierzyciele, którzy zgłosili wierzytelności, — niezależnie od tego, czy wierzytelności ich zostały już uznane i czy ustalenie listy wierzytelności już nastąpiło — zażądali, a zatem zgłosili wniosek o umorzenie postępowania. W ten sposób sformułowany warunek umożliwiłby z jednej strony umorzenie postępowania, wbrew woli upadłego, z drugiej zaś utrudniłby uzyskanie umorzenia, nawet w razie zgody wszystkich wierzycieli, którzy ponadto musieliby, bądźto łącznie, bądźto poszczególnie, lecz jednocześnie, zgłosić wniosek o umorzenie. Przyjąć zatem należy, że to żądanie zastąpione być może zgodą wierzycieli i, że (podobnie jak w ord. austr i niem.) umorzone będzie postępowanie na wniosek upadłego, który przedłoży zezwolenie wszystkich wierzycieli. W końcu zaznaczyć należy, że dla umorzenia postępowania, wymagane jest żądanie tylko tych wierzycieli, którzy zgłosili swe wierzytelności, a zatem tylko wierzycieli upadłego, a nie także wierzycieli masy, chociaż i oni w umorzeniu lub dalszym trwaniu postępowania mogą być również zainteresowani.

O umorzeniu postępowania sąd orzeka na posiedzeniu niejawnem. Prawo nie zawiera też prze-

pisu o obowiązku uprzedniego wysłuchania przez sąd osób zainteresowanych.

Postanowienie o umorzeniu postępowania będzie ogłoszone przez obwieszczenie i doręczone upadłemu, syndykowi oraz członkom rady wierzycieli (218).

3. Zakończenie postępowania upadłościowego następuje także wskutek prawomocnego uchylecia postanowienia sądu o ogłoszeniu upadłości przez sąd apelacyjny względnie przez sąd najwyższy (222).

Uchylenie postanowienia o ogłoszeniu upadłości ma takie same skutki prawne, jak ukończenie lub umorzenie postępowania; natomiast odmiennie od tamtych postanowień nie jest obwieszczane. Nie podlegają też obwieszczeniu postanowienia sądu apelacyjnego, znoszące skutek zażalenia postanowienia sądu okręgowego o umorzeniu lub ukończeniu postępowania. Wytwarza się zatem taki stan rzeczy, że postanowienie o ogłoszeniu upadłości zostaje podane przez obwieszczenie do powszechnej wiadomości, podczas gdy uchylenie tego postanowienia nie jest obwieszczane — co jest krzywdzące dla dłużnika; natomiast nie obwieszcza się postanowień uchylających poprzednio obwieszczane postanowienia o ukończeniu lub umorzeniu postępowania, — co może być połączone ze szkodą dla wierzycieli.

II. Skutki prawne zakończenia postępowania upadłościowego.

1. Postanowienie o ogłoszeniu upadłości wywiera skutki prawne, przewidziane w prawie upadłościowym i w innych ustawach, już od daty postanowienia, niezależnie od tegoż prawomocności, natomiast skuteczność prawna uchylecia tego postanowienia, jak również postanowienia o ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego, nastaje dopiero z chwilą uprawomocnienia się tych postanowień.

Z dniem prawomocnego umorzenia lub ukończenia postępowania, względnie uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości ustają same przez się wszelkie uprawnienia syndyka, zarządcy odrębnego majątku i rady wierzycieli. Syndyk wyda niezwłocznie upadłemu jego majątek, księgi handlowe i korespondencję oraz dokumenty. W razie potrzeby, odebranie, na zarządzenie sędziego-komisarza, nastąpi przymusowo przez komornika (220).

Natomiast syndyk nie ma obowiązku zawiadomić o umorzeniu, ukończeniu lub uchyleniu postępowania władze, instytucje i banki, które zawiadomił o ogłoszeniu upadłości. Niema też obowiązku zarządzić wykreślenia wpisów, dotyczących ogłoszenia upadłości w księgach hipotecznych lub innych księgach i rejestrach, do których wpi-

sany jest majątek upadłego. Może to uczynić sam upadły na podstawie prawomocnego postanowienia sądu o umorzeniu lub ukończeniu postępowania, względnie o uchyleniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości, gdyż postanowienia te stanowią tytuł do wykreślenia powyższych wpisów (219).

Rejestr handlowy winien zawiadomić w razie uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości sąd, który wydał postanowienie o ogłoszeniu, (19 Kh) w innych przypadkach zakończenia postępowania winien to uczynić upadły.

2. Upadły odzyskuje, z wyjątkiem ewentualnych ograniczeń przewidzianych przez układ, całkowite prawo i swobodę zarządzania, rozporządzania i rozrządzania swoim majątkiem (220, 223). Masa upadłości łączy się z pozostałym majątkiem upadłego, a jego czynności prawne, dokonane po ogłoszeniu upadłości, a dotyczące majątku, wchodzącego w skład masy, które były wobec masy bezskuteczne, odzyskują znowu swą pełną skuteczność.

Upadły odzyskuje też prawo występowania jako strona w postępowaniu sądowym, administracyjnym lub polubownym. Postępowanie, zawieszone wskutek ogłoszenia upadłości, może być podjęte na nowo przez upadłego lub przeciwko niemu. W toczących się procesach upadły wchodzi na miejsce masy upadłości (221). Jedynie procesy wszczęte przez syndyka o uznanie za bezskuteczne czynności, zdziałanych przez upadłego ze szkodą wierzycieli, zostają umorzone, przyczem wzajemne roszczenia o zwrot kosztów wygasają (221).

Przerwane z dniem zgłoszenia wierzytelności przedawnienie zaczyna biec na nowo.

Upadły odzyskuje wszelkie prawa publiczne, które utracił wskutek ogłoszenia upadłości.

3. Co do stosunków prawnych, które uległy zmianie wskutek ogłoszenia upadłości, względnie wskutek zgłoszenia wierzytelności, to odmiennie oddziałuje na nie umorzenie lub ukończenie postępowania, odmiennie zaś uchylenie postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

Umowy, które przez ogłoszenie upadłości uległy rozwiązaniu, jak np. umowa spółki, — wskutek ogłoszenia upadłości wspólnikowi — umowa agencyjna i komisowa, — wskutek ogłoszenia upadłości dającego polecenia, oraz prokura nie odżywają na nowo wskutek uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Pozostają też w mocy te zmiany stosunków prawnych, które nastąpiły na skutek działań syndyka, jak np. odstąpienie od umów wzajemnych, wypowiedzenie umów najmu, umów pracy i t. p. Natomiast inne zmiany stosunków prawnych, które nastąpiły same przez się, przez ogłoszenie upadłości lub przez zgło-

szenie wierzytelności, pozostają w mocy w razie umorzenia lub ukończenia postępowania upadłościowego (224), ustępują natomiast w razie uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości, tak że w tym ostatnim przypadku stosunek prawny wraca do swej pierwotnej treści i formy. I tak w razie umorzenia lub ukończenia postępowania odsetki, które przestały biec od daty ogłoszenia upadłości, biegają dopiero dalej od dnia prawomocnego umorzenia lub ukończenia postępowania; zobowiązania niepłatne, które stały się płatnymi, pozostają płatnymi, chociażby ich pierwotny termin płatności jeszcze nie nastąpił; zobowiązania majątkowe niepieniężne, które przemieniły się na pieniężne, pozostają pieniężnymi i płatnymi; zobowiązania w walucie zagranicznej, o ile były zgłoszone, obowiązują już tylko w walucie krajowej, według dokonanego przeliczenia, pozostają w mocy jako jednorazowe zobowiązania według dokonanego przeliczenia zgłoszone zobowiązania do powtarzających się świadczeń. Natomiast w razie uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości odsetki biegają na nowo bez przerwy, spowodowanej ogłoszeniem upadłości; zobowiązania niepłatne, będą płatnymi dopiero w dniu pierwotnej płatności; niepieniężne stają się znowu niepieniężnymi i tak samo pozostają w mocy zobowiązania w zagranicznej walucie i do powtarzających się świadczeń, tak że przeliczenia i zmiany zasze wskutek zgłoszenia wierzytelności są bezskuteczne.

4. Wskutek ukończenia lub umorzenia postępowania, albo uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości ustają ograniczenia wierzycieli w możliwości swobodnego indywidualnego dochodzenia ich należności. Odtąd każdy wierzyciel, nie bacząc na innych, może w drodze postępowania administracyjnego i sądowego, — spornego lub egzekucyjnego — dochodzić swej płatnej wierzytelności w pełnej lub ograniczonej układem wysokości, uzyskać prawo zastawu lub wpis w księgach hipotecznych i rejestrach, przyczem w razie ukończenia lub umorzenia postępowania wyciąg z ustalonej listy wierzytelności jest tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu, z zastrzeżeniami uprzednio podanymi (170, 196).

Wierzyciele, których wierzytelności nie są objęte listą wierzytelności, czy to z powodu niezgłoszenia, czy też wskutek nieuznania przez sędziego-komisarza, muszą uzyskać tytuł egzekucyjny w drodze zwyczajnego postępowania.

To samo dotyczy wszystkich wierzycieli, jeżeli postępowanie upadłościowe zostało zakończone wskutek uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości, gdyż ustalona w międzyczasie lista wierzytelności niema wówczas ani dla upadłego, ani dla wierzycieli żadnego znaczenia prawnego.

TERMINY W POSTĘPOWANIU UPADŁOŚCIOWYM.

Prawo upadłościowe, w odróżnieniu od dawniejszych ustaw, nie zacieśnia postępowania w sztywnych ramach z góry co do czasu określonych terminów i czasokresów. Słusznym założeniem nowego prawa jest, że szybkie przeprowadzenie i zakończenie postępowania najłatwiej da się urzeczywistnić przez możliwość dostosowania czasu trwania poszczególnych czynności do właściwości i osobliwości danej upadłości.

Toteż prawo nie wyznacza terminów, w których mają być przedsięwzięte poszczególne czynności zarządu lub postępowania upadłościowego, a określa jedynie ich kolejność lub też pozostawia wyznaczenie terminów sądowi, albo sędziemu-komisarzowi. Wyjątek stanowi tylko liczony od dopuszczenia upadłego do układu miesięczny termin, w którym powinno być zwołane zgromadzenie wierzycieli, celem głosowania nad układem. Nawet dla tak zasadniczej dla całego postępowania czynności, jak zgłoszenie wierzytelności, termin nie jest określony w ustawie, lecz wyznaczenie jego pozostawione jest uznaniu sądu. Ścisłe terminy prawo przewiduje jedynie dla wnoszenia środków prawnych lub wydawania postanowień, mających regulować niektóre stosunki prywatno prawne upadłego.

W ten sposób nie można, jak np. było możliwe na podstawie przepisów kodeksu handlowego francuskiego, określić z góry najkrótszego lub najdłuższego czasu trwania poszczególnych okresów postępowania.

Tok postępowania pod względem unormowanej w prawie kolejności czynności postępowania względnie przepisane w prawie czasu ich podjęcia przedstawia się jak następuje:

Terminy przepisane dla zgłoszenia wniosku o ogłoszeniu upadłości:

Kupiec rejestrowy obowiązany jest zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości nie później, niż w ciągu dwóch tygodni od dnia zaprzestania płacenia długów. Tak samo reprezentant spółki akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i osoby prawnej oraz likwidator spółki jawnej lub komandytowej, którzy ponadto obowiązani są zgłosić wniosek w ciągu dwóch tygodni od dnia ujawnienia, że majątek spółki nie wystarcza na zaspokojenie długów (5).

Wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnikowi z marłem może być zgłoszony przez wierzycieli lub spadkobierców w ciągu roku od śmierci dłużnika (7).

Ustalenie masy czynnej i likwidacja.

Przed przystąpieniem do czynności syndyk musi złożyć wobec sędziego - komisarza przyrzeczenie sumiennego wykonywania czynności (92).

W najkrótszym czasie syndyk sporządzi inwentarz i dokona jego oszacowania (105), oraz sporządzi bilans (108).

W ciągu miesiąca od daty ogłoszenia upadłości syndyk przedstawi spis inwentarza i bilans sędziemu komisarzowi, a gdy tego uczynić nie będzie można,łoży tymczasem ogólne sprawozdanie o stanie masy (109).

Po spisaniu inwentarza i bilansu lub złożeniu powyższego sprawozdania syndyk rozpoczyna likwidację (110).

Ustalenie masy biernej.

W terminie oznaczonym przez sąd w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości następuje zgłoszenie wierzytelności (14).

Niezwłocznie po upływie terminu do zgłaszania wierzytelności syndyk sporządza projekt listy wierzytelności (153).

Dla ustalenia listy wierzytelności przez sędziego - komisarza prawo nie wyznacza żadnego terminu.

W ciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim o ustaleniu listy wierzytelności można złożyć do sądu sprzeciw przeciwko ustaleniu (162).

Układ.

Po ustaleniu listy wierzytelności upadły może zawrzeć układ (171).

W ciągu miesiąca od dopuszczenia upadłego przez sędziego - komisarza do zawarcia układu, winno się odbyć zgromadzenie wierzycieli celem głosowania nad propozycjami układowymi (179).

Odroczenie tego zgromadzenia może nastąpić najdalej na dwa tygodnie (186).

W ciągu tygodnia po zgromadzeniu można wnieść zarzuty przeciwko układowi (189).

Podział funduszu.

Po ustaleniu listy wierzytelności, lecz w żadnym przypadku przed uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości, będzie dokonany podział funduszu (202, 211).

Po całkowitem zlikwidowaniu majątku masy następuje ostatni podział (214).

W ciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim o wyłożeniu planu podziału w sekretarjacie sądu można wnieść zarzuty przeciwko planowi podziału (207).

Przed upływem terminu do zarzutów przeciwko planowi ostatniego podziału, syndyk zażądać musi od sądu wynagrodzenia i zwrotu wydatków (125).

Ukończenie postępowania.

Po wykonaniu planu ostatniego podziału sąd stwierdza postanowieniem ukończenie postępowania upadłościowego (216).

Po uprawomocnieniu się postanowienia zatwierdzającego układ oraz po zaspokojeniu względnie zabezpieczeniu zobowiązań masy upadłości i wierzytelności uprzywilejowanych sąd wyda postanowienie o ukończeniu postępowania (195).

Z dniem prawomocnego ukończenia lub umorzenia postępowania upadły odzyskuje swobodne rozporządzanie swym majątkiem (220).

Syndyk niezwłocznie obowiązany jest wydać upadłemu jego majątek (220).

Uchylenie układu.

Wniosek o uchylenie układu może być zgłoszony po prawomocnym skazaniu upadłego a przed upływem dwóch lat od prawomocnego zatwierdzenia układu (197).

Środki prawne.

Sprzeciw przeciwko ustalonej liście wierzytelności można wnieść w przeciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim o wyłożeniu listy wierzytelności (162).

Zarzuty przeciwko planowi podziału wnieść można w przeciągu dwóch tygodni od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim o wyłożeniu planu podziału w sekretarjacie sądu (208).

Zarzuty przeciwko układowi mogą być wnoszone w przeciągu tygodnia od daty zgromadzenia, na którym nastąpiło przyjęcie układu (189).

Zażalenie na postanowienie sędziego-komisarza do sądu okręgowego służy w terminie tygod-

niowym (77), a na postanowienie sądu okręgowego do sądu apelacyjnego w terminie dwutygodniowym (78).

Skarga kasacyjna na postanowienie sądu apelacyjnego, w dwóch przewidzianych przez prawo przypadkach, t. j. na postanowienie dotyczące ogłoszenia upadłości i na postanowienie odmawiające zatwierdzenia układu — służy również w terminie dwutygodniowym (17, 192).

Terminy powyższe biegną od ogłoszenia lub doręczenia postanowienia, dla osób zaś, którym nie były ogłoszone — od daty obwieszczenia w Monitorze Polskim, a jeżeli obwieszczenie nie miało miejsca — od dnia wyłożenia postanowienia w sekretarjacie sądu (79).

Skargi na czynności komornika i notariusza mogą być wnoszone w terminie tygodniowym od zakończenia czynności (80).

Skarga, z żądaniem uchyleńa mocy obowiązującej tytułu egzekucyjnego wyciągu z listy wierzytelności nieuznanej przez upadłego, może być wniesiona w przeciągu roku od uprawomocnienia się postanowienia o ukończeniu lub umorzeniu postępowania (170).

W ciągu trzech dni sędzia - komisarz przedłożyć musi sądowi do rozstrzygnięcia sprawę wstrzymanego przez siebie wykonania uchwały rady wierzycieli lub zgromadzenia wierzycieli (137, 149).

Terminy, których wyznaczenie należy do sądu względnie sędziego komisarza.

Sąd wyznacza termin: dla zgłoszenia wierzytelności (14), dla złożenia przez wierzyciela zgłaszającego wniosek o ogłoszenie upadłości zaliczki na koszty postępowania (11).

Sędzia - komisarz wyznacza: termin dla składania przez syndyka sprawozdań z czynności i sprawozdań rachunkowych (99), termin zgromadzenia wierzycieli (142), termin dla złożenia przez syndyka opinii o propozycjach układowych (179), na wniosek strony interesowanej termin, w którym syndyk winien złożyć oświadczenie czy przyjmuje przypadły mu spadek (23) albo oświadczenie czy od obustronnie niewykonanej jeszcze umowy wzajemnej odstępuje, czy też żąda jej wykonania (39), w końcu termin, w ciągu którego osoba mająca w swem władaniu z tytułu prawa zastawu lub zatrzymania rzeczy wchodzące w skład masy, będzie obowiązana do sprzedaży tychże (117).

Terminy przepisane dla unormowania stosunków prawnych upadłego.

Wierzyciel pragnący skorzystać z potrącenia swego długu musi to oświadczyć przy zgłoszeniu wierzytelności (37).

Pracownik ma prawo rozwiązać umowę o pracę w razie upadłości pracodawcy w pierwszym miesiącu od daty ogłoszenia upadłości za tygodniowym wypowiedzeniem (45).

Od umowy najmu lub dzierżawy nieruchomości, zawartej przez upadłego jako najemcę lub dzierżawcę, każda ze stron może odstąpić, o ile przedmiot dzierżawy lub najmu nie był jeszcze objęty przez upadłego — w ciągu dwóch tygodni od daty ogłoszenia upadłości (51), jeżeli zaś przedmiot najmu lub dzierżawy był już objęty przez upadłego w dniu ogłoszenia upadłości, syndyk może wypowiedzieć umowę na sześć miesięcy z góry, o ile umowa dotyczy nieruchomości, w której prowadzone jest przedsiębiorstwo upadłego i nie był umówiony krótszy czas wypowiedzenia (51).

Prawo zaskarżenia czynności upadłego przysługujące syndykowi, wygasa — o ile nie wygasło wcześniej — po roku od daty ogłoszenia upadłości (56).

POSTĘPOWANIE ODREBNE.

1. Tryb postępowania upadłościowego normowany prawem upadłościowym ma zastosowanie dla wszelkiego rodzaju upadłości, niezależnie od tego czy podmiotem postępowania jest kupiec jednoosobowy, czy jakakolwiek spółka handlowa, lub też inna osoba prawna.

Pewne odchylenia od normalnego trybu postępowania zachodzą jedynie, jeżeli podmiotem postępowania jest bank lub inna instytucja emitująca listy zastawne lub obligacje hipoteczne względnie inaczej fundowane, albowiem spółdzielnia.

Przepisy dotyczące upadłości banków emitujących listy zastawne lub obligacje zawarte są częściowo w prawie bankowym (Rozp. Prez. Rzeczyposp. z 17. III. 28 Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 321, art. 83 i 84), częściowo zaś w prawie upadłościowym (226, 227, 228), przepisy zaś dotyczące spółdzielni w Ustawie o Spółdzielniach z dnia 29. X. 1920 w brzmieniu ogłoszonym w Dz. U. R. P. z r. 1934 Nr. 55, poz. 495 (art. 85/106 Ust. o Spółdz.).

2. Według prawa bankowego wszystkie fundusze służące na umorzenie lub zabezpieczenie listów zastawnych, a więc przedewszystkiem wierzytelności zabezpieczające

listy zastawne, fundusz umorzenia listów zastawnych pochodzący ze spłat wierzytelności, które nie zostały jeszcze użyte na wykup listów zastawnych i specjalny fundusz rezerwowy, które wszystkie banki otworzyć są obowiązane aż do wysokości 1/10 całej sumy listów zastawnych, stanowią w razie upadłości banku emitującego listy zastawne lub obligacje osobną masę, która służy przedewszystkiem z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami, na zaspokojenie praw posiadaczy listów zastawnych wynikających z tych listów. Tylko co do żądania zaspokojenia z innych części majątku wierzyciele ci stoją narówni z innymi wierzycielami.

Prawo upadłościowe postanawia, że w razie istnienia takiej osobnej masy, sąd mianuje kuratora do strzeżenia praw posiadaczy listów zastawnych i obligacji, po zasięgnięciu opinii Ministra Skarbu co do jego osoby.

Kurator zastępuje w stosunku do masy prawa posiadaczy listów zastawnych i obligacji, zgłasza pretensje wynikające z tych listów i obligacji, ma prawo przeglądać książki i dokumenty upadłego banku i bierze udział w likwidacji osobnej masy dokonywanej przez syndyka.

Z osobnej masy są wynagradzane koszty jej likwidacji wraz z wynagrodzeniem kuratora, a następnie należności posiadaczy listów zastawnych i obligacji w następującej kolejności: 1) listy zastawne i obligacje w wartości nominalnej, 2) odsetki względnie kupony płatne przed dniem ogłoszenia upadłości i 3) wylosowane przed tym dniem premje.

O ile osobna masa nie wystarcza na pokrycie tych należności, brakująca na ich zaspokojenie suma uwzględniona będzie w podziale ogólnych funduszy masy. Z tą sumą kurator głosuje także przy zawarciu układu, przyczem reprezentuje pod względem osobowym tyle głosów, ile razy mieści się w tej sumie niedoboru przeciętna suma wypośredkowana z podziału sumy wszystkich innych wierzytelności, uprawniających do głosowania, przez liczbę wierzycieli, na których te wierzytelności przypadają.

Listy i obligacje wydane przez bank lub instytucję przed ogłoszeniem upadłości, lecz jeszcze nie pущzone w obieg, zostają umorzone.

Przepisy dotyczące banków stosuje się także w razie upadłości innych instytucji, emitujących listy zastawne lub obligacje, na których zaspokojenie przeznaczona jest osobna masa.

3. Odrębne postanowienia dotyczące spółdzielni odnoszą się już do samego ogłoszenia upadłości, którego podstawą jest niewypłacalność spółdzielni, ściśle w ustawie określona.

Zachodzi ona mianowicie wówczas, jeżeli według bilansu, zestawionego przez zarząd, strata przewyższa sumę wpłaconych

udziałów, funduszu zasobowego i innych funduszy z wyjątkiem funduszu amortyzacyjnego, a ta przewyżka straty przekracza 1/5 kwoty łącznej odpowiedzialności dodatkowej wszystkich członków lub 1/5 wszystkich zobowiązań spółdzielni o ile chodzi o spółdzielnię z ograniczoną odpowiedzialnością, lub 1/5 wszystkich zobowiązań o ile chodzi o spółdzielnię z nieograniczoną odpowiedzialnością. Zwołane wówczas niezwłocznie walne zgromadzenie może albo uznać ten stan niewypłacalności albo też uchwalić pokrycie strat przez dopłatę. W tym ostatnim wypadku uważać się będzie stan niewypłacalności za istniejący, skoro po uływie roku obrachunkowego, następującego po uchwale dopłat, strata nie została jeszcze pokryta.

Zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości imieniem spółdzielni należy do zarządu względnie do likwidatorów. Zgłosić wniosek może każdy poszczególny członek zarządu. W tym przypadku sąd przesłucha pozostałych członków.

Ogłoszenie upadłości spółdzielni — które zresztą, jak ogłoszenie wszelkich innych upadłości nastąpić może nawet mimo istnienia jednego tylko wierzyciela i nawet w braku środków na pokrycie kosztów postępowania, zgłasza do rejestru syndyk, który zawiadamia także Radę Spółdzielczą.

Po ogłoszeniu upadłości członkowie spółdzielni winni na żądanie syndyka uiścić niezwłocznie niewpłaconą jeszcze część udziałów.

Skoro się okaże, że majątek spółdzielni nie wystarcza na pokrycie niespornych i spornych roszczeń wierzycieli i przypuszczalnych kosztów, syndyk sporządza obrachunek dopłat, które członkowie spółdzielni w granicach przyjętej odpowiedzialności dodatkowej i w stosunku do zadeklarowanych udziałów mają wnieść na pokrycie niedoboru.

Obrachunek dopłat, sporządzony przez syndyka, podlega z atwierdzeniu sądu, który przeprowadza w tym celu rozprawę, wyznaczoną nie później niż w trzy miesiące od daty złożenia podania o zatwierdzenie przez syndyka. Osoby wymienione w obrachunku mają prawo aż do zamknięcia rozprawy zgłosić sprzeciw. Zatwierdzony obrachunek stanowi tytuł egzekucyjny. O zatwierdzeniu obrachunku sąd ogłosi w piśmie, przeznaczonem do ogłoszeń spółdzielni, wzywając członków do uiszczenia dopłat w terminie 14-dniowym. Po upływie tego terminu syndyk przystąpi niezwłocznie do ściągania dopłat.

Każdy członek obowiązany do dopłaty, który zgłosił sprzeciw lub nie był w możności tego uczynić, ma prawo w ciągu miesiąca od ogłoszenia odwołać się do sądu apelacyjnego. Orzeczenie prawomocne tego sądu wywiera skutek zarówno na korzyść jak i na niekorzyść wszystkich członków, wymienionych w obrachunku.

Skoro całkowicie spieniężony majątek spółdzielni wraz ze ściągniętymi lub przypuszczalnie jeszcześciągnąć się dającymi dopłatami nie pokrywa niedoboru, syndyk sporządza dodatkowy obrachunek.

Jeżeli po sześciu miesiącach od ogłoszenia o zatwierdzeniu dodatkowego obrachunku niedobór nie został jeszcze całkowicie pokryty, syndyk może drogą procesu dochodzić całej brakującej kwoty na poszczególnych członkach spółdzielni, jako dłużnikach solidarnych, w granicach odpowiedzialności każdego z nich.

Upadłość spółdzielni nie może być zakończona układem, o ile się nań nie zgodzą wszyscy wierzyciele upadłej spółdzielni. Układ więc taki może być albo przeprowadzony zbiorowo przez jednogłosną uchwałę wszystkich wierzycieli, albo też z każdym wierzycielem z osobna.

Dalsze prowadzenie spółdzielni jest niedopuszczalne, nawet w razie zawarcia układu. Po ukończeniu postępowania zarządca zgłosi do sądu rejestrowego wniosek o wykreślenie firmy.

4. Wśród odrębnych przepisów postępowania upadłościowego wymienić jeszcze należy, że na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 stycznia 1935, wydanego w porozumieniu z Ministrami Przemysłu i Handlu oraz Skarbu o zawiadomieniach w postępowaniu upadłościowym (Dz. U. R. P. Nr. 30, poz. 10) na podstawie art. VII. przepisów wprowadzających prawo upadłościowe, sądy obowiązane są przysyłać w razie upadłości spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, nie będących przedsiębiorstwami bankowymi, Ministrowi Przemysłu i Handlu, a w razie upadłości przedsiębiorstw bankowych, Ministrowi Skarbu odpisy względnie wypisy następujących pism: a) wniosku o ogłoszenie upadłości, b) postanowienia o ogłoszeniu upadłości względnie postanowienia oddalającego wniosek o ogłoszenie upadłości, c) wniosku o prowadzenie przedsiębiorstwa dłużej niż w ciągu trzech miesięcy od daty ogłoszenia upadłości i postanowienia zatwierdzającego ten wniosek, d) podania upadłego o dopuszczenie do zawarcia układu, e) postanowienia o zatwierdzeniu lub odmowie zatwierdzenia układu, f) postanowienia o umorzeniu lub uchyleniu postępowania upadłościowego.

SPIS RZECZY

Przedmowa	str. 3
CZĘŚĆ OGÓLNA.	
I. Istota, historia i źródła prawa upadłościowego	5
II. Zasady prawa upadłościowego	8
III. Podział prawa upadłościowego	11
IV. Ogólny tok postępowania	12
CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.	
Tytuł I. Ogłoszenie upadłości	17
I. Podstawy i warunki ogłoszenia upadłości	17
II. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości	25
Tytuł II. Skutki ogłoszenia upadłości	31
PRAWO MATERJALNE UPADŁOŚCIOWE	
I. Skutki dotyczące osoby upadłego	31
II. Skutki dotyczące majątku upadłego	35
Masa upadłości	35
III. Wylączenie z masy upadłości	41
IV. Skutki, dotyczące stosunku upadłego do jego dłużników	45
V. Skutki, dotyczące czynności hipotecznych	46
VI. Skutki dotyczące stosunku wierzycieli do upadłego	47
A. Zmiana przedmiotu wierzytelności	47
B. Podział i klasyfikacja wierzytelności	49
VII. Skutki, dotyczące potrącalności długów	53
VIII. Skutki, dotyczące zobowiązań z niewykonanych jeszcze umów wzajemnych w ogólności	57
IX. Skutki, dotyczące poszczególnych umów wzajemnych	64
X. Skutki, dotyczące niektórych stosunków prywatno-prawnych	69
XI. Zaskarżalność i bezskuteczność czynności upadłego, działających na szkodę wierzycieli	71
XII. Wpływ upadłości na wszczęcie lub dalszy tok postępowania pozaupadłościowego	79
Tytuł III. Postępowanie upadłościowe	85
I. Ogólne przepisy proceduralne	85
II. Organa i osoby, uczestniczące w postępowaniu sądowym	89
A. Władza sądowa	89
a) Sąd	91
b) Sędzia komisarz	93
B. Syndyk, zastępca syndyka, zarządca odrębnego majątku	98

277705

C. Wierzyciele: rada wierzycieli, zgromadzenie wierzycieli,	
poszczególni wierzyciele grupy wierzycieli	str. 105
a) Rada wierzycieli	" 105
b) Zgromadzenie wierzycieli	" 111
c) Poszczególni wierzyciele	" 115
d) Grupy wierzycieli	" 119
D. Upadły	"
Tytuł IV. Tok postępowania	123
A. Ustalenie stanu czynnego masy	123
Inwentaryzacja masy	123
Likwidacja i zarząd masy	127
B. Ustalenie stanu biernego masy	134
a) zgłaszanie wierzytelności	136
b) projekt listy wierzytelności	139
c) ustalenie listy wierzytelności przez sędziego ko-	
misarza	141
d) wnoszenie i rozstrzyganie sprzeciwów	141
Tytuł V. Układ	146
I. Podanie o układ i dopuszczenie do układu	147
II. Zawarcie układu	154
III. Zatwierdzenie układu	161
IV. Skutki układu	164
V. Uchylenie układu	171
Tytuł VI. Podział funduszów masy	175
Tytuł VII. Zakończenie postępowania upadłościowego	182
I. Podstawy zakończenia postępowania	182
II. Skutki prawne zakończenia postępowania upa-	
dłościowego	184
Terminy w postępowaniu upadłościowym	187
Postępowanie odrębne	191
Skorowidz alfabetyczny	197

SKOROWIDZ ALFABETYCZNY

Cyfry oznaczają stronicę

Adwokackie zastępstwo 87.

Ajant 68, 130.

Ajencyjna umowa 59, 68, 70, 185.

Ajentura 17.

Akta sądowe 89.

Banki 125, 192.

Bankowe prawo 8, 24, 191.

Bankructwo 5.

Bankructwo proste, lekkomyślne 12.

Bankructwo podstępne, oszukańcze 12.

Bezskuteczność czynności prawnych upadłego 33, 34, 46, 71, 72, 75 i nast.

Bezskuteczność układu 173.

Bilans 13, 26, 126, 127, 188.

Cessio bonorum 6.

Cofnięcie propozycji układowych 155.

Cofnięcie wniosku o ogłoszenie upadłości 28.

Cudzoziemcy 19.

Członkowie rady wierzycieli 107, 108, 118.

Członkowie zarządu spółki z ogr. odp. 24.

Czynności hipoteczne 46, 78.

Czynności hipoteczne, uzyskane przed ogłoszeniem upadłości 47.

Czynności prawne upadłego 34.

Czynności upadłego, dokonane w stosunku do spółnika cichego 78.

Czynności sędziego komisarza:

 bieżące 96.

 dyscyplinarno-karne 93, 94.

 kierownicze 94.

 nadzorcze 94, 95.

 proceduralno-sędziowskie 95.

Czynności syndyka:

 wymagające zezwolenia rady wierzycieli 109.

 wymagające zezwolenia sądu 92.

 wymagające zezwolenia sędziego komisarza 95, 100.

Darowizna 58.

Data upadłości 12, 29.

Depozyt sądowy 89.

Długi handlowe 21.

Długi jeszcze niepłatne 53, 54.
Długi masy 51, 165, 175.
Długi niepieniężne 54.
Długi warunkowe 55.
Dokumenty przewozowe 64.
Domy składowe 37.
Dożywocie 58.
Drobni wierzyciele 150.
Dzień ogłoszenia upadłości 60.
Dzierżawca nieruchomości 67.
Dzierżawy umowa, patrz umowa dzierżawy.
Firma 35, 36, 129.
Fundacje 17.
Fundusze kas zapomogowych, na wypadek śmierci, emerytalnych 37.
Głosowanie na zgromadzeniu wierzycieli 113, 114.
Głosowanie na zgromadzeniu układowym 157 i nast.
Granice masy 40.
Grodzki sąd, patrz Sąd grodzki.
Grupy wierzycieli 119 i nast.
Grzywna nałożona na syndyka 102.
Grzywny sądowe, administracyjne, skarbowe 177.
Handlowy wydział 12, 26, 86.
Hipoteczne czynności, p. czynności hipoteczne.
Hipoteczny zapis 72.
Hipoteka zbiorowa 170.
Indos 56, 114.
Inwentarza spis, p. spis inwentarza.
Inwentaryzacja majątku dłużnika 13, 123 i nast.
Istota prawna masy upadłości 41.
" " postępowania upadłościowego 85.
" " syndyka 98.
" " układu 147.
Izba skarbowa 125.
Kasy zapomogowe, p. fundusze kas zapomogowych.
Kasacja, p. skarga kasacyjna.
Kategorie należności 13, 175 i nast.
Klasyfikacja wierzytelności 49 i nast.
Kodeks handlowy francuski 6 i nast.
Kodeks handlowy 8, 12, 17, 18, 43, 64, 69, 70, 78, 129, 130.
Kodeks karny 12, 87, 151, 171.
Kodeks postępowania cywilnego (k. p. c.) 32, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 67, 68, 79, 80, 81, 83, 86, 87, 131, 133, 134, 143.
Kodeks zobowiązań (k. z.) 8, 12, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 71, 72, 73, 75, 136, 167, 171.
Kolei żelaznej sprzedaż 131, 132.
Kolokacja 7.
Komis 70.
Komis kupna 43.
Komisant 43, 65, 130.
Komitent 43.
Komornik 88, 104, 124, 133, 190.
Komportacja dokumentów 7.
Konkurs 5.
Kontrola czynności syndyka przez radę wierzycieli 108 i nast.
Koszta masy 51, 165, 175.

Koszta postępowania 89.
Księgi handlowe 33, 36, 124.
Księgi hipoteczne 46, 124.
Kupca pojęcie 17.
Kupiec rejestrowy 23, 24, 153, 187.
Kupiecka upadłość 9.
Kurator dla strzeżenia praw posiadaczy listów zastawnych 192.
Kurator spadku 23.
Kurator spadkobiercy 23.

Labirynthus creditorum 6.
Likwidacja masy 13, 101, 127 i nast.
Likwidacji masy wstrzymanie 94, 122, 128, 129.
Likwidator osoby prawnej 23, 26, 32.
Likwidator spółki jawnej lub komandytowej 23, 24, 26, 27, 32, 187.
Lista wierzytelności 13, 56, 100, 101.
Listy zastawne 192.

Majątek nabyty w toku postępowania upadłościowego 40.
Majątek upadłego, znajdujący się zagranicą 38 i nast.
Masa idealna 40.
Masa rzeczywista 40.
Masa spadkowa 23.
Masa upadłości 12, 34, 35 i nast.
Mienie przeznaczone na pomoc dla pracowników 37, 95.
Mienie upadłego zwolnione przez prawo od egzekucji 37.
Monopolu tytoniowego przedmioty 37.

Nabywca nieruchomości z wolnej ręki 132.
Nabywcy przedsiębiorstwa upadłego 129.
Nadzór sędziego-komisarza nad członkami rady wierzycieli 106.
Najem, p. umowa najemna.
Należności podatkowe 13, 134, 165, 166, 176.
" powstałe wskutek choroby lub pogrzebu upadłego 13, 165, 176.
" pracowników 13, 134, 165, 166, 176.
" społeczno-ubezpieczeniowe 13, 134, 165, 166, 176.
" z tytułu darowizn i zapisów 177.
Niewypłacalność 20.
Niewypłacalność kwalifikowana 22.
Nieuznanie wierzytelności przez sędziego komisarza 144.
" " " upadłego 120, 144, 169.
Notariusz 125, 190.

Obligacje 192.
Obrachunek dopłat 193.
Obrady nad propozycjami układowymi 156.
Obowiązek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości 23 i nast.
Obwieszczenie 12, 15, 29, 45, 71, 88, 99, 101, 113, 137, 141, 145, 172, 181, 184, 189.
Oddalenie wniosku o zgłoszenie upadłości 28.
Odmowa zatwierdzenia układu przez sąd 92, 162.
Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ogr. odp. 24, 25.
Odpowiedzialność członków rady wierzycieli za szkody wyrządzone niesumiennym wykonywaniem obowiązków 106.
Odpowiedzialność karna członków zarządu i likwidatorów spółek z ogr. odp. i akcyjnych 25.
Odpowiedzialność syndyka za szkody wyrządzone niesumiennym wykonywaniem obowiązków 103.
Odpowiedzialność za niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości 24, 25.

Odroczenie zgromadzenia układowego 159, 188.
 Odsetki 48, 177, 186.
 Odstąpienie od umowy przez syndyka 62, 109.
 Odzyskanie praw przez upadłego 185.
 Oferta 70.
 Ogłoszenie upadłości 12, 17.
 " " masie spadkowej kupca 20.
 " " osobie nieżyjącej 20.
 " " osobie prawnej 20.
 " " pracodawcy 66.
 " " pracownikowi 66.
 " " spółce akcyjnej 22, 69.
 " " " jawnej 19, 22, 69.
 " " " kōmandytowej 19, 22, 69.
 " " " z ograniczoną odpowiedzialnością 22.
 " " spółdzielni 22.
 " " spółnikowi 68.
 Ograniczenia prawno-publiczne upadłego 32, 33.
 " proceduralne upadłego 35.
 " upadłego odnośnie spadku 34.
 " zasad potrącenia 55.
 Opieczętownie majątku upadłego 13, 96, 125.
 Opiniodawcze zadanie rady wierzycieli 109, 110.
 Ordynacja konkursowa austriacka 7, 20, 22, 26, 28, 37, 38, 40, 46, 48, 53, 82,
 90, 107, 110, 111, 112, 117, 121, 132, 133, 135, 141, 142, 150, 157, 158,
 160, 163, 180, 183.
 Ordynacja konkursowa niemiecka 7, 20, 26, 29, 46, 48, 53, 82, 90, 107, 110,
 111, 112, 117, 121, 135, 137, 138, 141, 142, 150, 151, 158, 160, 163, 180,
 183, 187.
 Ordynacja podatkowa 33, 132.
 Osoby obowiązane do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości 23, 24.
 " prawne prawa publicznego 17.
 " uprawnione do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości 23.
 Oszacowanie majątku dłużnika 13, 125.

 Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń 25.
 Patenty 32, 36.
 Pełnomocnictwo 69, 70.
 Pia legata 7.
 Plan podziału 14, 15, 178 i nast.
 Podanie o układ 147 i nast.
 Podatki, p. należności podatkowe.
 Podatek od nieruchomości 132.
 Podatek, p. należności podatkowe.
 Podstawa ogłoszenia upadłości 22.
 Podział dodatkowy 180.
 Podział funduszy 14, 178 i nast.
 Podział sumy uzyskanej z licytacji nieruchomości 133.
 Podział wierzytelności 49 i nast.
 Pokrycie czekowe 60.
 Pokrycie wekslowe 60.
 Poręczenie 58.
 Posiedzenie rady wierzycieli 110, 111.
 Pośrednictwo 58.
 Postępowanie, dotyczące mienia wchodzącego w skład masy 35, 80.
 " dotyczące wyłączenia rzeczy 44, 45.
 " egzekucyjne 83.
 Postanowienia sądu, od których niema zażaleń 92, 93.

Postanowienia sądu, jako pierwszej instancji 91.
 " sędziego-komisarza, nie podlegające zażaleniu 97.
 Potrącalność długów jeszcze niepłatnych 54.
 " długu pieniężnego z niepieniężnego 54.
 " długów warunkowych 55.
 " wzajemnych długów niepieniężnych 54.
 Potrącenia zasady 53.
 Pracodawca 66.
 Pracownik 66, 191.
 Prawo karne upadłościowe 11, 98.
 Prawo pościgu 64.
 Prawo procesowe (formalne) upadłościowe 11.
 Prawo prywatne (materiałne) upadłościowe 11, 31.
 Prawo upadłego do zawarcia układu 121.
 Prawo wyboru syndyka co do umów wzajemnych 62.
 Prawo wydobywania żywic ziemnych 132, 133.
 Prawa z tytułu rękojmi i z powodu wad rzeczy 61, 62.
 Prawo zastawu 130.
 Prawo zatrzymania 70, 130.
 Prokura 70, 185.
 Projekt listy wierzytelności 13, 101, 120, 139, 140, 141, 188.
 Przedawnienie 71, 136, 185.
 Przedsiębiorstwo 17, 35, 36.
 Przedsiębiorstwo rolne 18.
 Przedsiębiorstwo w większym rozmiarze 18.
 Przedsiębiorstwo w mniejszym rozmiarze 18.
 Przedsiębiorstwa pojęcie 19, 35, 36.
 Przedsiębiorstwa upadłego prowadzenie 95, 128, 129.
 Przedsiębiorstwa upadłego zbycie 129, 130.
 Przestępstwo na szkodę wierzycieli 119.
 Przeszkody dopuszczenia do układu:
 bezwzględne 149 i nast.
 względne 153 i nast.
 Przewozu umowa, p. umowa przewozu.
 Przyczyny uchylenia układu 171, 172.
 Przymus osobisty względem upadłego 13, 31, 32.
 Rachunku bieżącego umowa 64.
 Rada wierzycieli 12, 13, 94, 105, 106.
 Rejestr handlowy 125, 185.
 Rejestr statków, zbożowy, drzewny 124.
 Renta 58.
 Rękojnia z powodu wad rzeczy 61.
 Reprezentant spółki akcyjnej 23, 24, 187.
 " spółki z ogr. odp. 23, 24, 187.
 " osoby prawnej 23, 24, 32, 187.
 Rosyjska ustawa o postępowaniu handlowym 8.
 Roszczenie zastępcze 43, 44.
 Rozporządzenie o kontroli ubezpieczeń 8, 25.
 Rozprawy sądowe 86.
 Rozszerzenie zasad potrącalności 53.
 Rozszerzenie zasad wyłączenia 43.
 Rzeczy nie należące do upadłego 41 i nast.
 Sąd 86, 87, 91 i nast.
 Sąd apelacyjny 29, 88, 143, 154, 164, 182, 184, 193.
 Sąd grodzki 86, 93.
 Sąd okręgowy 12, 26, 86, 182.
 Sąd najwyższy 29, 182, 184.
 Sędzia handlowy 32.

Sędzia-komisarz 12, 13, 14, 32, 35, 37, 43, 44, 45, 71, 86, 87, 88, 89, 91, 93
i nast. 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 135,
137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153,
154, 155, 157, 160, 161, 162, 163, 179, 182, 183, 188, 189, 190.
Siedziba upadłości 86.
Skargi na czynności komornika i notariusza 88, 95, 190.
Skarga kasacyjna 29, 88, 163, 164, 190.
Skazanie upadłego 101, 102, 119, 127, 151, 171.
Skutki nieuznania wierzytelności przez upadłego 169.
Skutki prawne zakończenia postępowania upadłościowego 184.
Skutki uchylecia układu 173.
Skutki układu 164 i nast.
Skutki upadłości 31 i nast.
Skutki upadłości, dotyczące osoby upadłego 31 i nast.
" " dotyczące majątku padłego 35 i nast.
" " dotyczące upadłego do jego dłużników 45, 46.
" " dotyczące czynności hipotecznych 46, 47.
" " dotyczące stosunku wierzycieli do upadłego 47 i nast.
" " dotyczące najmu i dzierżawy nieruchomości 67.
" " dotyczące potrącalności długów 53.
Skutki zgłoszenia wierzytelności 92.
Spadek 34.
Spadkobierca upadłego 29.
Spis inwentarza 13, 127.
Spis wierzycieli 26.
Spółka akcyjna 17, 22, 23, 24, 69, 194.
" cicha 69.
" jawna 17, 18, 19, 22, 23, 24, 56, 69.
" komandytowa 17, 19, 22, 23, 24, 56, 69.
" z ogr. odp. 17, 23, 24, 60, 194.
Spółnik cichy 78.
Spółdzielnia 17, 22, 27, 28, 29, 192 i nast.
Sprawozdanie ostateczne syndyka 102, 180.
Sprawozdanie syndyka i zarządcy odrębnego majątku 15, 101, 102, 180.
Sprawy miejskie 7.
Sprawy ziemskie 7.
Sprzeciw przeciw liście wierzytelności 13, 92, 100, 118, 121, 142 i nast. 189
Sprzedaż nieruchomości licytacyjnie 132, 133.
" nieruchomości z wolnej ręki 109, 131.
" w postępowaniu upadłościowym 132.
" praw i wierzytelności 131.
" przedmiotów obciążonych prawem zastawu lub zatrzymania 130.
" przedsiębiorstwa 129.
" ruchomości licytacyjnie 130.
" ruchomości z wolnej ręki 130.
Statek morski 131, 132.
Stowarzyszenia zarejestrowane 17.
Sumy lokowane na książeczki oszczędnościowe 37.
Syndyk 12, 13, 14, 32, 35, 43, 44, 45, 51, 54, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64,
65, 66, 67, 68, 69, 70, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 86, 87, 88, 89, 91,
92, 93, 98 i nast. 108, 109, 110, 111, 113, 118, 119, 120, 123, 124, 125,
126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 139, 140, 141, 142, 143,
144, 150, 154, 155, 156, 161, 168, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184,
185, 188, 191, 193.
System autonomji wierzycieli 10.
System postępowania z urzędu 10.

Taksacja dóbr 7.
Teoria publicystyczna 98.
Teoria zastępcza 98.
Terminy w postępowaniu upadłościowym 187 i nast.
Towary złożone w domach skladowych 37.
Treść wniosku o ogłoszenie upadłości 25.
Treść zgłoszenia wierzytelności 139.
Tytuł egzekucyjny przeciwko upadłemu 137, 144, 167, 169, 186.
Ubezpieczalnia społeczna 125.
Uchwały rady wierzycieli 111.
Uchwały zgromadzenia wierzycieli 112, 114, 115.
Uchylenie postanowienia o ogłoszeniu upadłości 29, 184.
Uchylenie układu 15, 91, 104, 171 i nast.
Uiszczenie dokonane do rąk upadłego 45.
Ukończenie postępowania upadłościowego 14, 15, 49, 74, 91, 104, 181, 186.
Umowa agencyjna 13, 59, 68.
" dzierżawy 14, 59, 66, 67.
" najmu 14, 56, 66, 67.
" komisu 13, 58, 68.
" o dzieło 58.
" pożyczki 64.
Umorzenie postępowania upadłościowego 15, 49, 74, 91, 104, 182 i nast. 186.
Umowa przewozu 58.
Umowa rachunku bieżącego 64.
Umowy majątkowe między małżonkami 71.
" o pracę 65, 191.
" spółki 68, 69.
" ubezpieczenia 58.
" używania 64.
" zlecenia 68.
Upadłość 146 i nast.
Upadły 120 i nast.
Upadłość jednego z małżonków 33.
Upadłość ponowna 173.
Upadłościowe prawo, p. prawo upadłościowe.
Uposażenie służbowe 37.
Ustalenie listy wierzytelności 117, 141.
Ustalenie stanu biernego masy 13, 134 i nast. 188.
Ustalenie stanu biernego masy 13, 134 i nast. 188.
Ustanowienie rady wierzycieli 106, 107.
Ustawowe prawo zastawu bez zatrzymania 130.
Urzędy kolejowe, pocztowe, portowe i telegraficzne 125.
Warunek formalny ogłoszenia upadłości 22.
Warunek potrącalności 57.
Warunki przyjęcia układu 160.
Wekslowe pokrycie, p. pokrycie wekslowe.
Większość potrzebna dla przyjęcia układu 160.
Wierzyciele drobni 150.
Wierzyciele upośledzeni 116.
Wierzyciele upadłościowi 116.
Wierzyciele uprzywilejowani 165.
Wierzyciele wyłączeni od głosowania nad układem 156 i nast.
Wierzyciele grupy 119 i nast.
Wierzytelność będąca prawem do powtarzających się świadczeń 49, 140.
Wierzytelność mająca za przedmiot roszczenie niemajątkowe 51.
Wierzytelność mająca za przedmiot roszczenie o wyłączenie rzeczy 52.

Wierzytelności nieoprocentowane 48, 140.
Wierzytelności podlegające zgłoszeniu 138.
Wierzytelności niepodlegające układowi 167 i nast.
Wierzytelności niezaskarżalne 51.
Wierzytelności opierające się na tytułach, powstałych po dacie ogłoszenia upadłości 50, 51.
Wierzytelności pieniężne 48.
Wierzytelności w pieniądzach zagranicznych 48, 140.
Wierzytelności, pochodzące z czasu przed dniem ogłoszenia upadłości 51.
Wierzytelności podlegające zgłoszeniu 138.
Wierzytelności upadłościowe 52, 81.
Wierzytelności uprzywilejowane 14, 50, 158, 160, 165.
Wierzytelności zabezpieczone bez osobistego roszczenia do upadłego 52.
Wierzytelności zabezpieczone hipoteką lub w rejestrze na majątku upadłego położonym zagranicą 39, 52, 140.
Wierzytelności u masy 37, 51, 57.
Wierzytelności zależne od warunku 178, 179.
Wierzytelności pochodnych potrącalność 56.
Wierzytelność z tytułu współzobowiązania lub poręki 55, 140.
Własność górnicza 131, 132.
Wniosek o uchylenie układu 86, 118, 119, 120, 189.
Wniosek o ogłoszenie upadłości 26, 91.
Wniosek o zmianę składu rady wierzycieli 119.
Wolność osobista upadłego 31.
Wpis do rejestru handlowego 18.
Wsparcia dla upadłego 109.
Wspólność domowa małżonków 36.
Wspólność dorobku 36.
Wspólność majątkowa 37.
Wspólność mienia ruchomego 36.
Wsteczna data upadłości 72.
Wstrzymanie likwidacji majątku masy upadłości 94, 122, 128, 129, 148.
Wstrzymanie uchwały rady wierzycieli 92, 95, 98, 106.
Wstrzymanie uchwały zgromadzenia wierzycieli 92, 95, 98.
Wyciąg z listy wierzytelności 82, 137, 144, 169, 186.
Wyciąg z rejestru handlowego 26.
Wykonawca testamentu 23.
Wykonanie przez syndyka umowy wzajemnej 62, 95, 109.
Wyłączenie z masy upadłości 49 i nast.
Wyłączenie rzeczy żony upadłego 74.
Wyłączenie sędziego-komisarza 30.
Wynagrodzenie syndyka i zarządcy odrębnego majątku 51, 92, 103, 104, 189.
Wznowienie postępowania upadłościowego 15, 172.
Wzory użytkowe i zdobnicze 36.

Zabezpieczenia 89.
Zabezpieczenie długu niepłatnego 77.
Zabezpieczenie hipoteczne, dotyczące układu 170.
Zabezpieczenie wykonania układu 137, 167, 168, 185.
Zadłużenie nadmierne 20, 24.
Zagraniczny majątek upadłego 39.
Zajęcie ruchomości 28.
Zajęcie wierzytelności i praw 28.
Zakaz zbywania nieruchomości zanipotekowanych 28.
Zakład przedsiębiorstwa 19.
Zaliczka na koszty postępowania 27, 95.
Zaliczka na wynagrodzenie syndyka lub zarządcy odrębnego majątku 103.
Zapisy grodowe 7.

Zapłata długu niepłatnego 77.
Zaprzestanie płacenia długów 21.
Zaprzestanie wypłat 20.
Zarządca spadku 23.
Zarząd masy upadłości 12.
Zarząd przymusowy 28.
Zarządzenie tymczasowe dla zabezpieczenia majątku dłużnika 28, 123.
Zarzuty przeciwko planowi podziału 15, 96, 118, 121, 179, 189.
Zarzuty przeciwko układowi 118, 161, 188, 189.
Zasady potrącenia 53 i nast.
Zasady powszechności i równości 10, 150.
Zasady prawa upadłościowego 8 i nast.
Zasada przewencyjności 9.
Zasada przedmiotowości czasowej upadłości 10.
Zasada uniwersalności upadłości 9.
Zastaw 82, 116, 130, 165.
Zastawne listy, p. listy zastawne.
Zastępca syndyka 98, 102.
Zastrzeżenie prawa własności 65.
Zatwierdzenie układu 92, 161 i nast.
Zawarcie układu 154 i nast.
Zażalenie na postanowienie oddalające wniosek o ogłoszenie upadłości 29.
Zażalenie na postanowienie sądu o ogłoszenie upadłości 29.
Zażalenie na postanowienie sądu o zastosowanie przymusu osobistego 32.
Zażalenie na postanowienie sądu, zatwierdzające układ lub odmawiające zatwierdzenia układu 163.
Zażalenia od postanowień sędziego komisarza 88, 189.
Zdolność upadłościowa 19.
Zdolność procesowa upadłego 80.
Zdolność prawna upadłego 33 i nast.
Zgłaszanie wierzytelności 136 i nast.
Zgromadzenia wierzycieli 111 i nast. 120, 137, 154
Zmiana przedmiotu wierzytelności 74 i nast.
Znaki towarowe 36.
Zrzeczenie się spadku 109
Związek wierzycieli 90.
Zona upadłego 44.

L I T E R A T U R A

- Dr. Josef Friedlaender*, Konkursordnung mit Erläuterungen aus der amtlichen Henschrift, Wiedeń 1915.
- Bartsch-Pollak*, Konkurs-Ausgleichs- und Anfechtungsordnung, Wiedeń 1927.
- Jacob — Weiser*, Konkurs — Ausgleich — und Anfechtungsrecht, Wiedeń 1935.
- Robert Bartsch*, Grundriss des Ausgleich — und Konkursrechtes, Wiedeń, Lipsk 1923.
- Th. Wolf*, Konkursordnung, wyd. II Berlin 1923.
- Ernst Jaeger*, Kommentar zur Konkursordnung, wyd. V Lipsk 1915.
- Ernst Jaeger*, Lehrbuch des deutschen Konkursrechtes, wyd. VIII, Lipsk 1932.
- Dr. Bronisław Stelmachowski*, Prawo Upadłościowe Ziem Zachodnich, Poznań 1932.
- Wilhelm Kisch*, Grundriss des deutschen Konkursrechtes, wyd. X, XI, Mannheim 1932.
- Senst — Mueller*, Handbuch für Konkursrichter, wyd. IV, Berlin 1928.
- Dr. Mueller — Dr. Kurz*, Das Oesterreichische Insolvenzrecht 1935.
- Dr. Jan Korzonek*, Komentarz do procedury cywilnej.

